Zoya
DANIELLE STEEL

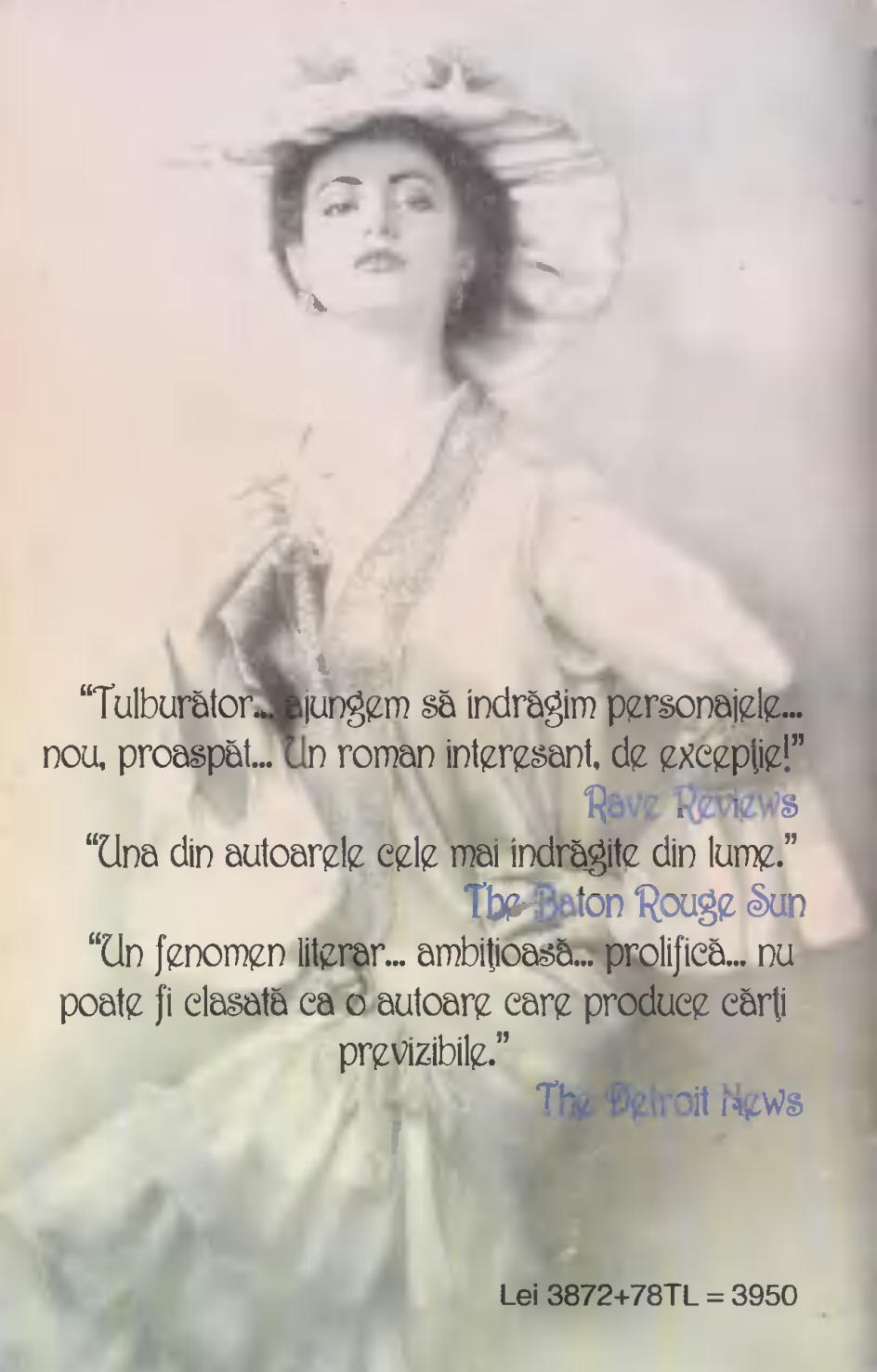

"Tulburător... ajungem să îndrăgim personajele... nou, proaspăt... Un roman interesant, de excepţie!"

Rave Reviews

"Una din autoarele cele mai îndrăgite din lume."

The Baton Rouge Sun

"Un fenomen literar... ambiţioasă... prolifică... nu poate fi clasată ca o autoare care produce cărţi previzibile."

The Detroit News

Lei 3872+78TL = 3950

Zoya

by Danielle Steel

© copyright 1988 by
Danielle Steel

©copyright 1995 by Editura MIRON

Toate drepturile rezervate
Editurii MIRON.
Nici o parte a acestei cărţi nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nici o formă şi prin nici un fel de mijloc – electronic sau mecanic – inclusiv prin fotocopiere, înregistrare magnetică sau prin alt sistem de stocare şi redare a informaţiei, fără permisiunea scrisă a Editorului.

Danielle Steel

Zoya

fblondi

Traducere de Mihnea Columbeanu

Editura MIRON
Bucureşti

Partea întîi
St. Petersburg

Capitolul 1

Zoya închise din nou ochii, în timp ce troica zbura peste pămîntul îngheţat, pulberea subţire de zăpadă depunîndu-i pe obraji mici sărutări umede şi prefăcîndu-i genele în dantelă, pe cînd asculta clopoţeii cailor, jucîndu-i în auz ca o muzică. Erau sunetele pe care le îndrăgise încă din copilărie. La şaptesprezece ani, se simţea ca o femeie în toată firea, de fapt era aproape femeie, şi totuşi încă se mai simţea ca o fetiţă, în timp ce Feodor îndemna caii negri, lucioşi, cu biciul său... tot mai repede... şi mai repede... prin zăpadă. Şi, deschizînd din nou ochii, văzu satul, chiar lîngă Ţarskoe Selo. Zîmbi în sinea ei, mijindu-şi pleoapele pentru a vedea palatele gemene imediat după aceea, şi-şi trase mănuşa groasă, îmblănită, să vadă cît timp durase. Îi promisese mamei sale că va reveni acasă la vreme pentru cină... Şi avea s-o facă, dacă nu se lungeau prea mult la vorbă... Dar cum s-ar fi putut? Maria era prietena ei cea mai dragă, aproape ca o soră.

Bătrînul Feodor întoarse capul, zîmbindu-i, în timp ce ea rîdea emoţionată. Fusese o zi desăvîrşită. Întotdeauna îi plăcea ora de balet şi, chiar şi-acum, avea

pantofii de dans în bancheta de alături. Dansul era o desfătare deosebită. Fusese pasiunea ei încă din fragedă copilărie şi, uneori, îi şoptea Mariei că dorinţa sa cea mai aprigă era să fugă la Marinski, să locuiască acolo şi să călătorească zi şi noapte cu trenul, alături de ceilalţi dansatori. Simplul gînd o făcea acum să zîmbească. Era un vis pe care nu-l putea nici măcar rosti cu voce tare, deoarece oamenii din lumea ei nu deveneau dansatori profesionişti. Dar avea talent, ştia acest lucru de la vîrsta de cinci ani şi, cel puţin, lecţiile cu Madame Nastova îi ofereau încîntarea de a studia ceea ce-i plăcea mai mult pe lume. Muncea din greu în ceasurile petrecute acolo, imaginîndu-şi mereu că, într-o bună zi, avea s-o găsească Fokin[1], marele maestru de dans. Dar gîndurile i se îndreptară curînd de la balet către prietena ei din copilărie, în timp ce troica gonea prin sat spre verişoara sa, Maria. Tatăl Zoyei, Konstantin, era văr îndepărtat cu ţarul, iar mama ei, la fel ca mama Mariei, era de origine germană. Aveau totul în comun: pasiunile, secretele, visurile, lumea lor proprie. Împărtăşiseră în copilărie aceleaşi spaime şi încîntări, iar acum trebuia s-o întîlnească, cu toate că-i promisese mamei sale că n-o va face. Chiar că era o prostie. De ce să n-o vadă? Pe ceilalţi din salonul cu bolnavi n-avea să-i viziteze, iar Maria era perfect sănătoasă. Abia în ajun îi trimisese Zoyei un bileţel, scriindu-i cît de rău o plictiseau ceilalţi bolnavi din jur. Şi, în fond, nu era nimic grav, doar un pojar.

Ţăranii se dădeau grăbiţi la o parte din drum, în timp ce troica zbura pe-alături, iar Feodor striga la cei trei cai

---

1. Mihail Fokin (1880–1942), mare dansator şi coregraf rus, născut la St. Petersburg. Veritabil creator al baletului modern, îndrumător şi iubit al celebrei Anna Pavlova; a colaborat cu Serghei Diaghilev, compunînd coregrafia Baletelor ruseşti de la Monte Carlo

negri, care-i trăgeau. Lucrase în copilărie pentru bunicul ei, iar înainte, şi tatăl său lucrase la aceeaşi familie. Pentru Zoya era gata să rişte mînia tatălui ei şi nemulţumirea tacită, elegantă, a mamei, dar Zoya îi promisese că n-o să afle nimeni, şi o mai dusese acolo de nenumărate ori. Fata îşi vizita verişoarele aproape zilnic. Ce rău putea fi în asta, chiar dacă micul şi firavul ţarevici şi surorile sale mai mari aveau pojar? Alexis[1] nu era decît un băieţandru, cîtuşi de puţin viguros, cum ştiau de altfel cu toţii. Domnişoara Zoya era tînără, sănătoasă şi puternică şi de asemenea foarte, foarte drăgălaşă. Era cea mai frumoasă copilă pe care o văzuse Feodor vreodată, iar Ludmila, soţia lui, o îngrijea de cînd era foarte mică. Ludmila murise cu un an în urmă, de febră tifoidă, cumplită pierdere pentru Feodor, mai ales că nu aveau copii. Singura sa familie era aceea pentru care lucra.

Garda cazacilor îi opri la poartă, iar Feodor trase aprig de hăţurile cailor din care ieşeau aburi. Ninsoarea se înteţise, iar cei doi gardieni călări se apropiară, încotoşmănaţi cu căciuli înalte şi uniforme verzi, ameninţători la înfăţişare, pînă văzură cine venise. Zoya era o figură familiară la Ţarskoe Selo. Salutară milităreşte, în timp ce Feodor zorea din nou caii, iar sania trecu repede prin dreptul capelei Feodorovski, spre Palatul Alexandr. Dintre numeroasele reşedinţe imperiale, aceasta era favorita împărătesei. Rareori foloseau Palatul de iarnă din St. Petersburg, cu excepţia balurilor şi a consfătuirilor de stat. În luna mai a fiecărui an, se mutau la vila de pe moşia Peterhof, iar după verile petrecute pe iaht, „Steaua polară", şi în Polonia, la Spala, în septembrie se duceau întotdeauna la Palatul Livadia. Zoya îi însoţea adeseori acolo, pînă reîncepea şcoala, la *In-*

1. Alexis Nicolaevici Romanov (1904-1917), fiul cel mai mic al ţarului Nicolae al II-lea

stitutul Smolnîi. Dar Palatul Alexandr era şi locul ei favorit. Era îndrăgostită de faimosul budoar mov al ţarinei şi ceruse ca propria ei cameră de-acasă să fie decorată în aceleaşi nuanţe de opal stins ca al mătuşii Alexandra. Pe mama ei o amuza că Zoya dorea o astfel de încăpere, iar cu un an în urmă se hotărîse să-i facă pe plac. Maria o tachina în legătură cu aceasta ori de cîte ori venea acolo, spunînd că odaia îi amintea prea mult de a mamei sale.

Feodor coborî de pe capră, în timp ce doi băietani ţineau de hăţuri caii nărăvaşi, iar ninsoarea se învolbură pe lîngă capul lui în vreme ce îi întindea o mînă Zoyei. Haina ei groasă de blană era plină de zăpadă şi avea obrajii roşii de ger, în urma celor două ceasuri petrecute pe drumul de la St. Petersburg. Îi rămînea exact atîta timp cît să bea ceaiul cu prietena ei, îşi spuse fata, dispărînd apoi prin impresionanta poartă a Palatului Alexandr, pe cînd Feodor revenea grăbit la caii săi. Avea prieteni la grajduri şi întotdeauna îi plăcea să le aducă veşti din oraş, cînd îşi petrecea timpul cu ei în aşteptarea stăpînei.

Două servitoare îi luară haina, în timp ce Zoya îşi scotea încet de pe cap căciula mare de samur, dezvăluind o coamă de păr ca flacăra, care adesea îi făcea pe oameni să se oprească, întorcînd capul, cînd şi-l purta desfăcut, cum făcea de multe ori vara, la Livadia. Ţareviciului Alexis îi plăcea s-o tachineze în legătură cu părul ei roşcat, strălucitor, mîngîindu-i-l blînd cu mîinile lui delicate, cînd verişoara sa îl îmbrăţişa. Pentru Alexis, Zoya era aproape ca o soră. Născută cu două săptămîni înaintea Mariei, aveau aceeaşi vîrstă şi aceleaşi înclinaţii, amîndouă dezmierdîndu-l încontinuu, la fel ca restul surorilor lui. Atît ele, cît şi mama lui, precum şi membrii apropiaţi ai familiei, îl numeau aproape întotdeauna „Bebe" Chiar şi acum, la vîrsta de doisprezece ani, încă îl mai considerau astfel, iar Zoya se interesă de el cu o expresie serioasă, făcînd-o pe servitoarea cea mai vîrstnică să clatine din cap.

– Bietul mititel, e plin de pete şi tuşeşte îngrozitor. Domnul Gilliard a stat azi cu el toată ziua. Înălţimea Sa a fost ocupată cu fetele.

Olga, Tatiana şi Anastasia[1] luaseră pojarul de la băiat, întinzîndu-se aproape ca o epidemie, motiv pentru care mama Zoyei dorise ca fata să stea la distanţă. Dar Maria nu arăta nici un semn de boală, iar în biletul din ajun, către Zoya, o implorase să vină. „...Vino să mă vezi, draga mea Zoya, numai să te lase mama ta..."

Ochii verzi ai Zoyei dansau jucăuşi în timp ce-şi scutura părul şi-şi îndrepta rochia groasă de lînă. Îşi schimbase uniforma de şcoală, după lecţia de balet, iar acum parcurse repede nesfîrşitul coridor spre uşa familiară care avea s-o ducă la etaj, spre spartanul dormitor al Mariei şi al Anastasiei. În drum, trecu tăcută prin dreptul camerei unde lucra tot timpul *aide-de-camp*-ul ţarului, prinţul Meşcerski. Acesta însă n-o observă cînd, chiar cu ghetele ei grele, urcă fără zgomot scara şi, un moment mai tîrziu, ciocăni la uşa dormitorului, pentru a auzi vocea cunoscută.

– Da?

Cu o mînă suplă şi graţioasă, Zoya apăsă pe clanţă şi, părînd a i-o lua înainte o volbură de păr roşcat, îşi strecură capul înăuntru, văzîndu-şi verişoara şi prietena care stătea liniştită lîngă fereastră. Ochii mari şi albaştri ai Mariei se luminară cît ai clipi şi alergă în întîmpinarea ei, pe cînd Zoya o zbughea înăuntru, desfăcînd larg braţele s-o întîmpine.

– Am venit să te salvez, Maşka, iubirea mea!

– Slavă Domnului! Credeam c-am să mor de plictiseală. Aici *toată lumea* e bolnavă. Pînă şi biata Anna a luat ieri pojar. Stă în camerele vecine cu apartamentul mamei, iar mama insistă să-i îngrijească ea pe toţi.

---

1. (Şi Maria); cele patru fiice ale ţarului Nicolae al II-lea, asasinate de bolşevici, împreună cu toată familia, în 1917.

Toată ziua n-a făcut decît să le ducă supe şi ceaiuri, iar cînd adorm, se duce dincolo să-i îngrijească pe bărbaţi. Acum, aici parc-ar fi două spitale, în loc de unul...

Se prefăcu a-şi smulge părul negru şi moale, în timp ce Zoya rîdea. Palatul Ekaterina, din vecini, fusese transformat în spital, la începutul războiului, iar împărăteasa lucra acolo neobosită, în uniforma ei de Cruce Roşie, aşteptîndu-se ca şi fetele sale să facă la fel, dar dintre toate, Maria era cel mai puţin atrasă de aceste îndatoriri.

– Abia mai suport! Mă temeam că n-ai să vii. Mama s-ar supăra aşa de tare dacă ar afla că te-am chemat.

Cele două tinere porniră agale prin încăpere, la braţ, pentru a se aşeza lîngă şemineu. Camera pe care Maria o împărţea în mod normal cu Anastasia era simplă şi austeră. Asemenea celorlalte surori ale lor, Maria şi Anastasia aveau paturi de fier, aşternuturi albe, scorţoase, un mic birou şi, pe şemineu, un şir de ouă de Paşte încondeiate fin. Maria le păstra de la un an la altul, pictate de prietene şi dăruite de surorile ei. Erau din malachit, unele din lemn, iar cîteva erau încrustate cu măiestrie sau bătute în pietre scumpe. Le preţuia ca pe toate celelalte cîteva mici comori ale ei. Camerele copiilor, care încă mai erau uimiţi, nu prezentau nimic din opulenţa sau luxul odăilor părinţilor sau din restul palatului. Pe unul din cele două scaune din odaie era aruncat un minunat şal brodat pe care i-l făcuse prietena dragă a mamei sale, Anna Vîrubova. Era aceeaşi la care se referise Maria cînd intrase Zoya. Dar acum, devotamentul ei fusese răsplătit prin îmbolnăvirea de pojar. Acest gînd le făcu pe ambele fete să zîmbească, simţindu-se superioare prin faptul că scăpaseră de boală.

– Dar tu eşti bine? Zoya o privi cu drag, făptura ei scundă părînd şi mai mică în rochia groasă de lînă gri pe care şi-o pusese pentru a-i ţine de cald pe drumul de la St. Petersburg. Era mai mică de statură decît Maria şi încă mai gingaşă, deşi Maria era considerată

frumuseţea familiei. Avea ochii uimitor de albaştri ai tatălui ei şi farmecul lui. Îndrăgea bijuteriile şi hainele frumoase mult mai mult decît surorile sale. Era o pasiune comună cu a Zoyei. Îşi petreceau ore întregi vorbind despre rochiile frumoase pe care le văzuseră şi încercînd pălăriile şi bijuteriile mamei Zoyei ori de cîte ori Maria venea în vizită.

– Mă simt bine... numai că mama spune că sîmbătă nu voi putea merge în oraş cu mătuşa Olga.

Era un ritual pe care-l adora mai presus de orice. În fiecare sîmbătă, mătuşa lor, marea ducesă Olga Alexandrovna, îi ducea pe toţi în oraş să ia prînzul cu bunica lor la Palatul Anitcikov şi să viziteze una sau două prietene, dar surorile ei fiind bolnave, se contramandase totul. Zoyei îi apăru pe chip dezamăgirea la aflarea acestei veşti.

– Mă temeam de asta. Şi voiam atît de mult să-ţi arăt rochia mea cea nouă. Mi-a trimis-o bunica de la Paris.

Bunica Zoyei, Evghenia Petrovna Ossupova, era o femeie extraordinară. Scundă şi elegantă, la vîrsta de optzeci şi unu de ani, ochii încă-i mai jucau în străfulgerări smaraldine. Şi toţi insistau că Zoya semăna leit cu ea. Mama Zoyei era înaltă, rafinată şi apatică, o frumuseţe cu păr blond, spălăcit şi ochi albaştri, nostalgici. Era genul de femeie pe care-ţi venea s-o aperi de restul lumii, iar tatăl Zoyei, exact acest lucru îl făcuse dintotdeauna. O trata ca pe un copil delicat, spre deosebire de exuberanta sa fiică.

– Bunica mi-a cumpărat cea mai senzaţională rochie de satin roz, cusută toată cu mici perle. Voiam aşa de mult s-o vezi!

Ca două copile, conversau despre rochiile lor ca şi cum ar fi fost vorba de nişte ursuleţi, iar Maria bătu din palme cu încîntare.

– Abia aştept s-o văd! Pînă săptămîna viitoare, ar fi de aşteptat ca toţi să se facă bine. Vom veni atunci. Îţi promit! Iar între timp, îţi voi face un tablou pentru aiurita aia de cameră mov a ta.

– Să nu-ndrăzneşti să spui grosolănii despre camera mea! E aproape la fel de elegantă ca a mamei tale!

Cele două fete izbucniră în rîs, iar Joy, cockerul spaniel al copiilor, dădu buzna în cameră, lătrînd fericit împrejurul picioarelor Zoyei, în timp ce ea îşi încălzea mîinile la foc, povestindu-i Mariei totul despre celelalte fete de la *Smolnîi*. Mariei îi plăcea nespus să-i asculte istorisirile, izolată cum era, trăind între surorile şi fratele ei, sub îndrumarea lui Pierre Gilliard şi a domnului Gibbes, care le învăţa englezeşte.

– Cel puţin, acum nu avem lecţii. Domnul Gilliard a fost prea ocupat să stea cu Bebe. Iar pe domnul Gibbes nu l-am văzut de-o săptămînă. Tata spune că-i e frică să nu ia pojar.

Fetele rîseră din nou, iar Maria începu să împletească, afectuoasă, cosiţa roşie a Zoyei. Era un mod de a-şi petrece timpul pe care-l împărtăşeau încă din copilărie, împletindu-şi părul una alteia, în timp ce tăifăsuiau şi bîrfeau despre St. Petersburg şi despre oamenii pe care-i cunoşteau, deşi de la începutul războiului lucrurile se mai liniştiseră oarecum. Nici chiar părinţii Zoyei nu mai dădeau atît de multe petreceri ca odinioară, spre marea întristare a fetei. Îi plăcea să stea de vorbă cu bărbaţii în uniforme viu colorate şi să privească femeile cu rochii elegante şi bijuterii fermecătoare. Avea astfel prilejul să le povestească, Mariei şi surorilor ei, noutăţi, despre flirturile pe care le observase, cine era frumoasă, cine nu, şi cine purta cel mai spectaculos colier cu diamante. Era o lume care nu exista nicăieri în altă parte, lumea Rusiei Imperiale. Iar Zoya trăise întotdeauna fericită chiar în mijlocul ei, ea însăşi contesă, cum fuseseră şi mama şi bunica sa. Înrudită cu mulţi nobili şi, de departe, cu ţarul, din partea tatălui, ea şi familia ei se bucurau de o poziţie privilegiată şi luxoasă. Propria lor casă era efectiv o versiune mai mică a Palatului Anitcikov, iar tovarăşii săi de joacă erau oameni care făceau istorie, pentru ea însă totul părînd normal şi obişnuit.

– Ce fericită pare Joy! spuse ea, privind căţeluşa care se juca la picioarele lor. Ce mai fac căţelandrii?

Maria afişă un surîs tainic, ridicînd elegant dintr-un umăr.

– Sînt foarte drăguţi. A, stai...

Dădu drumul cozii lungi, pe care o împletise din părul Zoyei, şi fugi la birou să aducă un lucru de care aproape uitase. Zoya bănui pe dată că era o scrisoare de la o prietenă, sau o fotografie de-a lui Alexis sau de-a surorilor ei. Întotdeauna cînd se întîlneau părea să aibă comori de împărtăşit, dar de astă dată fata aduse un flaconaş, întinzîndu-i-l mîndră prietenei sale.

– Ce-i asta?

– Ceva minunat... numai pentru tine!

O sărută tandru pe obraz, în timp ce Zoya se apleca deasupra sticluţei.

– Oh, Maşka! Este...? *Este!* confirmă tot ea, mirosind. Era *Lilas,* parfumul favorit al Mariei, pe care Zoya îl rîvnea de luni de zile. De unde-l ai?

– Mi l-a adus Lili de la Paris. M-am gîndit că ţi-ar plăcea să ai şi tu. Mie mi-a mai rămas destul din cel pe care mi l-a dat mama.

Zoya închise ochii, inspirînd adînc, cu o expresie fericită şi nevinovată. Plăcerile lor erau atît de inofensive şi atît de simple... căţeluşii, parfumul... şi, vara, plimbările lungi pe cîmpiile înmiresmate din Livadia... sau jocurile pe iahtul imperial, plutind în derivă prin fiorduri. Era o viaţă atît de desăvîrşită, neatinsă nici chiar de realităţile războiului, deşi uneori vorbeau despre asta. Maria era întotdeauna tulburată, după ce petrecea cîte o zi cu răniţii îngrijiţi în palatul de-alături. Părea atît de crud că trebuia să fie răniţi sau mutilaţi... că îi aştepta moartea... dar cu nimic mai crud decît ameninţarea continuă a bolii fratelui lor. Hemofilia lui era adesea subiectul discuţiilor lor mai serioase şi mai secrete. Aproape nimeni, cu excepţia rudelor intime, nu cunoştea natura exactă a bolii.

– Se simte bine, nu-i aşa? Vreau să zic... nu cumva

pojarul are să...

Ochii Zoyei erau plini de îngrijorare, în timp ce punea jos nepreţuita sticluţă cu parfum, vorbind iarăşi despre Alexis. Dar faţa Mariei părea încurajatoare.

– Nu cred că pojarul îi va pricinui vreun rău. Mama spune că Olga e mult mai grav bolnavă decît el.

Olga era cu patru ani mai mare decît ele amîndouă şi mult mai serioasă. Mai era şi chinuitor de timidă, spre deosebire de Zoya şi de Maria, sau de celelalte două surori ale ei.

– Azi am avut o lecţie de balet fermecătoare, oftă Zoya, în timp ce Maria suna după o ceaşcă cu ceai. Mi-aş dori să pot folosi dansul în scopuri minunate.

Maria rîse. Mai auzise şi-nainte despre visurile iubitei ei prietene.

– Ca de pildă? Să te descopere Diaghilev[1]?

Fetele zîmbiră, dar pe cînd vorbea, în ochii Zoyei se ivi o lumină intensă. Totul era intens la Zoya, ochii, părul, felul cum îşi mişca mîinile sau se uita prin cameră, sau îşi arunca braţele împrejurul prietenei sale. Era micuţă, dar plină de viaţă, de forţă şi de emoţie. Însuşi numele ei însemna viaţă şi părea să fi fost ales perfect pentru fata care fusese şi femeia ce devenea treptat.

– Vorbesc serios..., iar Madame spune că sînt foarte bună.

Maria rîse din nou, privirile fetelor întîlnindu-se, cu acelaşi gînd... Era vorba de Mathilde Şcessinska, balerina care fusese amanta ţarului înainte de a se fi însurat cu Alexandra... Subiect cu desăvîrşire interzis, despre care se discuta numai în şoaptă, în nopţile întunecoase de vară şi niciodată în apropierea adulţilor.

---

1. Serghei Diaghilev (zis şi Serge de Diaghilev, 1872-1929), celebru impresar rus, născut în apropiere de Novgorod. A creat „Baletele ruseşti", care aveau să revoluţioneze estetica artei coregrafice.

Zoya îi spusese într-o zi mamei sale ceva despre asta, iar contesa fusese scandalizată şi-i interzisese fetei să mai pomenească vreodată despre ea. Era un subiect cum nu se putea mai nepotrivit pentru tinerele domnişoare. Bunica ei însă fusese mai puţin strictă, cînd Zoya adusese din nou vorba, şi nu făcuse decît să spună, pe un ton amuzat, că femeia era o dansatoare foarte talentată.

– Încă mai visezi să fugi la *Marinski?*

Nu amintise despre asta de ani de zile, dar Maria o cunoştea bine, îndeajuns de bine pentru a şti cînd să o tachineze şi cînd nu, şi cît de serioasă era în privinţa visurilor ei intime. Mai ştia şi că, pentru Zoya, acesta era un vis imposibil. Într-o bună zi, avea să se mărite şi să aibă copii, avea să fie la fel de elegantă ca mama ei, şi n-avea să trăiască în vestita şcoală de balet. Dar era nostim să vorbească despre asemenea lucruri şi să viseze, într-o după-amiază de februarie, în timp ce-şi sorbeau ceaiul fierbinte şi priveau cîinele zbenguindu-se prin cameră. În acel moment, viaţa părea nespus de confortabilă, în ciuda actualei epidemii de pojar. Cu Zoya, Maria putea să uite un timp de propriile-i probleme şi răspunderi. Îşi dorea ca într-o zi să fie la fel de liberă ca Zoya. Ştia prea bine că, la un moment dat, părinţii ei aveau să i-l aleagă pe bărbatul cu care urma să se mărite. Dar mai întîi le aveau pe cele două surori mai mari la care să se gîndească... Cu privirea pierdută spre foc, se întreba dacă avea să-l iubească din tot sufletul.

– La ce te gîndeşti? se auzi vocea înceată a Zoyei, în timp ce focul trosnea şi ninsoarea foşnea afară; se întunecase deja, iar Zoya uitase cu totul să alerge acasă pentru cină. Maşka?... Arăţi atît de serioasă.

Adesea arăta astfel, cînd nu rîdea. Avea ochii atît de pătrunzători şi de albaştri, atît de calzi şi de buni, spre deosebire de ai mamei ei.

– Nu ştiu... la prostii, cred...

Îi zîmbi cu blîndeţe prietenei sale. Amîndouă aveau

aproape optsprezece ani şi începea să le vină în minte ideea căsniciei... poate, după război...

– Mă întrebam cu cine ne vom mărita, cîndva.

Întotdeauna era sinceră cu Zoya.

– Şi eu mă gîndesc uneori la asta. Bunica spune că aproape e timpul să-mi pun problema. Consideră că prinţul Orlov ar fi un soţ drăguţ pentru mine...

Iar apoi, deodată, rîse, azvîrlindu-şi capul pe spate, cu părul desprinzîndu-i-se din cosiţa largă pe care i-o făcuse Maşka.

– Ţi se întîmplă vreodată să vezi pe cineva şi să-ţi spui că el ar trebui să fie?

– Nu foarte des. Olga şi Tatiana ar trebui să se mărite mai întîi. Iar Tatiana e atît de serioasă, încît nici nu mi-o pot imagina dorind să se mărite.

Dintre toate, ea era cea mai apropiată de mama lor, iar Maria şi-o putea închipui cu uşurinţă vrînd să rămînă pentru totdeauna în sînul familiei.

– Totuşi, ar fi drăguţ să avem copii.

– Cîţi? o tachină Zoya.

– Cel puţin cinci.

Atîţia erau şi în familia lor şi, pentru ea, păruse întotdeauna formula perfectă.

– Eu vreau şase, spuse Zoya cu absolută certitudine. Trei băieţi şi trei fete.

– Şi toţi cu părul roşu ca focul! rîse Maria, sîcîindu-şi prietena, şi se aplecă peste masă s-o atingă uşor pe obraz. Îmi eşti cu adevărat cea mai dragă prietenă.

Ochii li se întîlniră, iar Zoya îi luă mîna şi i-o sărută cu afecţiune copilărească.

– Dintotdeauna mi-am dorit să fii sora mea.

Avea, în schimb, un frate mai mare, care o hărţuia fără milă, în special cu privire la părul ei roşcat. Al lui era negru, ca al tatălui lor, deşi avea ochii tot verzi. Şi moştenise demnitatea şi forţa calmă a tatălui. Avea douăzeci şi trei de ani, cu cinci ani şi jumătate mai mult decît sora sa.

– Ce mai face Nicolai în ultima vreme?

– E îngrozitor ca de obicei. Dar mama se bucură teribil că e aici cu Garda Preobrajenski şi nu pe front, pe undeva. Bunica spune că a rămas aici, ca să nu piardă nici o petrecere.

Rîseră amîndouă, momentul de seriozitate trecînd, în timp ce uşa se deschidea uşor şi o femeie înaltă intra fără zgomot în cameră, privindu-le un moment, înainte de a deveni conştiente de prezenţa ei. O urmă o pisică sură, mare, care se opri alături, privindu-le şi ea. Era împărăteasa Alexandra, proaspăt venită din infirmeria unde-şi îngrijise celelalte trei fiice.

– Bună ziua, fetelor, zîmbi ea cînd Zoya se întoarse, şi ambele fete se ridicară imediat, iar Zoya alergă s-o sărute. Ţarina avusese ea însăşi pojar, cu ani în urmă, şi ştia că n-o păştea primejdia să se molipsească.

– Mătuşico! Ce fac ceilalţi?

Împărăteasa o îmbrăţişă cu drag pe Zoya, oftînd, cu un surîs obosit.

– Ei, nu fac bine, desigur. Biata Anna pare să se simtă cel mai rău.

Vorbea despre cea mai bună prietenă a ei, Anna Vîrubova. Ea şi Lili Dehn îi erau cele mai apropiate tovarăşe.

– Şi tu, micuţo? Eşti bine?

– Sînt, mulţumesc foarte mult.

Roşii, ca de cele mai multe ori. Era lucrul pe care-l detesta cel mai mult la tenul său roşcat, acesta, precum şi faptul că suferea întotdeauna de arsurile pricinuite de soare, pe iahtul imperial sau cînd mergeau la Livadia.

– Mă surprinde că mama ta te-a lăsat să ne vizitezi azi.

Ştia cu cîtă disperare se temea contesa de contaminare. Dar roşeaţa şi mai intensă a Zoyei o înştiinţă ce făcuse, chiar fără a-i fi mărturisit, iar ţarina rîse şi o ameninţă cu degetul.

– Aşa! Asta ai făcut? Şi ce-i vei spune? Unde-ai fost azi?

Zoya rîse vinovată, apoi recunoscu faţă de mama

Mariei ce plănuise să le spună alor ei.

– Am stat ceasuri în şir la lecţia de balet, trudind pe brînci cu Madame Nastova.

– Înţeleg. E şocant ca fetele de vîrsta voastră să spună asemenea minciuni, dar ar fi trebuit să-mi dau seama că pe voi două nu vă putem ţine despărţite.

Apoi îşi îndreptă atenţia spre fiica ei.

– I-ai dat Zoyei cadoul, iubito?

Ţarina le zîmbi amîndurora. De obicei era reţinută, dar oboseala părea s-o facă să fie şi vulnerabilă şi simţitoare.

– Da! răspunse imediat Zoya, încîntată, agitînd spre ea sticluţa cu *Lilas,* de pe masă. E chiar parfumul meu preferat!

Ochii ţarinei o cercetară întrebători pe Maria, iar fiica sa rîse, părăsind repede odaia, în timp ce Zoya sporovăia cu mătuşa ei.

– Unchiul Nicolae e bine?

– Este, deşi abia l-am văzut. Bietul om a venit acasă de pe front să se mai odihnească, şi cînd colo se pomeneşte aici în toiul unui asediu cu vărsat de vînt.

Rîseră amîndouă, iar Maria se întoarse, aducînd ceva înfăşurat într-o pătură. Se auzi un mic scîncet straniu, aproape ca şi cum acolo ar fi fost o păsăre, iar un moment mai tîrziu apăru un chip cafeniu cu alb, cu urechi lungi, mătăsoase, şi ochi strălucitori de onix. Era unul dintre puii căţelei lor.

– Vai, ce dulce e! Nu l-am văzut pe nici unul, de săptămîni întregi!

Zoya întinse o mînă, iar căţeluşul scoase un şir de schelălăieli şi-i linse degetele.

– E fetiţă, şi o cheamă Sava, spuse mîndră Maria, privind-o pe Zoya cu ochi plini de emoţie. Mama şi cu mine vrem să fie a ta.

Îi întinse căţeluşa, în timp ce Zoya o privea uimită.

– Pentru mine? O, Doamne... ce-o să...

Fusese pe punctul să spună „ce-o să-i spun mamei?", dar nu voia să i se ia înapoi darul, aşa că se opri

pe dată, însă împărăteasa o înţelesese prea bine.

– O, draga mea... mama ta nu iubeşte cîinii, nu-i aşa, Zoya? Uitasem. Se va supăra foarte tare pe mine?

– Nu!... Nu, deloc, îndrugă ea bucuroasă, luînd căţeluşa în braţe şi strîngînd-o la piept, în timp ce Sava o lingea pe nas, pe obraji şi pe ochi, iar Zoya încerca să se ferească înainte ca micuţa cockeriţă să-i înfulece părul. O, ce drăgălaşă e! Chiar este a mea?

– Mi-ai face un mare serviciu, draga mea, dacă ai lua-o, zîmbi ţarina, aşezîndu-se într-unul din cele două fotolii, cu un oftat. Părea extrem de obosită, iar Zoya observă că purta uniforma de Cruce Roşie. Se întrebă dacă şi-o pusese pentru a-şi îngriji prietena şi copiii bolnavi, sau dacă în ziua aceea lucrase şi la spital. Împărăteasa ţinea mult la munca ei spitalicească şi întotdeauna insistase ca şi fetele ei să facă acelaşi lucru.

– Mamă, vrei puţin ceai?

– Da, vreau, mulţumesc, Maşka.

Maria sună după servitoare, care veni repede, ştiind că ţarina era acolo cu ele, şi aproape imediat sosiră o ceaşcă şi un ceainic proaspăt umplut. Maria turnă, şi celelalte două i se alăturară.

– Mulţumesc, iubito.

Apoi se întoarse spre verişoara îndepărtată a soţului ei.

– Deci, bunica ta o duce bine în ultima vreme, Zoya? N-am văzut-o de luni de zile. Am fost atît de ocupată aici. Se pare că nici nu mai reuşesc să ajung la St. Petersburg.

– O duce foarte bine, mulţumesc, mătuşă Alexandra.

– Şi părinţii tăi?

– Minunat. Mama e tot timpul îngrijorată ca Nicolai să nu fie trimis pe front. Tata spune că e îngrozitor de nervoasă din pricina asta.

Totul o făcea pe Natalia Ossupova să fie nervoasă; era extrem de firavă, iar soţul ei îi înghiţea toate capriciile şi toanele. Ţarina îi spusese adeseori Mariei,

între patru ochi, că găsea nesănătos din partea lui s-o cocoloşească atît de constant, dar cel puţin Zoya nu-i dăduse niciodată semne de încezeală. Era plină de viaţă şi foc, şi nu avea nimic de violetă ofilită. Alexandra avea întotdeauna în minte imaginea mamei sale, prăbuşită într-un fotoliu, îmbrăcată numai în mătăsuri albe, cu pielea palidă şi părul blond, cu incredibilele ei perle şi o expresie de spaimă în ochi, ca şi cum viaţa ar fi fost pur şi simplu o povară prea mare pentru ea. La începutul războiului, îi ceruse s-o ajute în activitatea ei cu Crucea Roşie, dar Natalia spusese că pur şi simplu n-ar fi putut suporta. Nu se număra printre cele mai robuste specimene în viaţă, dar acum ţarina se abţinu de la orice comentariu, dînd doar din cap.

– Să-i transmiţi toată dragostea mea, cînd ajungi acasă.

După aceste cuvinte, Zoya privi afară şi văzu cît de mult se întunecase. Sări în picioare, privindu-şi ceasul cu groază.

– Oh! Trebuie să mă duc acasă! Mama o să se înfurie!

– Are toate motivele! rîse ţarina, făcîndu-i semn cu degetul, în timp ce se ridica şi ea, dominînd-o cu statura sa pe fată. Nu trebuie să-ţi minţi mama cu privire la locul unde te afli! Şi ştiu că va fi cum nu se poate mai supărată că te-ai expus pojarului. Ai avut şi tu?

Zoya rîse.

– Nu, n-am avut, dar acum n-am să-l mai iau, iar dacă totuşi...

Ridică din umeri, cu un nou hohot de rîs, în timp ce Maşka zîmbea. Era unul dintre lucrurile care-i plăceau Mariei la ea, curajul şi starea de „cui-îi-pasă". Făcuseră împreună nenumărate pozne, de-a lungul anilor, dar nimic primejdios sau cu adevărat dăunător.

– Acum te voi trimite acasă. Iar eu trebuie să mă întorc la copii şi la biata Anna...

Le sărută pe amîndouă, părăsind încăperea; Maria luă căţeluşa de unde se ascundea şi o înveli din nou în

pătură, întinzîndu-i-o Zoyei.

– Să n-o uiţi pe Sava!

Ochii li se întîlniră iarăşi, ai Zoyei fiind plini de dragoste pentru prietena ei.

– Chiar pot s-o iau?

– E a ta. Dintotdeauna a fost vorba aşa, dar voiam să-ţi fac o surpriză. Ţine-o în haină pînă acasă. Aşa îi vei ţine de cald.

Sava nu avea decît şapte săptămîni, fiind născută de Crăciunul rusesc. Zoya fusese extrem de emoţionată văzînd-o, pentru prima oară, în ziua de Crăciun, cînd familia ei venise să cineze cu ţarul şi familia imperială.

– Mama ta o să se supere rău, nu-i aşa? rîse Maria, iar Zoya rîse împreună cu ea.

– Da, dar îi voi spune că mama ta o să se supere şi mai rău dacă o trimitem înapoi. Mama se va teme prea tare să n-o jignească.

Ambele fete rîseră, după care Maria o urmă pe Zoya la parter şi o ajută să-şi îmbrace haina, ţinînd pătura cu căţeluşa. Îi trase căciula de samur peste părul roşcat şi cele două fete se îmbrăţişară.

– Să ai grijă de tine şi să nu te-mbolnăveşti!

– Nici n-am intenţia!

Îi dădu şi sticluţa cu parfum, Zoya luînd-o în mîna înmănuşată, în timp ce servitoarea îi spunea că Feodor era gata.

– Mai trec peste-o zi, două... promit... şi-ţi mulţumesc!

Zoya o mai cuprinse o dată în braţe, scurt, şi se grăbi să iasă spre troica unde aştepta Feodor. Avea obrajii şi nasul roşii ca focul, iar fata ştia că băuse cu prietenii lui de la grajduri, dar nu conta. Avea nevoie ca să-i ţină de cald, în timp ce goneau înapoi spre St. Petersburg. O ajută să se aşeze pe banchetă, Zoya fiind uşurată să vadă că ninsoarea încetase.

– Trebuie să ne grăbim, Feodor... Mama se va supăra rău pe mine dacă întîrzii.

Dar ştia deja că nu mai avea cum să ajungă acasă

la timp pentru cină. La sosire, avea să-i găsească deja aşezaţi la masă... Şi cîinele!... rîse sonor pentru sine, în timp ce biciul pocnea în aerul îngheţat al serii şi troica se repezea în urma celor trei cai negri, focoşi. Peste doar o clipă, ieşiră ca fulgerul pe poartă, cazacii călări rămînînd înceţoşaţi în urmă, pe cînd goneau prin satul Ţarskoe Selo.

Capitolul 2

În timp ce Feodor mîna troica pe Nevski Prospekt, Zoya strîngea lîngă trup căţeluşa, încercînd să arate cît mai relazată şi inventînd cu disperare scuze pe care să i le prezinte mamei sale. Ştia că, avîndu-l pe Feodor pe capră, n-aveau să se teamă pentru siguranţa ei, dar mama va fi fost desigur scandalizată de o asemenea întîrziere, precum şi de aducerea căţelului. Dar acesta avea să fie scos la iveală mai tîrziu. La Fontanka, au cotit brusc la stînga, iar caii s-au năpustit înainte, ştiind prea bine că aproape ajunseseră acasă, nerăbdători să se întoarcă în grajdul lor. Feodor însă cunoscînd bine terenul, le lăsă frîu liber, iar peste cîteva momente o dădea pe Zoya jos din sanie. Pradă unei neaşteptate inspiraţii, fata scoase din haină căţeluşa înfăşurată în pătură şi i-o îndesă în mîini, cu o privire imploratoare.

– Te rog, Feodor... mi-a dăruit-o împărăteasa... se numeşte Sava. Du-o la bucătărie şi dă-i-o Galinei. Voi coborî după ea mai tîrziu.

Avea ochii unui copil înfricoşat, iar vizitiul rîse zgomotos, clătinînd din cap.

– Contesa o să-mi ia capu' pentru asta, domnişoară!

Şi poate şi pe-al dumneavoastră.

– Ştiu... dar poate tata...

Tata, care întotdeauna intervenea pentru ea, care întotdeauna era atît de bun şi atît de blînd cu mama ei! Era un om minunat şi singura lui fiică îl adora.

– Repede, Feodor... trebuie să mă grăbesc.

Trecuse de ora şapte şi încă mai trebuia să-şi schimbe rochia înainte de-a putea să apară în sufragerie. Vizitiul luă din braţele ei căţeluşa, iar fata urcă grăbită treptele de marmură ale palatului lor mic, dar foarte frumos. Părea a fi atît rusesc, cît şi franţuzesc şi fusese construit de bunicul ei pentru mireasa lui. Bunica sa locuia acum într-un pavilion aflat de cealaltă parte a grădinii, cu un părculeţ propriu, dar Zoya nu avea timp să se gîndească la ea. Era foarte grăbită. Se strecură repede înăuntru, îşi scoase pălăria şi-i dădu haina unei servitoare care aştepta în apropiere, după care urcă în fugă scara principală spre dormitorul ei, dar, în acest timp, auzi un glas familiar bubuind în spatele ei:

– Halt! Cine-i?

– Taci! se întoarse Zoya spre fratele său, care stătea la baza scării, şoptindu-i furioasă: Ce cauţi tu aici?

Era înalt şi chipeş, îmbrăcat în uniformă, şi fata ştia că pe majoritatea prietenelor ei de la Smolnîi le lua cu leşin la vederea lui. Purta însemnele faimoasei Gărzi Preobrajenski, dar acum n-o impresionau.

– Unde-i mama?

Ştia însă şi fără să întrebe.

– În sufragerie, unde-ai vrea să fie? Tu unde ai fost?

– În oraş. Sînt grăbită...

Încă mai trebuia să se schimbe, iar el o întîrzia şi mai mult.

– Am întîrziat.

Tînărul rîse, ochii lui verzi, atît de asemănători cu ai ei, scînteind amuzaţi.

– Mai bine intră aşa cum eşti. Mama o să se înfurie dacă întîrzii şi mai mult.

Zoya ezită un moment, privindu-l.

– A spus ceva?... Ai văzut-o?

– Încă nu. Tocmai am sosit. Voiam să vorbesc cu tata, după cină. Du-te şi schimbă-te. Am să-i ţin eu de vorbă.

Ţinea la ea mai mult decît ştia Zoya, ea era surioara cu care se făIea pe lîngă toţi prietenii, iar aceştia puseseră ochii pe ea de ani de zile. Dar i-ar fi ucis dacă se atingeau de ea. Era o mică frumuseţe, fără însă s-o ştie încă, şi era mult prea tînără ca să-şi facă de cap cu prietenii lui. Într-o bună zi, avea să se mărite cu un prinţ, sau cel puţin cu cineva la fel de important ca tatăl lor. Acesta era conte, şi colonel, şi le inspira respect şi admiraţie tuturor celor care-l cunoşteau.

– Du-te, fiară mică, strigă el după ea. Grăbeşte-te!

Zoya fugi spre camera ei, iar peste zece minute se afla la parter, într-o rochie de mătase bleumarin cu guler de dantelă. Era o rochie pe care o detesta, dar ştia că mamei sale îi plăcea întotdeauna cum îi stătea cu ea. Era foarte sobră şi tinerească şi nu voia s-o supere şi mai mult. I-ar fi fost imposibil să apară în uşa sufrageriei, fără a atrage atenţia şi, în timp ce păşea supusă în cameră, cu o înfăţişare castă şi cuminte, fratele ei îi rînji răutăcios din locul unde stătea, între bunica şi mama lor. Contesa era neobişnuit de palidă, într-o rochie de satin gri cu un frumos colier cu perle negre şi diamante. Ochii-i păreau de aproape avînd aceeaşi culoare cu a rochiei, ridicînd încet capul şi privindu-şi nefericită singura fiică.

– Zoya!

Nu ridica niciodată vocea, dar neplăcerea era uşor de descifrat, în timp ce o privea. Ochii Zoyei îi întîlniră pe-ai ei, cu curaj, şi se grăbi să-i sărute obrazul rece, privind apoi nervoasă spre tatăl şi bunica ei.

– Îmi pare nespus de rău, mamă... am fost reţinută... la ora de balet de azi... a trebuit să mă opresc pe la o prietenă... îmi pare aşa de rău... am...

Vocea mamei sale era îngheţată, în vreme ce restul membrilor familiei le priveau.

– Unde-ai fost, exact?

– Am... a trebuit să merg... la...

Natalia o privi drept în ochi, pe cînd Zoya încerca să-şi aranjeze părul. Încă mai părea să şi-l fi pieptănat în mare grabă, cum şi făcuse, desigur.

– Vreau să ştiu adevărul. Ai fost la Ţarskoe Selo?

– Eu...

N-avea nici un rost. Mama ei era prea calmă, prea frumoasă, prea înfricoşătoare şi cu un aer prea autoritar.

– Da, mamă, recunoscu ea, simţindu-se din nou în vîrstă de şapte ani, în loc de-a fi cu un deceniu mai mare. Iartă-mă.

– Nesocotito, fulgerară ochii îngheţaţi ai Nataliei, aruncînd o privire nefericită spre soţul ei. Konstantin, i-am spus anume să nu se ducă. Toţi copiii de-acolo au pojar, iar acum s-a expus bolii. Acesta a fost un act desfrînat de nesupunere.

Zoya îşi privi nervoasă tatăl, dar ochii acestuia erau plini de acelaşi jucăuş foc de smarald ca ai ei şi abia-şi putea stăpîni un zîmbet. Pe cît de mult îşi iubea soţia, pe-atît îşi adora şi fiica. Iar de astă dată, Nicolai intervenise pentru ea, lucru neobişnuit, însă Zoya arăta atît de stingherită, încît îi părea rău pentru ea.

– Poate că au invitat-o, mamă, iar Zoya s-ar fi simţit prost să refuze...

Pe lîngă celelalte calităţi, Zoya era şi sinceră, iar acum îşi privi drept în ochi mama aşezată calmă pe scaunul ei, aşteptînd ca servitoarele să aducă cina.

– Am vrut să merg, mamă. Eu am fost de vină, nu ei. Maria se simţea atît de singură!

– Foarte necugetat din partea ta, Zoya. Mai discutăm noi, după masă.

– Da, mamă.

Îşi coborî privirea spre farfurie, iar ceilalţi îşi reluară conversaţia, fără ea. Abia peste un moment, uitîndu-se, observă că era acolo şi bunica ei, iar la vederea acesteia un zîmbet îi lumină chipul.

– Bună, bunico. Mătuşa Alexandra a spus să-ţi transmit dragostea ei.

– E bine, sănătoasă? întrebă tatăl său. Mama tăcea, frumoasă şi vizibil nemulţumită încă de fiica ei.

– Întotdeauna e sănătoasă cînd îi îngrijeşte pe cei suferinzi, răspunse bunica în locul ei. Curios lucru, la Alexandra. Pare să sufere de toate bolile cu putinţă, pînă are nevoie de ea cineva şi mai bolnav, iar atunci face faţă ocaziei remarcabil.

Contesa cea vîrstnică îşi privi cu subînţeles nora, apoi îi zîmbi mîndră Zoyei.

– Pesemne, micuţa Maria s-a bucurat mult să te vadă, Zoya.

Zoya zîmbi recunoscătoare.

– Într-adevăr, bunico.

Apoi, pentru a-şi linişti mama.

– Pe ceilalţi nici nu i-am văzut. Erau închişi toţi undeva. Acum e bolnavă pînă şi Madame Vîrubova, adăugă ea, regretînd apoi amarnic, cînd mama ei îşi ridică privirea plină de o groază evidentă:

– Ce prostie din partea ta, Zoya... Nu pot înţelege de ce să te fi dus acolo. Vrei să te îmbolnăveşti de pojar?

– Nu, mamă. Îmi pare cu adevărat rău.

Pe faţă însă nu i se citea nimic care să dea de înţeles că aşa era. Dorita pocăinţă se regăsea doar în cuvintele rostite.

– N-am vrut să întîrzii. Mă pregăteam să plec, cînd a venit mătuşa Alexandra să ia ceaiul cu noi şi n-am vrut să fiu nepoliticoasă cu ea...

– Cum nici n-ar fi fost cazul. Este, în fond, împărăteasa, precum şi verişoara noastră, spuse apăsat bunica ei. Avea ochii la fel de verzi ca ai Zoyei, ai tatălui şi fratelui ei. Numai ochii Nataliei erau de un albastru-cenuşiu, deschis precum cerul unei zile reci de iarnă, fără nici o speranţă a verii la orizont. Viaţa îi pretinsese întotdeauna prea mult, soţul ei era energic şi robust, o iubise mereu mult şi din toată inima şi dorise mai mulţi copii decît fusese ea capabilă să nască. Doi se

născuseră morţi, pierduse cîteva sarcini şi, atît Zoya, cît şi fratele ei, fuseseră purtaţi cu probleme. Zăcuse la pat cîte un an pentru fiecare din ei, iar acum se culca în apartamentele ei proprii. Konstantin îşi îndrăgea prietenii şi mai dorise să dea nenumărate baluri şi petreceri, dar Natalîa găsea totul prea epuizant şi folosea problemele de sănătate ca scuză pentru lipsa sa de *joie de vivre* şi pentru sfiala ei aproape covîrşitoare. Acestea îi dădeau un aer de dispreţ glacial, dincolo de care îşi ascundea sentimentul de spaimă pe care i-l inspirau oamenii, şi se simţea mult mai fericită să lîncezească în fotoliu lîngă foc. Dar fiica semăna mult mai mult cu el şi, după debutul Zoyei în societate, în acea primăvară, Konstantin abia aştepta ca fata să-l însoţească la petreceri. Vorbiseră mult timp despre abandonarea ideii unui bal, Natalia insistînd că nici n-ar fi cazul să se gîndească, în timp ce avea loc un război, dar în cele din urmă bunica Zoyei luase hotărîrea în numele lor, spre marea uşurare a lui Konstantin. Urma să se ţină un bal de îndată ce Zoya absolvea *Institutul Smolnîi,* în iunie, poate nu unul atît de mare cum s-ar fi putut dacă nu era războiul, dar tot avea să fie o petrecere foarte frumoasă.

– Ce ştiri sînt despre Nicolae? se interesă Konstantin. Maria a spus ceva?

– Nu prea multe. Mătuşa Alexandra spune că a venit acasă de pe front, dar cred că se va reîntoarce curînd.

– Ştiu. L-am văzut săptămîna trecută. O duce bine totuşi, nu-i aşa?

Konstantin părea preocupat, iar chipeşul său fiu îl privi atent. Îşi dădu astfel seama că tatăl său auzise fără-ndoială aceleaşi zvonuri care circulau şi prin cazarmă, şi anume că Nicolae era epuizat peste măsură, iar tensiunea războiului îşi spunea cuvîntul. Unii vorbeau chiar, în şoapte prudente, despre posibilitatea unei prăbuşiri. Dată fiind blînda bunătate a ţarului şi necontenita sa grijă pentru toată lumea, era un lucru aproape imposibil de imaginat. Îţi venea greu să ţi-l închipui cedînd, sau dîndu-se bătut. Cei din jur îl iubeau

profund şi, mai presus de toţi, tatăl Zoyei. Asemenea ei şi Mariei, erau prieteni din copilărie, ţarul fiindu-i naş lui Nicolae, care fusese botezat cu numele lui, iar tatăl lui Nicolae îi fusese foarte drag tatălui lui Konstantin. Afecţiunea lor reciprocă depăşea sentimentele familiale. Întotdeauna fuseseră extrem de apropiaţi şi se tachinaseră unul pe altul în legătură cu faptul că amîndoi se însuraseră cu nemţoaice, deşi Alexandra părea ceva mai îndrăzneaţă decît Natalia. Ea, cel puţin, era în stare să facă faţă cînd era nevoie, ca în cazul muncii depuse la Crucea Roşie şi, acum, cu boala copiilor. Natalia ar fi fost incapabilă prin însăşi firea ei să facă un lucru asemănător. Bătrîna contesă fusese cumplit de dezamăgită că fiul ei nu se căsătorise cu o rusoaică. Faptul că şi ţarului îi convenise o soţie germană era doar o slabă consolare.

– Apropo, ce te-aduce aici în seara asta? se întoarse Konstantin spre Nicolai, cu un surîs cald. Era mîndru de el şi-i făcea plăcere că era înrolat în Preobrajenski, şi nu pe front, lucru din care nu făcea nici un secret. Nu dorea să-şi piardă singurul fiu. Ruşii aveau deja pierderi mari, de la bătălia de la Tannenberg, din vara anului 1914, pînă la cumplitele răsturnări de pe cîmpiile îngheţate ale Galiţiei, iar Konstantin dorea să-l ştie pe Nicolai în siguranţă, la St. Petersburg. Aceasta, cel puţin, era o mare uşurare pentru el şi Natalia.

– Voiam să stăm de vorbă azi, după cină, tată.

Glasul tînărului era calm şi puternic, iar Natalia îi aruncă o privire nervoasă. Spera să nu aibă de împărtăşit vreo veste iritantă. Auzise recent de la o prietenă că fiul ei era încurcat cu o dansatoare şi ar fi avut foarte multe de spus, dacă îşi anunţa tatăl că urma să se însoare.

– Nimic important.

Bunica îl privea cu ochi bătrîneşti şi plini de înţelepciune, ştiind că, indiferent ce voia să-i spună tatălui său, minţea în legătură cu importanţa faptului. Îl îngrijora ceva, îl îngrijora destul pentru a-l fi făcut să vină acolo şi

să-şi petreacă seara cu familia, lucru ce nu-i stătea în obicei.

– De fapt, le zîmbi el tuturor, am venit să mă asigur că micul monstru de-aici e cuminte.

Se uită spre Zoya, care-l fulgeră cu o privire de extremă nemulţumire.

– Am crescut, Nicolai. Nu mai fac „pozne", pufni ea înţepată, terminîndu-şi desertul, iar fratele ei rîse pe faţă.

– Chiar aşa? Închipuie-ţi că... am impresia că doar acum cîteva momente fugeai pe scări, întîrziată la cină ca de obicei, cu părul arătînd de parcă ţi-l pieptănaseşi cu furca...

Era complet pregătit să continue, dar fata aruncă în el cu un şervet, în timp ce mama sa, părînd pe cale să leşine, îşi privea imploratoare soţul.

– Konstantin, te rog, fă-i să înceteze! Mă enervează îngrozitor.

– Nu-i decît un cîntec de dragoste, draga mea, spuse înţelept contesa Evghenia. În acest moment al vieţii, e singurul mod în care ştiu să converseze unul cu altul. Copiii mei se trăgeau tot timpul de păr şi aruncau unul în celălalt cu pantofii. Nu-i aşa, Konstantin?

Contele scoase un hohot de rîs, privindu-şi spăşit mama.

– Mă tem că nici eu nu eram prea bine crescut în tinereţe, draga mea.

Se uită cu drag la soţia lui, apoi spre toţi ceilalţi, ridicîndu-se mulţumit de la masă, cu o uşoară plecăciune la adresa lor, după care intră înaintea fiului său într-un mic salon alăturat, unde puteau discuta între patru ochi. Asemenea soţiei, spera că Nicolai nu apăruse pentru a le spune că se căsătorea.

În timp ce se aşezau liniştiţi lîngă foc, eleganta tabacheră de aur, pe care Nicolai o scoase din buzunarul uniformei, nu trecu neobservată. Era unul dintre cele mai tipice modele *Carl Fabergé,* din aur roz şi galben, cu un foarte frumos buton de safir. Konstantin era aproape sigur că meşterul fusese sau Hollming, sau

Wigstrom.

– Un nou flecuşteţ, Nicolai?

Asemenea soţiei, auzise şi el povestea despre mica dansatoare, zice-se foarte drăguţă, a lui Nicolai.

– Un dar de la un prieten, tată.

Konstantin zîmbi indulgent.

– De-asta mă temeam, mai mult sau mai puţin.

Rîseră amîndoi, iar Nicolai se încruntă. Era încă tînăr, dar înţelept pentru vîrsta lui şi, pe lîngă faptul de-a fi arătos, avea o minte ascuţită. Un fiu de care să fii cum nu se poate mai mîndru.

– N-ai nici un motiv de îngrijorare, tată. În ciuda celor pe care le auzi, mă distrez doar şi eu puţin, nimic serios, ai cuvîntul meu.

– Bine. Atunci, ce te-a adus aici astă-seară?

Nicolai păru preocupat, privind în foc, apoi în ochii tatălui său.

– Ceva mult mai important. Aud lucruri neplăcute despre ţar, că e obosit, că e bolnav, că n-ar trebui să se afle în fruntea trupelor. Tată, nu se poate să nu fi auzit şi dumneata.

– Am auzit, dădu Konstantin din cap, încet, privindu-şi fiul. Dar încă mai cred că nu ne va lăsa de izbeliţte.

– Am fost aseară la o petrecere cu ambasadorul Palologue. Zugrăveşte un tablou foarte sumbru. Consideră că lipsurile de hrană şi de combustibil sînt mult mai grave decît recunoaştem faţă de noi înşine, iar efortul de război îşi ia tributul. Alimentăm frontul cu şase milioane de oameni, iar de cei de-acasă de-abia mai putem avea grijă. Se teme că s-ar putea să cedăm... că Rusia ar putea să cedeze... că Nicolae ar putea să cedeze... şi atunci, tată? Crezi că are dreptate?

Konstantin stătu pe gînduri mult timp şi într-un tîrziu clătină din cap.

– Nu, nu cred asta. Da, mă tem că simţim povara tuturor acestor lucruri şi ţarul la fel. Dar aceasta este Rusia, Nicolai, nu e o ţărişoară slăbită, de nicăieri. Sîntem un popor al curajului şi-al puterii şi, indiferent cît

de grele sînt condiţiile din afară sau dinăuntru, nu vom ceda. Niciodată.

Aceasta era convingerea lui, iar Nicolai o găsi încurajatoare.

– Mîine se reuneşte Duma. Va fi interesant să vedem ce se întîmplă.

– Nu se va întîmpla nimic, fiule. Rusia e o ţară veşnică şi neînvinsă. Cu siguranţă, probabil că ştii asta.

Îşi privi cu căldură fiul, tînărul simţindu-se din nou ceva mai bine.

– Ştiu. Poate că aveam doar nevoie s-o aud.

– Cu toţii avem această nevoie, uneori. Trebuie să fii puternic, pentru Nicolae, pentru noi toţi, pentru ţara ta. Acum cu toţii trebuie să fim puternici, iar vremurile bune vor reveni din nou. Războiul nu poate continua la nesfîrşit.

– E îngrozitor.

Amîndoi erau conştienţi de gravitatea pierderilor. Dar nimic din toate acestea nu însemna sfîrşitul a ceea ce le era scump. Acum, stînd să cugete, Nicolai se simţi stînjenit că fusese atît de alarmat. Pur şi simplu, ambasadorul francez îşi exprimase prea convingător prezicerile apocaliptice. Îi părea bine că venise să stea de vorbă cu tatăl său.

– Mama e bine?

Nicolai o găsise mai agitată ca de obicei sau poate îl frapa doar fiindcă acum o vedea mai rar, însă Konstantin se mulţumi să zîmbească.

– Şi ea îşi face griji în legătură cu războiul... şi cu tine... şi cu mine... şi cu Zoya... E o pacoste de fată.

– Frumoasă totuşi nu-i aşa?

Vorbea despre Zoya cu o căldură şi o admiraţie pe care le-ar fi negat vehement, dacă cineva i le-ar fi declarat fetei.

– Jumătate din regimentul meu pare să fie îndrăgostit de ea. Îmi petrec cea mai mare parte a timpului, amenînţîndu-i că-i omor.

Tatăl său rîse, apoi clătină din cap, trist.

– Ce păcat că a ajuns la maturitate chiar în timpul războiului. Poate că pînă în iunie se va sfîrşi totul.

Era o speranţă comună amîndurora, dar Nicolai se temea că nu prea aveau şanse.

– Ai pe cineva în minte pentru ea? întrebă el, curios. Despre cîţiva dintre prietenii lui îşi spunea că ar putea fi nişte peţitori excelenţi.

– Nu pot îndura gîndul de a o pierde. E o neghiobie, cred. E prea plină de viaţă ca să mai rămînă mult lîngă noi. Bunica ta se gîndeşte serios la prinţul Orlov.

– E prea bătrîn pentru ea.

Avea treizeci şi cinci de ani împliniţi, iar Nicolai, la acest gînd, se încruntă protector. De fapt, nici nu era sigur dacă exista cineva destul de bun pentru focoasa sa surioară.

Konstantin se ridică, zîmbindu-i fiului său, în timp ce-l bătea pe umăr.

– Acum ar fi mai bine să ne întoarcem. De nu, mama ta are să se îngrijoreze.

Au ieşit din încăpere, Konstantin ţinîndu-şi braţul petrecut împrejurul umerilor lui Nicolai. Iar cînd s-au alăturat doamnelor, într-unul dintre salonaşe, Zoya insista în legătură cu ceva pe lîngă mama ei.

– Acum ce-ai mai făcut, bestie mică? rîse Nicolai la vederea expresiei ei, observînd că bunica lor se întorsese cu spatele pentru a-şi ascunde un zîmbet. Faţa Nataliei era albă ca varul, iar a Zoyei roşie ca focul, pe cînd se întoarse furioasă spre fratele ei.

– Tu să nu te-amesteci!

– Ce mai e, micuţo? întrebă Konstantin, amuzat, pînă văzu expresia de reproş a soţiei sale. Natalia îl considera mult prea indulgent cu fiica lor.

– După cîte se pare, răspunse tînăra contesă pe un ton scandalizat, Alexandra i-a dăruit azi un cadou complet ridicol şi sînt absolut hotărîtă să nu o las să-l păstreze.

– Doamne fereşte, ce e? Vestitele ei perle? Sub orice motiv, iubito, primeşte-le, poţi foarte bine să le

porţi peste cîţiva ani.

Konstantin era bine dispus, după întîlnirea cu Nicolai, şi cei doi schimbară o privire afectuoasă, peste capetele femeilor.

– Nu-i deloc amuzant, Konstantin, şi aştept din partea ta să-i spui exact ce-am spus şi eu. Trebuie să scape de el imediat.

– Ce este, pacoste? îşi tachină Nicolai sora. Un şarpe dresat?

– Nu, e unul dintre căţeluşii lui Joy.

În ochii Zoyei licăriră lacrimi strălucitoare, privindu-şi imploratoare tatăl.

– Tată, te rog... dacă promit să am grijă chiar eu de ea, să n-o scap nici un moment din ochi, să nu iasă din cameră şi să nu se-apropie de mama... te rog!

Lacrimile îi şiroiau din ochi, iar tatălui ei i se frînse inima, în timp ce Natalia umbla furtunoasă prin cameră, cu ochii ei ca diamantele scînteind în lumina lămpii.

– Nu! Cîinii sînt sursă de boli! Şi ştii perfect de bine ce sănătate delicată am!

În acel moment, arăta departe de-a fi delicată, stînd în mijlocul încăperii, ca o imagine a furiei înseşi. Îi amintea lui Konstantin cît de tare se aprinsese după ea prima oară cînd o văzuse, dar acum mai ştia şi că nu era o femeie uşor de înfruntat.

– Poate că, dacă va locui în bucătărie... poate atunci... îşi privi el cu speranţă soţia, care se îndreptă cu paşi mari spre uşă, deschizînd-o larg.

– Întotdeauna cedezi în faţa ei, Konstantin, nu-i aşa?

– Iubito... nu poate fi un cîine prea mare. Al lor e mic de tot.

– Şi mai au încă doi şi o pisică, iar copilul lor se clatină tot timpul între viaţă şi moarte.

Se referea, desigur, la problemele cronice de sănătate ale lui Alexis.

– Asta n-are nimic de-a face cu cîinii lor. Poate o să-l ţină bunica la ea acasă...

Konstantin se uită cu speranţă la mama lui, care

surîse, bucurîndu-se în taină de furtuna iscată. Era perfect caracteristic pentru Alexandra să-i dăruiască Zoyei un cîine, ştiind prea bine cît de tare avea s-o înfurie pe maică-sa. Între cele două femei existase dintotdeauna o rivalitate secretă, dar Alexandra era, la urma urmei, ţarina.

– Primesc din toată inima, se oferi contesa cea vîrstnică.

– Foarte bine.

Konstantin găsise soluţia perfectă, dar uşa se trînti cu o bufnitură hotărîtă şi ştiu că n-avea să-şi mai revadă soţia pînă a doua zi dimineaţă.

– Şi, pe această notă fericită, spuse Nicolai, privind zîmbitor în jur şi înclinîndu-se formal în faţa bunicii sale, eu mă voi întoarce la extrem de paşnica mea cazarmă.

– Aşa să faci, îi replică bătrîna cu subînţeles, ascunzîndu-şi prost surîsul, după care chicoti, în timp ce tînărul o săruta la despărţire. Aud că ai devenit un mare crai, dragul meu.

– Nu crede tot ce auzi. Noapte bună, bunico.

O sărută pe amîndoi obrajii, atingînd apoi uşor umărul tatălui său, pe cînd îi ura noapte bună.

– Cît despre tine, fiară mică...

O trase uşor de pletele roşcovane şi o sărută, iar Zoya îl privi, abia reuşind să-şi ascundă afecţiunea.

– Să fii cuminte, gîsculiţo. Şi nu încerca să mai vii acasă şi cu alte animale. Ai s-o scoţi din minţi pe maică-ta.

– Nimeni nu ţi-a cerut părerea! i-o întoarse ea răspicat, sărutîndu-l apoi din nou. La revedere, băiat absolut nesuferit ce eşti.

– Nu sînt băiat, sînt bărbat, deşi tu n-ai fi în stare niciodată să observi deosebirea.

– Aş observa-o, dacă aş vedea vreuna.

Nicolai le făcu tuturor cu mîna din uşă, cu o expresie amuzată, apoi dispăru, plecînd mai mult decît probabil să-şi viziteze mica dansatoare.

– Ce băiat fermecător este, Konstantin. Îmi amin-

teşte mult de tine în tinereţe, spuse mîndră bătrîna contesă, iar fiul ei zîmbi şi Zoya se aruncă într-un fotoliu, cu o expresie dezgustată.

– Eu îl găsesc cu desăvîrşire îngrozitor.

– El vorbeşte despre tine incomparabil mai frumos, Zoya Konstantinovna, răspunse cu blîndeţe tatăl ei.

Era mîndru de ei şi-i iubea mult pe amîndoi. Se aplecă s-o sărute pe obraz, după care îi zîmbi liniştit mamei sale.

– Chiar ai de gînd să iei cîinele, mamă? o întrebă el pe contesa Evghenia. Mă tem că Natalia ne va da pe toţi afară din casă dacă mai insistăm.

Îşi înăbuşi un oftat. Existau momente cînd ar fi vrut ca soţia sa să fie o femeie mai rezonabilă, mai ales atunci cînd mama sa îi privea, judecîndu-i şi abia menţinînd tăcerea. Dar Evghenia Ossupova îşi formase demult părerile despre nora ei şi în nici un caz n-avea să şi le mai schimbe, orice-ar fi făcut acum Natalia.

– Desigur. Mi-ar plăcea să am un mic prieten.

Se întoarse spre Zoya, cu o expresie amuzată.

– Care dintre cîinii lor l-a odrăslit pe acesta? Charles al ţareviciului, sau micul buldog francez al Tatianei?

– Nici unul, bunico. E al cockeriţei spaniel a Mariei, Joy. Şi-i aşa de drăguţă, bunico. O cheamă Sava.

Radioasă şi copilăroasă, Zoya merse să se aşeze la picioarele bunicii sale, iar bătrîna îi puse pe umăr o mînă butucănoasă, dar plină de afecţiune.

– Cere-i doar să nu boteze *Aubusson*-ul meu favorit şi vom fi cele mai bune prietene, îţi făgăduiesc.

Mîngîie părul roşu-aprins ce se revărsa pe umerii Zoyei. Fetei îi plăcea încă din copilărie atingerea mîinilor bunicii ei şi, ridicîndu-şi capul, i le sărută tandră.

– Îţi mulţumesc, bunico. Doresc atît de mult s-o păstrez...

– Şi o vei păstra, *milocika*... o vei păstra...

Contesa se ridică, pornind încet spre foc, obosită dar relaxată, în timp ce Zoya dispărea să-şi recupereze căţeluşa de la servitori. Apoi bătrîna se întoarse încet

spre Konstantin, părîndu-i-se că doar cu cîteva momente în urmă fusese de vîrsta lui Nicolai, mult, mult mai tînăr. Anii păreau să zboare atît de repede, dar fuseseră generoşi cu ea. Soţul ei dusese o viaţă plină. Murise cu trei ani în urmă, la optzeci şi nouă de ani, iar ea se simţise întotdeauna binecuvîntată de a-l fi iubit. Acum Konstantin arăta întocmai ca tatăl lui şi-i amintea de el în moduri frumoase, mai ales cînd îl vedea împreună cu Zoya.

– E o copilă adorabilă, Konstantin Nikolaevici... o fată minunată.

– Seamănă mult cu dumneata, mamă.

Evghenia clătină din cap, dar Konstantin putu vedea în ochii ei că era de aceeaşi părere. Existau momente cînd se revedea pe ea însăşi în nepoata ei şi întotdeauna era bucuroasă că Zoya era atît de scundă, ca mama ei. Chiar cînd nu o asculta pe Natalia, bătrîna contesă găsea acest lucru oarecum admirabil şi simţise demult că era un semn al propriului ei sînge curgînd prin venele fetei, ceea ce pe Natalia o nemulţumea şi mai mult.

– Ea e o persoană nouă... e a ei înseşi. Nu trebuie s-o împovărăm cu defectele şi greşelile noastre.

– Cînd ai dat greş dumneata vreodată? Întotdeauna mi-ai fost o mamă minunată... nouă, tuturor...

Era o femeie respectată şi simpatizată de toţi. O femeie cu ţeluri clare şi simţul valorii temeinic. Konstantin îi cunoştea înţelepciunea, bazîndu-se pe opiniile ei nenumărate şi, în general, de bun-simţ.

– Iat-o, bunico! exclamă Zoya apărînd cu căţeluşa; abia dacă era mai mare decît mîinile fetei, iar contesa o luă cu băgare de seamă în braţe. Nu-i aşa că-i drăguţă?

– E minunată... şi la fel va rămîne pînă-mi va mînca pălăria cea mai bună, sau pantofii favoriţi... dar, mă rog lui Dumnezeu, nu şi covorul *Aubusson* preferat. Iar dacă faci asta, spuse ea, mîngîind capul căţeluşei, la fel cum făcuse Zoya în urmă cu cîteva momente, te fac supă. Să ţii minte!

Mica Sava lătră, ca pentru a-i răspunde.

– A fost foarte frumos din partea Alexandrei să ţi-o dăruiască, *milocika*. Sper că i-ai mulţumit cum se cuvine.

Zoya chicoti, acoperindu-şi gura cu o mînă graţioasă.

– Se temea destul de tare, ca mama să nu se supere.

Bunica ei rîse, în timp ce Konstantin încerca să nu zîmbească, din respect pentru soţia sa.

– O cunoaşte foarte bine pe mama ta, după cum văd, nu-i aşa, Konstantin? Îl privi drept în ochi, iar contele înţelese perfect la ce se referea.

– Sănătatea sărmanei Natalia nu i-a uşurat viaţa în ultima vreme. Poate că, în cele din urmă... încercă el să-i ia apărarea.

– Nu contează, Konstantin, îşi agită nerăbdătoare mînă contesa-mamă, strîngînd căţeluşa la piept şi sărutîndu-şi de rămas-bun nepoata. Treci mîine pe la noi, Zoya. Sau te duci iar la Ţarskoe Selo? Aş veni şi eu cu tine zilele astea, să le fac o vizită Alexandrei şi copiilor.

– Nu cît timp sînt bolnavi, mamă, te rog... Iar drumul ar fi prea obositor pentru dumneata, pe vremea asta.

Bătrîna rîse sonor.

– Nu fi prost, Konstantin. Am avut pojar acum aproape o sută de ani, iar vremea nu m-a îngrijorat niciodată. O duc straşnic, mulţumesc foarte mult, şi plănuiesc să continui astfel încă o duzină de ani cel puţin, sau poate chiar mai mult. Şi sînt destul de rea ca să-mi reuşească întocmai.

– O veste minunată, zîmbi el. Te conduc înapoi la pavilion.

– Ei, asta-i, îl respinse contesa Evghenia cu un gest, în timp ce Zoya se ducea să-i aducă mantoul şi, întorcîndu-se, i-l aşeză pe umeri. Sînt perfect capabilă să merg pe jos prin grădină, să ştii. O fac de cîteva ori pe zi.

– Atunci, nu-mi interzice plăcerea de-a o face şi eu

împreună cu dumneata, doamnă.

Bătrîna îi surîse, revăzîndu-l din nou ca pe vremea copilăriei, în inima ei cel puţin, unde avea să rămînă pe veci un băieţel, cît mai avea ea de trăit.

– Prea bine, atunci, Konstantin. Noapte bună, Zoya.

– Noapte bună, bunico. Şi-ţi mulţumesc că mi-o ţii pe Sava.

Bunica ei îi dărui o sărutare drăgăstoasă, iar Zoya urcă la etaj în camera ei mov, pe cînd cei doi ieşeau în aerul rece al nopţii. Zoya căscă, zîmbind la gîndul căţeluşei pe care i-o dăruiseră Maria şi mama ei. Fusese o zi minunată. Închise încet uşa dormitorului, făgăduindu-şi să revină la Ţarskoe Selo într-o zi, două. Dar, între timp, trebuia să se gîndească la un dar minunat pe care să i-l ducă Maşkăi.

Capitolul 3

Două zile mai tîrziu, cînd Zoya plănuia să treacă din nou pe la Ţarskoe Selo pentru a o vedea pe Maria, dimineaţă, înainte de micul dejun, a sosit o scrisoare. Le-a înmînat-o personal doctorul Fedorov, medicul lui Alexis, care venise în oraş să mai ia nişte medicamente, şi aducea vestea neplăcută că şi Maria se îmbolnăvise de pojar. Zoya citi biletul, deznădăjduită. Însemna nu numai că n-o mai putea vizita, dar şi că, probabil, n-a-veau să se mai vadă timp de cîteva săptămîni, doctorul Fedorov spunînd că o bucată de vreme fata nu putea primi vizite, în funcţie de gravitatea bolii. Anastasia avea deja probleme cu urechile, ca rezultat al afecţiunii, şi se temea foarte tare că ţareviciul făcuse pneumonie.

– O, Doamne... se văicări Natalia, şi ai fost expusă şi tu. Zoya, îţi interzisesem să te duci, iar acum te-ai expus... Cum mi-ai putut face asta? Cum ai îndrăznit?

Era aproape isterizată la gîndul bolii pe care Zoya putea s-o fi adus în casă, fără să ştie, iar Konstantin sosi la faţa locului tocmai la timp pentru a-şi vedea soţia leşinînd, aşa că trimise repede camerista la etaj, după flaconul cu oţet aromatic. Comandase pentru ea o

casetă specială de la *Fabergé*, în formă de fragă mare, smălţuită cu roşu şi încrustată cu diamante, pe care soţia sa o ţinea la îndemînă, lîngă pat.

Doctorul Fedorov fu atît de amabil să rămînă pînă cînd Natalia fu condusă sus, în timp ce Zoya scria grăbită un bilet pentru prietena ei. Îi dorea însănătoşire grabnică, pentru a putea fi din nou împreună, şi semnă cu numele ei şi al Savei, care udase cu generozitate vestitul covor de *Aubusson* doar cu o noapte în urmă, dar bunica ei ţinuse acolo căţeluşa oricum, continuînd totuşi s-o ameninţe, dacă nu-şi îmbunătăţea foarte rapid manierele.

„...Te iubesc, draga mea, cea mai bună prietenă a mea. Acum grăbeşte-te să te faci bine, ca să pot veni să te văd."

Îi trimise două cărţi, una fiind *Copilaşii lui Helen*, pe care o citise, plăcîndu-i mult, cu doar cîteva săptămîni în urmă şi pe care oricum plănuia să i-o dăruiască. Mai adăugă grăbită un post scriptum, prevenind-o pe Maşka să nu folosească boala drept scuză pentru a trişa din nou la tenis, cum făcuseră amîndouă în vara trecută, cînd jucau la Livadia cu două dintre surorile Mariei. Era jocul lor favorit, iar Maria era cea mai bună dintre toate, deşi Zoya ameninţa întotdeauna s-o învingă. *„...voi veni să te văd de îndată ce mă vor lăsa mama şi doctorul. Din toată inima, iubitoarea ta Zoya..."*

În aceeaşi după-amiază, Zoya îşi revăzu fratele, lucru care cel puţin îi mai distrase atenţia, iar în timp ce-şi aşteptau tatăl să se întoarcă acasă, Nicolai o scoase la o plimbare cu troica mamei lor. Aceasta nu ieşise din camera ei toată ziua, atît de necăjită era de vestea că Maria luase pojar şi Zoya se expusese din nebăgare de seamă. Zoya ştia că se putea să nu mai iasă zile întregi şi fu recunoscătoare pentru distracţia oferită de fratele ei.

– De ce-ai venit iar să-l vezi pe tata, Nicolai? S-a întîmplat ceva?

– Nu fi prostuţă. De ce să crezi că s-a întîmplat

ceva? Ce naivă eşti.

Dar şi ce steaţă. Se minună în sinea lui cum simţise, instinctiv, că evenise la Konstantin fiindcă era alarmat. În ajun, la întrunirea Dumei, Alexandr Kerenski ţinuse un discurs înfiorător, care includea incitarea la asasinarea ţarului, iar Nicolai începea să se teamă că unele dintre afirmaţiile ambasadorului Paléologue erau adevărate. Poate că lucrurile stăteau mai rău decît ştiau cu toţii şi poporul era mai iritat decît bănuiseră. Sir George Buchanan, ambasadorul britanic, spusese şi el acelaşi lucru, înainte de a pleca într-o vacanţă de zece zile în Finlanda. Nicolai auzea multe în ultima vreme, îl îngrijorau şi, încă o dată, era nerăbdător să afle părerile tatălui său.

– Niciodată nu vii în vizită decît cînd se întîmplă ceva, Nikolai, insistă Zoya, în timp ce goneau pe frumosul Nevski Prospekt. Pe jos se aşternuse zăpadă proaspătă, arătînd mai fermecător ca oricînd, dar Nicolai continua să stăruie cu îndărătnicie că nu era nimic în neregulă, iar Zoya, deşi simţea un straniu fior de teamă, hotărî să-l creadă.

– Fermecător din partea ta să spui asta, Zoya. Şi-n plus, nu e adevărat. Mai la obiect, e adevărat că iar ai înnebunit-o pe mama? Am auzit că a căzut la pat din cauza ta şi a trebuit s-o viziteze de două ori doctorul.

Zoya ridică din umeri, cu un surîs obraznic.

– Totul e numai fiindcă doctorul Fedorov i-a spus că Maşka are pojar.

– Şi urmezi tu la rînd? îi zîmbi Nicolai, iar fata rîse.

– Nu fi prost. Eu nu mă îmbolnăvesc niciodată.

– Ia nu mai fi aşa de sigură. Doar n-ai de gînd să mai treci pe-acolo, nu-i aşa?

Un moment, păru îngrijorat, dar Zoya clătină din cap cu o expresie de dezamăgire copilărească.

– Nu m-ar lăsa. Acum nu-i mai poate vizita nimeni. Iar biata Anastasia are nişte dureri de urechi îngrozitoare.

– Se vor vindeca în curînd şi-i vei putea vedea atunci.

Zoya dădu din cap, zîmbind apoi.

– Apropo, Nicolai, ce-ţi mai face dansatoarea?

Tînărul tresări pe neaşteptate, după care o trase de-o şuviţă de păr ce-i ieşea de sub căciula de blană.

– Ce te face să crezi că am o „dansatoare"?

– Toată lumea ştie, prostule... întocmai cum ştiau şi despre unchiul Nicolae, înainte de-a se fi însurat cu mătuşa Alexandra.

Cu el putea vorbi deschis, în fond era fratele ei, dar Nicolai se arătă totuşi şocat. Cît de fără ascunzişuri era, se aştepta din partea ei măcar la puţină bună-cuviinţă.

– Zoya! Cum îndrăzneşti să vorbeşti despre asemenea lucruri?!

– Ţie-ţi pot spune tot ce vreau. A ta cum e? E drăguţă?

– Nu-i nicicum! Nu există. Asta te-nvaţă la *Smolnîi?*

– Nu mă-nvaţă nimic, îi replică ea veselă, contestînd educaţia foarte solidă pe care o primea acolo împotriva propriei ei voinţe, întocmai cum făcuse şi el cu ani în urmă la *Corpul imperial al pajilor,* şcoala militară pentru fiii de nobili şi ofiţeri superiori. În plus, aproape am terminat.

– Îmi închipui că se bucură nespus să nu te mai vadă, draga mea.

Zoya ridică din umeri şi rîseră amîndoi, iar Nicolai crezu o clipă că o dusese cu vorba, dar fata era mai insistentă decît se aşteptase el; se întoarse spre fratele ei, cu un zîmbet răutăcios.

– Încă nu mi-ai vorbit despre prietena ta, Nicolai.

– Eşti o fată groaznică, Zoya Konstantinovna.

Zoya chicoti, iar Nicolai mînă încet sania spre casă, întorcîndu-se la palatul lor de pe Fontanka; între timp, contele revenise, iar cei doi bărbaţi s-au închis în biblioteca lui Konstantin, care dădea spre grădină. Era plină cu cărţi legate elegant în piele şi obiecte pe care tatăl lor le adunase de-a lungul anilor, mai ales piesele de malachit cu care se mîndrea nespus. Mai era şi o colecţie de ouă de Paşte *Fabergé* migălos decorate, primite în fiecare an de la Natalia, asemenea celor pe care le schimbau ţarul şi ţarina cu ocazii deosebite. În timp ce stătea la fereastră, ascultîndu-şi fiul, Konstantin

o văzu pe Zoya zburdînd prin zăpadă, în drum spre bunica ei şi spre Sava.

– Ei, tată, ce părere ai?

Cînd se întoarse să-l privească din nou, Konstantin văzu că Nicolai era alarmat sincer.

– Serios, nu cred că înseamnă ceva. Şi chiar dacă pe străzi s-au produs unele tulburări, generalul Kabalov poate rezolva totul, Nicolai. Nu e nici un motiv de îngrijorare.

Zîmbi încurajator, mulţumit că fiul său era atît de preocupat de bunăstarea oraşului şi a ţării.

– Totul e bine. Dar nu strică să fim atenţi. Aceasta e trăsătura unui bun soldat.

Iar Nicolai era un bun soldat, întocmai cum fusese şi el în tinereţe şi, înaintea lui, tatăl său. Dac-ar fi putut, Konstantin s-ar fi dus el însuşi pe front, dar era mult prea bătrîn, indiferent cît îşi iubea ţara şi pe ţar, vărul lui.

– Tată, cuvîntarea lui Kerenski în Dumă nu te îngrijorează? Dumnezeule, ceea ce propune el e trădare!

– Aşa şi este, dar nimeni nu are cum să-l ia în serios, Nicolai. Nimeni nu-l va asasina pe ţar. În plus, Nicolae e destul de înţelept pentru a-şi asigura o bună protecţie. Cred că deocamdată se află într-un pericol mult mai mare acasă, cu palatul plin de servitori şi copii bolnavi de pojar – îi zîmbi el blînd fiului său – decît în faţa poporului său. Dar în orice caz, îl voi căuta pe ambasadorul Buchanan la întoarcere şi voi vorbi personal cu el, dacă e atît de preocupat. M-ar interesa să-i aud punctul de vedere asupra problemei, şi pe cel al lui Paléologue. Cînd Buchanan se va înapoia din vacanţă, voi aranja să luăm masa împreună şi, desigur, vei fi mai mult decît binevenit să fii şi tu prezent.

Mai presus de orice, dorea să sprijine cariera fiului său. Nicolai era un băiat inteligent, cu un viitor strălucit în faţa lui.

– Mă simt mai bine cînd stau de vorbă cu dumneata, tată.

De astă dată însă temerile nu se mai lăsau înăbuşite

atît de uşor, iar cînd părăsi casa, îl rodea un sentiment de primejdie iminentă. Era tentat să se ducă el însuşi la Ţarskoe Selo şi să solicite o întrevedere privată cu vărul său, dar ştia din cele auzite cît de extenuat era ţarul, cît de îngrijorat în privinţa fiului său, nefiind aşadar momentul cel mai potrivit. Ar fi fost o perioadă nefericită să se îmbulzească peste el şi părea mai înţelept să n-o facă.

Peste o săptămînă încheiată, în ziua de 8 martie, Nicolae a plecat din St. Petersburg înapoi pe front, la peste şapte sute de kilometri distanţă, în Moghilev. Şi exact în acea zi s-a înregistrat primul semn de dezordine pe străzi, cozile la pîine gemînd de oameni furioşi care au năvălit cu forţa în brutării, strigînd: „Daţi-ne pîine!" Pe înserat, a sosit un escadron de cazaci să ia situaţia sub control. Şi totuşi, nimeni nu părea peste măsură de alarmat. Ambasadorul Paléologue a organizat chiar o mare petrecere. Erau de faţă prinţul şi prinţesa Gorceakov, contele Tolstoi, Alexandr Benois şi ambasadorul spaniol, marchizul de Villasinda. Natalia încă nu se simţea bine, insistînd că nu putea ieşi nicidecum din casă, iar Konstantin nu voia s-o lase singură. Nu l-a deranjat deloc că n-au putut merge, mai ales cînd a aflat, a doua zi dimineaţă, că rebelii răsturnaseră un tramvai la periferia oraşului. În general însă nimeni nu se îngrijorase prea tare. Şi, ca pentru a-i îmbărbăta pe toţi, zorii zilei următoare s-au ivit însoriţi şi senini. Nevski Prospekt era plin de oameni, dar păreau destul de veseli şi toate magazinele se deschiseseră. Cazacii stăteau prin preajmă, ca să observe ce se întîmpla, dar păreau a fi în termeni buni cu mulţimea. Sîmbătă, pe 10 martie, au avut loc jafuri neaşteptate, iar duminică au fost omorîţi mai mulţi oameni, în timpul unor dezordini felurite.

În aceeaşi seară, familia Radziwill a dat totuşi o petrecere foarte pretenţioasă. Părea că toată lumea încerca a se preface că nu se întîmpla nimic. Dar era greu să nu se ia în seamă relatările despre tulburări şi ciocniri.

Gibbes, preparatorul de engleză al Mariei, i-a adus

în ziua aceea Zoyei o scrisoare de la Maşka, iar fata l-a primit bucuroasă, fiind însă dezamăgită să afle că Maria se simţea „îngrozitor", iar Tatiana începea să aibă şi ea probleme cu urechile. Însă, Bebe se simţea puţin mai bine.

– Biata mătuşă Alexandra, probabil că-i atît de obosită, îi spuse Zoya bunicii sale în aceeaşi după-amiază, stînd în salon, cu mica Sava în braţe. Sînt nerăbdătoare s-o revăd pe Maria, bunico.

De cîteva zile nu mai avea absolut nimic de făcut, mama ei insistînd cu străşnicie să nu se ducă la balet datorită evenimentelor de pe străzi, iar de astă dată tatăl ei susţinuse şi el ordinul.

– Puţină răbdare, draga mea, o îndemnă bunica ei. Oricum, n-ar fi bine să circuli pe stradă zilele astea, cu toţi acei oameni flămînzi şi nefericiţi.

– O duc chiar atît de rău, bunico?

Îi era greu să-şi închipuie aşa ceva, în mijlocul luxului de care se bucurau ai ei. O durea inima să se gîndească la nişte oameni atît de disperat de flămînzi.

– Aş vrea să le putem da cîte ceva din ce avem noi.

Viaţa lor era atît de confortabilă şi de uşoară, părînd o cruzime ca de jur împrejur să existe oameni care sufereau de frig şi de foame.

– Cu toţii ne dorim asta uneori, o privire pătrunzător aprigii ochi ai bătrînei. Viaţa nu e întotdeauna dreaptă. Există mulţi, mulţi oameni care niciodată nu vor avea ceea ce noi luăm drept sigur zi de zi... haine călduroase, paturi confortabile, mîncare din belşug... ca să nu mai vorbim despre desfătări ca vacanţele, petrecerile şi rochiile frumoase.

– Toate acestea sînt nedrepte?

Simplul gînd părea s-o surprindă pe Zoya.

– Categoric, nu. Dar sînt nişte privilegii şi nu trebuie să uităm niciodată acest lucru.

– Mama spune că ei sînt oameni de rînd şi oricum nu s-ar bucura de ceea ce avem noi. Crezi că-i adevărat?

Evghenia o privi cu ironie iritată, uimită că nora ei încă mai era atît de oarbă şi de necugetată.

– Nu fi ridicolă, Zoya. Crezi că s-ar opune cineva unui pat cald şi unui stomac plin, sau unor haine frumoase ori unei troici minunate? Ar trebui să fie îngrozitor de proşti.

Zoya nu adăugă că mama ei spusese şi acest lucru, fata înţelegînd că nu erau astfel.

– Ştii, bunico, e trist că nu-i cunosc pe unchiul Nicolae şi pe mătuşa Alexandra, pe Bebe şi pe fete. Sînt nişte oameni atît de buni, încît nimeni nu s-ar putea supăra pe ei dacă i-ar cunoaşte.

Era o afirmaţie de bun-simţ şi totuşi incredibil de simplistă.

– Nu ei sînt de vină, iubito... ci numai lucrurile pe care le reprezintă. Oamenilor de dincolo de ferestrele palatului le e imposibil să-şi aducă aminte că şi cei dinăuntru au dureri de inimă şi probleme. Nimeni nu va şti vreodată cît de mult ţine Nicolae la ei toţi şi cum i s-a frînt inima din pricina bolii lui Alexis. Nu vor şti niciodată, nu vor înţelege niciodată... lucru care, de asemenea, mă întristează. Bietul om poartă atît de multe poveri cumplite. Iar acum, s-a întors din nou pe front. Tare mai doresc să se facă bine copiii pentru a putea merge să-i văd.

– Şi eu vreau să merg. Dar tata nu mă lasă nici să pun piciorul afară din casă. Îmi vor trebui luni de zile ca să recuperez, cu Madame Nastova.

– Fireşte că nu e cazul.

Evghenia o privea, părîndu-i-se că devenea cu fiecare zi tot mai frumoasă, pe măsură ce se apropia de a optsprezecea aniversare a zilei ei de naştere. Era graţioasă şi delicată, cu părul ei roşu ca flacăra şi imensii ochi verzi, cu picioarele fermecător de lungi şi talia îngustă pe care-ai fi putut-o încercui cu ambele mîini. Ţi se tăia respiraţia privind-o.

– Bunico, e atît de plicticos, se răsuci ea pe un picior, iar Evghenia rîse.

– Fără-ndoială, nu mă flatezi, draga mea. Foarte mulţi oameni mă găsesc plictisitoare, de multă vreme, dar nimeni nu mi-a mai spus-o vreodată atît de direct.

– Iartă-mă, rîse Zoya. Nu de dumneata vorbeam. Voiam să zic că e plicticos să stau închisă aici. Şi nici chiar prostul de Nicolai n-a venit azi în vizită.

Dar, mai tîrziu în cursul după-amiezei, au aflat de ce. Generalul Kabalov pusese să se lipească afişe uriaşe prin tot oraşul, prevenind pe toată lumea că adunările şi întrunirile publice erau acum interzise, şi toţi grevişti urmau să se întoarcă a doua zi la locurile de muncă. Nesupunerea avea să însemne recrutarea imediată şi trimiterea pe front, dar nimeni nu dădu nici cea mai mică atenţie afişelor. Mulţimi enorme de protestatari roiau din cartierul Vîborg, peste podurile Nevei, spre oraş, iar pe la orele patru şi jumătate ale după-amiezei, apăruseră soldaţii şi se trăgea pe Nevski Prospekt, vizavi de Palatul Anitcikov. Au fost ucişi cincizeci de oameni şi, în cîteva ore, au mai murit două sute, şi deodată, între soldaţi au început disensiunile. O companie a Gărzii personale Pavlovski a refuzat să deschidă focul, întorcînd în schimb armele şi împuşcîndu-l pe ofiţerul comandant, şi deodată s-a dezlănţuit vacarmul, iar Garda Preobrajenski a trebuit să fie chemată pentru a-i dezarma.

Konstantin a primit vestea în timpul nopţii şi a dispărut pentru cîteva ore, încercînd să afle ce se întîmpla prin alte locuri şi vrînd în taină să se asigure că Nicolai era bine. Deodată, se simţea cuprins de panică, ştiind că fiul său era în pericol. Dar n-a putut afla decît că Gărzile Pavlovski fuseseră dezarmate cu foarte puţine pierderi de vieţi omeneşti. „Foarte puţine" i se părea dintr-o dată prea mult şi reveni acasă să aştepte alte ştiri. La întoarcere, văzu luminile de la familia Radziwill şi se întrebă cum putea fi un oraş atît de nebun, încît să continue cu dansul, în timp ce erau ucişi oameni. Deodată, se întrebă dacă nu cumva Nicolai avusese tot timpul dreptate să fie atît de îngrijorat cu privire la ceea ce putea să urmeze. Konstantin era nerăbdător ca acum să discute cu Paléologue însuşi şi se hotărî să treacă pe la el a doua zi dimineaţă. Dar, cînd ajunse pe

Fontanka şi văzu caii în faţa casei lor, îi îngheţă inima şi-i veni să se oprească şi s-o ia la fugă. Simţind deodată groaza cuprinzîndu-i sufletul, îşi îndemnă propriii cai înainte. În stradă se aflau cel puţin o duzină de militari din Garda Preobrajenski, alergînd, strigînd şi cărînd ceva, iar Konstantin auzi un strigăt ţîşnindu-i din piept şi-l abandonă pe Feodor şi troica aproape înainte de-a se fi oprit, strigînd de unul singur:

– O, Dumnezeule... o Dumnezeule...

Apoi îl văzu. Îl duceau doi oameni, iar zăpada se umpluse de sînge. Era Nicolai.

– O, Doamne...

Pe obrajii lui Konstantin şiroiau lacrimi, în timp ce se holba la ei, repezindu-se apoi înainte.

– E viu?

Unul dintre oameni îl privi şi dădu din cap, vorbindu-i încet:

– Încă.

Fusese împuşcat de şapte ori de un membru al Gărzii personale Pavlovski, de unul dintr-ai lor... unul dintre oamenii ţarului... dar el rămăsese neînfricat şi-l doborîse pe celălalt.

– Aduceţi-l înăuntru... repede...

Strigă după Feodor, care apăru lîngă el.

– Adu-l pe doctorul nevesti-mii, ACUM! mugi Konstantin, în timp ce tinerii gardişti îl priveau neputincioşi. Ştiau că nu se mai putea face nimic, motiv pentru care îl şi aduseseră pe Nicolai acasă, iar acesta îşi privi cu ochi sticloşi tatăl, însă îl recunoscu şi-i zîmbi, arătînd din nou ca un copil, în timp ce Konstantin îl lua în braţele sale puternice, ducîndu-l înăuntru. Îl depuse pe canapeaua acoperită cu o tapiserie, din holul mare, în timp ce toţi servitorii soseau în fugă.

– Aduceţi bandaje... cearceafuri... repede, aduceţi-mi apă caldă.

Nici prin minte nu-i trecea ce avea de făcut cu toate acestea, dar trebuia să încerce ceva. Ceva... orice... trebuia să-l salveze. Era băieţelul lui, i-l aduseseră

acasă să moară şi n-avea să-l lase să-i scape printre degete. Trebuia să-l oprească înainte de-a fi prea tîrziu şi deodată simţi o mînă puternică dîndu-l la o parte şi-şi văzu propria mamă legănînd în mîini capul băiatului şi sărutîndu-l gingaş pe frunte, în timp ce-i şoptea:

– Nu-i nimic, Nicolai, bunica e aici... şi mama, şi tata...

Cele trei femei se aşezaseră la masă, fără a-l aştepta pe Konstantin, iar Evghenia simţise imediat ce se întîmpla, cînd auzise oamenii intrînd. Restul gardiştilor stăteau stingheriţi în holul principal şi se auzi un ţipăt cumplit, cînd Natalia îşi văzu fiul şi leşină în uşă.

– Zoya! strigă Evghenia, iar fata alergă lîngă ea, în timp ce Konstantin stătea neajutorat alături, privind sîngele fiului său cum se prelingea pe pardoseala de marmură şi se infiltra încet în covor. O putu vedea pe Zoya tremurînd, pe cînd fugea spre Evghenia şi îngenunchea lîngă fratele ei. Avea faţa albă precum creta şi îl luă cu blîndeţe de mînă.

– Nicolai... şopti ea. Te iubesc... eu sînt, Zoya...

– Ce faci aici?

Acum glasul abia dacă-i era mai puternic de-o şoaptă, iar Evghenia îşi putea da seama, privindu-l, că nu-i mai vedea.

– Zoya, porunci ea, ca un general în fruntea trupelor, sfîşie-mi juponul fîşii... repede... grăbeşte-te...

Cu mîini la început blînde, Zoya începu să scotocească pe sub fustele bunicii sale, dar auzindu-i comenzile smuci puternic, în timp ce bătrîna păşea afară din jupon, iar Zoya începu să-l rupă în feşe, privind-o pe Evghenia cum le lega peste răni. Încercă să oprească hemoragia, dar era aproape prea tîrziu. Konstantin, lăcrimînd, îngenunche să-l sărute.

– Tata?... Eşti aici, tata?...

Părea atît de tînăr, din nou.

– Tata... te iubesc... Zoya... să fii fetiţă cuminte...

Iar apoi le zîmbi şi se stinse, eforturile lor rămînînd zadarnice. Muri în braţele tatălui său. Konstantin îl sărută pe ochi şi i-i închise uşor, suspinînd necontrolat

pe cînd îşi ţinea în braţe fiul atît de iubit, al cărui sînge se îmbiba în vesta tatălui ce-l strîngea la piept. Zoya stătea alături în picioare, plîngînd, iar mîinile Evgheniei tremurau cumplit, în timp ce-l mîngîia pe mînă, după care se întoarse încet şi le făcu semn oamenilor să-i lase singuri cu durerea lor. Între timp sosise şi doctorul, iar acum încerca s-o reanime pe Natalia, care încă mai zăcea inertă în uşă. Au dus-o la etaj, în odăile ei, iar Feodor a început să plîngă pe faţă, pe cînd întregul hol părea să se umple de un vaiet enorm. Toţi servitorii se adunaseră acolo... prea tîrziu... toţi ajunseseră prea tîrziu ca să-l mai ajute.

– Vino, Konstantin. Trebuie să-i laşi să-l ducă la etaj.

Îşi trase cu blîndeţe fiul de lîngă el şi, conducîndu-l ca pe un orb pînă în bibliotecă, îl aşeză uşor într-un fotoliu şi-i turnă un coniac. Nu exista nimic de spus pentru a-i alina durerea şi nici nu încercă. Îi făcu semn Zoyei să stea pe-aproape şi, cînd văzu cît de palidă era, o sili să-ia o înghiţitură de coniac din paharul pe care i-l umplu chiar ea.

– Nu, bunico... nu... te rog...

Pe fată o îneca tăria băuturii, dar Evghenia o forţă să bea, după care se întoarse din nou spre Konstantin.

– Era atît de tînăr... Dumnezeul meu... Dumnezeule... l-au ucis...

Îl cuprinse cu braţele, în timp ce el se legăna înainte şi-napoi pe scaun fără să judece, jelindu-şi singurul fiu, după care dintr-o dată Zoya explodă în braţele lui, agăţîndu-se de el ca şi cum ar fi fost singura stîncă rămasă pe lume şi fără să se poată gîndi decît că în chiar aceeaşi după-amiază îl numise „prostul de Nicolai"... iar acum era mort... fratele ei era mort... Îşi privi tatăl cu groază.

– Tata, ce se întîmplă?

– Nu ştiu, *milocika*... l-au ucis pe copilaşul meu...

O strînse la piept, fata suspinînd în braţele lui, iar puţin mai tîrziu Konstantin se ridică şi o lăsă în grija bunicii ei.

– Du-o acasă cu dumneata, mamă. Eu trebuie să merg la Natalia.

– N-are nimic.

Evghenia era mult mai îngrijorată în legătură cu fiul ei decît cu neghioaba de nevastă-sa. Se temea ca pierderea lui Nicolai să nu-l distrugă. Întinse mîna şi-l atinse din nou, iar el îi văzu ochii, ochi plini de înţelepciune şi de nemăsurată tristeţe.

– O, mamă, plînse el şi o îmbrăţişă un lung, lung răstimp, iar bătrîna întinse o mînă şi o trase şi pe Zoya lîngă ei. Apoi Konstantin se desprinse încet şi urcă scara spre camerele soţiei sale, în timp ce Zoya stătea în hol, privindu-l. Sîngele lui Nicolai fusese spălat de pe pardoseala de marmură, covorul fusese luat, iar băiatul zăcea deja tăcut şi rece în odaia unde locuise încă din copilărie. Acolo se născuse, acolo murise, după doar douăzeci şi trei de ani scurţi, iar odată cu el pierea o lume care tuturor le fusese cunoscută şi dragă. Părea că nici unul dintre ei n-avea să mai fie vreodată în siguranţă. Evghenia o ştia, în timp ce o ducea pe Zoya cu ea în pavilionul său, tremurînd violent sub mantou, cu ochii şocaţi şi plini de groază.

– Trebuie să fii tare, micuţo, îi spuse bunica, în timp ce Sava alerga spre ele prin odaia de zi, iar Zoya izbucni din nou în plîns. Tatăl tău va avea acum de două ori mai multă nevoie de tine. Şi poate... poate... nimic nu va mai fi vreodată la fel... pentru nici unul dintre noi. Dar orice-ar urma – vocea îi era ezitantă, cu gîndul la nepotul care murise în braţele ei, dar în timp ce mîna slabă îi tremura puternic, o luă pe Zoya în braţe şi-i sărută netezimea obrazului – să ţii minte doar, micuţo, cît de mult te-a iubit..

Capitolul 4

Ziua următoare a fost un coşmar. Nicolai zăcea, spălat şi curat, în camera lui din copilărie, îmbrăcat în uniformă şi înconjurat de lumînări. Regimentul Volinski s-a revoltat, urmat de Semonovski, Ismailovski, Litovski, Oranienbaum şi, în cele din urmă, mîndria tuturor, propriul regiment al lui Nicolae, Garda Preobrajenski. Toate au trecut de partea revoluţiei. Pretutindeni erau purtate pe sus steaguri roşii, iar soldaţii în uniforme zdrenţuite nu mai erau bărbaţii de altădată... Nici oraşul St. Petersburg nu mai era cel de odinioară. Nimic n-avea să mai fie vreodată la fel, iar revoluţionarii au început să dea foc tribunalelor, în zorii zilei următoare. Curînd, arsenalul de pe Liteini fu cuprins de flăcări, după care au fost distruse Ministerul de interne, clădirea guvernului militar, sediul Ohranei, poliţia secretă, şi cîteva posturi de poliţie. Toţi prizonierii fuseseră eliberaţi din închisori, iar la amiază, Fortăreaţa Petru şi Pavel căzuse şi ea în mîinile rebelilor. Era evident că trebuia să se ia măsuri disperate, iar ţarul era silit să se întoarcă imediat pentru a numi un guvern provizoriu care să preia din nou controlul. Dar pînă şi acesta părea un plan fără sorţi de

izbîndă, deşi după-amiază, cînd marele duce Mihail l-a chemat la sediul din Moghilev, a promis că va veni acasă imediat. Îi era imposibil să conceapă cele petrecute la St. Petersburg în cele cîteva zile de cînd plecase şi insista să se întoarcă şi să vadă totul cu ochii lui, înainte de-a însărcina nişte miniştri noi care să rezolve criza. Abia cînd preşedintele Dumei i-a trimis seara un mesaj, că viaţa familiei lui era în pericol, şi-a dat seama ce se întîmpla. Nici împărăteasa însăşi nu înţelegea. Deja însă era prea tîrziu. Mult, mult prea tîrziu pentru toţi.

Lili Dehn venise s-o viziteze pe Alexandra la Ţarskoe Selo tocmai în acea după-amiază, găsind-o ocupată pînă peste cap cu îngrijirea copiilor bolnavi. Lili i-a povestit despre dezordinea de pe străzi, iar ţarinei încă nu-i era clar că aceasta era mai mult decît o revoltă obişnuită, că era de fapt o revoluţie.

A doua zi dimineaţă, în toiul unei viforniţe, generalul Kabalov i-a trimis ţarinei un mesaj. Insista ca ea şi copiii să plece de îndată. El se afla sub asediu la Palatul de Iarnă din St. Petersburg, cu o mie cinci sute de oameni loiali, dar pînă la amiază l-au părăsit cu toţii. Iar împărăteasa tot nu pricepea. Refuza să părăsească Ţarskoe Selo înainte de întoarcerea lui Nicolae. Se simţea în siguranţă cu majoritatea marinarilor ei credincioşi, loiala Garde Equipage, stîndu-i la dispoziţie, iar pe de altă parte copiii erau mult prea bolnavi ca să călătorească. Între timp, Maria făcuse şi pneumonie.

În aceeaşi zi, conacele din jurul oraşului au început să fie prădate şi arse, iar Konstantin i-a pus pe toţi servitorii să îngroape argintăria, aurul şi icoanele în grădină. Zoya stătea încuiată în pavilionul bunicii ei, cu toate servitoarele, cosînd înnebunite bijuterii în căptuşeala celor mai groase haine de iarnă. Natalia ţipa prin casă, cu minţile rătăcite, intrînd şi ieşind din camera lui Nicolai, unde rămăsese băiatul ei. Orice încercare de a-l înmormînta ar fi fost imposibilă, cu văpaia revoluţiei, arzînd pretutindeni în jur.

– Bunico, şopti Zoya, în timp ce băga cu forţa un mic cercel cu diamant într-un nasture pe care urma să-l coasă la loc pe o rochie, bunico... acum ce vom face?

În timp ce încerca să coasă, în ciuda tremurului degetelor, avea ochii dilataţi de spaimă, iar în depărtare se puteau auzi focuri de armă.

– Nu putem face nimic pînă nu terminăm cu astea... grăbeşte-te, Zoya... poftim... coase perlele în jacheta mea albastră.

Bătrîna lucra cu înverşunare, ciudat de calmă, iar Konstantin se afla la Palatul de larnă cu Kabalov şi ultimii oameni fideli. Plecase acolo în zorii zilei.

– Ce vom face cu...

Nu se putu îndura să rostească numele fratelui ei, dar părea atît de îngrozitor să-l lase zăcînd acolo, în timp ce ele coseau giuvaeruri în rochiile bunicii.

– Ne vom îngriji de toate la timpul potrivit. Acum taci, copilă. Trebuie să aşteptăm veşti de la tatăl tău.

Sava scîncea culcată la picioarele Zoyei, ca şi cum ar fi ştiut că pînă şi viaţa ei era în pericol. Mai devreme, în timpul dimineţii, bătrîna contesă încercase s-o aducă pe Natalia cu ea în pavilion, dar femeia refuzase să iasă din casa principală. Părea pe jumătate nebună, vorbindu-i încontinuu fiului ei mort şi asigurîndu-l că totul era în regulă şi că tatăl său avea să vină în curînd acasă. Evghenia o lăsase acolo, luîndu-i pe toţi servitorii la ea să facă atît cît puteau, înainte ca jefuitorii să năvălească înăuntru şi să ia totul. Evghenia auzise deja că locuinţa Şcessinska fusese prădată de gloate şi avea de gînd să salveze cît de mult putea înainte de a sosi şi la ei. Şi, în timp ce cosea, se întreba dacă vor putea ajunge la Ţarskoe Selo.

La Ţarskoe Selo, împărăteasa nu-şi mai vedea capul de treburi. Copiii încă mai aveau febră, cu Maria în starea cea mai gravă dintre toţi, iar Anna era şi ea foarte bolnavă. Soldaţii răsculaţi au sosit în sat spre sfîrşitul după-amiezei, dar, temîndu-se de garda palatului, s-au mulţumit să jefuiască satul şi să împuşte pe cine se

nimerea, la întîmplare.

Copiii auzeau detunăturile din infirmerie, iar Alexandra le spunea iar şi iar că nu erau decît propriii lor soldaţi, la manevre. Seara însă îi trimise vorbă lui Nicolae, implorîndu-l să vină acasă. Încă tot neînţelegînd cît de cumplit de disperaţi erau cu toţii, ţarul a ales cea mai lungă cale de înapoiere, nedorind să circule pe drumurile folosite de trenurile cu trupe. Pentru el, era de neconceput că în acel moment nu mai avea o armată loială. Atît Garda Echipaj, cît şi Garda Imperială, în majoritate alcătuite din prieteni personali, a căror misiune fusese dintotdeauna aceea de a-i apăra pe ţar, pe ţarină şi pe copiii lor, îşi părăsiseră posturile. Pînă şi soldaţii din garnizoana de la Ţarskoe Selo dezertaseră şi-i trădaseră. Iar oraşul St. Petersburg căzuse. Era ziua de miercuri, 14 martie, şi o întreagă lume se schimbase peste noapte. Implicaţiile erau aproape imposibil de conceput.

Miniştrii şi generalii îl zoreau pe Nicolae să abdice în favoarea fiului său, menţinîndu-l pe marele duce Mihail ca regent. Dar telegramele frenetice trimise ţarului aflat pe drumul de întoarcere de pe front, explicîndu-i situaţia, nu primeau nici un răspuns. Iar în toiul acestei tăceri, Zoya şi bunica ei erau în egală măsură fără nici o veste. Konstantin nu mai venise acasă de două zile şi n-aveau nici o cale de a afla despre el. Abia cînd Feodor înfruntă în sfîrşit străzile, reveni acasă pentru a le da groaznica ştire de care Evghenia se temea de cîteva zile. Konstantin era mort. Murise în Palatul de Iarnă, cu ultimii ostaşi fideli, ucis de propriii lui oameni. Nici măcar trupul nu mai exista, să le fie adus acasă. Fusese aruncat împreună cu nenumăraţi alţii. Feodor se întoarse cu lacrimile şiroindu-i pe obraji şi suspinînd fără ascunzişuri, în timp ce-i spunea Evgheniei ce i se întîmplase lui Konstantin. Zoya îl privea îngrozită, pe cînd ascultau amîndouă, iar bunica ei se răsuci pe călcîie şi le porunci servitoarelor să coasă mai repede. Între timp, toate bijuteriile ei fuseseră ascunse, ale

Nataliei de asemenea, dar restul trebuiau să fie lăsate în urmă. Luă repede o hotărîre. Urmau să-l îngroape pe Nicolai în grădină. Evghenia, Feodor şi trei dintre servitorii mai tineri reveniră în casa cea mare, oprindu-se tăcuţi în camera lui. Era mort de trei zile şi nu mai puteau aştepta. Evghenia îl privi solemnă, cu ochii uscaţi, acum gîndindu-se la propriul ei fiu. Era prea tîrziu pentru lacrimi, ar fi vrut să plîngă pentru toţi, dar trebuia să se gîndească la Zoya şi, de dragul lui Konstantin, la Natalia.

În timp ce se pregăteau să ia trupul neînsufleţit, Natalia apăru ca o stafie, plutind prin holuri, într-un halat alb, lung, cu părul nepieptănat şi ochi demenţi, privindu-i.

– Unde mergeţi cu copilaşul meu? îşi privi ea autoritară soacra, fiindu-le clar tuturor că-şi pierduse minţile. Nu părea nici măcar s-o recunoască pe Zoya. Ce faceţi, nebunilor? Întinse o mînă cu degetele ca nişte gheare, pentru a-i opri pe bărbaţi să-l ia, dar bătrîna contesă o ţinu pe loc, privind-o în ochi.

– Trebuie să vii cu noi, Natalia.

– Dar unde-l duceţi pe copilaşul meu?

Evghenia refuză să-i răspundă, n-ar fi făcut decît s-o zăpăcească şi mai rău sau să-i stîrnească iarăşi isteric alele. Întotdeauna fusese slabă de minte şi, fără Konstantin care să-i facă pe plac şi s-o apere de realitate, nu mai putea face faţă. Era complet nebună, iar Zoya o ştia, privind-o.

– Îmbracă-te, Natalia. Ieşim.

– Unde?

Zoya fu năucită cînd auzi răspunsul:

– La Ţarskoe Selo.

– Dar nu avem cum merge acolo. E vară, şi toţi sînt la Livadia.

– Pînă la urmă, la Livadia vom merge. Dar mai întîi trebuie să trecem pe la Ţarskoe Selo. Acum, ne ducem să ne îmbrăcăm, nu-i aşa?

O apucă cu tărie de braţ şi-i făcu semn Zoyei s-o ia

de celălalt.

– Tu cine eşti? Îşi smulse braţul din mîna fetei speriate şi numai ochii tăioşi ai bunicii pe care-i simţea asupra ei o împiedicară pe Zoya să fugă îngrozită din faţa femeii care fusese cîndva mama ei. Cine sînteţi? le întrebă aceasta iar şi iar pe amîndouă, iar bătrîna îi răspunse calmă. În patru zile, îşi pierduse atît fiul, cît şi nepotul, într-o revoluţie pe care nimeni dintre ei n-o înţelegea pe deplin. Dar acum nu era timp de întrebări. Ştia că trebuiau să plece din St. Petersburg, pînă nu era prea tîrziu. Şi, dacă nu în altă parte, la Ţarskoe Selo ştia că aveau să fie în siguranţă. Natalia însă refuza să coopereze. Insista că ea rămînea pe loc, că soţul ei urma să vină acasă dintr-un moment în altul, şi că dădeau o petrecere.

– Soţul tău te aşteaptă la Ţarskoe Selo, minţi Evghenia, iar Zoya se cutremură de tot ceea ce se întîmpla în jurul ei. Cu o putere pe care nepoata ei nu i-o cunoscuse niciodată, bătrîna contesă o înfăşură pe Natalia într-o pelerină şi o împinse în jos pe scări, ieşind în grădină pe uşa din spate, exact în momentul cînd se auzi un trosnet răsunător. Sosiseră tîlharii, intrînd cu forţa în Palatul Fontanka.

– Repede, îi şopti Evghenia fetei care abia ieri fusese o simplă copilă, găseşte-l pe Feodor. Spune-i să fie gata cu caii... şi troica veche a tatălui tău!

Apoi bătrîna o luă la fugă spre pavilion, gîfîind greu şi strîngînd-o pe Natalia de braţ. Le striga servitoarelor, spunîndu-le să strîngă toate hainele în care fuseseră cusute bijuteriile şi să le îndese în saci. N-aveau timp să-şi împacheteze nimic. Tot ce puteau lua cu ele trebuia să intre în troică. În timp ce împărţea poruncile, ţinea sub ochi palatul din partea opusă a grădinii. Ştia că nu era decît o chestiune de timp, pînă cînd prădătorii aveau să abandoneze palatul, venind şi la pavilion. Deodată însă îşi dădu seama că Natalia nu mai era acolo şi, răsucindu-se, văzu o siluetă albă fugind prin grădină. O luă la goană după nora ei, dar era prea

tîrziu. Natalia reintrase în palat. Aproape în acelaşi timp, bătrîna văzu flăcările ţîşnind prin ferestrele de sus şi o auzi pe Zoya ţipînd în spatele ei.

– Bunico!

Iar apoi, văzură amîndouă făptura în alb, alergînd de la o fereastră la alta. Natalia săgeta printre flăcări, urlînd şi rîzînd şi strigînd ca unor prieteni. Era o privelişte hidoasă şi deodată Zoya se năpusti spre uşă, dar bunica ei o înhăţă la timp.

– Nu! Acum n-o mai poţi ajuta! Acolo cu ea sînt oameni. Te vor ucide, Zoya!

– Nu-i pot lăsa s-o omoare!... Nu pot!... Bunico! Te rog!

Suspina şi se lupta cu o putere pe care bătrîna abia i-o putea stăpîni, dar în acelaşi moment Feodor intră, fugind, în hol.

– Troica e gata... dincolo de tufişuri...

Avusese ideea înţeleaptă de a ascunde troica pe o stradă laterală, astfel ca jefuitorii să nu-i vadă din palat.

– Bunico!

Zoya încă se mai lupta cu ea şi deodată bătrîna o pălmui.

– Încetează! E moartă deja... trebuie să plecăm acum!

Nu mai era nici o clipă de pierdut. Văzuse cîteva chipuri privind în grădină de la ferestrele de jos ale palatului.

– N-o pot lăsa acolo! o implora fata pe bunica ei să-i dea drumul, dar bătrîna nu se lăsă.

– N-ai încotro.

Apoi vocea i se îmblînzi, trăgînd-o pentru o clipă la pieptul ei. În acel moment însă răsună un zgomot cumplit, ca o explozie. Acum tot etajul superior era în flăcări şi, întorcîndu-se să privească, o văzură pe Natalia sărind, cu halatul alb arzînd, de la o fereastră. I-ar fi fost cu neputinţă să supravieţuiască; între flăcări şi cădere, viaţa Nataliei se sfîrşise vădit, ceea ce era o binecuvîntare pentru ea. Mintea ei nu şi-ar fi revenit niciodată

după dubla lovitură de a-şi fi pierdut atît fiul, cît şi soţul şi întreaga sa lume zăcea făcută ţăndări în jur.

– Veniţi repede! le grăbi Feodor şi, cu o mişcare iute, bătrîna contesă o culese pe Sava de pe podea, o împinse în braţele Zoyei şi o trase grăbită pe uşă spre sania care le aştepta.

Capitolul 5

Cînd troica se puse în mişcare, Zoya se întoarse să vadă flăcările ce săltau pe deasupra copacilor, devorînd ceea ce fusese cîndva casa ei, iar acum nu mai era decît cochilia unei vieţi trecute. Dar, în cîteva momente, Feodor le conduse cu pricepere spre reţeaua străzilor dosnice, în vreme ce ele două stăteau strînse una-ntr-alta, la picioare cu sacii plini de hainele pe care le luaseră cu ele, avînd bijuteriile ascunse în căptuşeală, şi cu mica Sava tremurînd de frig în braţele Zoyei. Pe străzi umblau soldaţi, dar nici unul nu încercă să le oprească, în timp ce-şi croiau drum pe străzile lăturalnice, către periferiile oraşului. Era joi, 15 martie, şi departe în Pskov, Nicolae citea telegramele pe care i le trimiseseră generalii, spunîndu-i că trebuia să abdice. Avea chipul palid ca moartea, văzînd trădarea pretutindeni în jur, dar nu era mai palid decît Zoya, care privea oraşul St. Petersburg rămînînd în urmă. Trecuseră peste două ore de cînd umblau pe drumuri ascunse, spre Ţarskoe Selo, şi mai aveau mult pînă să ajungă acolo. Înaintau fără a avea ştire de nimic, fără a înţelege limpede ce se întîmplase. Zoya nu se mai putea gîndi decît

la imaginea mamei sale, sărind spre moarte de la fereastra de sus... şi a fratelui ei, aşa cum trebuia să fi arătat în timp ce îl învăluiau flăcările, zăcînd mort în camera unde ea îl vizitase atît de des cînd era mic... Nicolai... ‚prostul de Nicolai", îl numise. Se întreba dacă avea să şi-o ierte vreodată... abia ieri... abia ieri, cînd totul era în ordine şi viaţa fusese normală.

Avea capul înfăşurat într-un şal vechi, iar urechile o dureau de frig. Se duse cu gîndul la Anastasia şi Tatiana, pe care le dureau urechile din cauza bolii. Asemenea dezastre banale fuseseră la ordinea zilei cu atît de puţin timp în urmă... asemenea mărunţişuri prosteşti ca febrele, durerile de urechi şi pojarul. Abia mai putea să judece, în timp ce bunica ei o ţinea strîns de mînă şi se întrebau amîndouă, tăcute, ce aveau să găsească la Ţarskoe Selo. Satul apăru la vedere imediat după ora amiezei, iar Feodor îl ocoli cu dibăcie. Soldaţi hoinari îl opriră de două ori, Feodor gîndindu-se, o clipă doar, să forţeze cu troica printre ei. Ştia însă, instinctiv, că dacă ar fi făcut-o puteau fi împuşcaţi, aşa că încetini cu grijă şi spuse că ducea o babă bolnavă şi pe nepoata ei idioată. Ambele femei îi priviră cu ochi goi, ca şi cum n-ar fi avut nimic de ascuns, iar bătrîna contesă fu recunoscătoare că Feodor se gîndise să ia sania cea mai veche, cu vopseaua cojită, dar cu tălpici încă bune. Era una pe care n-o mai folosiseră de ani de zile şi, deşi cîndva fusese frumoasă, acum nu mai era. Numai caii extraordinar de buni pe care-i înhămase sugerau că n-o duceau chiar atît de prost, iar al doilea grup de soldaţi îi uşurară, rîzînd, de doi dintre cei mai valoroşi cai negri ai lui Konstantin. Au ajuns la porţile Palatului Alexandr cu un singur cal cambrîndu-se nervos la oiştea vechii troice. Gărzile căzăceşti nu se zăreau nicăieri, nu era nici un paznic, doar cîţiva soldaţi cu înfăţişări stînjenite.

– Identificaţi-vă, strigă aspru la ei un om, iar Zoya se înspăimîntă. În timp ce Feodor îşi începea povestea, Evghenia se ridică în partea din spate a saniei. Era

îmbrăcată simplu şi, asemeni Zoyei, doar cu un şal vechi de lînă acoperindu-i părul, dar îl măsură cu o privire autoritară, împingînd-o pe Zoya în spatele ei.

– Evghenia Petrovna Ossupova. Sînt bătrînă şi verişoară cu ţarul. Vrei să mă împuşti?

Îi împuşcaseră nepotul şi fiul, dacă acum voiau s-o omoare şi pe ea, erau bineveniţi. Evghenia însă era gata să-i ucidă mai întîi ,dacă puneau mîna pe Zoya. Fata nu ştia că bunica ei avea un mic pistol, bătut în perle, ascuns în mînecă, fiind dispusă şi pregătită să-l folosească.

– N-avem nici un ţar, spuse feroce omul, banderola sa roşie părînd dintr-o dată mult mai ameninţătoare decît înainte, în timp ce inima bătrînei bubuia în piept şi Zoya era cuprinsă de groază. Ce voia să spună? îl omorîseră? Era ora patru după-amiaza... ora patru şi sfîrşitul întregii lumi... dar Nicolae... îl uciseseră şi pe el?... ca pe Konstantin şi pe Nicolai...

– Trebuie s-o văd pe vara mea Alexandra, insistă Evghenia, poruncitoare pînă-n vîrful degetelor, cu privirea spre soldat. Şi pe copiii ei.

Sau îi omorîseră şi pe ei? Inima Zoyei gonea nebuneşte, stînd încremenită după fustele bunicii sale, speriată pînă-n măduva oaselor, în timp ce Feodor privea încordat şi tăcut. Urmă o pauză nesfîrşită, vreme în care soldatul îi măsură cu privirea, după care păşi pe neaşteptate înapoi, strigînd peste umăr spre camarazii săi:

– Lăsaţi-le să treacă. Dar ţine minte, bătrîno, – se întoarse el din nou, cu vorba aspră – nu mai avem nici un ţar. A abdicat acum un ceas, la Pskov. Asta-i o Rusie nouă.

Şi, cu aceste cuvinte, păşi în lături şi, sperînd să-i reteze degetele de la picioare, Feodor mînă troica prin faţa lui. O Rusie nouă... sfîrşitul unei vechi vieţi... toate cele vechi şi noi împletindu-se într-o confuzie înfricoşătoare, pe cînd Evghenia şedea albă la faţă lîngă nepoata ei. Zoya era incapabilă să creadă cele auzite. Unchiul Nicolae n-ar fi făcut asta... În timp ce treceau pe

lîngă capela Feodorovski, îi şopti:

– Bunico, crezi că-i adevărat?

– Poate. Alexandra ne va spune ce s-a întîmplat.

Dar uşile din faţă ale Palatului Alexandr erau cufundate într-o tăcere stranie, nu se vedea nimeni de gardă, nici o apărare, nici un om nicăieri, iar cînd Feodor bătu zgomotos la uşa masivă a palatului, apărură două servitoare agitate şi-i lăsară să intre. Sălile sunau terifiant a gol.

– Unde-i toată lumea? întrebă bătrîna contesă, iar una dintre ele arătă spre uşa pe care Zoya o cunoştea atît de bine, a scării care urca la apartamentele private. Femeia avea chipul scăldat în lacrimi, pe care şi le şterse cu şorţul, răspunzînd în sfîrşit:

– Împărăteasa e sus, cu copiii.

– Şi ţarul? Ochii Evgheniei azvîrliră flăcări verzi spre femeia care plîngea neajutorată.

– N-aţi auzit?

O, Doamne, nu... se rugă Zoya.

– Se zice că a abdicat în favoarea fratelui său. Au venit soldaţii să ne spună, acum o oră. Înălţimii Sale nu-i vine să creadă.

– Dar este viu, da? Evghenia simţi uşurarea inundîndu-i tot trupul, ca o viaţă nouă.

– Aşa credem.

– Slavă Domnului!

Îşi adună fustele în jurul ei, privind-o tăios pe Zoya.

– Spune-i lui Feodor să aducă totul înăuntru.

Nu voia ca soldaţii să se atingă de hainele lor cu giuvaerurile cusute în căptuşeală. Şi, în timp ce Zoya revenea la ea, un moment mai tîrziu, cu Feodor alături, bunica îi porunci servitoarei să le conducă sus la ţarină.

– Cunosc drumul, bunico, te conduc eu.

Şi, calmă, parcurse holurile pe care le cunoştea atît de bine, holurile prin care se plimbase cu prietena ei în urmă doar cu cîteva zile.

Palatul Alexandr era cuprins de o tăcere sinistră, în timp ce Zoya îşi conduse bunica la etaj, ciocănind uşor

la uşa Mariei, dar acolo nu era nimeni. Fusese mutată într-unul dintre saloanele mamei sale, pentru a fi doftoricită împreună cu Anna Vîrubova şi cu surorile ei. În tăcere, străbătură culoarul, bătînd la uşi, pînă cînd în sfîrşit auziră glasuri. Zoya aşteptă să fie poftite înăuntru, iar uşa se deschise încet pentru a o dezvălui pe Alexandra, înaltă şi slabă, întinzîndu-le un pahar cu ceai celor două fiice ale sale mai mici. Anastasia se întoarse spre uşă, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji, iar Maria, cînd o văzu pe Zoya, se ridică în capul oaselor şi izbucni în plîns.

Zoya era prea copleşită ca să vorbească, aşa că alergă prin cameră şi-şi aruncă braţele împrejurul prietenei sale, în timp ce Evghenia se ducea s-o îmbrăţişeze pe verişoara ei, epuizată.

– Dumnezeule, vară Evghenia, cum ai ajuns aici? Eşti bine?

Pînă şi bătrînei îi venea greu să vorbească, în timp ce-o cuprindea pe femeia înaltă şi elegantă, care arăta atît de disperat de obosită. Ochii ei cenuşii-deschişi păreau plini de tristeţea unei întregi vieţi.

– Am venit să vă ajutăm, Alexandra. Şi nu mai puteam sta în St. Petersburg. Au dat foc casei, azi-dimineaţă, cînd am plecat. Am venit încoace imediat.

– Nu-mi vine să cred... Alexandra se lăsă încet într-un fotoliu. Şi Konstantin?

Chipul bătrînei păli şi-şi simţi inima bubuind sub rochia groasă. Deodată, o apăsa greutatea a tot ceea ce pierduse şi se temu să nu leşine la picioarele femeii mai tinere, dar nu şi-ar fi îngăduit asta, faţă de tot ce avea de îndurat Alix.

– A murit, Alexandra... I se frînse vocea, dar nu plînse. Şi Nicolai la fel... duminică... Natalia a fost ucisă azi-dimineaţă, în timp ce casa ardea.

Nu-i spuse că nora ei înnebunise înainte de-a sări pe fereastră, cuprinsă de flăcări.

– Este adevărat... în legătură cu Nicolae?

Îi era teamă să întrebe, dar n-avea încotro. Trebuia

să ştie. Era atît de greu să înţeleagă ce se întîmplase.

– Că a abdicat? E cu neputinţă. Spun aşa ca să ne sperie... dar azi n-am primit nici o veste de la Nicolae.

Le privi pe cele două fiice ale ei care o îmbrăţişau pe Zoya, toate cele trei fete plîngînd. Zoya tocmai le spusese despre Nicolai şi suspina zgomotos, ţinută în braţe de Maria. Bolnavă cum era, fata îşi alina prietena şi nici una din ele nu părea să le ia în seamă pe cele două femei mai vîrstnice.

– Toţi soldaţii noştri au dezertat... pînă şi...

Împărăteasa părea aproape incapabilă să pronunţe cuvintele.

– ...pînă şi Derevenko l-a abandonat pe Bebe.

Era unul din cei doi militari care-i stătuse alături ţareviciului încă de la naştere. Îi părăsise în zorii acelei zile, fără o vorbă, fără o singură privire peste umăr. Celălalt, Nagornîi, jurase să rămînă lîngă Alexandra pînă la moarte, iar acum se afla în camera de alături, împreună cu el şi doctorul Fedorov. Doctorul Botkin plecase să mai caute medicamente pentru fete, împreună cu Gibbes, unul din cei doi meditatori.

– E imposibil de înţeles... marinarii noştri... Nu-mi vine să cred. De-ar fi aici Nicolae, numai...

– Va veni, Alexandra. Trebuie să ne păstrăm calmul. Ce fac copiii?

– Sînt bolnavi, toţi... La început, nu le-am putut spune, dar acum ştiu... n-am mai putut să le-o ascund.

Oftă, adăugînd apoi:

– E aici contele Benckendorff, a jurat să ne apere, iar baronesa Buxhoeveden a sosit ieri-dimineaţă. Rămîneţi şi voi două, Evghenia Petrovna?

– Dacă putem. Acum nu ne mai putem întoarce la St. Petersburg...

Nu adăugă cuvîntul „niciodată". Cu siguranţă, lumea avea să fie repusă în ordine. Cu siguranţă, cînd se întorcea Nicolae... Vestea abdicării lui era negreşit o minciună, răspîndită de revoluţionari şi de trădători, pentru a-i speria şi controla.

– Poţi sta în camera Maşkăi, dacă vrei. Iar Zoya...

– Vom dormi împreună. Acum, ce-aş putea face ca să te ajut, Alexandra? Unde-s ceilalţi?

Împărăteasa îi zîmbi recunoscătoare vîrstnicei verişoare a soţului ei, în timp ce aceasta îşi lepăda haina, răsfrîngîndu-şi cu grijă manşetele rochiei simple pe care o purta.

– Du-te şi odihneşte-te. Zoya le poate ţine tovărăşie fetelor, cît timp văd eu de ceilalţi.

– Vin şi eu cu tine.

Bătrîna o urmă cu hotărîre în tot timpul zilei, turnînd ceai, mîngîind frunţi înfierbîntate şi chiar ajutînd-o pe Alexandra să schimbe aşternuturile lui Alexis, în timp ce Nagornîi stătea credincios alături. Asemeni Alexandrei, Evgheniei îi venea greu de crezut că Derevenko îi părăsise într-adevăr.

Era aproape miezul nopţii, cînd Zoya şi bunica ei se strecurară în paturile din camera Mariei şi a Anastasiei, iar Zoya rămase trează ceasuri întregi, ascultînd sforăitul uşor al bătrînei. Părea imposibil că, în urmă cu nici trei săptămîni, o vizitase pe Maria chiar în acea odaie, iar Maria îi dăruise o sticluţă cu parfumul ei favorit, acum pierdută de mult, totul zăcînd sfărîmat în jur. Îşi mai dăduse seama că nici una dintre fete nu înţelegea pe deplin ce se întîmplase. Nu era sigură nici că ea însăşi înţelegea, chiar şi după tot ceea ce văzuse în St. Petersburg. Dar fuseseră atît de bolnave şi se aflau atît de departe de dezordinea de pe străzi, de rebeliunile frenetice, de asasinate şi de jafuri. Viziunea casei sale în flăcări părea să nu se şteargă cîtuşi de puţin... nici imaginea fratelui ei sîngerînd de moarte pe planşeul de marmură al Palatului Fontanka, în urmă cu doar patru zile. Zoya nu adormi pînă dimineaţă, în timp ce afară bătea un nou viscol şi fata se întreba cînd avea să se întoarcă acasă ţarul şi dacă viaţa avea să mai revină vreodată la normal.

Dar, după-amiază, la ora cinci, această posibilitate începu să pară şi mai improbabilă. Marele duce Pavel,

unchiul lui Nicolae, veni la Ţarskoe Selo şi-i aduse Alexandrei vestea. Nicolae abdicase în ajun, predîndu-i puterea fratelui său, marele duce Mihail, care era complet năucit şi nepregătit să preia tronul. Numai Alexandra şi doctorul Fedorov înţelegeau întru totul de ce Nicolae nu abdicase în favoarea fiului său, ci a fratelui. Proporţiile bolii lui Alexis reprezentau un secret bine păzit. Tocmai se forma un guvern provizoriu, iar Alexandra primi vestea în tăcere, dorindu-şi cu disperare să fi putut sta de vorbă cu soţul ei.

Nicolae însuşi sosi la cartierul general din Moghilev a doua zi dimineaţă, pentru a-şi lua rămas-bun de la trupe, iar de acolo reuşi în sfîrşit să-i dea telefon soţiei. Apelul sosi în timp ce Alexandra îl ajuta pe doctorul Botkin s-o îngrijească pe Anastasia. Ţarina fugi din cameră să vorbească la telefon, rugîndu-se să-i spună că nimic nu era adevărat, dar la auzul glasului său ştiu imediat că era, dincolo de orice speranţă. Viaţa şi visurile lor, deopotrivă cu dinastia, erau zdrobite. Nicolae promise să revină de îndată ce-i era posibil şi, ca de obicei, se interesă cu drag de copii. În seara următoare, duminică, a venit de la St. Petersburg generalul Kornilov, pentru a vedea dacă aveau nevoie de hrană, medicamente sau de orice altceva, iar primul gînd al Alexandrei s-a îndreptat spre soldaţi. L-a implorat să ajute la aprovizionarea spitalelor cu medicamente şi mîncare. După ce se îngrijise de ei atîta vreme, acum nu-i putea uita, chiar dacă nu mai erau soldaţii „ei" Kornilov a asigurat-o că aşa va face şi ceva anume în legătură cu vizita lui i-a sugerat că se puteau aştepta la şi mai rău. În aceeaşi seară, l-a prevenit pe Nagornîi să nu plece de lîngă Bebe, ea însăşi stînd trează împreună cu fetele pînă noaptea tîrziu. Trecuse de miezul nopţii cînd în sfîrşit s-a retras în camera ei, iar bătrîna contesă i-a ciocănit încet la uşă, aducîndu-i un pahar cu ceai. A văzut lacrimi în ochii femeii şi a bătut-o uşurel pe umăr.

– Pot face ceva pentru tine, Alexandra?

Împărăteasa clătină din cap, încă mîndră, încă

austeră, mulţumindu-i din ochi.

– Nu-mi doresc decît să vină acasă. Deodată... mi-e frică pentru copii, aici.

Şi Evgheniei îi era teamă, dar nu voia s-o recunoască faţă de verişoara ei mai tînără.

– Cu toţii vă sîntem alături.

Dar „toţi" însemna infim de puţin, cîteva bătrîne şi prieteni credincioşi care puteau fi număraţi pe degetele de la o mînă. Toată lumea îi părăsise, lovitura era prea puternică pentru a o suporta. Ştia însă că acum nu se putea frînge. Trebuia să rămînă puternică, pentru soţul ei.

– Ar fi bine să te culci, Alexandra.

Ţarina privi nervoasă în jur, prin vestitul ei dormitor mov, după care întoarse ochii trişti spre bătrînă.

– Vreau să fac cîteva lucruri... trebuie...

Abia era în stare s-o spună.

– În noaptea asta, vreau să-mi ard jurnalele zilnice... şi scrisorile... cine ştie dacă nu cumva, într-o zi, le vor folosi împotriva lui.

– Cu siguranţă, nu se poate...

Dar, gîndindu-se, Evghenia constată că era de aceeaşi părere cu Alexandra.

– Ai vrea să rămîn cu tine?

Nu dorea să se amestece, dar împărăteasa arăta atît de răvăşită şi de însingurată.

– Doresc să fiu singură, dacă nu te superi.

– Înţeleg.

Şi, în tăcere, o lăsă pe Alexandra cu nefericita ei îndatorire. Stătu aşezată lîngă foc pînă dimineaţă, citind scrisori şi jurnale şi arzînd pînă şi epistolele de la bunica ei, regina Victoria. A ars totul, mai puţin corespondenţa cu iubitul ei Nicolae şi timp de două zile a simţit durerea acestei fapte, pînă miercuri, cînd s-a întors generalul Kornilov, cerînd să discute cu ea între patru ochi. L-a primit la parter, într-una dintre încăperile pe care le folosea adeseori Nicolae. Înaltă şi mîndră, ţarina încercă să-şi ascundă şocul şi durerea, ascultînd cele

ce-i spunea. Era supusă arestului la domiciliu, împreună cu familia, servitorii şi copiii. Nu voia să-i creadă cuvintele, dar acum era inevitabil. Sosise sfîrşitul şi trebuiau să-l înfrunte cu toţii. Kornilov îi explică pe îndelete că oricine dorea să rămînă cu ei o putea face, dar dacă preferau să plece, nu li se va mai permite întoarcerea la Ţarskoe Selo. Era o veste cutremurătoare, iar Alexandra avu nevoie de toată tăria pentru a nu leşina, ascultînd.

– Şi soţul meu, generale?

– Bănuim că va fi aici mîine dimineaţă.

– Şi-l veţi închide?

Punînd această întrebare, simţea un rău fizic, dar trebuia să afle. Trebuia să ştie totul, la ce se puteau aştepta şi ce aveau de înfruntat. Iar după relatările pe care le auzise în ultimele cîteva zile, bănuia că ar fi trebuit să fie recunoscătoare că nu muriseră cu toţii, dar în faţa a tot ceea ce se întîmpla, recunoştinţa era foarte dificilă.

– Soţul dumneavoastră va fi pus sub arest la domiciliu, aici în Ţarskoe Selo.

– Şi pe urmă?

Era palidă ca moartea, dar răspunsul nu fu atît de înspăimîntător pe cît se temuse. Acum nu se mai putea gîndi decît la bărbatul şi la copiii ei, la siguranţa şi la vieţile lor. S-ar fi sacrificat bucuroasă pentru ei. Ar fi făcut orice, iar generalul Kornilov o privi tăcut şi admirativ.

– Guvernul provizoriu doreşte să vă escorteze, împreună cu soţul şi familia, la Murmansk. De-acolo, veţi avea posibilitatea să călătoriţi. Vă vom trimite cu vaporul în Anglia, la regele George.

– Înţeleg. Şi cînd va fi asta?

Avea chipul împietrit ca granitul.

– De îndată ce se va putea aranja, doamnă.

– Prea bine. Voi aştepta întoarcerea soţului meu, pentru a le spune şi copiilor.

– Şi ceilalţi...

– Le voi spune astăzi tuturor că sînt liberi să plece,

dacă doresc, dar că nu se mai pot întoarce. Am înţeles bine, generale?

– Exact.

– Şi nu le veţi face nici un rău la plecare, rudelor şi prietenilor noştri fideli, cît de puţini au mai rămas?

– Vă dau cuvîntul meu, doamnă.

Cuvîntul unui trădător, îi veni Alexandrei să-i scuipe replica, dar rămase distinsă şi calmă, privindu-l cum pleca, după care se întoarse să le spună celorlalţi. Îi anunţă pe toţi că după-amiază erau liberi să plece şi-i îndemnă s-o facă, dacă aşa doreau.

– Nu ne putem aştepta din partea voastră să rămîneţi aici, dacă nu vreţi. Noi vom pleca spre Anglia peste cîteva săptămîni, iar pentru voi s-ar putea să fie mai sigur dacă plecaţi acum...

Poate chiar înainte de întoarcerea lui Nicolae. Nu putea crede întru totul că erau puşi sub arest la domiciliu, pentru propria lor protecţie.

Dar ceilalţi refuzară să plece şi, a doua zi, Nicolae se întoarse în sfîrşit, extenuat şi palid, în zorii unei dimineţi geroase şi cenuşii. Intră tăcut în holul din faţă şi, un lung moment, nu făcu decît să stea acolo. Servitorii au anunţat-o repede pe Alexandra, care l-a întîmpinat la parter, privindu-l peste sala nesfîrşită, cu ochii plini de cuvinte, pe care nu le putea rosti, cu inima plină de compasiune pentru bărbatul iubit, iar el se apropie tăcut de ea şi o îmbrăţişă strîns. Nu le mai rămăsese nimic de spus, în timp ce urcau încet scara, spre copiii lor.

Capitolul 6

Zilele următoare întoarcerii lui Nicolae au fost pline de teamă şi tensiune tăcută, dar totuşi, în acelaşi timp, şi de uşurarea că venise nevătămat acasă. Pierduse totul, dar cel puţin nu-l uciseseră. Stătea cu ţareviciul, calm, ceasuri de-a rîndul, iar Alexandra îşi îndreptă atenţia spre fiicele ei. Acum Maria era cel mai grav bolnavă, cu o pneumonie rezultată din pojar. Avea o tuse înfiorătoare care-i zguduia trupul iar şi iar, şi o febră ce nu părea pe cale să cedeze, iar Zoya şedea lîngă ea.

– Maşka... bea puţin... doar pentru mine...

– Nu pot... mă doare atît de rău gîtul.

Abia putea vorbi şi avea pielea încinsă şi uscată sub atingerea Zoyei. Îi umezi fruntea cu apă de liliac, vorbindu-i încetişor despre meciurile lor de tenis jucate în vara trecută, la Livadia.

– Mai ţii minte fotografia aia trăsnită pe care a făcut-o tatăl tău, cu noi toţi agăţaţi cu capul în jos? Am adus-o cu mine... Maşka, vrei s-o vezi?

– Mai tîrziu... mă dor ochii aşa de tare, Zoya... mă simt groaznic.

– Şşş... încearcă doar să dormi... Îţi voi arăta poza

cînd te trezeşti.

O adusese chiar şi pe micuţa Sava ca s-o învesele-ască, dar pe Maria n-o interesa nimic. Zoya spera doar să se simtă destul de bine pentru a călători pînă la Murmansk şi a lua vaporul spre Anglia. Urmau să plece peste trei săptămîni, iar Nicolae spusese că pînă atunci trebuia să se vindece toată lumea. A numit acesta ultimul său ordin imperial, ceea ce i-a făcut pe toţi să plîngă. Încerca atît de tare să-i facă să accepte mai uşor situaţia şi să-i bucure pe copii. Atît el, cît şi Alexandra arătau cu fiecare zi tot mai istoviţi, iar peste trei zile, cînd Zoya îl zări pe culoar, în dreptul budoarului mov, avea chipul de-o albeaţă fantomatică. O oră mai tîrziu, află de ce. Vărul său englez refuzase să-l primească, din motive încă neclare. Familia imperială n-avea să mai plece în Anglia. Iniţial, le chemase pe Zoya şi pe bătrîna contesă să-i însoţească, dar acum nimeni nu mai ştia ce urma să se întîmple.

– Ce se va întîmpla, bunico? o întrebă Zoya în acea seară, cu ochii înfricoşaţi.

Dacă aveau să-i ţină la Ţarskoe Selo, pentru ca în final să-i ucidă pe toţi?

– Nu ştiu, micuţo. Nicolae ne va spune cînd se hotărăşte. Probabil vor merge la Livadia.

– Crezi c-au să ne ucidă?

– Nu fi proastă.

Dar şi ea se temea de acelaşi lucru. Acum nu mai existau răspunsuri simple. Pînă şi englezii îi lăsaseră de izbeliţte. Nu mai aveau unde să se ducă, nici un loc sigur. Drumul spre Livadia era cel puţin periculos, bănuia ea. Erau imobilizaţi la Ţarskoe Selo. Iar Nicolae părea tot timpul atît de calm, îndemnînd pe toată lumea să nu-şi facă griji, dar cum ar fi putut să nu-şi facă?

A doua zi dimineaţă, Zoya ieşi tiptil din cameră, privind pe fereastră pentru a-i vedea pe Nicolas şi pe bunica ei plimbîndu-se încet prin grădina înzăpezită. În jur nu părea să se mai afle nimeni şi, privindu-i, el cu umerii săi drepţi şi mîndri, iar bunica ei atît de scundă, o

siluetă în mantie neagră ca smoala pe albul zăpezii, i se păru că aceasta plîngea, apoi ţarul o îmbrăţişă blînd şi dispărură după colţul palatului.

Zoya se duse în camera unde locuiau împreună şi, puţin mai tîrziu, bunica ei reveni, cu inima grea şi ochii trişti, cufundîndu-se încet într-un fotoliu şi privindu-şi fermecătoarea nepoată. Cu doar cîteva săptămîni în urmă păruse a fi abia o copilă, iar acum, deodată, arăta atît de înţeleaptă şi de tristă. Era mai slabă şi părea mai delicată la vedere, dar bunica ei ştia că ororile ultimelor săptămîni n-aveau decît s-o ajute să devină mai puternică. Acum avea nevoie de putere. Cu toţii aveau.

– Zoya...

Nu ştia cum să-i spună, dar era cert că Nicolae avea dreptate. Şi trebuia să se gîndească la siguranţa Zoyei. O aştepta o viaţă lungă, iar bătrîna şi-ar fi sacrificat-o cu bucurie pe a ei pentru a i-o apăra.

– Bunico, s-a-ntîmplat ceva?

În lumina întîmplărilor din ultimele două săptămîni, părea o întrebare ridicolă, dar Zoya simţea că se anunţau noi dezastre.

– Tocmai am vorbit cu Nicolae, Zoya Konstantinovna... Vrea ca noi să plecăm acum... cît timp mai putem...

Ochii Zoyei se umplură pe dată de lacrimi şi sări în picioare, îngrozită.

– De ce? A spus că vom sta aici cu ei şi vom pleca în curînd cu toţii... nu-i aşa, bunico?... nu-i aşa?...

Bătrîna contesă nu-i răspunse, cumpănind între adevăr şi minciună, iar adevărul învinse, cum se întîmpla întotdeauna în cazul ei.

– Nu ştiu. Englezii refuzînd să-i primească, Nicolae se teme că s-ar putea ca în curînd să nu le mai meargă prea bine. Presimte că vor fi închişi aici, poate pentru mult timp, sau chiar duşi în altă parte. S-ar putea ca în cele din urmă să fim cu toţii despărţiţi... şi nu ne poate oferi protecţia lui, nu mai are ce să ne ofere. Iar eu nu te pot ţine aici la adăpost de acei sălbatici. Are dreptate,

trebuie să plecăm... acum... cît mai putem.

O privi cu tristeţe pe fata care doar cu cîteva zile în urmă fusese o copilă, dar nu fu nicidecum pregătită pentru deplina măsură a furiei Zoyei.

– Nu plec cu dumneata! Nu plec! N-am să-i părăsesc!

– Trebuie! Ai putea sfîrşi în Siberia, singură, nătîngă mică... fără ei! Trebuie să plecăm într-o zi, două. Nicolae se teme că situaţia poate deveni mult mai grea. Revoluţionarii nu-l vor pe-aproape, iar dacă englezii n-au să-i primească, cine s-o facă? E o situaţie foarte gravă!

– Atunci voi muri împreună cu ei! Nu mă poţi convinge să plec!

– Tu trebuie să faci ce spun eu, Zoya. E şi dorinţa lui Nicolae. Şi n-ai voie să-i nesocoteşti poruncile!

Era prea obosită, ca să se mai certe cu fata, dar ştia că trebuia să-şi folosească ultimul dram de putere pentru a o convinge.

– N-o voi lăsa aici pe Maria, bunico, e atît de bolnavă... şi numai ea mi-a mai rămas... izbucni Zoya în suspine, lăsîndu-şi capul, ca o fetiţă, pe braţele rezemate de masă. Era aceeaşi masă la care stătuse cu Maria în urmă doar cu o lună, în timp ce prietena ei îi împletea părul, chicotind şi sporovăind. Unde dispăruse lumea aceea? Ce se întîmplase cu ei toţi?... şi Nicolai... şi mama şi tatăl ei...

– Mă ai pe mine, micuţo... o mîngîie bunica ei pe păr, la fel cum făcuse Maria odinioară. Trebuie să fii tare. Ei aşteaptă asta de la tine. Trebuie, Zoya. Trebuie să facem ceea ce-avem acum de făcut.

– Dar unde vom merge?

– Încă nu ştiu. Nicolae spune că va aranja el. Poate reuşim să ajungem în Finlanda. Iar de-acolo, în Franţa sau Elveţia.

– Dar acolo nu cunoaştem pe nimeni, întoarse ea spre Evghenia o faţă brăzdată de lacrimi, înfricoşată.

– Se întîmplă uneori şi aşa, draga mea. Trebuie să

ne încredem în Dumnezeu şi să mergem unde ne spune Nicolae.

– Bunico, nu pot... se văită fata, dar bătrîna contesă rămase categorică. Era tare ca oţelul şi de două ori pe-atîta de hotărîtă. Zoya n-o putea înfrunta, nu încă, în orice caz, şi o ştiau amîndouă.

– Poţi, şi o vei face, iar copiilor nu trebuie să le spui nimic. Au acum propriile lor griji pe cap. Nu trebuie să-i împovărăm şi cu ale noastre, n-ar fi drept.

– Şi ce-am să-i spun Maşkăi?

Ochii bătrînei se umplură de lacrimi, privind spre fata pe care o iubea atît de mult, iar cînd vorbi, şoapta ei răguşită era plină de durerea pentru cei pierduţi şi cei pe care aveau să-i piardă acum.

– Spune-i, numai, cît de mult o iubeşti.

Capitolul 7

Zoya intră pe vîrfuri în camera unde dormea Maria şi stătu cîteva momente s-o privească. Nu putea suferi ideea de a o deştepta, dar nu putea nici să plece, fără a-şi lua rămas bun. Simplul gînd de-a pleca îi era insuportabil, însă acum nu mai exista cale de întoarcere. Bunica ei aştepta jos, iar Nicolae plănuise totul. Aveau să urmeze drumul scandinav, cel mai lung, prin Finlanda, Suedia şi, apoi, Danemarca. Ţarul îi dăduse Evgheniei numele unor prieteni de-ai mătuşii sale daneze, iar Feodor venea şi el, pentru siguranţă. Totul era hotărît. Nu mai rămîneau decît ultimele cuvinte de rămas-bun, adresate prietenei sale. O privi agitîndu-se înfierbîntată sub cearceafuri, după care Maria deschise ochii şi zîmbi chipului familiar, în timp ce Zoya încerca vitejeşte să nu izbucnească în plîns.

– Cum te simţi? şopti ea, în tăcerea odăii. Anastasia dormea în altă cameră, cu celelalte două surori ale ei, iar starea tuturor copiilor se ameliora treptat. Numai Maria continua să fie grav bolnavă, dar Zoya încercă să nu se gîndească la asta acum. Nu se putea gîndi la

nimic, nu-şi putea permite să privească în urmă, bă nici măcar înainte, nu mai avea spre ce să privească. Nu mai exista decît acest moment... acest ultim moment infim alături de prietena ei cea mai dragă, spre care fata întinse uşor mîna, atingînd-o pe obraz.

– Maşka...

Maria încercă să se ridice în capul oaselor, aruncîndu-i Zoyei o privire ciudată.

– S-a-ntîmplat ceva?

– Nu... eu... mă întorc la St. Petersburg, cu bunica.

Îi promisese Alexandrei să nu spună adevărul, ar fi fost prea dureros, în acele momente. Dar Maria arăta oricum îngrijorată. Întotdeauna avusese faţă de prietena ei un al şaselea simţ, care o alarma şi acum. Întinse mîna, i-o luă pe a Zoyei şi o strînse într-a ei, mult prea caldă.

– Veţi fi în siguranţă?

– Desigur, minţi Zoya, azvîrlindu-şi pe spate părul roşcat. Tatăl tău nu ne-ar lăsa să plecăm, dacă n-am fi în siguranţă.

Doamne, rogu-te, nu mă lăsa să plîng acum... te rog... Îi întinse paharul cu apă, dar Maria îl împinse la o parte, privindu-şi prietena în ochi.

– Se întîmplă ceva, nu-i aşa? Pleci undeva.

– Acasă, doar, pentru cîteva zile... Mă-ntorc curînd.

Se aplecă spre ea, o cuprinse în braţe şi o strînse la piept, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi.

– Acum trebuie să te faci bine. Ai fost bolnavă prea mult timp.

Stătură astfel îmbrăţişate, după care Zoya se desprinse, cu un zîmbet luminos, ştiind că o aşteptau.

– Ai să-mi scrii?

– Bineînţeles.

Nu se putea îndura să plece, stătea doar acolo privind-o, dorind să absoarbă totul, să se agaţe de toate, de atingerea mîinii prietenei sale, de netezimea cearceafurilor, de expresia acelor enormi ochi albaştri.

– Te iubesc, Maşka, şopti ea ca o adiere... Te iubesc atît de mult...

– Şi eu.

Maria se lăsă la loc pe pernă, cu un oftat. O epuiza să se ridice şi să vorbească, apoi tuşi oribil, în timp ce Zoya o ţinea în braţe.

– Te rog să te faci bine...

Se aplecă pentru ultima oară s-o sărute pe obraz şi simţi buclele mătăsoase sub palmă, după care se răsuci repede şi se îndreptă spre uşă, unde se întoarse ultima dată cu un semn tăcut al mîinii, dar ochii Mariei se închiseseră din nou, iar Zoya închise încet uşa, cu inima sfîşiată pînă-n străfunduri, aplecîndu-şi capul şi plîngînd neauzit. Îşi luase rămas-bun de la ceilalţi cu o jumătate de oră în urmă, iar acum se opri o clipă doar în dreptul camerei micuţului Alexis. Nagornîi era acolo, cu el, şi Pierre Gillard, iar doctorul Fedorov tocmai pleca.

– Pot să intru? Zoya îşi şterse lacrimile de pe obraji, în timp ce medicul o atingea pe braţ, tăcut şi înţelegător.

– Doarme.

Fata dădu din cap şi coborî grăbită scara, spre bunica ei, spre ţar şi ţarină, care-o aşteptau în holul mare. Feodor era deja afară, cu doi dintre cei mai buni cai ai ţarului, înhămaţi la vechea troică cu care veniseră. Era mai mult decît putea suporta, în timp ce se îndrepta spre ei cu picioarele grele ca de plumb. Voia ca totul să înceteze, voia să dea ceasul înapoi... să fugă sus la prietena ei... Avea sentimentul că-i părăsea pe toţi şi totuşi era smulsă de lîngă ei, fără voie.

– Se simte bine? Alexandra o privi în ochi, îngrijo-

rată, sperînd că Maria nu reuşise să distingă chinul crud ce se citea acolo.

– I-am spus că ne întoarcem la St. Petersburg.

Acum Zoya plîngea pe faţă şi chiar şi bunica ei trebui să-şi înghită lacrimile, în timp ce Nicolae o săruta pe amîndoi obrajii şi-i ţinea strîns mîinile într-ale lui, cu ochii insuportabil de trişti, dar pe buze încă mai avînd un surîs demn. Deşi Evghenia îi auzise suspinele din camerele soţiei lui, în noaptea întoarcerii, faţă de ceilalţi nu-şi trăda cu nimic amărăciunea. Încuraja statornic pe toată lumea, fiind tot timpul calm şi fermecător, la fel ca şi acum, cînd o sărută la despărţire.

– Drum bun, Evghenia Petrovna. Vom aştepta cu nerăbdare să te revedem, cîndva.

– Ne vom ruga pentru dumneata ceas de ceas, Nicolae. Îl sărută cu blîndeţe pe obraz. Cale bună, tuturor.

Apoi se întoarse spre Alexandra, în timp ce Zoya stătea alături, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji.

– Să ai grijă de tine şi nu te obosi prea mult, draga mea. Sper ca şi copiii să se facă bine cît mai curînd.

– Să ne scrii, spuse tristă Alexandra, la fel cum îi spusese şi Maria Zoyei, cu cîteva momente în urmă. O să aşteptăm nerăbdători veşti de la voi.

După care se răsuci către Zoya. O cunoştea de cînd venise pe lume, fetiţa ei şi cea a Nataliei născute doar la cîteva zile diferenţă şi atît de bune prietene, timp de optsprezece ani.

– Să fii fetiţă cuminte, s-o asculţi pe bunica ta şi să ai mare grijă de tine.

Şi, fără o vorbă, o strînse la piept, avînd un moment senzaţia că-şi pierdea propriul copil.

– Te iubesc, mătuşă Alexandra... Vă iubesc pe toţi atît de mult... Nu vreau să plec...

Abia mai putea vorbi, printre suspine, iar apoi se întoarse spre Nicolae, care o îmbrăţişă la fel cum ar fi

făcut tatăl ei, de-ar fi fost în viaţă.

– Şi noi te iubim şi întotdeauna te vom iubi. Într-o bună zi, vom fi din nou împreună. Fii sigură de asta. Şi Dumnezeu să vă binecuvînteze pe amîndouă pînă atunci, micuţo.

Apoi o desprinse încet de el, cu un mic zîmbet.

– Acum trebuie să plecaţi.

Solemn, o conduse afară, în timp ce soţia sa lua braţul bătrînei contese, şi le ajutară să se urce în troică, pe cînd Zoya plîngea. Ultimii servitori veniseră să-şi ia rămas-bun, plîngînd şi aceştia. O ştiau pe Zoya încă din copilărie, iar acum îi părăsea şi, curînd, aveau să-i părăsească şi alţii. Era înspăimîntător gîndul că nu se mai întorceau niciodată. La altceva Zoya nu se putea gîndi, în timp ce Feodor ridică încet biciul şi atinse pentru prima oară caii ţarului. Troica tresări, însufleţindu-se şi, în penumbra cenuşie, se smulseră de lîngă Alexandra şi Nicolae, care rămaseră pe loc, făcîndu-le cu mîna. Zoya se răsuci, strîngînd-o lîngă ea pe mica Sava. Căţeluşa scheună deodată, ca şi cum şi ea ar fi ştiut că pleca de-acasă pentru a nu se mai întoarce niciodată, iar Zoya îşi îngropă pe neaşteptate faţa în braţele bunicii ei. Nu mai putea îndura să-i vadă pe cei doi cu chipurile lor pline de curaj, rămînînd în urmă şi făcîndu-le cu mîna. Palatul Alexandr văzut pentru ultima oară, şi deodată Ţarskoe Selo însuşi dispărînd într-o pîclă îndepărtată, pe cînd Zoya se tînguia chinuită, cu gîndul la Maşka... Maşka... cea mai bună şi mai dragă prietenă a ei... fratele ei... părinţii... toţi, dispăruţi... Se agăţă de bunica sa, plîngînd, în timp ce bătrîna stătea cu stoicism în troică, pe obraji rostogolindu-i-se din ochii închişi lacrimi reci ca gheaţa, lăsînd în urmă o viaţă întreagă, tot ceea ce cunoscuse vreodată, o lume pe care cu toţii o iubiseră... topită precum zăpezile, în vreme ce Feodor mîna troica înainte şi caii lui Nicolae, purtîndu-le departe, departe de casă, departe de tot şi de toţi cei pe care-i

cunoscuseră şi îndrăgiseră.

– *Adieu, chers amis...* şopti Evghenia în ninsoarea tot mai deasă... Cu bine, prieteni dragi... Acum nu se mai aveau decît pe ele două, o femeie foarte bătrînă şi o fată foarte tînără, fugind dintr-o lume pierdută şi dintre oamenii dragi de-acolo. Nicolae şi familia lui deveniseră istorie, nicicînd daţi uitării, pentru totdeauna iubiţi şi urmînd ca nici una din ele să nu-i mai vadă vreodată.

Partea a doua
Paris

Capitolul 8

Călătoria de la Ţarskoe Selo la Beloostrov, la graniţa finlandeză, a durat şapte ore, deşi nu era departe de St. Petersburg, dar Feodor avea grijă să circule numai pe drumuri lăturalnice. Nicolae îl prevenise că era mai sigur să călătorească astfel, chiar dacă dura mai mult. Şi, spre marea surprindere a Evgheniei, au trecut cu uşurinţă frontiera. Li s-au pus cîteva întrebări, dar deodată Evghenia păru să se închidă în ea însăşi, arătînd ca o cotoroanţă, iar Zoya, înfofolită şi înfrigurată, părea mai necoaptă decît oricînd. În cele din urmă, le-a salvat Sava. Soldaţii de la graniţă au fost fermecaţi de ea şi, după un moment de nelinişte, le-au făcut semn să treacă, toţi cei trei refugiaţi scoţînd un oftat greu de uşurare cînd troica îşi reluă drumul, trasă de caii lui Nicolae. Feodor fusese inspirat să folosească harnaşamentele vechi pe care le adusese de la St. Petersburg şi, intenţionat, nu folosise nici un echipament din grajdurile ţarului, cu acvila bicefală uşor de recunoscut.

Drumul de la Beloostrov, prin Finlanda, pînă la Turku, a luat două zile încheiate, iar cînd au sosit în Turku, noaptea tîrziu, Zoya se simţea amorţită pentru tot

restul vieţii. Tot trupul părea să-i fi îngheţat în poziţia în care stătuse pe bancheta saniei. Bunica ei abia mai putea merge, cînd au ajutat-o să coboare, şi chiar şi Feodor părea sfîrşit. Au găsit un mic han unde au ocupat două camere, iar dimineaţă Feodor a vîndut caii pe o sumă ridicol de mică, înainte ca toţi trei să se îmbarce pe un spărgător de gheaţă, pînă la Stockholm. A urmat încă o zi nesfîrşită, pe navă, înaintînd încet printre sloiuri, între Finlanda şi Suedia, iar cei trei abia vorbeau, pierduţi în propriile gînduri.

Au ajuns la Stockholm spre seară, tocmai la timp pentru a prinde trenul de Malmö. Odată aflaţi în Malmö, a doua zi dimineaţă, au luat bacul feroviar spre Copenhaga, unde s-au cazat la un mic hotel, iar Evghenia i-a căutat pe prietenii mătuşii ţarului, dar aceştia erau plecaţi şi, în dimineaţa următoare, au părăsit Copenhaga la bordul unui vapor englez, spre Franţa. Între timp, Zoya căzuse pradă toropelii, iar în prima zi la bord a avut un rău de mare cumplit. Bunica ei găsea că arăta febrilă, dar era greu de spus dacă era bolnavă sau doar epuizată. Toţi trei erau extenuaţi, după cele şase zile pe drum. Fusese istovitor să călătorească zi de zi, cu vasul, cu trenul şi cu troica. Pînă şi Feodor părea să fi îmbătrînit cu zece ani în acea singură săptămînă, dar mai sufereau şi de tristeţea despărţirii de patrie. Vorbeau puţin, dormeau pe apucate şi nici unuia dintre ei nu părea să-i fie vreun moment foame. Parcă înseşi trupurile lor s-ar fi umplut de suferinţă, nemaiputînd suporta nici un strop. Lăsaseră totul în urmă, un mod de viaţă, o mie de ani de istorie, oameni iubiţi şi pierduţi. Era aproape cu neputinţă de îndurat, iar Zoya constată că-şi dorea ca nava să fie scufundată de submarinele germane în drum spre Franţa. Departe de Rusia, oamenii se temeau de marele război, nu de revoluţie. Zoya însă se pomeni gîndindu-se că moartea de mîna oricui ar fi fost mai uşoară decît nevoia de-a înfrunta o lume nouă pe care nu voia s-o cunoască. Se gîndea cît de des ea şi Madame vorbiseră, visătoare,

despre călătoriile la Paris. Pe atunci totul suna atît de romantic, atît de interesant, cu toate acele femei elegante şi rochiile frumoase pe care aveau să şi le cumpere. Acum, nici nu mai putea fi vorba de aşa ceva. Nu aveau decît mica sumă de bani pe care o împrumutase Evghenia de la ţar înainte de plecare şi bijuteriile cusute în îmbrăcăminte. Bătrîna contesă se şi hotărîse să vîndă cît putea de multe, odată ce ajungeau la Paris. Şi trebuia să se gîndească şi la Feodor. Vizitiul le promisese să caute de lucru de cum soseau, jurase că va face tot ce putea ca să le ajute, dar refuzase să le lase singure la drum. Nu-i mai rămăsese nimic în Rusia şi nu-şi putea închipui o viaţă fără a-i sluji pe Ossupovi. Ar fi murit, dacă-l părăseau. În drum spre Franţa, i-a fost la fel de rău ca Zoyei, niciodată nu mai călătorise pe mare şi se ţinea strîns de balustradă, înfricoşat şi nenorocit.

– Ce vom face, bunico?

Zoya şedea privindu-şi bunica, nefericită, în cabina strîmtă. Duse erau grandoarea iahtului imperial, palatele, prinţii, petrecerile. Dispărute erau căldura şi dragostea familiei. Pieriseră oamenii pe care-i cunoscuseră, modul lor de viaţă, chiar şi siguranţa faptului de-a şti că aveau destulă mîncare pentru mîine. Nu mai aveau decît propriile lor vieţi, iar Zoya nici măcar nu era sigură dacă şi-o dorea pe-a ei. Tot ce-şi dorea era să se înapoieze acasă la Maşka, în Rusia, să dea timpul înapoi şi să se întoarcă într-o lume pierdută, plină de oameni care nu mai existau. Tatăl ei, fratele, mama. Iar Zoya se întreba, în timp ce-şi continuau drumul înainte, dacă Maria se simţea mai bine.

– Va trebui să găsim un mic apartament, îi răspunse bunica ei. Nu mai fusese la Paris de ani de zile. Călătorise foarte puţin în ultimii ani, de la moartea soţului ei. Acum însă trebuia să se gîndească la soarta Zoyei. Trebuia să fie tare, spre binele fetei. Trebuia s-o vadă instalată în siguranţă. Se ruga să trăiască destul pentru a avea grijă de ea, acum nu Evghenia părînd a se afla în

pericol, ci mai degrabă nepoata ei. Fata părea foarte bolnavă, cu ochi mai măriţi ca oricînd pe chipul ei palid, iar cînd o atinse, bătrîna contesă ştiu pe dată că ardea de febră. Noaptea, tîrziu, începu să tuşească, iar Evghenia începu să se teamă de pneumonie. A doua zi dimineaţă, tusea se agravase şi mai mult şi, cînd s-au urcat în trenul de Paris, la Boulogne, a devenit evident de ce anume suferea. Petele au început să-i apară pe faţă şi pe mîini, iar cînd bunica ei a silit-o să-şi ridice fusta de lînă, au văzut amîndouă clar că Zoya avea pojar. Evghenia era extrem de nemulţumită, şi acum cu atît mai nerăbdătoare să ajungă cu fata la Paris. Aveau de făcut zece ore pe calea ferată şi au ajuns chiar înainte de miezul nopţii. În faţa Gării de Nord se găsea o jumătate de duzină de taxiuri, iar Evghenia îl trimise pe Feodor în căutarea unuia, în timp ce o ajuta pe Zoya să coboare din tren. Fata abia mai putea merge, rezemîndu-se greoi de bunica ei, cu faţa dintr-o dată la fel de roşie ca părul. Tuşea îngrozitor şi era aproape incoerentă din cauza febrei.

– Vreau să mă duc acasă, scînci ea, strîngînd la piept căţeluşa. Sava era mai mare acum, iar Zoya abia o putea duce, urmîndu-şi bunica spre ieşirea din gară.

– Mergem acasă, iubito. Feodor ne găseşte un taxi.

Dar Zoya nu făcu decît să izbucnească în plîns, femeia în care se transformase părînd a se topi, pe cînd îşi privea bunica asemenea unui copil pierdut.

– Vreau înapoi la Ţarskoe Selo.

– Lasă, Zoya... lasă...

Feodor făcea semne, agitat, săltînd bagajele, iar Evghenia o conduse pe Zoya afară din gară şi o urcă în taxiul vechi. Toate bunurile lor au fost îngrămădite lîngă Feodor şi şofer, în vreme ce Zoya şi Evghenia se strecurau pe bancheta din spate, cu un oftat de oboseală. Nu aveau locuri rezervate nicăieri, habar n-aveau încotro s-o ia, iar şoferul era bătrîn şi surd. Toţi tinerii plecaseră demult în război, în Paris mai rămînînd doar bătrînii şi infirmii.

– *Alors?... On y va, mesdames?* zîmbi el spre locurile din spate, arătîndu-se surprins cînd văzu că Zoya plîngea. *Elle est malade?*

Evghenia se grăbi să-l asigure că nu era decît foarte obosită, ca toţi de altfel.

– De unde veniţi? sporovăi el amiabil, în timp ce bătrîna contesă încerca să-şi aducă aminte hotelul unde locuiseră ea şi soţul ei cu ani în urmă, dar deodată nu-şi mai putea aminti absolut nimic. Avea optzeci şi doi de ani şi era complet epuizată. Şi trebuiau s-o ducă pe Zoya la un hotel şi să cheme un medic.

– Ne poţi recomanda un hotel? Ceva mic şi curat, nu prea scump.

Omul îşi ţuguie buzele un moment, gîndindu-se, iar Evghenia îşi strînse instinctiv geanta mai aproape. Ducea în ea ultimul şi cel mai important dar de la împărătească. Alexandra îi dăduse unul dintre ouăle ei de Paşte, imperiale, făcut pentru ea cu zece ani în urmă de către *Carl Fabergé*. Era o lucrătură incredibilă, cu smalţ mov şi panglici cu diamante, Evghenia ştiind că era cea mai importantă comoară din cîte avea. Cînd toate celelalte se terminau, îl putea vinde, trăind în continuare din cîştig.

– Vă interesează unde să fie, Madame?... Hotelul...

– Atîta timp cît e într-un cartier civilizat...

Puteau foarte bine să caute după aceea ceva mai bun, în noaptea asta nu aveau nevoie decît de camere unde să doarmă. Conforturile, dacă mai era posibil aşa ceva, aveau să urmeze ulterior.

– Este un mic hotel lîngă Champs-Élysées, madame. Portarul de noapte e vărul meu.

– E scump? întrebă ea tăioasă, iar omul ridică din umeri. Putea să vadă bine că n-o duceau prea strălucit, aveau îmbrăcăminte simplă, iar bătrînul părea a fi un ţăran. Cel puţin, femeia vorbea franţuzeşte, şi bănuia că şi fata, deşi aceasta plîngea aproape tot timpul şi tuşea înfiorător. Spera doar să nu aibă tuberculoză, care tocmai făcea ravagii la Paris.

– Nu-i tocmai rău. Am să-l pun pe văru' meu să vorbească la recepţie.

– Perfect. Aşa va fi bine, spuse poruncitoare bătrîna, rezemîndu-se de spătarul vechiului taxi. Era o băbuţă focoasă şi-i plăcea.

. Hotelul se afla pe rue Marbeuf şi era într-adevăr foarte mic, dar părea decent şi curat, cînd intrară în hol. Avea numai o duzină de camere, însă recepţionerul de noapte le asigură că două dintre acestea erau libere. Trebuiau să folosească o baie comună, pe culoar, ceea ce o cam şocă pe Evghenia, dar acum nici măcar acest lucru nu mai conta. Desfăcu aşternutul patului unde aveau să se culce ea şi Zoya şi văzu că era curat. O dezbrăcă pe Zoya, după ce-i ascunsese sacul sub saltea, iar Feodor le adusese restul lucrurilor. Acceptase s-o ţină pe Sava la el. Contesa reveni la parter de îndată ce Zoya fu în pat, şi-i ceru recepţionerului să trimită după un doctor.

– Pentru dumneavoastră, madame? întrebă el. Nu-l surprindea, toţi trei arătau obosiţi şi palizi, iar femeia era vizibil foarte bătrînă.

– Pentru nepoata mea.

Nu-i spuse că Zoya avea pojar, dar peste două ore, cînd veni doctorul, acesta o confirmă.

– E foarte bolnavă, madame. Trebuie să aveţi mare grijă de ea. Bănuiţi cum a luat boala?

Ar fi fost ridicol să-i spună că se molipsise de la copiii ţarului Rusiei.

– De la nişte prieteni, cred. Am făcut o călătorie foarte lungă.

Avea ochi înţelepţi şi trişti şi, privind-o, simţi că trecuseră prin multe. Dar nici chiar el nu putea bănui ce nenorociri văzuseră în ultimele trei săptămîni, cît de puţin le rămăsese şi cît de tare le înspăimînta viitorul.

– Am venit din Rusia... prin Finlanda, Suedia şi Danemarca.

Medicul se holbă la ea uimit şi deodată înţelese. Mai făcuseră şi alţii asemenea călătorii în săptămînile din

urmă, fugind de revoluţie. Şi-i era uşor să înţeleagă că în lunile următoare aveau să mai vină destui, dacă reuşeau cît de cît să scape. Nobilimea rusă, sau ce mai rămăsese din ea, dădea bir cu fugiţii, şi mulţi din rîndurile ei veneau la Paris.

– Regret... regret foarte mult, madame.

– Şi noi, zîmbi ea cu tristeţe. Nu are pneumonie, nu-i aşa?

– Nu încă.

– Verişoara ei a zăcut bolnavă cîteva săptămîni şi erau foarte apropiate.

– Mă voi strădui, madame. Mai trec pe aici s-o văd dimineaţă.

Cînd reveni însă fata se prezenta şi mai rău, iar la căderea nopţii delira de febră. Îi prescrise nişte medicamente, spunînd că erau singura speranţă. În dimineaţa următoare, cînd recepţionerul îi spuse Evgheniei că America tocmai intrase în război, acest lucru i se păru aproape neînsemnat. Acum războiul părea mult mai puţin important, pe lîngă toate celelalte întîmplate.

Evghenia lua mesele în camera lor simplă, iar Feodor ieşea să cumpere doctorii şi fructe. Pîinea era raţionalizată şi toate se obţineau foarte greu, dar bătrînul se pricepea să găsească tot ceea ce-i trebuia contesei. Îl încînta îndeosebi faptul că găsise un şofer de taxi care ştia ruseşte. La fel ca ei, venise la Paris doar de cîteva zile. Era un prinţ din St. Petersburg, iar Feodor bănui că fusese prieten cu Konstantin, dar Evghenia n-avea timp să-l asculte. O preocupa profund Zoya.

Au mai trecut cîteva zile, pînă cînd fata păru să-şi dea seama unde se afla. Privi în jur, prin odaia mică şi neîmpodobită, se uită în ochii bunicii, iar apoi îşi aminti treptat că erau la Paris.

– Cît timp am fost bolnavă, bunico? încercă ea să-şi ordoneze gîndurile, dar era încă prea slăbită, deşi cel puţin tusea aceea înfricoşătoare i se mai ameliorase cît de cît.

– De cînd am sosit, iubito, acum aproape o săptă-

mînă. Ne-ai îngrijorat pe toţi foarte tare. Feodor a alergat prin tot Parisul, încercînd să-ţi găsească fructe. Şi aici sînt lipsuri aproape la fel de mari ca în Rusia.

Zoya dădu din cap, gîndurile părînd să i se abată undeva departe, în timp ce privea afară pe singura fereastră a camerei.

– Acum ştiu cum s-a simţit Maşka... iar ea a fost şi mai bolnavă decît mine. Mă-ntreb ce mai face acum.

Nu se putea îndura să se gîndească la momentul prezent.

– Nu trebuie să te gîndeşti la asta, îi reproşă cu blîndeţe bunica ei, observîndu-i expresia tristă. Sînt sigură că între timp s-a făcut bine. Am plecat acum două săptămîni.

– Atît de recent? oftă Zoya, privindu-şi bunica în ochi. Mie mi se pare c-a trecut o viaţă.

Tuturor li se părea la fel, iar bătrîna contesă abia închisese ochii de cînd plecaseră din Rusia. Zile-n şir dormise aşezată pe un scaun, de frică să nu-i tulbure Zoyei somnul, culcîndu-se în acelaşi pat cu ea, şi temîndu-se că fata va avea nevoie de ea şi n-o va găsi trează, dar acum îşi putea slăbi puţin veghea. În noaptea aceea avea să se culce la picioarele patului şi avea tot atîta nevoie de odihnă ca şi Zoya.

– Mîine te dăm jos din pat, dar mai întîi trebuie să te odihneşti, să mănînci şi să-ţi revii în putere, o bătu ea pe mînă, iar Zoya îi zîmbi vlăguită.

– Îţi mulţumesc, bunico.

Ochii i se umplură de lacrimi, apăsîndu-şi pe obraz mîna bătrînei. Chiar şi aceasta îi trezea amintiri dureroase, din copilărie.

– Pentru ce, copilă prostuţă? Ce-am făcut ca să-mi mulţumeşti?

– Pentru că m-ai adus aici... pentru că ai fost atît de viteză... şi ai făcut atîtea ca să ne salvezi.

Tocmai înţelesese ce drum lung făcuseră şi cît de extraordinară fusese bunica ei. Fără-ndoială, mama sa n-ar fi putut-o face niciodată. Zoya ar fi trebuit s-o care

pe Natalia tot drumul din Rusia.

– Aici ne vom făuri o viaţă nouă, Zoya. Ai să vezi. Într-o bună zi, vom fi capabile să privim în urmă şi nu va mai părea totul atît de dureros.

– Nu-mi pot închipui... Nu-mi pot închipui o vreme cînd amintirile n-au să ne mai rănească astfel.

Avea senzaţia că era pe moarte.

– Timpul e foarte generos, draga mea. Şi va fi generos şi cu noi. Îţi dau cuvîntul meu. Aici vei duce o viaţă frumoasă.

Dar nu ca viaţa pe care o cunoscuseră în Rusia. Zoya încerca să nu se gîndească la asta, dar noaptea, cînd bunica ei dormea, se furişă încet jos din pat, ducîndu-se la mica ei geantă, unde găsi fotografia făcută de Nicolae cînd se maimuţăreau la Livadia, în vara trecută. Ea, Anastasia, Maria, Olga şi Tatiana se aplecau pe spate pentru a ajunge aproape cu capul în jos, rîzînd, după meciul jucat, în timp ce tatăl fetelor imortaliza momentul. Acum i se părea o aiureală... prostească... şi atît de dulce... chiar din unghiul acela strîmb, toate i se păreau aşa de frumoase, acum cu atît mai mult... fetele cu care copilărise şi pe care le iubise... Tatiana, Anastasia... Olga... şi, desigur, Maşka.

Capitolul 9

Pojarul a lăsat-o pe Zoya chinuitor de slăbită, dar, spre marea uşurare a bunicii ei, păru să se învioreze în mijlocul frumuseţii Parisului în aprilie. Avea acum o seriozitate pe care n-o mai vădise şi o tuse uşoară ce părea să dăinuie. Dar, din cînd în cînd, în ochi i se zărea rîsul aproape la fel ca înainte, iar bunica ei îşi simţea inima ceva mai uşoară.

Hotelul de pe rue Marbeuf devenea totuşi cam costisitor pentru ele, oricît era de modest, iar Evghenia ştia că trebuia să-şi găsească un apartament cît mai curînd. Cheltuiseră deja o mare parte din banii primiţi de la Nicolae, iar bătrîna contesă dorea să cruţe puţinele resurse pe care le mai aveau. La începutul lunii mai, a înţeles clar că trebuia să-şi vîndă cîteva bijuterii.

Într-o după-amiază însorită, o lăsă pe Zoya cu Feodor şi se duse să viziteze un bijutier, despre care aflase de la hotel, pe rue Cambon, după ce desprinse atentă un colier cu rubine din căptuşeala unei rochii negre. Puse colierul în poşetă, apoi luă cerceii asortaţi din ascunzătorile lor, aflate înăuntrul unor nasturi destul de mari, acoperiţi cu grijă. Ascunzişurile îşi serviseră clar scopul. Înainte de a părăsi hotelul, chemă un taxi, iar cînd îi dădu şoferului adresa, acesta întoarse capul

încet, privind-o. Era un bărbat înalt şi distins, cu păr argintiu şi o mustaţă albă impecabil îngrijită.

– Nu e cu putinţă... Contesă, dumneavoastră sînteţi?

Evghenia îl privi cu atenţie şi deodată îşi simţi inima bătînd mai repede. Era prinţul Vladimir Markovski. Îl recunoscu uimită, fusese unul dintre prietenii lui Konstantin, iar fiul său cel mare o ceruse chiar în căsătorie pe marea ducesă Tatiana, fiind refuzat irevocabil. Tatiana îl găsea mult prea frivol. Dar era un băiat fermecător, la fel ca tatăl său.

– Cum aţi ajuns aici?

Contesa rîse, clătinînd din cap faţă de ciudăţeniile vieţii din ultima vreme. Mai văzuse şi alte chipuri familiare prin Paris, de cînd sosiseră, iar cu două ocazii chemase taxiuri şi descoperise că-i cunoştea pe şoferi. Nobilimea rusă părea să nu aibă nici un alt mod de a-şi cîştiga existenţa, nepricepuţi la nimic, chipeşi, de familii bune şi extrem de fermecători, le rămîneau puţine îndeletniciri în afara conducerii unei maşini, ca prinţul Vladimir, care o privea fericit. Îi trezea amintiri dulci-amărui despre vremurile mai bune şi oftă în timp ce începea să-i explice cum părăsiseră Rusia. Propria lui poveste se înrudea mult cu a ei, deşi trecerea frontierei fusese mult mai primejdioasă.

– Staţi aici? Privi hotelul, în timp ce pornea maşina, îndreptîndu-se spre adresa bijutierului de pe rue Cambon.

– Da, pentru moment. Dar Zoya şi cu mine trebuie să ne căutăm un apartament.

– E şi ea aici cu dumneavoastră, aşadar? Nu poate fi mult mai mult decît o copilă. Şi Natalia?

Întotdeauna o găsise pe soţia lui Konstantin extrem de frumoasă, deşi nevrotică, fără-ndoială, şi era evident că nu auzise de moartea ei cu prilejul devastării Palatului Fontanka de către revoluţionari.

– A fost ucisă... la doar cîteva zile după Konstantin... şi Nicolai.

Evghenia vorbea cu voce scăzută. Încă-i mai era greu să le rostească numele, mai ales în faţa lui, care-i cunoscuse. Prinţul dădu din cap cu tristeţe. Şi el îşi

pierduse amîndoi fiii şi venise la Paris cu fiica sa nemăritată.

– Îmi pare rău.

– Tuturor ne pare rău, Vladimir. Iar cel mai rău ne pare pentru Nicolae şi Alexandra. Ai mai primit vreo veste despre ei?

– Nimic. Numai că sînt încă în arest la domiciliu, la Ţarskoe Selo. Dumnezeu ştie cît îi vor ţine acolo. Cel puţin trăiesc confortabil, dacă nu şi în siguranţă.

Nimeni nu mai era în siguranţă, nicăieri în Rusia. Cel puţin, nu cei pe care-i cunoşteau.

– Veţi rămîne la Paris?

Altundeva nu aveau unde să se ducă, nici unul dintre ei, şi zilnic soseau alţi şi alţi ruşi, cu uluitoare povestiri despre evadări şi cumplite pierderi. Sporeau cu numere mereu crescînde populaţia oraşului deja împovărat.

– Cred că da. Mi s-a părut mai potrivit să vin aici decît în oricare alt loc. Cel puţin, la Paris sîntem în siguranţă şi e un oraş civilizat pentru Zoya.

Prinţul încuviinţă, manevrînd taxiul prin trafic.

– Să vă aştept, Evghenia Petrovna?

Bătrînei i se frîngea inima doar vorbind din nou ruseşte cu cineva care-i cunoştea numele. Tocmai opriseră în faţa giuvaergeriei.

– Te-ar deranja foarte tare?

Avea să se simtă îmbărbătată ştiindu-l acolo şi întorcîndu-se acasă cu maşina lui, mai ales dacă bijutierul îi va da o sumă mare de bani.

– Fireşte că nu. Vă aştept aici.

O ajută să coboare, atent, şi o escortă pînă la uşa magazinului. Era uşor de imaginat ce-avea să facă înăuntru. Acelaşi lucru pe care-l făceau cu toţii, vînzînd tot ce puteau, toate comorile strecurate cu ei peste graniţă, carè cu doar cîteva săptămîni în urmă fuseseră nişte flecuşteţe la ordinea zilei.

Peste o jumătate de oră, contesa ieşi cu un aer demn, iar prinţul Markovski nu-i puse nici o întrebare, în timp ce o ducea înapoi la hotel. Părea mai abătută ca de obicei cînd o ajută să coboare, pe rue Marbeuf, iar

prinţul spera că obţinuse ceea ce-i trebuia. Era foarte bătrînă pentru a fi silită să supravieţuiască prin isteţime şi vînzări de bijuterii într-o ţară străină, fără nimeni care s-o îngrijească şi cu o fată foarte tînără după ea. Nu era sigur cîţi ani avea Zoya, dar nu se îndoia că era considerabil mai tînără decît propria lui fiică, în vîrstă de aproape treizeci.

– E totul în ordine? întrebă Markovski preocupat, conducînd-o la uşă, iar bătrîna se întoarse spre el cu ochi abătuţi.

– Aşa s-ar părea. Nu-s vremuri uşoare.

Se uită în urmă spre taxiul oprit, apoi în ochii lui. În tinereţe, fusese un bărbat chipeş, şi încă mai era, dar, asemenea ei, îi apăruse deodată într-o altă lumină. Toţi se schimbaseră. Însăşi faţa lumii nu mai era aceeaşi, de la revoluţie.

– Nu ne e uşor nici unuia dintre noi, nu-i aşa, Vladimir?

Iar cînd n-aveau să le mai rămînă bijuterii de vînzare, se întreba ea, atunci ce urma să facă? Nici ea şi nici Zoya n-ar fi fost în stare să conducă vreun taxi, iar Feodor nu vorbea deloc franceza şi nici nu dădea semne c-ar fi început să înveţe. Era aproape mai mult o povară decît un ajutor, dar fusese atît de credincios şi de loial în a le fi ajutat să scape, încît nu-l putea abandona. Răspundea pentru el, la fel cum era răspunzătoare şi pentru Zoya. Dar două camere de hotel erau de două ori mai scumpe decît una şi cu suma nesemnificativă pe care o luase pentru colierul şi cerceii cu rubine, nutrea slabe speranţe ca fondurile să le mai ajungă multă vreme. Trebuia să se gîndească la ceva cît mai creator. Poate reuşea să se apuce de cusut, îşi spuse Evghenia, în timp ce-şi lua rămas-bun de la Vladimir, cu un aer deznădăjduit. Dintr-o dată, părea mult mai bătrînă decît cu o oră în urmă, cînd pornise spre bijutier. Prinţul Markovski îi sărută mîna, refuzînd categoric să primească bani de la ea. Contesa se întrebă dacă avea să-l mai vadă vreodată. Acum avea acest sentiment faţă de toată lumea, dar peste două zile, cînd coborî cu Zoya şi Feodor, îl găsi aşteptîndu-i în hol.

La vederea ei, prinţul se înclină adînc şi-i sărută din nou mîna, privind cu ochi tandri spre Zoya, arătînd apoi o surprindere vizibilă faţă de farmecul şi maturitatea ei. Devenise de o frumuseţe remarcabilă.

– Trebuie să-mi cer scuze pentru că mă amestec, Evghenia Petrovna, dar tocmai am auzit despre un apartament... e foarte mic, dar se află aproape de Palais Royal. Nu e... tocmai... cea mai ideală vecinătate pentru o tînără fată, dar... poate... poate v-ar conveni. Aţi menţionat alaltăieri cît de dornică eraţi să găsiţi o locuinţă. Are două dormitoare.

Privi pe lîngă ea, spre bătrînul Feodor, cu bruscă preocupare.

– Poate că nu va fi destul de mare pentru dumneavoastră toţi, totuşi...

– Cîtuşi de puţin, îi zîmbi bătrîna, ca şi cum toată viaţa i-ar fi fost cel mai bun prieten.

Dintr-o dată, însemna atît de mult să vadă un chip cunoscut, fie şi unul pe care înainte nu-l văzuse prea des. Cel puţin era un chip din trecutul nu chiar atît de îndepărtat, o relicvă de-acasă, şi i-l prezentă repede Zoyei.

– Zoya şi cu mine putem locui uşor într-o singură cameră. Aici la hotel aşa facem şi nu pare s-o deranjeze.

– Fireşte că nu, bunico, îi zîmbi cu căldură fata, privindu-l apoi curioasă pe rusul cel înalt şi distins.

– Atunci, să aranjez să-l vedeţi?

Zoya părea să-l intereseze foarte mult, dar bunica ei nu dădea semne că ar observa.

– Nu l-am putea vedea acum? Tocmai ieşeam la o plimbare.

Era o frumoasă după-amiază de mai şi ar fi fost greu de crezut că undeva în lume aveau loc tulburări, şi cu atît mai mult că toată Europa se afla în război, iar America intrase şi ea în sfîrşit.

– Vă voi arăta unde e şi poate vă vor primi să-l vedeţi acum.

Le duse cu maşina cît putu de repede, Feodor stînd lîngă el pe scaunul din faţă, în timp ce Vladimir le spu-

nea celor două doamne ultimele bîrfe. Cu cîteva zile în urmă mai sosiseră şi alte cunoştinţe de-ale lor, deşi nici una dintre acestea nu părea să aibă veşti proaspete de la Ţarskoe Selo, iar Zoya ascultă cu interes înşiruirea de nume. Le recunoscu pe cele mai multe, deşi nici unele dintre ele nu aparţineau unor prieteni apropiaţi. Prinţul mai menţionă şi că Diaghilev era la Paris, plănuind o reprezentaţie cu *Ballet russe.* Urmau să se producă la Châtelet, începînd săptămîna viitoare cu repetiţii generale. Zoya îşi simţi inima bătînd mai repede în timp ce asculta şi abia observă străzile pe care treceau, în drum spre noul apartament.

Apartamentul propriu-zis era foarte mic, dar dădea spre grădina foarte plăcută a altcuiva. Avea două mici dormitoare şi un salonaş, o bucătărioară, o baie pe hol, pe care urmau s-o folosească în comun cu alte patru apartamente. Ceilalţi trebuiau să vină de la alte etaje, aşa că ei erau mai norocoşi decît majoritatea. Categoric, nu se compara nici pe departe cu palatul de pe Fontanka sau măcar cu hotelul de pe rue Marbeuf, dar acum nu le mai rămăsese de ales. Bunica Zoyei recunoscuse faţă de ea ce sumă jalnică primise pe colierul cu rubine. Mai adusese şi alte bijuterii de vînzare, dar viitorul nu se arăta deloc promiţător.

– Poate că este prea mic, totuşi... Prinţul Vladimir se arătă dintr-o dată jenat, dar nu era cu nimic mai jenant decît nevoia de a conduce un taxi.

– Cred că ne va prinde foarte bine, spuse nepăsătoare contesa, care însă văzuse deja expresia deznădăjduită din ochii Zoyei. În hol mirosea urît, a urină amestecată cu mîncăruri stricate. Poate un strop de parfum... miresmele de liliac, care-i plăceau atît de mult Zoyei... şi ferestrele deschise spre frumoasa grădină... Orice ar fi putut ajuta, iar chiria era exact atît cît îşi puteau permite să plătească. Contesa se întoarse spre Vladimir cu un zîmbet cald, mulţumindu-i din toată inima.

– Trebuie să avem grijă de-ai noştri, îi răspunse el cordial, ţinînd însă ochii aţintiţi cu fermitate spre Zoya. Vă duc înapoi la hotel.

Aranjaseră să se mute săptămîna viitoare, iar la întoarcere, Evghenia începu să facă o listă a pieselor de mobilier care aveau să le trebuiască. Urma să cumpere cît de puţin posibil, perdelele şi aşternuturile le puteau face ea şi Zoya, şi nu plănuia să achiţioneze decît strictul necesar.

– Ştii, cu un covor frumos pe podea, s-ar putea ca odaia să pară puţin mai mare, spuse ea veselă, silindu-se să nu se gîndească la nepreţuitele *Aubusson*-uri rămase în pavilionul Palatului Fontanka. Nu crezi, iubito?

– Hm... mă scuzi, bunico?

Zoya privea pe fereastră, încruntată, în timp ce mergeau pe Champs-Élysées spre rue Marbeuf. Se gîndea la ceva mult mai important. Ceva de care aveau nevoie cu disperare. Ceva ce le-ar fi permis să locuiască din nou decent, poate nu într-un palat, dar totuşi într-un apartament mai mare şi mai confortabil decît o cutie de chibrituri cu miros viciat. Acum era nerăbdătoare să ajungă înapoi la hotel şi să-şi lase bunica pradă listelor şi planurilor ei, şi poruncilor către Feodor de a se duce să caute mobilă şi un covor frumos.

I-au mulţumit din nou prinţului Markovski cînd le-a lăsat în faţa hotelului, iar Evghenia a fost surprinsă cînd Zoya spuse că pleca la o plimbare, refuzînd însă cu străşnicie să-l lase pe Feodor s-o însoţească.

– N-am să păţesc nimic, bunico, îţi promit: Nu merg departe. Doar pînă pe Champs-Élysées şi-napoi.

– Vrei să vin şi eu cu tine, draga mea?

– Nu, îi zîmbi ea bătrînei pe care o iubea atît de mult, gîndindu-se cît îi datora. Dumneata odihneşte-te puţin. Cînd mă întorc, vom bea ceaiul.

– Eşti sigură că n-ai să păţeşti nimic?

– Absolut sigură.

Fără tragere de inimă, contesa o lăsă să plece şi urcă încet scara, ţinîndu-se de braţul lui Feodor. Avea să fie un bun exerciţiu pentru lungul drum pe scară pînă la noul lor apartament.

De îndată ce părăsi hotelul, Zoya dădu colţul şi strigă după un taxi, rugîndu-se ca şoferul să cunoască

destinaţia, iar odată ajunsă acolo, să găsească pe cineva care să ştie despre ce vorbea. Era o speranţă nebunească, nebunească rău, dar ştia că trebuia să încerce.

– La *Châtelet,* vă rog, spuse ea autoritară, ca şi cum ar fi ştiut perfect despre ce vorbea, dar în sinea ei se ruga ca omul să ştie locul. După un moment de ezitare, văzu că rugile ei îşi aflaseră răspunsul. Abia îndrăzni să respire în timp ce taxiul o ducea cu viteză într-acolo, şi-i dădu şoferului un bacşiş gras, pentru că găsise locul şi fiindcă simţea o uşurare vinovată că omul nu era rus. O deprima oarecum să vadă membri ai familiilor cunoscute conducînd taximetre şi vorbind cu jale despre cei de la Ţarskoe Selo.

Intră grăbită şi privi în jur, amintindu-şi ameninţările ei de-a fugi cu *Teatrul Marinski,* pentru a constata că se gîndea la Maria şi la cît de mult ar fi surprins-o ceea ce făcea ea acum. Zoya zîmbi, în timp ce se uita după cineva, oricine, care să-i poată răspunde la întrebări. În cele din urmă văzu o femeie în ţinută de balet, studiind calmă la bară, şi presupuse, pe bună dreptate, că era profesoară.

– Îl caut pe domnul Diaghilev, anunţă ea, iar femeia surîse.

– Nu zău? Şi pot să întreb de ce?

– Sînt dansatoare şi aş dori să dau o probă pentru dumnealui, îşi depuse ea imediat cărţile pe masă, arătînd mai tînără, mai drăguţă şi mai speriată ca oricînd.

– Înţeleg. Şi a auzit vreodată de dumneata?

Părea o întrebare destul de crudă, iar femeia nici măcar nu pierdu vremea aşteptînd vreun răspuns.

– Văd că nu ţi-ai adus nimic în ce să dansezi, mademoiselle. Echipamentul dumitale nu e prea potrivit pentru o probă.

Zoya îşi privi fusta strîmtă de serj bleumarin, bluza marinărească albă şi pantofii de stradă din piele neagră pe care-i purtase în fiecare zi în perioada ultimelor ei săptămîni la Ţarskoe Selo. Roşii cu furie, iar femeia îi zîmbi. Era atît de drăgălaşă, de tînără şi de inocentă. Părea greu de crezut că putea deveni o bună dan-

satoare.

– Regret. Eventual aş putea reveni să-l văd mîine.

Apoi, într-o şoaptă stinsă:

– E aici?

Femeia mai vîrstnică zîmbi.

– Nu, dar va veni în curînd. Are repetiţie generală, pe data de 11.

– Ştiu. Doream să dau o probă cu dumnealui. Vreau să joc în spectacol şi să intru în trupă, spuse ea aproape pe nerăsuflate, iar femeia rîse sonor.

– Nu zău? Şi unde ai exersat?

– La şcoala lui Madame Nastova, în St. Petersburg... pînă acum două luni.

Nu-şi dorea decît să fi putut minţi, spunînd „la Marinski", dar femeia şi-ar fi dat seama de adevăr aproape sigur. Iar şcoala de balet a lui Madame Nastova se număra şi ea printre cele mai prestigioase din Rusia.

– Dacă-ţi aduc un dress şi nişte pantofi, îmi dansezi şi mie acum? întrebă amuzată femeia, iar Zoya nu ezită decît o fracţiune de secundă.

– Da, dacă doriţi.

Inima-i bubuia ca o întreagă orchestră, dar trebuia să-şi găsească o slujbă şi aceasta era singura îndeletnicire pe care o cunoştea şi pe care şi-o dorea. Părea minimum din ce-ar fi putut face pentru Evghenia.

Pantofii pe care i-i dădu femeia o strîngeau cumplit şi, în timp ce aceasta se îndrepta spre pian, Zoya simţi că făcuse o mare neghiobie încercînd aşa ceva. Avea să arate ca o proastă, singură pe scenă, şi poate că Madame Nastova fusese doar amabilă cînd îi spusese că era foarte talentată. Dar, cînd începu muzica, Zoya îşi uită treptat temerile şi încet porni să danseze, făcînd tot ceea ce o învăţase Madame Nastova. A dansat neobosită aproape o oră, în timp ce femeia o privea cu ochii îngustaţi critic, dar fără să i se observe nicăieri pe faţă dispreţ sau amuzament. Cînd în sfîrşit muzica încetă, Zoya era transpirată de efort, şi făcu o reverenţă graţioasă în direcţia pianului. Şi, în tăcerea din sală, ochii celor două femei se întîlniră, iar cea de la pian dădu încet din cap.

– Poţi să revii peste două zile, mademoiselle?

Ochii Zoyei se dilatară cît două enorme farfurii verzi, fata luînd-o la fugă spre pian.

– Am primit slujba?

Femeia cea vîrstnică rîse, clătinînd din cap.

– Nu, nu... dar să fii aici poimîine. Vom vedea ce spune, el şi ceilalţi profesori.

– Bine. Am să-mi procur nişte pantofi.

– Nu ai? întrebă surprinsă femeia, iar Zoya o privi cu seriozitate.

– Am lăsat în Rusia tot ce aveam. Părinţii şi fratele meu au fost ucişi în revoluţie, iar eu am scăpat împreună cu bunica, acum o lună. Trebuie să-mi găsesc o slujbă. Ea e prea bătrînă să muncească şi nu avem bani.

Era o declaraţie simplă care spunea enorm, mişcînd-o pe femeia cea vîrstnică pînă-n adîncul inimii, deşi nu arătă.

– Cîţi ani ai?

– Doar optsprezece. Şi studiez de doisprezece ani.

– Eşti foarte bună. Indiferent ce va zice el... sau ceilalţi... nu lăsa pe nimeni să te sperie. Eşti foarte bună.

La aceste cuvinte, Zoya rîse zgomotos, era exact aşa cum îi spusese ea Mariei, în după-amiaza aceea la Ţarskoe Selo.

– Vă mulţumesc! Vă mulţumesc atît de mult!

Vru să-şi arunce braţele pe după gîtul ei şi s-o sărute, dar se stăpîni. Îi era teamă să nu piardă ocazia ce i se ivise. Avea să facă orice pentru a dansa în faţa lui Diaghilev, iar această femeie avea s-o ajute. Era mai presus de tot ce visase vreodată. Poate că, în fond, la Paris nu era chiar atît de rău... nu şi dacă devenea balerină.

– Mă voi prezenta mai bine după ce voi fi dansat din nou. N-am mai dansat de două luni. Sînt puţin cam înţepenită.

– Atunci vei fi chiar mai bună decît credeam, îi zîmbi femeia frumoasei roşcovane care stătea atît de graţioasă şi stăpînită lîngă pian, după care, deodată, Zoya

scoase un mic ţipăt. Îi promisese bunicii ei că avea să se întoarcă în scurt timp şi lipsea de aproape două ore.

– Trebuie să plec! Bunica mea!... Oh... Îmi pare atît de rău...

Se repezi să-şi schimbe îmbrăcămintea, revenind în fusta bleumarin şi bluza marinărească, precum o lebădă prefăcută în răţuşcă.

– Revin peste două zile... şi vă mulţumesc pentru pantofi!...

Dădu să plece, grăbită, după care deodată se întoarse, strigînd spre femeia care o privea îndepărtîndu-se.

– A... la ce oră?

– La două! strigă femeia, amintindu-şi apoi şi altceva. Cum te numeşti?

– Zoya Ossupova! răspunse ea şi dispăru, în timp ce femeia de la pian se aşeza cu un surîs, amintindu-şi cum dansase ea prima dată pentru Diaghilev, cu douăzeci de ani în urmă... Fata era talentată, nici nu încăpea discuţie... Zoya... biata copilă, trecuse prin destule, după ceea ce-i spusese în atît de puţine cuvinte... Îi era greu să-şi imagineze cum ar fi fost să aibă din nou optsprezece ani şi să fie atît de exuberantă ca Zoya.

Capitolul 10

Vineri după-amiază, la ora două, Zoya sosi la *Châtelet* cu un săculeţ în care avea un maiou de balet şi o pereche de pantofi cu poante nou-nouţi. Îşi vînduse ceasul ca să le achite şi nu-i spusese bunicii unde se ducea. De două zile, Zoya nu se mai putea gîndi decît la extraordinara ocazie pe care urma s-o aibă şi se ruga tuturor îngerilor ei păzitori şi sfinţilor favoriţi să nu încurce treaba. Dacă era stîngace... dacă avea să cadă... dacă nu putea suferi stilul ei... dacă Madame Nastova o minţise în toţi acei ani. O umpluse groaza şi, la vremea cînd ajunse din nou la *Châtelet*, nu mai voia decît s-o ia la fugă, dar o văzu pe femeia pentru care dansase cu două zile în urmă şi deodată fu prea tîrziu. Sosi Diaghilev însuşi, iar Zoya îi fu prezentată. Următorul lucru pe care-l ştiu era că se afla pe scenă, dansînd pentru toţi cei ce stăteau în sală şi uitînd chiar că existau. Se simţea mult mai în largul ei decît în urmă cu două zile, spre marea sa surprindere, iar muzica părea s-o ridice şi s-o poarte prin văzduh. Iar cînd a terminat, i-au cerut să mai danseze, de astă dată cu un bărbat, care era foarte bun, Zoya părînd să zboare prin aer pe aripi de îngeri. Una peste alta, a dansat o oră şi jumătate, iar la

sfîrşit era din nou lac de sudoare, pantofii cei noi o ucideau, dar se simţea de parcă ar fi zburat pînă-n lună, întorcîndu-se apoi la ei. Dădeau din capete, se auzeau cuvinte neinteligibile. Au părut să se sfătuiască ore-n şir, după care unul dintre profesori s-a întors scurt spre ea, strigîndu-i peste scenă de parcă n-ar fi fost cine ştie ce mare lucru:

– Vinerea viitoare, la ora patru, répétition générale, tot aici. Vă mulţumim foarte mult.

Şi cu asta, i-au întors spatele, în timp ce ea stătea cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Madame Nastova nu minţise, iar zeii fuseseră îndurători cu ea. Nu ştia dacă asta însemna că avea o slujbă şi nu îndrăzni să-i întrebe. Tot ce ştia era că vinerea viitoare după-amiază avea să danseze la repetiţie. Şi poate... poate... dacă era foarte, foarte bună... nici măcar nu cuteza să se gîndească, în timp ce-şi schimba hainele şi ieşea în fugă pe uşi. Îşi dorea să-i fi putut spune şi bunicii, dar ştia că nu se putea. Ideea că Zoya devenea dansatoare ar fi scos-o din minţi. Era mai bine să nu spună nimic, cel puţin nu încă. Poate că, dacă o lăsau într-adevăr să danseze cu Baletul rus... poate că atunci...

Dar, în săptămîna următoare, cînd se întoarse de la repetiţie, victorioasă, cu slujba asigurată, cel puţin pentru un timp, fu nevoită să împărtăşească vestea cea bună.

– Ce-ai *făcut?* exclamă bunica ei, şocată, năucită, nevenindu-i să creadă.

– Am dat probă la Serge Diaghilev şi mă lasă să joc cu *Ballet russe.* Prima reprezentaţie e săptămîna viitoare.

Îşi simţea inima bătînd nebuneşte, iar bunica ei nu părea deloc încîntată.

– Ai înnebunit? Dansatoare de rînd, pe scenă? Îţi poţi imagina ce-ar zice tatăl tău de una ca asta?

Era o lovitură sub centură, mult prea dureroasă, iar Zoya se răsuci spre bunica ei, privind-o cu ochi îndureraţi.

– Nu vorbi aşa despre el. E mort. Nici unul dintre

lucrurile care ni s-au întîmplat nu i-ar fi plăcut, bunico. Dar asta e, şi trebuie să facem ceva. Nu putem doar să stăm aici şi să murim de foame.

– Deci, asta era? Ţi-era teamă că vom muri de foame? Voi avea grijă să-ţi comand un rînd în plus la cină diseară, dar crede-mă pe cuvînt, nu ieşi pe scenă.

– Ba ies.

Pentru prima oară în viaţa ei, o privi sfidătoare. În trecut, numai pe mama ei îndrăznise -o înfrunte astfel, dar acum nu-şi putea lăsa bunica s-o oprească. Însemna prea mult pentru ea, era singura lor salvare, cel puţin singura care se întrezărea. Nu voia să lucreze într-un magazin, să frece podele sau să coasă năsturaşi pe cămăşile bărbaţilor, sau să muncească pentru vreo modistă, fixînd pene la pălării, şi ce altceva ar fi putut face? Absolut nimic. Şi, mai devreme sau mai tîrziu, tot aici ar fi ajuns. După cum ştia şi bunica ei.

– Bunico, fii de înţeles. N-ai primit aproape nimic pentru colierul cu rubine pe care l-ai vîndut. Şi cît de multe bijuterii mai putem vinde? Toţi ceilalţi de-aici fac acelaşi lucru. Mai devreme sau mai tîrziu, una din noi va trebui să se ducă la muncă, iar aceasta e singura meserie la care mă pricep.

– Dar e ridicol. Înainte de toate, banii încă nu ni s-au terminat, iar cînd se vor sfîrşi, putem să ne găsim amîndouă nişte slujbe respectabile. Amîndouă coasem binişor, eu pot tricota, tu poţi preda rusa sau franceza, sau germana, sau chiar engleza dacă te străduieşti un pic.

Învăţase toate acestea la *Institutul Smolnîi*, deopotrivă cu multe alte dulcegării care acum n-ar mai fi servit la nimic.

– N-ai absolut nici un motiv să te faci dansatoare, ca... ca...

Era atît de furioasă, încît nu lipsi mult s-o pomenească pe femeia cu care fusese încurcat Nicolae în urmă cu ani de zile.

– Nu contează. În orice caz, Zoya, n-am s-o îngădui.

– N-ai încotro, bunico, îi replică ea cu calmă

deznădejde, fiind pentru întîia dată cînd bunica ei o vedea astfel.

– Zoya, trebuie să mă asculţi.

– N-am să te ascult. E singurul lucru pe care vreau să-l fac. Şi vreau să fac ceva ca să te ajut.

Ochii bătrîne se umplură de lacrimi, în timp ce-şi privea singura răspoată.

– Aici am aju. s?

După părerea ei, nu era decît puţin mai bine decît prostituţia, dar nu prea mult.

– Ce-i aşa de îngrozitor să fiu dansatoare? Nu te şochează faptul că prinţul Vladimir conduce un taxi. Aia-i mai respectabil? E mult mai elegant decît ceea ce vreau să fac eu?

– E tragic, se răsuci Evghenia spre ea, cu ochii răvăşiţi şi inima frîngîndu-i-se. El a fost un om de seamă cu doar cîteva luni în urmă, iar mai demult tatăl lui a fost un om mare. Acum mai că n-a ajuns cerşetor... dar e tot ce i-a mai rămas, Zoya... tot ce ştie să facă. Pentru el totul s-a sfîrşit, dar cel puţin e în viaţă. Viaţa ta se află abia la început şi nu te pot lăsa să ţi-o începi astfel. Vei fi ruinată...

Îşi acoperi faţa cu mîinile, izbucnind în suspine.

– Şi pot face atît de puţin ca să te ajut.

Zoya fu buimăcită să-şi vadă bunica plîngînd, era pentru prima oară cînd o vedea prăbuşindu-se, lucru care o atinse pînă-n adîncul sufletului, dar ştia totuşi că trebuia să danseze în Baletul rus, orice-ar fi. N-avea să coasă, să croşeteze sau să dea lecţii de rusă.

Cuprinse cu braţul umerii bătrînei contese şi o strînse la piept.

– Te rog, nu, bunico... te rog nu... te iubesc atît de mult...

– Atunci promite-mi că nu vei dansa cu ei... te rog, Zoya... te implor... nu trebuie s-o faci.

Îşi privi bunica, întristată, înţeleaptă mai presus de anii ei. Se maturizase mult prea mult şi prea repede în ultimele luni, iar acum nu mai era cale de întoarcere. O

ştiau amîndouă, oricît de tare ar fi încercat Evghenia să respingă adevărul.

– Viaţa mea nu va fi niciodată la fel ca a dumitale, bunico. Niciodată. Nu e un lucru pe care dumneata sau eu să-l putem schimba, trebuie pur şi simplu să ne descurcăm cît mai bine. Acum nu ne mai putem întoarce din drum. Întocmai ca unchiul Nicolae şi mătuşa Alexandra... şi ei trebuie să facă ceea ce au de făcut. Eu asta fac acum... te rog, nu te supăra...

Contesa se aşeză pe un scaun, cu o expresie înfrîntă, privind-o nefericită pe Zoya.

– Nu sînt supărată, sînt tristă. Şi mă simt foarte neajutorată.

– Mi-ai salvat viaţa. M-ai scos din St. Petersburg... şi din Rusia. Dacă nu erai dumneata, m-ar fi ucis cînd au dat foc casei, sau poate mai rău... Nu poţi schimba istoria, bunico. Nu putem decît să dăm tot ce-avem mai bun în noi... iar ce am eu mai bun e dansul... lasă-mă s-o fac... te rog... te rog, dă-mi binecuvîntarea dumitale.

Bătrîna închise ochii, gîndindu-se la singurul ei fiu, şi clătină încet din cap, privind spre Zoya, dar Zoya avea dreptate. Konstantin nu mai era. Cu toţii se prăpădiseră. Ce mai conta acum? Dar, orice s-ar fi întîmplat, Evghenia ştia că Zoya avea să facă numai ceea ce voia ea şi, pentru prima oară de cînd putea ţine minte, se simţi prea bătrînă şi obosită ca să i se opună.

– Atunci, ai binecuvîntarea mea. Dar eşti o fată rea, rea de tot! o ameninţă ea cu degetul, încercînd să zîmbească printre lacrimi, iar apoi, deodată, se întrebă cum o fi reuşit la probă. De unde ai făcut rost de pantofi?

Zoya nu-i ceruse nici un ban de cînd sosiseră la Paris.

– I-am cumpărat, zîmbi ea strengăreşte. Cel puţin, era descurcăreaţă. Tatălui ei i-ar fi plăcut asta.

– Cu ce?

– Mi-am vîndut ceasul. Oricum era urît. Mi-l dăduse o colegă de clasă la ziua mea onomastică.

Iar la aceste cuvinte, Evghenia nu putu decît să rîdă.

Era o fată remarcabilă, iar bătrîna o iubea mai mult decît îşi închipuia, oricît de scandalos se comporta.

– Bănuiesc c-ar trebui să fiu recunoscătoare că nu l-ai vîndut pe al meu.

– Bunico! Cum poţi vorbi aşa! Niciodată n-aş face una ca asta!

Încercă să se arate jignită, dar ştiau amîndouă că nu era.

– Numai Dumnezeu ştie ce-ai face... mă-nfior numai cînd mă gîndesc!

– Parc-ai fi Nicolai...

Zoya surîse tristă rostind aceste cuvinte, iar privirile li se întîlniră şi se susţinură. Era o lume cu totul nouă pentru ele, plină de noi principii, noi idei, oameni noi... şi o viaţă nouă pentru Zoya.

Capitolul 11

Prima repetiţie cu *Ballet russe,* în ziua de 11 mai, a fost absolut ucigătoare. S-a terminat seara la zece, iar Zoya s-a întors acasă însufleţită, dar atît de obosită, încît abia se mai putea mişca. Îi sîngeraseră efectiv picioarele, în timp ce făcea iar şi iar şi iar pas de *deux*-uri şi *tours jetés*-uri. Anii lucraţi cu Madame Nastova păreau acum o joacă de copii.

Bunica ei o aştepta în mica odaie de zi. Se instalaseră în apartament de două zile, aducînd o canapeluţă şi cîteva măsuţe, nişte lămpi cu franjuri jalnice şi un covor verde, cu flori purpurii mohorîte. Gata cu *Aubusson*-urile, antichităţile şi bibelourile drăguţe pe care le iubiseră cîndva. Dar era confortabil, iar Feodor întreţinea curăţenia. Se dusese cu prinţul Markovski la ţară în ajun şi revenise cu taxiul plin de lemne pentru sobă. Ardea un foc vesel, pe cînd bunica ei o aştepta cu un ceainic aburind.

– Ei, *malenkaia,* cum a fost?

Încă mai spera ca Zoya să-şi vină în fire, abandonînd ideea de a dansa cu *Baletul rus,* dar putu citi clar în ochii fetei că acum nu mai era nici o speranţă. N-o mai văzuse atît de fericită de cînd începuse tot coşmarul, cu exact două luni în urmă, cu revoltele pe

străzi şi cu moartea lui Nicolai. Nimic din toate acestea nu fusese uitat, dar amintirea părea mai puţin vie, în timp ce Zoya se prăbuşea pe unul dintre scaunele incomode, zîmbind cu gura pînă la urechi.

– Bunico, a fost minunat... absolut minunat... dar sînt aşa de obosită, că abia mă mai pot mişca.

Ceasurile îndelungate de repetiţie o istoviseră mai presus de cuvinte şi, într-un fel, pentru ea era un vis adeverit, acum nemaiputîndu-se gîndi decît la reprezentaţia de peste două săptămîni. Bătrîna contesă îi promisese că va veni, iar prinţul Markovski urma să vină cu fiica lui.

– Nu te-ai răzgîndit, *malenkaia?*

Fata clătină din cap cu un surîs obosit şi-şi turnă un pahar de ceai din ceainicul fierbinte. Îi spuseseră în acea seară că avea să danseze în ambele părţi ale spectacolului şi era nespus de mîndră de banii pe care i-i dăduseră. Îi strecură încet în mîna bunicii, cu o expresie de mîndrie sfioasă, iar ochii Evgheniei se umplură de lacrimi. Deci, ajunseseră şi aici. Avea să fie întreţinută de dansul copilei. Era aproape mai mult decît putea îndura.

– Pentru ce-s ăştia?

– Bunico, sînt pentru dumneata.

– Încă n-avem nevoie de ei.

Dar pereţii golaşi din jur şi hidosul covor purpuriu spuneau cu totul altceva. Toate obiectele din casă erau roase şi uzate şi ştiau amîndouă că banii pe colierul cu rubine aveau să se termine curînd. Mai aveau şi alte bijuterii, desigur, dar nu destule ca să le ajungă la nesfîrşit.

– Este cu adevărat ceea ce vrei să faci? întrebă tristă Evghenia, iar Zoya o atinse cu blîndeţe pe obraz, după care o sărută.

– Da, bunico... azi a fost minunat.

Era întocmai ca în visurile ei de-a dansa cu elevii de la *Marinski,* iar seara îi scrise Mariei o scrisoare lungă şi plină de curaj, povestindu-i despre toate, cu excepţia micului şi infectului apartament. Rămase aşezată în salonaş mult timp după ce bunica ei se dusese la culcare, scriind despre oamenii pe care-i întîlnise şi cum era

Parisul, şi despre emoţia de a dansa cu *Ballet russe*. În timp ce scria, aproape putea s-o vadă pe Maria zîmbind. Adresă scrisoarea doctorului Botkin, la Ţarskoe Selo, sperînd să ajungă la Maria în cît mai scurt timp. Simplul fapt de a-i scrie o făcea să se simtă mai apropiată de ea.

A doua zi s-a dus din nou la repetiţie, iar seara a avut loc un raid aerian. Toţi trei s-au adăpostit în pivniţa clădirii, după care au revenit încet sus, cînd s-a sfîrşit totul. Era un avertisment al războiului ce bîntuia prin apropiere, dar Zoya nu se temea. Acum nu se mai putea gîndi decît la dansul ei.

Cînd se întorcea acasă, îl găsea adeseori acolo pe prinţul Markovski. Întotdeauna avea întîmplări de povestit şi-i aducea frecvent prăjituri şi fructe proaspete, ori de cîte ori putea găsi. Îi aduse chiar şi cîteva dintre puţinele comori pe care încă le mai avea, o icoană nepreţuită pe care bunica ei nu vru s-o primească, dar prinţul insistă. Evghenia ştia prea bine ce nevoie disperată aveau cu toţii de lucrurile pe care le puteau vinde, dar Markovski nu făcu decît să-şi agite mîna elegantă, cu degete prelungi şi graţioase şi vîrstată de vene albăstrui, spunîndu-le că pe moment avea mai mult decît îi erau necesare. Fiica sa găsise deja de lucru ca profesoară de engleză.

Iar în seara primei reprezentaţii a Zoyei au fost de faţă cu toţii. Ea le cumpărase bilete cu banii din leafă. Numai Feodor nu venise. Şi el era mîndru de ea, dar baletul era mai presus de gusturile lui, iar Zoya i-a adus un program cu numele ei scris mărunt în partea de jos. Pînă şi bunica ei se mîndrea, deşi a plîns cu lacrimi dulci-amărui cînd a văzut-o prima oară dansînd. Ar fi preferat orice decît să-şi vadă propria nepoată pe scenă, ca o balerină de rînd.

– Ai fost minunată, Zoya Konstantinovna! Prinţul închină în cinstea ei cu şampania cumpărată la întoacerea acasă. Am fost cu toţii atît de mîndri de duneata!

Îi zîmbi fericit tinerei fete cu păr ca flacăra, în pofida privirii austere şi dezaprobării fiicei lui. Ea găsea şocant faptul că Zoya devenise dansatoare. Cele două nu se

mai cunoscuseră pînă atunci, fiica prinţului fiind o tînără înaltă şi slabă, cu toate semnele distinctive ale unei fete bătrîne. Pentru ea, viaţa la Paris era un chin. Detesta copiii pe care-i învăţa englezeşte şi se jena mai presus de orice cuvinte să-şi vadă tatăl la volanului unui taxi. Dar Zoya nu-i împărtăşea nici una dintre opiniile trufaşe – ochii ei erau învăpăiaţi de emoţie. Avea în obraji o roşeaţă fierbinte, iar părul roşu ca focul i se revărsa din cocul pe care şi-l făcuse, învăluindu-i umerii ca o cascadă de flăcări. Era o fată minunată, iar emoţiile serii păreau doar să-i fi sporit frumuseţea.

– Pesemne că eşti obosită, *malenkaia,* spuse blînd prinţul, turnînd ultimele picături de şampanie.

– Deloc, răspunse Zoya radioasă, zburdînd prin cameră pe picioarele care încă mai doreau să danseze. Îi era cu mult mai uşor decît fusese la repetiţie. Era tot ceea ce-şi visase întotdeauna şi ceva pe deasupra. Nu-s obosită nici un pic, continuă ea, zîmbind, după care chicoti şi mai luă o înghiţitură din şampania pe care o cumpărase prinţul, în timp ce Elena, fiica acestuia, o privea dezaprobatoare. Zoya ar fi vrut să stea trează toată noaptea şi să le povestească întîmplări din culise. Avea nevoie să vorbească despre toate astea cu oameni pe care-i interesau astfel de lucruri.

– Ai fost fabuloasă! spuse el din nou, iar Zoya zîmbi. Era atît de serios şi de bătrîn, dar părea să ţină la ea. Într-un fel, îşi dorea ca şi tatăl ei să fi fost acolo, deşi i s-ar fi frînt inima văzînd-o pe scenă... dar poate, în taină, ar fi fost mîndru de ea... şi Nicolai... la acest gînd, ochii i se umplură de lacrimi şi lăsă jos paharul, întorcîndu-se să meargă la fereastră şi să privească afară în grădină.

– În seara asta arăţi fermecător, îl auzi ea pe Vladimir şoptindu-i alături şi, întorcîndu-se pentru a-l privi, văzu lacrimile lucindu-i în ochi. Trupul ei zvelt era atît de tînăr şi de puternic. Îl chinuia dorinţa de-a o avea şi i se citea în privire. Fata se îndepărtă cu un pas, dintr-o dată conştientă de ceea ce nu observase pînă atunci. Era chiar mai bătrîn decît fusese tatăl ei, iar ceea ce i se părea că-i vedea acum în ochi o şoca.

– Vă mulţumesc, prinţe Vladimir, răspunse ea calmă,

pe neaşteptate întristată de disperarea tuturor, de foamea lor de dragoste şi de orice frînturi ale trecutului pe care încă le mai puteau împărtăşi. La St. Petersburg, n-ar fi învrednicit-o niciodată cu o a doua privire, pentru el Zoya n-ar fi fost decît o fetiţă drăgălaşă, dar acum... acum se agăţau de o lume pierdută şi de oamenii pe care-i lăsaseră acolo. Ea nu era decît o cale de a continua trecutul. Vru să-i spună acest lucru Elenei, în timp ce tînăra îşi lua rămas-bun de la ei, ţeapănă.

Zoya se gîndi din nou la prinţul Vladimir în timp ce se dezbrăca, aşteptîndu-şi bunica să se întoarcă de la baia din hol.

– A fost drăguţ din partea lui să ne aducă şampanie, spuse bătrîna contesă în timp ce-şi peria părul, cămaşa de noapte din dantelă făcînd-o să pară mai tînără în lumina slabă. Fusese frumoasă cîndva, iar ochii amîndurora arătau aproape aidoma, întîlnindu-se şi susţinîndu-şi privirile. Zoya se întreba dacă bunica ei ştia că Vladimir era atras de ea. La despărţire, mîna lui i-o atinsese pe a sa şi o îmbrăţişase puţin cam prea strîns cînd o sărutase pe obraz.

Un lung răstimp, Zoya nu-i răspunse.

– Elena pare atît de tristă, nu-i aşa?

Evghenia dădu din cap, punînd jos peria cu un aer solemn.

– N-a fost niciodată un copil fericit, din cîte-mi amintesc. Fraţii ei erau mult mai interesanţi, mai asemănători cu Vladimir.

Şi-l amintea pe cel chipeş, care-i ceruse mîna Tatianei.

– E un om drăguţ, nu găseşti?

Zoya întoarse un moment capul, după care reveni spre ea, privind-o deschis.

– Cred că mă place, bunico... prea mult...

Se poticnea în cuvinte, iar Evghenia se încruntă.

– Ce vrei să spui cu asta?

– Vreau să spun că...

Roşii cu furie în lumina scăzută, arătînd din nou ca un copil.

– ...că ... mi-a atins mîna astă-seară...

Părea o prostie ca acum să trebuiască să explice... poate nu însemna nimic.

– Eşti o fată drăguţă şi poate că-i trezeşti unele amintiri. Cred că ţinea foarte mult la mama ta şi ştiu că în tinereţe el şi Konstantin erau foarte apropiaţi. Au vînat împreună cu Nicolae, nu o dată... nu fi prea sensibilă, Zoya. Are intenţii bune. Şi a fost frumos din partea lui că a venit în seara asta să te vadă. Nu e decît amabil, *malenkaia*.

– Poate, spuse evaziv Zoya, în timp ce stingeau lumina şi se strecurau în patul îngust pe care-l foloseau împreună. Pe întuneric, Zoya îl auzi pe Feodor sforăind în camera de-alături, în timp ce plutea şi ea spre somn, gîndindu-se cît de vrăjit fusese spectacolul.

A doua zi dimineaţă, însă se convinse că Vladimir nu era numai amabil. Cînd plecă din nou la repetiţie, o aştepta în hol.

– Vrei să te duc cu maşina?

Fu surprinsă să-l vadă acolo, mai ales că-i adusese şi flori.

– Nu vreau să vă deranjaţi... nu e nici o problemă.

Prefera să meargă pe jos pînă la *Châtelet*. Prinţul o făcea dintr-o dată să se simtă stînjenită, prin felul cum o privea.

– Aş dori să merg pe jos.

Era o zi frumoasă, iar Zoya se simţea emoţionată de-a merge din nou la repetiţie. *Baletul rus* era cea mai mare fericire a vieţii ei în perioada aceea şi nu voia s-o împartă cu nimeni, nici măcar cu chipeşul prinţ cu părul alb care stătea atît de galant, întinzîndu-i trandafirii. Florile nu făceau decît s-o întristeze. Maria îi dăruia trandafiri albi în fiecare primăvară, dar prinţul n-avea de unde să ştie. Nu ştia absolut nimic despre ea, era prietenul părinţilor ei, nu al său, şi deodată o deprimă să-l vadă stînd acolo, cu vestonul uzat, cu gulerul destrămat. Asemenea tuturor celorlalţi, lăsase totul în urmă, scăpînd cu viaţă, cu cîteva bijuterii şi cu icoana pe care le-o dăruise lor în urmă cu cîteva zile.

– Poate ar fi plăcut să-i faceţi o vizită bunicii, îi zîmbi ea politicoasă, iar prinţul se arătă lezat.

– Aşa mă vezi dumneata pe mine? Ca pe un prieten al bunicii?

Nu voia să spună „da", însă aşa era. Cum stătea privind-o, părea să aibă o mie de ani.

– Îţi par atît de bătrîn, aşadar?

– Deloc... îmi cer iertare... trebuie să plec... voi întîrzia, şi-au să se supere pe mine.

– Atunci, să te duc cu maşina. Putem vorbi pe drum.

Fata ezită, dar altfel avea să întîrzie. Fără tragere de inimă, îl lăsă să-i deschidă portiera taxiului şi urcă, lăsînd trandafirii albi între ei, pe canapea. Era frumos din partea lui să-i aducă daruri, dar ştia că şi le putea permite foarte greu. Nu era de mirare că Elena se supărase.

– Ce mai face Elena? întrebă ea ca să-i treacă timpul, în timp ce străbăteau străzile, privind spre celelalte maşini şi apoi, încet, din nou spre el. Aseară părea foarte tăcută.

– Nu e fericită aici, oftă prinţul. Cred că puţini dintre noi sînt. E o schimbare atît de bruscă şi nimeni nu era pregătit...

Rostind aceste cuvinte, întinse mîna şi i-o atinse pe a ei, surprinzînd-o apoi cu următoarele cuvinte:

– Zoya, crezi că sînt prea bătrîn pentru dumneata, draga mea?

Vocea fetei se întretăie în gîtlej şi-şi retrase uşor mîna.

– Sînteţi prietenul tatălui meu, îl privi ea cu ochi trişti. Tuturor ne este greu, cu toţii ne agăţăm de ceea ce nu mai avem. Poate că şi eu fac parte din aşa ceva pentru dumneavoastră.

Prinţul zîmbi.

– Aşa crezi dumneata? Ştii că eşti foarte frumoasă?

Zoya simţi că roşea şi-şi regretă în gînd tenul deschis care-i însoţea părul roşcat.

– Vă mulţumesc foarte mult. Dar sînt mai tînără decît Elena... Nu mă îndoiesc că va fi foarte supărată...

La altceva nu se putea gîndi, dorindu-şi numai să ajungă odată la *Châtelet* ca să scape.

– Ea are viaţa ei, Zoya. Iar eu o am pe a mea. Mi-ar

plăcea să te invit la cină într-o seară. Poate la *Maxim.*

Era o nebunie... şampania... trandafirii... ideea unei mese la *Maxim.* Cu toţii mureau de foame, el era şofer de taxi, ea dansa cu *Baletul rus,* şi n-avea nici un rost să cheltuiască pentru ea puţinul pe care-l avea. Era mult prea bătrîn, dar Zoya nu voia să fie brutală.

– Nu cred că bunica... se întoarse ea nefericită spre prinţ, iar acesta se arătă jignit.

– Ai fi mult mai fericită cu unul de-ai noştri, Zoya Konstantinovna, cu cineva care cunoaşte lumea dumitale, decît cu cine ştie ce tînăr nătîng.

– N-am timp pentru nimic de soiul ăsta, Vladimir. Dacă mă ţin la balet, va trebui să muncesc zi şi noapte ca să ţin pasul.

– Ne putem face timp. Pot veni să te iau seara...

Lăsă fraza neterminată, privind-o cu speranţă, în timp ce ea clătina din cap cu o expresie nefericită.

– Nu pot... zău aşa... nu pot.

Văzu, uşurată, că ajunseseră şi se întoarse să-l privească pentru o ultimă oară.

– Te rog, să nu mă aştepţi. Nu vreau decît să uit... ceea ce-a fost... nu mai putem aduce înapoi. N-ar fi cinstit pentru noi... te rog...

Prinţul nu-i răspunse nimic, în timp ce Zoya cobora din maşină, îndepărtîndu-se grăbită şi lăsînd trandafirii albi pe banchetă, lîngă el.

Capitolul 12

– Te-a adus Vladimir acasă? îi zîmbi bunica ei cînd o văzu intrînd, iar Zoya observă, cu inima frîntă, trandafirii albi, într-o vază de pe masa alăturată.

– Nu. M-a luat un coleg cu maşina.

Se aşeză, zîmbind, şi-şi frecă picioarele.

– Azi a fost greu.

Dar n-o deranja. Dansul cu *Baletul rus* o făcea să simtă din nou că trăia.

– A spus că te va aduce acasă, se încruntă Evghenia.

Îi adusese pîine proaspătă şi un borcan cu gem. Era un om atît de bun şi se purta atît de generos cu ele! Şi, în chip ciudat, Evghenia se simţea mai liniştită ştiind că avea grijă de Zoya.

– Bunico... o privi fata, chinuindu-se să-şi aleagă cuvintele. Nu vreau s-o facă.

– De ce? Eşti în mult mai mare siguranţă cu el decît cu un necunoscut.

Acelaşi lucru i-l spusese şi prinţul, după-amiază, cînd trecuse pe la ea ca să lase trandafirii Zoyei, iar suferinţa că nepoata ei dansa în *Ballet russe* îi străpunse din nou inima ca un pumnal, deşi ştia că acum

n-o mai putea opri. Şi era nevoită să admită că una din ele trebuia să muncească, iar Zoya era singura în stare. Îşi dorea doar ca fata să-şi găsească altceva, ca lecţiile Elenei. Şi poate, dacă Vladimir o lua sub aripa lui, Zoya s-ar fi lăsat chiar şi de balet. I-o propusese abia în după-amiaza aceea, făcînd-o pe Evghenia să-l privească într-o lumină nouă. Aceea a eroului salvator.

– Bunico... Cred că prinţul Vladimir... Cred că are ceva mai mult în minte.

– E un om civilizat. Manierat, de familie bună. A fost prieten cu Konstantin.

Evghenia nu voia să-şi arate prea repede cărţile, deşi Vladimir o convinsese.

– Dar tocmai asta voiam să zic. A fost prietenul tatei. Nu al meu. Probabil că are vreo şaizeci de ani.

– E prinţ rus şi văr cu ţarul.

– Şi cu asta se rezolvă totul? întrebă furioasă Zoya, sărind în picioare. Nu-ţi pasă că e îndeajuns de bătrîn ca să-mi fie bunic?

– Nu-ţi vrea nici un rău, Zoya... cineva trebuie să aibă grijă de tine. Eu am optzeci şi doi de ani... nu voi rămîne la nesfîrşit lîngă tine... trebuie să te gîndeşti la asta.

Şi, în taină, ar fi fost uşurată să ştie că o lăsa pe Zoya în mîinile lui Vladimir. Cel puţin era un om pe care-l cunoştea, cineva care înţelegea viaţa lor dinainte. Nimeni din Paris n-ar fi avut cum s-o înţeleagă, decît unul de-ai lor, şi o privi implorator pe Zoya, cerşindu-i din ochi să se gîndească la asta, dar fata păru înfricoşată.

– M-ai pune să mă mărit cu el, aşadar? Asta vrei?

Simplul gînd îi umplu ochii de lacrimi.

– E bătrîn.

– Ar avea grijă de tine. Gîndeşte-te ce bun a fost cu noi de cînd am sosit.

– Nu vreau să mai aud asta! se repezi Zoya în dormitor, trîntind uşa, după care se aruncă pe pat, plîngînd fără nădejde. Asta era tot ce-i mai rămăsese?

Perspectiva căsătoriei cu un bărbat de trei ori mai în vîrstă decît ea, numai fiindcă era prinţ rus? Însuşi gîndul o făcea să-i vină rău, şi-i era mai dor ca oricînd de viaţa şi de prietenii ei pierduţi.

– Zoya... nu... iubito, te rog... Bunica veni să se aşeze pe marginea patului, mîngîind-o cu blîndeţe pe păr. Nu încerc să te silesc să faci nimic ce nu vrei. Dar îmi fac atîtea griji pentru tine. Feodor şi cu mine sîntem aşa de bătrîni... Trebuie să găseşti pe cineva care ar putea avea grijă de tine.

– Am optsprezece ani, suspină în pernă fata, nu vreau să mă mărit cu nimeni... şi nu cu el...

N-o atrăgea nimic la prinţul Vladimir, iar pe Elena o detesta. La gîndul de-a fi osîndită să trăiască pe vecie alături de ei o apucau istericalele. Tot ce voia era să danseze, avea să cîştige astfel destui bani ca să se întreţină, precum şi pe Feodor şi pe bunica ei. Îşi jură să facă orice mai degrabă decît să se mărite cu un bărbat pe care nu-l iubea. Avea să muncească zi şi noapte... avea să facă orice...

– Bine... bine... te rog, nu plînge aşa... te rog...

Şi bătrîna avea ochii plini de lacrimi, gîndindu-se la cruzimea soartei lor. Poate copila avea dreptate. Nu fusese decît o idee. Desigur, era prea bătrîn, dar era unul de-ai lor şi pentru ea asta conta mult. Însă mai erau şi alţii care supravieţuiseră, existau şi bărbaţi mai tineri. Poate că Zoya avea să-l cunoască pe vreunul dintre ei şi să se îndrăgostească. Acum, aceasta era speranţa ei cea mai scumpă. Era singura speranţă care-i mai rămăsese... asta, şi cele cîteva bijuterii ascunse în patul unde dormeau. Altceva nu le mai rămăsese... decît cîteva diamante şi smaralde, un şirag lung de perle superbe şi oul *Fabergé* pe care i-l dăduse Alexandra... şi o viaţă întreagă de visuri spulberate.

– Haide, Zoya... şterge-ţi lacrimile. Hai să ieşim la o plimbare.

– Nu, se îmbufnă fata nefericită, înfundîndu-şi din nou faţa în aşternut, o să ne aştepte jos.

– Nu fi ridicolă, îi zîmbi Evghenia; încă mai era atît de copilă, deşi se maturizase rapid în ultimele două luni. Are nişte maniere impecabile. Nu e un borfaş care pîndeşte pe străzi. Nu fi proastă în privinţa asta.

Zoya se răsuci încet pe spate, arătînd incredibil de frumoasă.

– Iartă-mă, bunico. Nu vreau să te fac nefericită. Promit că voi avea grijă de noi.

– Nu asta vreau de la tine, copilă. Vreau pe cineva care să aibă grijă de tine. Aşa se cade.

– Dar acum totul e altfel. Nimic nu mai e ca-nainte, se ridică Zoya, cu un zîmbet sfios. Poate, cîndva, voi fi o dansatoare celebră.

Ideea părea s-o fascineze, iar Evghenia rîse.

– Doamne ajută-mă, aproape cred că-ţi place.

La asta, Zoya surîse deschis.

– Îmi place enorm *Baletul rus,* bunico.

– Ştiu. Şi eşti foarte bună. Dar nu trebuie să te gîndeşti niciodată la acest lucru ca la ceva ce vei face pentru tot restul vieţii. Fă-o acum, dacă n-ai încotro. Însă, într-o bună zi, situaţia se va schimba din nou.

Nu era o făgăduială, ci o rugăciune, dar în timp ce-şi cobora picioarele din pat şi se ducea să-şi ia haina, Zoya îşi dădu seama că nu era sigură dacă dorea acest lucru. Îi plăcea să danseze cu Baletul rus... mult mai mult decît înţelegea bunica ei.

Şi, în timp ce mergeau încet spre Palais Royal, privind la arcade şi la numeroasele prăvălii, Zoya îşi simţi sufletul plin de un fior. Parisul era frumos şi-i plăceau oamenii de acolo. Nu era o viaţă chiar atît de rea. Dintr-o dată, se simţi tînără şi fericită. Mult prea tînără pentru a-şi irosi viaţa lîngă prinţul Vladimir. Vreodată.

Capitolul 13

Zoya a dansat cu *Baletul rus* toată luna iunie şi era atît de complet absorbită de munca ei, încît abia dacă mai ştia ce se întîmpla în lume. A avut o mare surpriză pe 13 iunie, cînd au sosit generalul Pershing şi trupele sale. Oraşul şi-a ieşit din minţi, în timp ce armata americană defila spre Place de la Concorde şi prin faţa hotelului *Crillon*. Oamenii strigau şi făceau cu mîna, femeile le aruncau flori soldaţilor, răcnind *„Vive l'Amerique!"* Zoya abia a reuşit să ajungă înapoi la Palais Royal, pentru a-i povesti bunicii ei ce văzuse.

– Bunico, sînt mii şi mii!

– Atunci probabil că vor pune în curînd capăt războiului.

Era extenuată de alarmele aeriene nocturne şi, într-un cotlon ascuns al sufletului, îşi spunea că dacă războiul lua sfîrşit, poate că şi în Rusia aveau să se schimbe lucrurile şi se puteau întoarce acasă. Dar majoritatea oamenilor ştiau că nu era nici o nădejde.

– Nu vrei să faci o plimbare şi să-i vezi?

Ochii fetei străluceau. Expresia plină de speranţă a francezilor şi bărbaţii cu chipuri tinere, în uniforme kaki, aveau ceva minunat. Arătau atît de vii şi de întregi.

Pretutindeni părea să fi renăscut speranţa, dar bunica ei se mulţumi să clatine din cap.

– N-am nici o dorinţă să văd soldaţi pe străzi, malenkaia.

Îi trezeau amintiri urîte, iar acasă se simţea în siguranţă şi o îndemnă pe Zoya să rămînă şi ea acolo.

– Nu te apropia de ei. Mulţimile pot deveni uşor primejdioase.

Dar aici nu se vedea nici urmă de aşa ceva. Era o zi fericită pentru toată lumea, iar repetiţiile din restul săptămînii se restrînseseră. Pentru prima oară, într-o lună de zile, Zoya avea puţin timp şi pentru ea însăşi, să stea în pat, să iasă la plimbare, să şadă lîngă foc, citind. Se simţea tînără şi liberă de orice griji, iar acum aprecia timpul liber. În noaptea aceea, stătu în salon şi-i scrise o lungă scrisoare Mariei, povestindu-i despre marşul lui Pershing şi despre cariera ei coregrafică. Acum părea să aibă mai multe de spus, deşi nu pomeni despre prinţul Vladimir. Ştia că pe prietena ei ar fi şocat-o faptul că bătrîna contesă îi încurajase demersurile, dar pentru ea acum nu conta. Omul înţelesese şi, cu toate că încă-i mai aducea contesei pîine proaspătă cînd Zoya era la lucru, ea nu-l mai întîlnise de cîteva săptămîni.

În timp ce-i scria, în noaptea aceea, Mariei, mica Sava îi stătea cuibărită în poală, sforăind mulţumită. *„...Seamănă atît de mult cu Joy, încît mă duce cu gîndul la tine în fiecare clipă cînd dă buzna în cameră. Deşi n-am nevoie de nimic anume ca să-mi amintesc de tine. Mi se pare incredibil că noi ne aflăm la Paris, iar voi, acolo... şi nu vom merge împreună la Livadia, vara asta. Fotografia aceea caraghioasă cu noi toţi e lîngă patul meu..."* Zoya o privea în fiecare seară înainte de-a adormi. Mai adusese şi o fotografie a Olgăi, cu Alexis în poală, cînd acesta avea trei, patru ani... şi o poză frumoasă cu Nicolae şi Alexandra. Simple amintiri, deja, dar faptul de a-i scrie prietenei sale îi ţinea pe toţi vii în inima ei. Doctorul Botkin îi trimisese o scrisoare de la Maria nu mai departe de săptămîna trecută, în care ea îi

spunea Zoyei că totul era bine, deşi încă mai erau arestaţi la domiciliu, dar li se spusese că puteau merge la Livadia în septembrie. Şi era din nou sănătoasă. Îi ceru scuze Zoyei că-i dăduse pojar, spunînd că i-ar fi plăcut s-o vadă acoperită toată de pete roşii. Cititul scrisorilor o făcea pe Zoya să zîmbească printre lacrimi.

Recitea scrisoarea, cînd sosi un mesaj. Urma să danseze Petruşka la Operă, cu *Baletul rus,* pentru generalul Pershing şi ofiţerii lui. Pe bunica ei, ca de obicei, vestea n-a prea încîntat-o. Să danseze pentru soldaţi părea chiar mai rău decît reprezentaţia de la *Châtelet,* dar de astă dată nici măcar nu încercă să-i schimbe Zoyei gîndul, ştiind prea bine că n-avea nici o şansă.

Între timp, Pershing şi statul său major îşi stabiliseră cartierul general pe rue Constantine, peste drum de Invalides, el locuind pe Malul Stîng, lîngă rue de Varenne, într-un frumos *hôtel particulier* pe care i-l împrumutase un compatriot american, Ogden Mills, care servea în altă parte, la infanterie.

– Vreau ca în seara asta să meargă şi Feodor cu tine, spuse neguroasă bunica ei, în timp ce Zoya se pregătea să plece la Operă.

– Nu fi caraghioasă, bunico, n-o să mi se întîmple nimic. Nu se pot deosebi prea mult de generalii ruşi. Sînt sigură că sînt foarte bine crescuţi. Nu vor năvăli pe scenă, să ne ia cu ei.

În seara aceea, dansa cu ei şi Nijinski, iar Zoya abia aştepta. Simplul fapt de-a se afla pe aceeaşi scenă cu el îi era aproape insuportabil.

– Va fi bine. Îţi promit.

– N-ai să mergi singură. Sau cu Feodor sau cu prinţul Vladimir. Alege.

Ştia exact pe cine avea să-l prefere, deşi în secret o regreta, dar nu mai insistase în legătură cu prinţul. Într-un fel, ştia că Zoya avea dreptate, Vladimir era mult prea bătrîn pentru ea.

– Bine, rîse Zoya. Îl iau pe Feodor. Dar o să se simtă îngrozitor aşteptînd în culise.

– Nu şi dacă te aşteaptă pe tine, *malenkaia.*

Bătrînul servitor le slujea cu un devotament vecin cu fanatismul, iar Evghenia ştia că Zoya avea să fie în siguranţă dacă el stătea pe-aproape. Iar Zoya acceptă, numai pentru ca bătrîna să fie liniştită.

– Cel puţin spune-i că n-are voie să stea în drum.

– Nici nu s-ar gîndi.

Au luat amîndoi un taxi pînă la Operă şi, peste cîteva momente, Zoya a fost înghiţită de pregătirile reprezentaţiei pentru Pershing şi oamenii lui. Ştia că li se mai planificaseră şi alte reprezentaţii, la *Opéra comique,* la *Comédie française* şi în alte săli de spectacol din oraş. Parisul îi primea cu braţele deschise.

Iar cînd s-a ridicat cortina, a dansat cum nu mai făcuse niciodată. Simplul fapt de-a şti că era acolo şi Nijinski o însufleţea, iar la sfîrşitul primului act, Diaghilev o interpelă personal. După ce-i auzi cuvintele de laudă, Zoya se simţi în stare să zboare şi puse şi mai mult suflet, pentru ca la coborîrea finală a cortinei să fie uimită că reprezentaţia se şi terminase. Ar fi vrut ca seara aceea să nu se mai sfîrşească niciodată. Mulţumi aplauzelor împreună cu restul trupei şi se retrase cu ceilalţi în cabina comună. Solistele aveau cabina lor proprie, desigur, dar aveau să treacă ani de zile pînă să poată spera şi ea aşa ceva şi de fapt nici nu-i păsa. Nu dorea decît să danseze şi asta făcea. Dansase bine, simţindu-şi sufletul plin de mîndrie, în timp ce-şi dezlega pantofii. O dureau degetele de la poante, dar acum nici măcar asta nu părea să mai conteze. Era un preţ mic, pentru o atît de mare bucurie. Uitase pînă şi de general şi de statul lui major. În seara aceea, nu se putea gîndi decît la balet, pe cînd dansa, dansa, dansa... şi îşi ridică privirea, surprinsă, cînd una dintre maestrele coregrafe intră în cabină.

– Sînteţi poftiţi cu toţii la o recepţie, acasă la general, anunţă aceasta. Vă vor duce acolo două camioane ale armatei.

Îi privi cu mîndrie. Făcuseră treabă bună, toţi pînă la

ultimul.

– Şampanie pentru toată lumea! adăugă femeia, cu un zîmbet, în timp ce toţi începură să vorbească şi să rîdă. Parisul părea să se trezească din nou la viaţă, în prezenţa americanilor. Pretutindeni se organizau petreceri şi reprezentaţii, iar Zoya se gîndi deodată la Feodor, care o aştepta afară. Îşi dorea cu disperare să-i însoţească, să fie ca toţi ceilalţi, în ciuda temerilor bunicii ei. Se strecură tăcută pe uşa cabinei, pornind în căutarea lui Feodor, pe care-l găsi lîngă uşa scenei, arătînd la fel de nefericit pe cît îi spusese ea bătrînei că va fi. Se simţea ridicol acolo, înconjurat de femei în dress-uri şi costume de tulle, şi de bărbaţi trecînd pe-alături mai mult goi decît îmbrăcaţi. Vizibila imoralitate a atmosferei îl îngrozea.

– Da, *mademoiselle?*

– Trebuie să mă duc la o recepţie cu restul trupei, îi explică ea, şi nu te pot lua şi pe tine, Feodor. Du-te acasă la bunica şi voi veni şi eu de îndată ce pot.

– Nu, clătină el din cap, solemn. I-am promis Evgheniei Petrovna, i-am spus că vă voi aduce acasă.

– Dar nu poţi veni cu noi. Îţi promit că voi fi în siguranţă.

– Se va supăra foarte rău pe mine.

– Ba nu se va supăra. Am să-i explic chiar eu, cînd ajung acasă.

– Vă voi aştepta.

O privea neclintit, iar fetei îi veni să urle. N-avea nevoie de gardian. Voia să fie la fel ca toţi ceilalţi. Nu mai era un bebeluş, la urma urmei. Era o femeie în toată firea, avea optsprezece ani. Şi poate, dacă avea mare, mare noroc, poate că Nijinski urma să-i vorbească... sau domnul Diaghilev, din nou. Ei doi o interesau mult mai mult decît oricare dintre oamenii lui Pershing. Mai întîi, însă trebuia să-l convingă pe Feodor să se ducă acasă şi, în sfîrşit, după o discuţie ce păru nesfîrşită, servitorul primi să plece, deşi era sigur că bătrîna contesă avea să se înfurie pe el.

– Îţi promit, am să-i explic totul.

– Prea bine, *mademoiselle,* duse el degetul la frunte, înclinîndu-se, şi plecă pe la intrarea actorilor. Zoya lăsă să-i scape un oftat de uşurare.

– Care era problema? întrebă una dintre dansatoare, trecînd pe lîngă ea.

– Doar un prieten de familie, zîmbi Zoya. Nimeni nu ştia în ce împrejurări se afla ea acolo şi nimănui nu-i păsa. Nu-i interesa decît baletul, nu poveştile siropoase despre cum venise ea să intre în trupă, iar prezenţa bătrînului servitor stînd alături ca un gardian cazac o stingherea. Fu uşurată cînd Feodor plecă şi se întoarse în cabină ca să se schimbe pentru recepţia de la generalul Pershing. Toţi erau bine dispuşi, iar cineva începuse deja să le toarne şampanie.

S-au înghesuit încîntaţi în camioanele militare şi au trecut peste Pont Alexandre III cîntînd vechi cîntece ruseşti, trebuind să li se reamintească nu o dată să se poarte frumos cînd ajungeau acasă la generalul Pershing. Acesta însă, cînd îi întîmpină, părea un om binevoitor, înalt şi zvelt în uniforma sa de paradă, primindu-i în elegantul hol de marmură. Pentru o clipă, Zoya îşi simţi inima oprindu-se în piept, cînd privi în jur. Îi amintea de palatele din St. Petersburg, deşi, desigur, era mai mic. Dar pardoselile, coloanele şi scările de marmură îi erau cum nu se poate mai familiare, reprezentînd o mult prea acută amintire a lumii pe care o lăsase în urmă atît de recent.

Au fost escortaţi într-o mare sală de bal, cu pereţi de oglinzi, coloane aurite şi şemineuri de marmură, totul într-un minunat stil *Louis XV* autentic. Iar Zoya se simţi deodată din nou foarte tînără, în timp ce dansatorii se distrau şi rîdeau, o fanfară militară, care tocmai apăruse, începea un vals lent, iar alţii beau şampanie. Simţi o copleşitoare pornire de-a plînge, în timp ce asculta muzica şi, cu răsuflarea tăiată, ieşi în grădină.

Se opri tăcută, privind o statuie de Rodin, dorindu-şi să nu fi venit, cînd exact din spatele ei vorbi încet un

glas, în noaptea caldă:

– Pot să vă ofer ceva, *mademoiselle?*

Omul era clar american, dar vorbea totuşi o franceză perfectă. Zoya se întoarse, pentru a vedea un bărbat înalt şi atrăgător, cu păr cărunt şi ochi albaştri, strălucitori, privind-o, şi primul lucru pe care-l observă la el fu acela că exprima bunătate. Părea să simtă că era ceva în neregulă, iar ochii lui îi iscodeau cu blîndeţe pe-ai ei, în timp ce fata clătina din cap, cu lacrimile încă lucindu-i pe obraji.

– Vă simţiţi bine?

Încuviinţă tăcută, apoi se răsuci, jenată, ştergîndu-şi lacrimile. Purta o rochie albă, simplă, primită de la Alexandra cu un an în urmă. Era una dintre puţinele rochii frumoase pe care reuşise să şi le aducă de la St. Petersburg şi arăta fermecător, aşa cum stătea acolo, privindu-l.

– Îmi cer scuze... Eu...

Cum ar fi putut începe să-i spună tot ceea ce simţea? Nu-şi dorea decît s-o lase pradă amintirilor ei, dar omul nu schiţă nici un gest de a pleca, privindu-i ochii.

– E atît de frumos aici.

Altceva nu putu spune, dar aceste cuvinte îi readuseră în minte apartamentul sordid de lîngă Palais Royal, amintindu-i din nou cum li se schimbaseră vieţile, în acut contrast cu eleganta grădină unde se afla acum.

– Sînteţi cu *Baletul rus?*

– Da, surîse ea, sperînd ca omul să-i uite lacrimile, în timp ce asculta acordurile îndepărtate ale unui nou vals; rostise acel singur cuvînt cu mîndrie, gîndindu-se din nou ce noroc avea. Nu-i aşa că astă seară Nijinski a fost minunat?

Bărbatul rîse jenat, făcînd un pas spre ea, iar Zoya observă din nou cît de înalt şi de frumos era.

– Mă tem că nu sînt un mare admirator al balétului, pentru unii dintre noi spectacolul din seara asta a fost un ordin.

– Aha! rîse Zoya. Şi aţi suferit mult?

– Da, se înveseliră şi ochii lui, privind într-ai ei. Pînă adineauri. Aţi dori un pahar de şampanie?

– Peste cîteva minute, poate. E aşa de frumos aici, afară.

Grădina era atît de liniştită, în timp ce toţi ceilalţi dansau, rîdeau şi se distrau înăuntru.

– Şi dumneavoastră locuiţi aici?

Ofiţerul zîmbi, clătinînd din cap.

– Ne-au încartiruit într-o casă de pe rue du Bac. Nu e chiar la fel de luxoasă ca aceasta, dar e foarte plăcută şi se află destul de aproape.

Îi urmărea mişcările. Era calmă şi elegantă şi, cînd se apropie de el, distinse mai mult decît simpla graţie tipică unei balerine. I se simţea o aură de demnitate aproape regală, în mişcările capului, şi o expresie de nemăsurată tristeţe care-i contrazicea surîsul.

– Faceţi parte din statul major al generalului?

– Da.

Era unul dintre aghiotanţii lui, dar o scuti de detalii.

– Dansaţi de mult cu *Baletul rus?*

Nu putea să fi fost de foarte mult timp, bănuia că era o fată foarte tînără, deşi de mare ţinută. Trecuseră în sfîrşit de la franceză la engleză. O vorbea foarte corect, după studiile la *Institutul Smolnîi.*

– Sînt cu ei de o lună, zîmbi ea. Spre marea amărăciune a bunicii mele.

Rîse, arătînd dintr-o dată şi mai tînără.

– Părinţii sînt desigur foarte mîndri de dumneavoastră.

Regretă însă imediat remarca, văzîndu-i tristeţea din ochi.

– Părinţii mei au fost ucişi la St. Petersburg... în martie...

Vorbise aproape în şoaptă şi deodată americanul înţelese.

– Locuiesc cu bunica mea.

– Îmi pare rău... în legătură cu părinţii, vreau să spun...

Străfulgerarea ochilor albaştri aproape o făcu să plîngă din nou. Era pentru prima oară cînd spusese cuiva aceste cuvinte. Colegii ei dansatori ştiau foarte puţin despre ea, dar, din cine ştie ce motiv, simţea că acestui om îi putea spune orice. Îi amintea, într-un chip ciudat, de Konstantin, aceeaşi eleganţă, modul de-a se mişca, părul negru, înspicat cu argintiu şi ochii strălucitori.

– Aţi venit aici cu bunica?

Nu ştia de ce, dar fata îl fascina. Era atît de tînără şi de frumoasă, cu ochii aceia verzi, mari şi trişti.

– Da, am venit acum două luni... de la... după...

Dar nu putu continua, iar ofiţerul se apropie şi-i strecură cu delicateţe mîna sub braţul lui.

– Haideţi să facem o plimbare, vreţi, mademoiselle?

Se simţea în siguranţă, cu mîna la braţul lui.

– Iar apoi, eventual, un pahar cu şampanie.

Merseră agale pînă la statuia de Rodin şi înapoi, vorbind despre Paris, despre război, subiecte mai puţin dureroase pentru ea, după care Zoya îl privi, cu un surîs.

– Şi dumneavoastră, de unde sînteţi?

– Din New York.

Nu se gîndise niciodată prea mult la Statele Unite. I se păreau cumplit de îndepărtate.

– Cum e oraşul?

Omul rîse, coborîndu-şi privirea spre ea.

– Mare, agitat. Nu la fel de frumos ca Parisul, teamă mi-e. Dar îmi place aici.

Ar fi vrut s-o întrebe despre St. Petersburg, dar simţea că nu era nici momentul, nici locul potrivit.

– Dansaţi în fiecare zi?

– Aproape.

Apoi rîse:

– Pînă la reprezentaţia din seara asta, am avut o săptămînă liberă.

– Şi ce faceţi atunci... în timpul liber?

– Ies la plimbare cu bunica, le scriu prietenilor,

citesc... dorm... mă joc cu căţeluşa mea.

– Pare o viaţă plăcută. Ce fel de căţeluşă aveţi?

Erau întrebări aiurite, dar voia s-o ţină aproape de el şi nu era sigur de ce. Se vedea clar că avea jumătate din vîrsta lui, dar era atît de frumoasă, încît îi sfîşia inima.

– O cockeriţă spaniel, zîmbi Zoya. Am primit-o în dar de la cineva foarte drag.

– Un domn? întrebă intrigat ofiţerul, iar ea rîse.

– Nu, nu! O fată! Verişoara mea, de fapt.

– Aţi adus căţeluşa din Rusia, cu dumneavoastră?.

Fata îl fascina; înclină capul, cu cascada de păr aprins ascunzîndu-i ochii.

– Da, aşa e. Mă tem că a suportat călătoria mult mai bine decît mine. Cînd am sosit la Paris, eram bolnavă de pojar.

Îşi ridică din nou privirea spre el, surîzînd şi arătînd din nou ca un copil.

– O prostie din partea mea, nu?

Dar nimic nu i se părea astfel la ea şi deodată îşi dădu seama că nici măcar nu-i cunoştea numele.

– Cîtuşi de puţin. Nu credeţi că ar fi cazul să ne prezentăm?

– Zoya Ossupova, făcu ea cu graţie o reverenţă, privindu-l.

– Clayton Andrews. Căpitan Clayton Andrews, cred c-ar fi trebuit să spun.

– Şi fratele meu a fost căpitan... în Garda Preobrajenski. Nu cred c-aţi auzit vreodată de ei.

Îl privi în aşteptare şi, din nou, Andrews îi văzu ochii întunecîndu-se. Stările ei de spirit păreau să se schimbe cu viteza fulgerului şi, privind-o, înţelese pentru prima oară de ce oamenii spuneau că ochii sînt ferestrele sufletului. Ai ei păreau să se deschidă spre o lume magică, de diamante, smaralde şi lacrimi nevărsate, şi simţea dorinţa de a o face din nou fericită, de a o face să danseze, să rîdă şi să zîmbească.

– Nu ştiu foarte multe despre Rusia, teamă mi-e, miss Ossupova.

– Atunci sîntem chit, surîse ea din nou. Eu nu ştiu nimic despre New York.

O conduse apoi înăuntru şi-i aduse un pahar cu şampanie, în timp ce invitaţii dansau vals.

– V-ar face plăcere să dansăm?

Zoya păru să ezite, apoi dădu din cap. Andrews puse paharul ei pe o masă din apropiere şi o conduse pe ring, într-un vals lent şi demn, şi încă o dată fata se simţi ca şi cum ar fi dansat în braţele tatălui ei. Dacă închidea ochii, ar fi fost din nou la St. Petersburg... dar glasul lui îi risipi gîndurile.

– Dansaţi întotdeauna cu ochii închişi, mademoiselle?

O tachina, iar fata îi zîmbi iarăşi. Se simţea bine în braţele lui, dansînd cu un bărbat înalt, puternic... într-o noapte de vrajă... într-o casă frumoasă...

– E atît de minunat aici... nu-i aşa?

– Da, acum.

Dar îi plăcuseră şi momentele petrecute împreună cu ea în grădină. Aici îi era mai uşor să-i vorbească, în sunetul muzicii şi al mulţimii. Iar la sfîrşitul dansului, generalul Pershing îi făcu semn, aşa că trebui să se despartă de ea, iar cînd reveni în căutarea ei, nu mai era. O căută peste tot, ieşi din nou în grădină, dar fata nu se vedea nicăieri, iar cînd se interesă, află că primul camion cu dansatori ai *Baletului rus* plecase de la petrecere. Reveni la propria sa locuinţă, îngîndurat şi, în timp ce parcurgea rue du Bac, amintindu-şi de numele ei, meditînd la ochii aceia mari şi verzi, constată că se întreba cine era ea de fapt. Ceva anume la această fată îl intriga profund.

Capitolul 14

– Data viitoare cînd îl trimit pe Feodor undeva cu tine, Zoya Konstantinovna, te rog să ai bunătatea de a nu-l expedia acasă.

A doua zi, la micul dejun, bătrîna contesă era furioasă. Feodor se întorsese la ea spăşit, explicîndu-i că soldaţii invitaseră corpul de balet să meargă cu ei undeva, iar el nu fusese inclus în invitaţie. Bunica ei o aşteptase la întoarcere, aproape prea furioasă ca să-i vorbească, iar de dimineaţă încă mai fierbea de enervare, privind-o pe Zoya cu ochi ca flăcările.

– Iartă-mă, bunico. Nu l-am putut lua pe Feodor cu mine. A fost o recepţie frumoasă, la sediul generalului Pershing.

Îşi aminti imediat de grădinile şi de căpitanul pe care-l cunoscuse, dar bătrînei nu-i spuse nimic despre aceste lucruri.

– Aha! Deci aici am ajuns, nu-i aşa? Să distrăm trupele? Şi pe urmă? Întocmai acesta e motivul pentru care tinerele domnişoare cumsecade nu fug să intre la balet. Nu se cuvine, categoric nu. Şi nu voi tolera aşa ceva. Vreau să părăseşti baletul imediat!

– Bunico... te rog... ştii că nu pot!

– Ba poţi, dacă aşa spun eu!

– Bunico... te rog, nu...

Nu avea dispoziţie să se certe cu ea. Se distrase atît de bine, în seara trecută... iar chipeşul căpitan fusese un om atît de drăguţ sau cel puţin ei i se părea astfel. Totuşi, nu-i spuse nimic despre el bunicii sale. Nu părea potrivit şi ştia că drumurile n-aveau să li se mai încrucişeze niciodată.

– Îmi pare rău. N-am să mai fac.

Oricum n-ar mai fi avut ocazia. Slabe şanse ca generalul Pershing să dea petreceri pentru *Baletul rus* după fiecare reprezentaţie.

Se ridică, în timp ce bunica ei o privea încruntată.

– Acum unde te duci?

– Azi am repetiţie.

– M-am săturat de toate astea! se sculă bătrîna, începînd să umble prin cameră cît de autoritară putea, căci încă era foarte sprintenă. Balet, balet, balet! Destul!

– Da, bunico.

Intenţiona să vîndă din nou un colier, unul cu smaralde, de astă dată. Poate că, astfel, Zoya avea să renunţe pentru un timp la prostiile ei. Îi ajunseseră pînă peste cap. Zoya nu era dansatoare. Era un copil.

– La ce oră te-ntorci diseară?

– Ar trebui să fiu acasă pe la patru. Repetiţia începe la nouă, iar diseară nu am spectacol.

– Vreau să te gîndeşti serios să te desparţi de ei.

Zoyei însă îi plăcea prea mult, o ştiau amîndouă, iar banii le prindeau bine, oricît de mult detesta contesa să se gîndească la acest lucru. Nepoata ei îi cumpărase o rochie frumoasă şi un şal călduros, cu numai o săptămînă în urmă. Iar salariul o ajuta să plătească şi mîncarea, deşi nu existau mici tratăţii în plus, cu excepţia acelora pe care Vladimir continua să le aducă, în speranţa de-a o întîlni pe Zoya.

– După-amiază cînd vin acasă, vom merge la o plimbare.

– Ce te face să crezi că voi dori să ies la plimbare cu tine? mîrîi bunica ei, iar Zoya rîse.

– Fiindcă mă iubeşti atît de mult. Şi te iubesc şi eu.

O sărută pe obraz şi ieşi grăbită, ca o şcolăriţă în întîrziere la cursuri.

Bătrîna oftă şi strînse farfuriile de la micul dejun. Îi era atît de greu cu ea acolo. Situaţia se schimbase enorm, iar partea cea mai dificilă era aceea că, oricît nu-i plăcea contesei s-o recunoască, fie şi faţă de ea însăşi, Zoya nu mai era o fetiţă şi nu-i era uşor s-o controleze.

Repetiţia din acea zi s-a ţinut din nou la Operă, în pregătirea altui spectacol din seara următoare, iar Zoya a dansat, a repetat şi a exersat la bară ore-n şir, pentru ca la sfîrşit, cu puţin înainte de ora patru, să fie nespus de obosită, datorită şi întîrzierii nocturne acasă la generalul Pershing. Era o după-amiază însorită din ultima săptămînă a lunii iunie, şi ieşi în soare cu un oftat mulţumit.

– Păreţi obosită, miss Ossupova.

Se răsuci surprinsă, auzindu-şi numele, şi-l văzu pe Clayton Andrews stînd lîngă una dintre maşinile de Stat major ale generalului Pershing.

– Bună... m-aţi speriat.

– Aş vrea să pot spune şi eu acelaşi lucru. Aştept aici de două ore.

Rîse, iar Zoya îl privi cu ochi mari.

– M-aţi aşteptat atîta timp?

– Aşa e. Aseară n-am avut prilejul să-mi iau rămas-bun.

– Cred că eraţi ocupat cînd am plecat noi.

– Ştiu. Se vede că v-aţi întors cu primul camion.

Fata dădu din cap, surprinsă că-şi dăduse osteneala să afle. Nu se gîndise că avea să-l mai revadă, dar acum era fericită că-l întîlnise din nou. Era la fel de chipeş pe cît îl găsise în seara trecută, înalt, zvelt şi graţios cum i se păruse cînd dansau vals.

– Speram să luaţi masa cu mine. Dar acum e puţin cam tîrziu.

– Oricum trebuia să mă întorc la bunica mea, îi zîmbi ea, cochetînd ca o elevă tocmai ieşită de la şcoală. E cumplit de ursuză cu mine, după cele de-aseară.

Andrews păru mirat de această remarcă.

– V-aţi dus acasă prea tîrziu? N-am observat ce oră era, cînd aţi plecat.

Deci, era atît de tînără, pe cît bănuise. Avea înfăţişarea unei fetişcane foarte crude, inocenţa... şi totuşi, în ochii ei se citea o nemărginită înţelepciune.

Zoya însă rîse amintindu-şi cum îl trimisese pe Feodor acasă de la Operă.

– Bunica mea mă trimisese cu cineva să-mi ţină companie, şi l-am trimis acasă. Presupun totuşi că s-a bucurat destul de mult, şi eu la fel.

Roşii uşor şi rîse.

– În acest caz, mademoiselle, vă pot oferi acum escorta mea?

Ea ezită, dar era atît de evident un gentleman, nu putea fi nimic rău la mijloc şi cine-ar fi ştiut? Se putea despărţi de el cu o stradă, două, înainte de Palais Royal.

– Vă mulţumesc foarte mult.

Andrews îi deschise portiera maşinii, iar Zoya se strecură înăuntru. Îi spuse unde locuia; ofiţerul păru absolut în largul său în timp ce o ducea spre casă. Îi ceru să oprească la un cvartal distanţă, iar el privi în jur.

– Aici staţi?

– Nu tocmai, surîse ea, roşind din nou. Mă gîndeam s-o scutesc pe bunica mea de chinul de-a se supăra din nou pe mine, la atît de scurt timp după seara trecută.

Andrews rîse, chipul său plăcut arătînd foarte tînăr, în pofida părului argintat.

– Chiar că sînteţi o fetiţă neastîmpărată! Şi dacă v-aş pofti să luăm cina împreună diseară, mademoiselle? Atunci ce-ar fi?

Zoya îşi împreună sprîncenele, cugetînd, apoi îl privi.

– Nu-s sigură. Bunica ştie că în seara asta n-avem spectacol.

Era pentru prima oară cînd fusese nesinceră cu ea şi nu ştia sigur de ce acum simţea nevoia de a se purta iarăşi la fel. Dar cunoştea părerea Evgheniei despre militari.

– Nu v-ar lăsa să ieşiţi cu nimeni? întrebă el, amuzat,

dar şi surprins.

– Nu sînt convinsă, mărturisi Zoya. Niciodată n-am făcut-o.

– O, Doamne... În acest caz, îmi este îngăduit să vă întreb cîţi ani aveţi?

Poate era chiar mai tînără decît crezuse, dar spera că nu.

– Optsprezece, răspunse ea aproape sfidătoare şi din nou Andrews rîse.

– Vi se pare o vîrstă foarte înaintată?

– Destul de...

Nu îndrăzni s-o întrebe, pentru ce anume?

– Nu de mult, bunica m-a încurajat spre un prieten de familie.

Spunînd acestea, roşii. I se părea o prostie să-i povestească despre Vladimir, dar el nu arăta că l-ar fi deranjat.

– Şi cîţi ani avea? Douăzeci şi unu?

– A, nu! rîse Zoya. Mult, mult mai bătrîn de-atît. Are cel puţin şaizeci de ani!

De astă dată, Clayton Andrews se arătă pe ctî de înveselit, pe atît de şocat.

– Serios? Şi ce părere are bunica dumneavoastră despre asta?

– E prea complicat ca să vă explic şi, pe de altă parte, oricum nu-mi place... e bătrîn.

Andrews o privi serios un moment, pe cînd stăteau amîndoi în maşină.

– Şi eu sînt. Am patruzeci şi cinci de ani.

Voia să fie cinstit cu ea, de la bun început.

– Şi nu sînteţi căsătorit?

Părea surprinsă, după care îşi dădu seama că, poate, era însurat totuşi.

– Am divorţat.

Fusese însurat cu o fată din familia Vanderbilt, dar legătura lor se sfîrşise în urmă cu zece ani. La New York, fusese considerat a fi o partidă de invidiat, dar în cei zece ani trecuţi de la divorţ, dintre nenumăratele femei cu care avusese de-a face, nici una nu-i răpise

inima.

– Sînteţi şocată?

– Nu.

Zoya se gîndi un moment, apoi îl privi în ochi, convinsă mai mult ca oricînd că era un om de bun-simţ.

– De ce aţi divorţat?

– Ni s-a ofilit dragostea, presupun... din start am fost foarte diferiţi. Ea s-a recăsătorit şi am rămas buni prieteni, deşi n-o mai văd prea des. Acum locuieşte la Washington.

– Unde-i asta?

Pentru ea, totul suna foarte îndepărtat şi misterios.

– Este aproape de New York, dar nu îndeajuns de aproape. Mai curînd ca distanţa dintre Paris şi Bordeaux. Sau Paris şi Londra, eventual.

Zoya dădu din cap. Atîta lucru înţelegea şi ea. Dar Clayton se uită la ceas. Pierduse cîteva ore aşteptînd-o, iar acum trebuia să se înapoieze.

– Cum rămîne cu cina de diseară?

– Nu cred că pot, îl privi ea tristă, iar el zîmbi.

– Mîine, atunci?

– Mîine seară dansez.

– Dar după aceea?

Era insistent, în orice caz, dar, după ce-o regăsise, n-avea s-o mai lase să-i scape printre degete.

– Voi încerca.

– Destul de bine. Pe mîine seară, deci.

Ieşi vioi din maşină şi o ajută să coboare. Zoya îi mulţumi politicoasă pentru drum, iar el îi făcu cu mîna, pornind înapoi spre rue Constantine, cu un cîntec în inimă şi cu gîndul la Zoya.

Capitolul 15

Pentru prima oară în viaţa ei, şi-a minţit bunica. S-a întîmplat a doua zi, cînd a plecat din nou spre Operă. Se simţea vinovată, dar la vremea cînd ieşi din casă, îşi iertase minciuna, pe care o considera inofensivă. Îi cruţa îngrijorarea faţă de ceva ce nu prezenta nici un motiv de îngrijorare, îşi spunea ea. La urma urmei, ce rău era într-o cină luată cu un om cumsecade? Îi spusese Evgheniei că Diaghilev le oferea un supeu, fiind o obligaţie pentru întreaga trupă de balet.

– Să nu mă aşteptaţi! strigase Zoya peste umăr, pentru ca bătrîna să nu-i vadă ochii.

– Eşti sigură că trebuie să te duci?

– Absolut, bunico!

Şi ieşise grăbită să ajungă la repetiţie.

După spectacol, Clayton o aştepta, cu altă maşină de-a generalului Pershing.

– S-a aranjat? îi zîmbi el, aşezîndu-se la volan şi privindu-i ochii; exprimau enorm, mult mai mult decît cuvintele, şi aveau culoarea unor smaralde pline de foc. Cum a fost în seara asta?

– A fost bine. Dar Nijinski n-a dansat. E remarcabil, nu vi se pare?

Apoi, cu un chicotit, îşi aminti că americanului nu-i

plăcea baletul.

– Lăsaţi, am uitat că nu vă place baletul.

– Eventual aş putea să învăţ.

Au mers direct la *Maxim*, iar Zoya a făcut ochii mari intrînd pe uşă. Decorul bogat, de catifele, şi mulţimea de oameni eleganţi şi militari în unifome de paradă care luau masa acolo o făcură să i se oprească respiraţia, şi îşi ridică privirea spre el. Părea o lume numai de oameni mari, puţin cam surprinzătoare, iar Zoya se gîndi imediat cum să-i descrie atmosfera în următoarea scrisoare Mariei. Dar despre Clayton Andrews avea să-i fie dificil să dea explicaţii, chiar şi celei mai bune prietene ale sale. Nici ea nu era prea sigură de ce primise să cineze cu el, decît că fusese atît de amabil şi părea atît de fericit şi dezinvolt în prezenţa ei. Constată că dorea să-i vorbească, fie şi numai de data asta... sau, poate, şi altă dată după aceea. Nu făcea nici un rău. Era respectabil şi întreaga situaţie îi inspira o anumită emoţie. Încercă să nu se poarte ca un copil emoţionat, în timp ce se aşezau la masă.

– Ţi-e foame? O privi încîntat, comandînd şampanie pentru amîndoi, dar fata nu dorea decît să privească în jur. Ai mai fost vreodată aici?

Zoya clătină din cap, gîndindu-se la apartamentul unde locuiau şi la hotelul în care stătuseră înainte. De cînd sosiseră, nu fuseseră la nici un restaurant. Ea şi bunica ei îşi găteau acasă feluri simple de mîncare, iar Feodor se aşeza cu ele la masă în fiecare seară.

– Nu.

Alte lămuriri nu-i dădu. Ar fi fost complicat să-i explice totul.

– E frumos, nu-i aşa? Obişnuiam să vin aici, înainte de război.

– Călătoriţi mult? De obicei, vreau să spun...?

– Destul. Ai mai fost vreodată la Paris înainte... adică, înainte de-a fi venit aici, acum trei luni?

Îşi amintise de acest lucru, iar Zoya se simţi mişcată.

– Nu. Dar părinţii mei veneau deseori aici. De fapt, mama era germană, însă cea mai mare parte din viaţă

şi-a petrecut-o la St. Petersburg.

Andrews constată deodată că dorea s-o întrebe cum fusese revoluţia, dar intui, cu înţelepciune, cît de dureroasă fusese pentru ea, şi se abţinu. După care, numai pentru a-i face conversaţie, îi puse nepăsător o întrebare care pe Zoya o făcu să rîdă.

– Zoya, l-ai văzut vreodată pe ţar?

La vederea expresiei amuzate de pe faţa ei, izbucni şi el în rîs.

– E ceva comic în asta?-

– Poate.

Se simţea atît de bine cu el, încît hotărî să fie puţin mai deschisă.

– Sîntem veri.

Apoi însă redeveni serioasă, amintindu-şi ultima dimineaţă de la Ţarskoe Selo. Clayton o bătu uşor pe mînă şi-i turnă şampanie.

– Nu contează... putem vorbi despre altceva.

Zoya însă îl privi în adîncul ochilor.

– Nu-i nimic... doar că...

Îşi înfruntă lacrimile, susţinîndu-i privirea.

– Doar că mi-e atît de dor de ei. Uneori, mă întreb dacă-i voi mai revedea vreodată. Acum încă mai sînt arestaţi la domiciliu, la Ţarskoe Selo.

– Ai veşti de la ei? întrebă el, surprins.

– Primesc din cînd în cînd scrisori de la marea ducesă Maria... E cea mai bună prietenă a mea. Era foarte grav bolnavă cînd am plecat.

Zîmbi trist, amintindu-şi.

– De la ea am luat pojarul. Toţi aveau pojar, cînd am plecat noi.

Ascultînd-o, Clayton găsea totul absolut remarcabil. Ţarul Rusiei era un personaj istoric, nu doar un simplu văr al acestei tinere şi drăguţe fete.

– Şi ai copilărit cu ei toţi?

Zoya dădu din cap, iar el zîmbi. Avusese dreptate, la urma urmei. Fata ascundea mult mai multe decît s-ar fi părut la prima vedere. Nu era doar o mică balerină frumoasă. Era o fată de neam nobil, cu un trecut deo-

sebit. Începu să-i povestească despre casa unde crescuse, despre Nicolai... despre seara cînd fusese împuşcat şi despre sejurul la Ţarskoe Selo, înainte de-a fi părăsit Rusia.

– Am nişte fotografii atît de frumoase cu ei. Am să vi le arăt odată. În luna august a fiecărui an, mergeam împreună la Livadia. Anul acesta se vor duce din nou, sau cel puţin aşa mi-a scris Maria. Întotdeauna sărbătoream acolo ziua naşterii lui Alexis, sau pe iaht.

Clayton Andrews o privea fascinat, în timp ce stăteau de vorbă. Îi povestea despre o lume magică, într-un moment rar al istoriei, iar pentru ea totul era foarte banal, veri şi prieteni, copii şi tenis, şi cîini. Iar acum, dansa în *Baletul rus.* Nu era de mirare că bunica ei o trimisese cu însoţitor. Îi explică pînă şi despre Feodor. Iar spre sfîrşitul serii, Clayton avea senzaţia că-i cunoştea pe toţi, şi-l durea inima după viaţa din Rusia pe care Zoya o pierduse.

– Şi acum ce vei face?

– Nu ştiu, răspunse ea cu sinceritate. Cînd nu ne vor mai rămîne bijuterii de vînzare, cred că doar voi continua să dansez şi din asta vom trăi. Bunica e prea bătrînă ca să muncească, iar Feodor nu vorbeşte franceza atît de bine ca să-şi găsească de lucru, şi e destul de bătrîn şi el.

Şi cînd cei doi aveau să moară? Nici măcar nu îndrăznea să se gîndească. Era atît de deschisă, de inocentă şi de neîntinată, şi totuşi văzuse atîtea.

– Tatăl dumitale pare să fi fost un om bun, Zoya.

– Aşa a fost.

– Mi-e greu să-mi imaginez că ai pierdut atîtea. Şi e şi mai greu de imaginat că n-ai să te întorci niciodată.

– Bunica speră că după război lucrurile s-ar putea să se schimbe. Unchiul Nicolae a spus şi el aşa, înainte să plecăm.

Unchiul Nicolae...' Ţarul Nicolae... Încă îl mai uimea s-o audă vorbind astfel.

– Cel puţin, deocamdată pot să dansez. Cînd eram mică, voiam să fug la Şcoala *Marinski* – rîse ea, amintindu-şi – aşa că nu mi se pare chiar atît de rău. Prefer

să dansez decît să predau engleza, să cos sau să fac pălării.

Clayton rîse, văzînd expresia de pe faţa ei, în timp ce-i asculta alternativele.

– Trebuie să recunosc, nu mi te pot imagina făcînd pălării.

– Mai curînd aş muri de foame. Dar nu va fi cazul. *Baletul rus* e o soluţie perfectă.

Îi povesti despre prima probă, iar el se minună în sinea sa de curajul şi de îndrăzneala fetei. Pînă şi faptul de-a fi acceptat să ia cina cu el era destul de surprinzător. Şi nu intenţiona să profite de ea. O plăcea, deşi abia dacă era mai mult decît o copilă. Dar acum o vedea cu alţi ochi decît în prima seară. Nu era doar o mutrişoară drăguţă sau o membră a corpului de balet. Era o fată dintr-o familie chiar mai ilustră decît a lui şi, cu toate că nu-i mai rămăsese nimic, avea demnitate şi bună creştere, iar Clayton nu dorea să violenteze aceste calităţi.

– Aş dori s-o puteţi cunoaşte pe bunica, spuse Zoya, ca şi cum i-ar fi citit gîndurile.

– Poate o voi cunoaşte, cîndva.

– Ar fi şocată că n-am fost prezentaţi cum se cuvine. Nu-s sigură că i-aş putea explica asta.

– N-am putea spune că sînt prieten cu Diaghilev? întrebă el cu speranţă, iar Zoya rîse.

– Ar fi şi mai rău! Nu poate suferi trupa de balet! Ar prefera să mă mărit cu prinţul Markovski şi cu taxiul lui, decît să fac balet.

Privind-o însă înţelese de ce. Era înfricoşător să şi-o imagineze singură în lume, neprotejată, necunoscută, pradă uşoară pentru oricine, chiar şi pentru el însuşi.

Plăti cina nocturnă, iar cînd o conduse acasă, Zoya era tristă.

– Aş vrea să te mai văd, Zoya.

Părea o asemenea banalitate, dar Clayton se simţea dintr-o dată incomod ştiind că ieşirile lor erau clandestine. Era atît de tînără şi nu voia s-o rănească în nici un fel.

– Dacă aş veni o 4dată să iau ceaiul cu bunica ta?

Zoya se înspăimîntă la acest gînd.

– Ce-am să-i spun?

– Mă gîndesc eu la ceva. Ce-ai zice de duminică după-amiază?

– De obicei, ieşim la plimbare în Bois de Boulogne.

– Poate reuşim să mergem cu maşina. La ora patru, să zicem?

Zoya dădu din cap, întrebîndu-se ce-avea să-i spună bunicii ei, dar propunerea lui Clayton era mai simplă decît toate planurile ei.

– Ai putea doar să-i spui că sînt aghiotantul generalului Pershing şi ne-am cunoscut în seara aceea, la recepţie. În general, adevărul e mai uşor de spus decît o minciună.

Din nou vorbea asemeni lui Konstantin, ca de mai multe ori în acea seară, iar fata îi zîmbi fericită.

– Şi tatăl meu ar fi spus cam la fel.

Şi, în timp ce opreau în faţa casei, îl privi, cît de chipeş şi demn arăta în uniforma lui. Era un om minunat la înfăţişare.

– M-am simţit foarte plăcut în seara asta.

– Şi eu, Zoya... şi eu.

Îi atinse delicat părul lung şi roşu, vrînd s-o îmbrăţişeze, dar fără a îndrăzni.

O conduse la uşă, avînd grijă s-o vadă intrată în casă, iar fata îi făcu pentru ultima oară cu mîna, zbughind-o în sus pe scară spre apartament.

Capitolul 16

Prezentarea lui Clayton bunicii ei a mers mult mai uşor decît îndrăzniseră amîndoi să spere. Zoya i-a explicat veselă că-l cunoscuse la serata oferită de generalul Pershing pentru *Baletul rus,* şi că-l invitase la ceai. Evghenia a ezitat la început, una era să-l primească pe prinţul Vladimir, care trăia în condiţii la fel de dificile ca ele, şi alta pe un om aproape necunoscut. Dar Zoya a cumpărat o duzină de prăjituri şi o pîine după care a umblat foarte mult, iar bunica ei a fiert un ibric mare cu ceai. Altceva nu aveau cu ce să-l trateze, nici tavă de argint, nici şervete de dantelă, nici samovar, însă pe Evghenia o preocupa mult mai mult motivul pentru care omul voia să le viziteze, decît eleganţa a ceea ce-i puteau oferi. Dar cînd Feodor îi deschise uşa, la ora patru punct, Clayton Andrews însuşi îi risipi aproape toate temerile. Le aduse amîndurora flori şi o minunată tartă cu mere, salutîndu-le ca un gentleman desăvîrşit, pe Zoya absolut curtenitor, iar pe bunica ei cu o respectabilă cordialitate. În ziua aceea, nu păru s-o bage în seamă pe Zoya aproape deloc, sporovăind despre călătoriile lui, despre slabele-i cunoştinţe de istorie rusă şi despre tinereţea petrecută la New York. Şi, la fel ca

Zoya, Evghenia constată că-i amintea frecvent de Konstantin, cu căldura, spiritul şi farmecul lui. Iar cînd, în sfîrşit, o trimise pe Zoya din odaie, să mai aducă un ceainic plin, rămase privindu-l în tăcere, ştiind perfect de ce venise s-o viziteze. Era prea vîrstnic pentru a cocheta cu fata, şi totuşi nu-l putea dezaproba. Era un om vrednic şi de soi.

– Ce doreşti de la ea? întrebă bătrîna cu voce înceată, pe neaşteptate, în timp ce Zoya încă lipsea din cameră, iar ofiţerul o privi în ochi, cu sinceritate şi blîndeţe.

– Nu sînt sigur. N-am mai vorbit niciodată cu o fată de vîrsta ei, dar e remarcabilă, în multe privinţe. Poate aş putea fi prieten... al amîndurora?...

– Să nu te joci cu ea, căpitane Andrews. Are toată viaţa înainte, iar ceea ce faci dumneata acum i-ar putea-o schimba în mod neplăcut. Pare să ţină mult la dumneata. Poate că atîta va fi de ajuns.

Dar nici unul din ei nu credea acest lucru. Bătrîna ştia chiar mai bine decît Clayton că, odată ce ajunsese atît de aproape de el, viaţa Zoyei n-avea să mai fie niciodată absolut aceeaşi.

– E încă foarte, foarte tînără.

Clayton dădu din cap, calm, gîndindu-se la înţelepciunea cuvintelor ei. Nu o dată, în ultima săptămînă, îşi spusese că era o prostie să se ţină după o fată atît de tînără. Iar după ce pleca din Paris, ce-avea să urmeze? N-ar fi fost drept să profite de ea şi apoi să plece.

– Într-o altă lume, în altă viaţă, aşa ceva nici n-ar fi fost posibil.

– Sînt pe deplin conştient de asta, contesă. Dar, pe de altă parte, îşi susţinu el calm cauza, timpurile s-au schimbat, nu-i aşa?

– S-au schimbat, într-adevăr.

În acel moment, Zoya reveni în cameră, turnîndu-le cîte o ceaşcă cu ceai. Apoi îi arătă lui Clayton fotografiile făcute în vara trecută la Livadia, cu Joy zbenguindu-se la picioarele ei, ţareviciul aşezat lîngă ea pe iaht,

altele cu Olga şi Maria, Tatiana, Anastasia, mătuşa Alexandra şi ţarul însuşi. Era aproape ca o lecţie de istorie modernă şi, nu o dată, Zoya ridică privirea spre el cu un surîs fericit, amintindu-şi, explicîndu-i totul, în timp ce Clayton o asculta, aflînd astfel răspunsul la întrebările Evgheniei. Simţea pentru această fată mai mult decît prietenie. Cu toate că abia era mai mult decît un copil, sufletul ei avea ceva remarcabil, ceva ce se îndrepta spre el, atingîndu-l pînă-n străfundurile fiinţei, ceva ce nu mai simţise niciodată, pentru nimeni. Şi totuşi cum i-ar fi putut oferi ceva? Avea patruzeci şi cinci de ani, era divorţat şi venise în Franţa ca să lupte într-un război. În acest moment, nu-i putea dărui nimic, dac-ar fi putut-o face vreodată. Merita un bărbat mai tînăr, pe cineva lîngă care să se maturizeze şi să rîdă, şi căruia să-i împărtăşească toate amintirile ei. Dar, cu toate acestea, dorea s-o cuprindă în braţe şi să-i promită că nimeni n-avea să-i mai facă vreodată rău.

După ce Zoya a pus fotografiile la loc, Clayton le-a invitat la o plimbare cu maşina, iar cînd s-au oprit în parc, a privit-o jucîndu-se cu Sava pe iarbă, căţeluşa ţopăind şi lătrînd, fata fugind, rîzînd şi aproape ciocnindu-se de el. Pe negîndite, o înlănţui cu braţele şi o strînse la piept, iar ea îl privi, rîzînd asemeni fetiţei pe care o văzuse în fotografii. Evghenia îi privea pe amîndoi, temîndu-se de ceea ce avea să urmeze.

Cînd le-a adus înapoi acasă, Evghenia i-a mulţumit, privindu-l calmă, în timp ce Zoya se duse să i-o predea pe Sava lui Feodor.

– Gîndeşte-te cu băgare de seamă, căpitane. Ceea ce pentru dumneata ar putea fi doar un interludiu, ar putea să schimbe viaţa nepoatei mele. Fii înţelept, te rog mult... şi mai presus de orice... fii generos.

– Ce i-ai spus adineauri, bunico? întrebă Zoya, după ce Clayton plecă.

– I-am mulţumit pentru tarta cu mere şi l-am invitat să mai vină pe la noi, spuse liniştită Evghenia, în timp ce strîngea ceştile.

– Atîta tot? Părea aşa de serios, ca şi cum i-ai fi spus ceva important. Şi n-a zîmbit cînd şi-a luat rămas-bun.

– Poate că se gîndeşte la tot ce se întîmplă, *malenkaia.*

Apoi adăugă, atentă:

– Este într-adevăr mult prea bătrîn pentru tine.

– Nu contează. E un om atît de drăguţ.

– Da, aşa este, încuviinţă Evghenia cu calm, sperînd în sinea ei să fie destul de drăguţ ca să nu le mai caute. Zoya înfrunta riscuri prea mari alături de el şi, dacă se îndrăgostea, ce-avea să se întîmple? Putea ieşi o catastrofă.

Capitolul 17

Rugăciunile Evgheniei ca Andrews să nu se mai întoarcă n-au fost sortite să se împlinească. După ce a încercat să stea departe de Zoya timp de o săptămînă, s-a pomenit gîndindu-se încontinuu la ea, obsedat de ochii ei... de părul ei... de felul cum rîdea... cum o privise jucîndu-se cu Sava... pînă şi de fotografiile cu familia ţarului, pe care i le arătase. Toate păreau să-l bîntuie. Îi făcuse să fie reali pentru el, iar acum, în locul unei figuri tragice a istoriei, ţarul devenise un om, cu soţie, familie, trei cîini, iar Clayton constată că regreta imensitatea pierderilor suferite de ţar, întemniţat în propria lui locuinţă de la Ţarskoe Selo.

Toată săptămîna, în timp ce Clayton se gîndea la ea, Zoya descoperi că şi ea se gîndea necontenit la el.

De astă dată, reapăru acasă la Zoya, nu la balet şi, cu permisiunea bunicii ei, o luă să vadă *Văduva veselă.* Fata se înapoie emoţionată, povestindu-i bunicii totul, abia întrerupîndu-se să respire, în timp ce Clayton rîdea şi turna şampanie. Le cumpărase o sticlă de *Cristalle,* pe care o turnă în cupe de cristal. Fără a încerca să le ofenseze, descoperea că dorea permanent să le uşureze viaţa, aducîndu-le micile obiecte de lux care le

lipseau, pături calde despre care insista că-i fuseseră „donate", un set de pahare, o faţă de masă din dantelă şi chiar un pătuţ frumos pentru Sava.

Evghenia ştia că, deja, Clayton se îndrăgostise pînă peste cap, la fel ca Zoya. Făceau plimbări îndelungate în parc, prînzeau în mici cafenele, iar Clayton îi explica uniformele celor ce treceau: zuavii, englezii şi americanii în kaki, „poilus"-ii cu tunicile lor albastre-deschis, şi chiar vînătorii din Africa. Vorbeau despre orice, de la balet şi pînă la copilaşi. Zoya insista că dorea să aibă şase copii, ceea ce pe Clayton îl făcu să rîdă.

– De ce şase?

– Nu ştiu, ridică ea din umeri, cu un surîs fericit. Prefer numerele pare.

Îi povesti despre ultima scrisoare de la Maria, care-i spunea că Tatiana se îmbolnăvise din nou, deşi nu grav de astă dată, iar Nagornîi continua să fie la fel de credincios şi de bun cu Alexis. Acum nu se mai desprindea nici un moment de lîngă el. „...Şi tata e atît de bun cu noi toţi. Ne ajută să ne simţim tari, fericiţi şi veseli..." Era greu de imaginat, iar lui Clayton i se frîngea inima ascultînd-o. Dar, cînd se întîlneau, nu vorbeau nici pe departe numai despre familia ţarului, discutau despre toate pasiunile, interesele şi visurile lor.

Pentru Zoya, era o vară vrăjită şi minunată. Ori de cîte ori nu dansa, Clayton părea să fie prezent, distrînd-o, scoţînd-o în oraş, aducîndu-le ei şi bunicii mici daruri şi valori atent gîndite. Iar în septembrie, toate aceste nevinovate desfătări s-au sfîrşit cît ai clipi. Generalul Pershing şi-a anunţat aghiotanţii că muta comandamentul la Chaumont, pe Marne, iar peste cîteva zile Clayton avea să plece din Paris. În acelaşi timp, Diaghilev făcea planuri să ducă Baletul rus în Portugalia şi Spania, iar Zoya se văzu confruntată cu o dilemă dureroasă. Nu-şi putea lăsa bunica singură şi trebuia să abandoneze trupa, lucru care aproape o ucidea.

– Poţi dansa într-o altă trupă de aici. Nu-i sfîrşitul lumii, o încurajă Clayton, dar pentru ea era. Nici o altă

companie nu se compara cu *Baletul rus,* iar despărţirea îi frîngea inima. Dar cea mai proastă veste din toate a sosit la două zile după aniversarea lui Alexis. Zoya a primit o scrisoare de la Maria, trimisă ca întotdeauna de către doctorul Botkin. La 14 august, întreaga familie Romanov fusese scoasă din arestul la domiciliu în Palatul Alexandr din Ţarskoe Selo, pentru a fi trimisă la Tobolsk, în Siberia. Epistola fusese scrisă în ajunul plecării, iar Zoya habar n-avea cum o duceau, ştia doar că plecaseră. Gîndul era aproape insuportabil. Îşi închipuise că de pe o zi pe alta aveau să plece la Livadia, unde aveau să fie în siguranţă. Dar acum se schimbase totul şi, citind scrisoarea, îşi simţi inima strînsă într-un fior de teamă. I-o arătă lui Clayton înainte ca acesta să plece, iar el încercă zadarnic s-o liniştească.

– Vei mai primi curînd veşti de la ei. Nu mă îndoiesc, Zoya. Nu trebuie să fii atît de speriată.

Dar cum ar fi putut să nu fie? se întreba el. Pierduse totul cu doar cîteva luni în urmă, văzuse cum nu se poate mai limpede terorile revoluţiei, iar adevărul era că prietenii şi rudele ei încă se mai aflau în pericol. Acum îl înspăimînta şi pe el să se gîndească la asta, dar nimeni nu putea face nimic ca să-i ajute. Guvernul american recunoscuse de mult guvernul provizoriu şi toată lumea se temea să le ofere azil ţarului şi familiei sale. Acum nu mai exista nici o cale de a-l smulge din mîinile revoluţionarilor. Tot ce se putea face era să se roage şi să creadă că într-o bună zi aveau să fie liberi. Era singura speranţă pe care i-o putea oferi Zoyei. Şi, mai rău decît orice, el însuşi urma să plece.

– Nu e foarte departe. Voi veni la Paris de cîte ori am să pot. Îţi promit.

Fata îl privi cu o expresie tragică... prietena-ei... *Baletul rus...* iar acum, trebuia să plece şi el. Îi făcea curte de aproape trei luni, iar ea îi dăruia încontinuu încîntare şi amuzament nevinovat. Spre marea sa uşurare, Evghenia bănuia pe bună dreptate că nu făcuseră nimic ce să poată fi considerat o prostie. Lui Clayton îi plăcea

pur şi simplu compania ei şi o întîlnea ori de cîte ori putea, pentru plimbări, cîte o seară la teatru, o cină la *Maxim* sau în vreun mic bistro. Iar fata părea să înflorească sub protecţia şi interesul lui afectuos. Era aproape ca şi cum ar fi avut din nou o familie, iar acum îl pierdea şi pe el şi, în acelaşi timp, trebuia să-şi găsească de lucru într-o trupă mai puţin însemnată. Oricît de mult detesta gîndul, Evghenia ştia că deveneau dependente de cîştigurile Zoyei.

În jurul datei de 10 septembrie, îşi găsise un nou post, dar într-o companie de balet pe care n-o putea suferi, nu aveau precizie, nici un pic de stil şi nimic din brutala disciplină a *Baletului rus* cu care se deprinsese Zoya, iar salariul era la rîndul său mult mai mic. Dar, cel puţin, ea, Feodor şi bunica ei aveau ce să mănînce. Ştirile de război nu erau îmbucurătoare, alarmele aeriene continuau şi, în cele din urmă, primi o scrisoare de la Maria. Locuiau în casa guvernatorului din Tobolsk, iar Gibbes, preparatorul, îşi continua lecţiile. *„...Tata ne citeşte istorie aproape în fiecare zi şi ne-a construit pe seră o platformă ca să putem sta cît de cît la soare, dar curînd va fi prea frig pentru asta. Se spune că aici iernile par nesfîrşite..."* Olga împlinea douăzeci şi doi de ani, iar Pierre Gillard era şi el acolo. *„...El şi tata taie lemne aproape zilnic, dar cel puţin, cînd sînt ei ocupaţi, putem scăpa de o parte din lecţii. Mama arată foarte obosită, însă Bebe o îngrijorează atît de mult. S-a simţit aşa de rău după călătorie, dar mă bucur să-ţi spun că acum e mult mai bine. Noi patru dormim aici într-o singură cameră, casa e foarte mică, dar în acelaşi timp comodă. Poate seamănă puţin cu apartamentul tău şi al mătuşii Evghenia. Transmite-i dragostea mea, iubito, iubită prietenă, şi scrie-mi cînd poţi. Povestea ta cu dansul pare fascinantă, cînd i-am spus mamei a fost şocată, apoi a rîs şi a spus că e exact genul tău, să te duci tocmai pînă la Paris ca să fugi să faci balet! Îţi trimitem cu toţii numai dragoste şi eu mai cu seamă..."* Iar de astă dată, semna scrisoarea aşa cum nu mai făcuse

demult, „*OTMA*". Era un cod pe care-l născociseră în copilărie, pentru scrisorile trimise de toate patru, Olga, Tatiana, Maria, Anastasia. Şi o făcu pe Zoya să i se frîngă inima de dorul lor.

După plecarea lui Clayton, se simţea şi mai însingurată. Nu avea nimic de făcut, decît să lucreze şi să vină acasă, la bunica, după fiecare reprezentaţie. Abia acum îşi dădu seama în ce măsură o răsfăţase Clayton. Cînd se afla el prin preajmă, întotdeauna erau ieşiri, cadouri, surprize, planuri. Iar acum, deodată, nu mai avea nimic. Îi scria chiar mai frecvent decît Mariei, la Tobolsk, dar răspunsurile lui erau scurte şi grăbite. Avea mult de lucru la Chaumont, pentru generalul Pershing.

În luna octombrie a fost şi mai rău. Feodor s-a îmbolnăvit de gripă spaniolă, iar Zoya şi bunica ei l-au oblojit cu rîndul, cîteva săptămîni, însă pînă la urmă, incapabil să mai mănînce sau să bea, fără măcar să mai vadă pe cineva, bietul om a sucombat, în timp ce ambele femei plîngeau în tăcere lîngă patul lui. Fusese atît de credincios şi de bun cu ele, dar, ca un animal dus prea departe de casă, nu reuşise să supravieţuiască într-o lume diferită. Înainte de moarte, le-a zîmbind blînd şi a şoptit încet:

– Acum mă pot întoarce în Rusia...

L-au înmormîntat într-un mic cimitir de lîngă Neuilly, unde le-a dus Vladimir cu maşina, iar Zoya a plîns tot drumul spre casă, simţindu-se ca şi cum şi-ar fi pierdut singurul prieten ce-i mai rămăsese. Dintr-o dată, totul părea atît de mohorît, pînă şi vremea. Fără Feodor, nu mai aveau niciodată destule lemne de foc şi nici Evghenia, nici Zoya nu se puteau îndura să-i folosească odaia.

Se părea că durerea pierderilor n-avea să se mai sfîrşească niciodată. Clayton nu trecuse prin Paris de aproape două luni, iar într-o seară, tîrziu, cînd Zoya a venit acasă de la spectacol, a avut un şoc îngrozitor, deschizînd uşa pentru a vedea în camera de zi un bărbat în cămaşă. Un moment, fetei i s-a oprit inima în

loc, crezînd că era un doctor.

– S-a întîmplat ceva?

Omul o privi la fel de uimit, cu ochii mari, redus un moment la tăcere de neaşteptata ei frumuseţe.

– Scuzaţi-mă, mademoiselle... eu... bunica dumneavoastră...

– E bine?

– Da, desigur. Cred că este în camera dumneaei.

– Iar dumneavoastră cine sînteţi?

Zoya nu putea înţelege ce făcea omul acela acolo, în cămaşă, iar la auzul cuvintelor lui aproape că făcu un pas înapoi.

– Nu v-a spus?... Locuiesc aici. M-am mutat azi-dimineaţă.

Era un bărbat trecut cu puţin de treizeci de ani, slab şi palid, cu părul rar şi un picior strîmb. Şchiopăta vizibil, în timp ce se înapoia în fosta cameră a lui Feodor, închizînd uşa, iar Zoya se repezi cu furie într-a ei.

– Ce-ai făcut? Nu-mi vine să cred! Îşi privi mînioasă bunica, aşezată pe singurul scaun din dormitor, iar în clipa următoare observă că Evghenia mai mutase în cameră cîteva lucruri, pentru confortul lor intim. Cine-i omul ăsta?

Nu făcuse nici o introducere, nu-i venea să creadă ce făcuse bunica ei, iar Evghenia îşi ridică privirea, calmă, de pe lucrul de mînă.

– Am mai luat un locatar. N-am avut încotro. Bijutierul nu mi-a oferit absolut nimic pe perle şi ne-au mai rămas foarte puţine lucruri de vîndut. Mai devreme sau mai tîrziu tot trebuia s-o facem.

Avea faţa plină de o resemnare calmă.

– Puteai cel puţin să mă-ntrebi sau să mă fi prevenit măcar. Nu-s un copil şi locuiesc şi eu aici. Omul ăsta e complet străin! Dacă ne omoară în somn, sau îţi fură dumitale ultimele bijuterii? Dacă se îmbată... sau aduce în casă femei neruşinate?

– Atunci îi vom cere să plece, Zoya, dar calmează-te, pare foarte cumsecade şi foarte timid. A fost rănit la

Verdun, anul trecut, şi e profesor.

– Puţin îmi pasă ce e. Apartamentul ăsta-i prea mic ca să încapă în el şi un străin şi cîştigăm bani destui cu dansul meu. De ce aşa?

Avea senzaţia că-şi pierduse căminul în favoarea lui şi nu voia decît să se aşeze şi să plîngă de umilinţă. Pentru ea, era ultima lovitură. Dar Evgheniei îi păruse a fi singura cale de ieşire. Şi nu-i spusese Zoyei, fiindcă bănuise cum avea să reacţioneze. Atitudinea ei scandalizată nu făcea decît s-o confirme.

– Nu-mi vine să cred c-ai fost în stare să faci una ca asta!

– N-am avut de ales, *malenkaia*. Poate, mai tîrziu, vom reuşi să procedăm altfel. Dar deocamdată nu.

– Acum nici măcar o ceaşcă cu ceai nu mai pot să-mi fac, în cămaşă de noapte.

Ochii îi înotau în lacrimi de furie şi tristeţe.

– Gîndeşte-te la verii tăi şi ce viaţă duc ei, în Tobolsk. Nu poţi fi la fel de vitează ca ei?

Aceste cuvinte o făcură pe Zoya să se simtă imediat vinovată, dezumflîndu-se încet şi aşezîndu-se pe scaunul eliberat de bunica ei, care se dusese să stea lîngă fereastră.

– Iartă-mă, bunico... doar că... am fost atît de şocată...

Apoi zîmbi, arătînd aproape răutăcioasă, dar nu tocmai.

– Cred că l-am speriat de moarte. A fugit în camera lui şi a zăvorît uşa, după ce-am strigat la el.

– E un tînăr cu desăvîrşire agreabil. Mîine dimineaţă ar trebui să-i ceri scuze.

Dar Zoya nu-i răspunse, meditînd la măsurile extreme pe care ajunseseră să le ia. Pînă şi Clayton părea s-o fi lăsat de izbelişte. Promisese că se va întoarce la Paris imediat ce putea, dar pentru moment nu părea să existe nici o speranţă.

A doua zi îi scrise, dar se jenă prea tare ca să-l pomenească pe noul locatar. Acesta se numea Antoine

Vallet şi, dimineaţa cînd o văzu, păru înfricoşat. Îşi ceru scuze insistent, răsturnă o lampă, nu lipsi mult să spargă o vază şi se tot împiedica, făcînd eforturi constante de a nu-i sta-n drum în bucătărie. Zoya observă că avea ochi trişti şi aproape îi păru rău pentru el, deşi nu tocmai. Cotropise ultimul lor bastion, pe care ea nu ardea de nerăbdare să-l împartă cu altcineva.

– Bună dimineaţa, mademoiselle. Aţi dori puţină cafea? îi oferi el, în bucătărie domnind o aromă plăcută, dar fata clătină din cap, mîrîind.

– Beau ceai, mulţumesc foarte mult.

– Mă scuzaţi.

Se uita la ea cu teamă şi admiraţie şi ieşi din bucătărie cît putu de repede. Nu peste mult, plecă la cursuri. Cînd însă Zoya se întoarse de la repetiţie, după-amiază, Vallet era din nou acasă, în camera de zi, corectînd nişte lucrări la birou. Zoya intră în odaia ei, trîntind uşa, şi începu să se-nvîrtă nervoasă prin încăpere, cu priviri pline de furie spre bunica ei.

– Asta-nseamnă, bănuiesc, că nici nu voi mai putea folosi vreodată biroul.

Voia să-i scrie lui Clayton.

– Sînt sigură că nu va sta acolo toată seara, Zoya.

Dar pînă şi bunica ei părea a fi sechestrată în cameră. Nu avea nici un loc unde să poată sta singură, unde să-şi adune gîndurile sau să scape de ceilalţi. Dintr-o dată, totul părea insuportabil, şi-i păru rău că nu plecase în Portugalia cu *Baletul rus* – dar cînd, răsucindu-se pe călcîie, văzu în ochii Evgheniei lacrimi, simţi un junghi de vinovăţie străpungîndu-i inima şi se lăsă în genunchi, cuprinzînd-o cu braţele.

– Îmi pare atît de rău... nu ştiu ce-i cu mine. Pur şi simplu sînt obosită şi nervoasă.

Dar Evghenia ştia mult prea bine ce anume o tulbura. De Clayton era vorba. Şi, întocmai aşa cum prevăzuse, o părăsise pentru a pleca la război, iar Zoya trebuia să revină la o viaţă fără el. Era foarte bine că nu se întîmplase nimic între ei şi că era un om onorabil,

altfel i-ar fi fost şi mai greu. N-o întrebă pe Zoya dacă mai primise veşti de la el. Aproape spera să nu-i scrie.

Zoya se duse în bucătărie şi pregăti cina pentru ea şi bunica sa, şi cum tînărul profesor tot ridica privirea, în direcţia aromelor plăcute, Zoya se îmblînzi şi-l invită să ia masa cu ele.

– Ce predaţi? întrebă ea politicoasă, fără s-o intereseze cu adevărat. Văzuse că mîinile îi tremurau foarte tare, părea tot timpul speriat şi extrem de nervos şi i se părea că rănile din război îl lăsaseră cu mai mult decît un simplu şchiopătat. Părea zguduit pentru totdeauna.

– Predau istorie, mademoiselle. Şi înţeleg că dumneavoastră sînteţi balerină.

– Da, confirmă ea, fără tragere de inimă. Nu se mîndrea cu trupa în care dansa acum, nu ca atunci cînd, fie şi pentru un răstimp atît de scurt, făcuse parte din *Baletul rus.*

– Ţin foarte mult la balet. Poate voi trece să vă văd, odată.

Ştia că o aştepta să-i spună că i-ar fi făcut plăcere, dar nu se putu îndura s-o facă. Nu putea.

– Îmi place foarte mult camera, anunţă el, nu spre cineva anume, iar Evghenia zîmbi cu amabilitate.

– Sîntem foarte bucuroase să vă avem alături.

– Cina e foarte bună.

– Vă mulţumesc, spuse Zoya, fără să-şi ridice ochii. Vorbea într-o serie de *non sequitur*-uri irelevante, iar Zoya îl antipatiza mai mult ca oricînd. După aceea, porni să şchiopăteze prin bucătărie, încercînd s-o ajute la curăţenie, iar apoi făcu focul în salonaş, enervînd-o din nou că irosea puţinele lemne pe care le aveau, dar, dacă tot îl aprinsese, rămase şi ea să-şi încălzească mîinile. În micul apartament domnea un frig năprasnic.

– Am vizitat odată St. Petersburg-ul, spuse el încet, de la birou, abia îndrăznind să-şi ridice privirea spre ea; era atît de frumoasă şi de plină de viaţă. E un oraş foarte frumos.

Zoya dădu din cap şi-i întoarse spatele, privind spre

foc, cu lacrimi în ochi, în timp ce Vallet îi privea spatele zvelt, jinduind în tăcere. Fusese căsătorit înainte de război, dar soţia îl părăsise pentru cel mai bun prieten al lui şi singurul copil le murise de pneumonie. Avea şi el durerile sale, dar Zoya nu dorea să le audă. Pentru ea, nu era decît un om care trecuse prin mari pericole şi supravieţuise la limită. Şi, mai degrabă decît să-i fi dat putere, îl zdrobiseră. Atunci, Zoya întoarse încet capul să-l privească, întrebîndu-se din nou de ce îl luase bunica ei în casă. Nu putea suporta gîndul că se aflau într-o situaţie atît de disperată, dar ştia că aşa era, altfel Evghenia n-ar fi făcut-o.

– E atît de frig aici.

Nu era decît o declaraţie, dar Vallet se ridică repede şi mai puse un lemn pe foc.

– Mîine voi mai aduce nişte lemne de foc, mademoiselle. Vor prinde bine. Aţi mai dori un pahar cu ceai? V-aş putea face.

– Nu, mulţumesc.

Se întrebă cîţi ani avea, părea să aibă în jur de treizeci şi cinci. De fapt, avea treizeci şi unu, dar viaţa lui fusese departe de-a fi uşoară.

Apoi, întrebă sfios:

– Camera dumneavoastră am ocupat-o?

Astfel s-ar fi explicat evidenta ei nemulţumire faţă de prezenţa lui, dar fata doar clătină din cap, oftînd.

– Un servitor de-al nostru a venit cu noi din Rusia. A murit în octombrie.

Omul dădu din cap, tăcut, ascultînd.

– Îmi pare rău. Cu toţii trecem prin timpuri grele. De cînd sînteţi la Paris?

– Din aprilie. Am plecat imediat după revoluţie.

Vallet încuviinţă din nou.

– Am întîlnit aici mai mulţi ruşi, în ultima vreme. Sînt oameni buni, de ispravă.

Ar fi vrut să spună: „la fel ca dumneavoastră", dar nu îndrăzni, fata avea ochii atît de mari, de strălucitori şi de aprigi şi, aruncîndu-şi capul înapoi, făcu părul să i se

învolbureze în jur ca un foc sacru.

– Aţi dori să fac ceva, dacă tot sînt aici? Aş fi bucuros să vă ajut în orice mod posibil. Pot face cumpărături pentru bunica dumneavoastră, dacă doriţi. Şi să gătesc îmi place. Eventual să facem mîncarea cu schimbul?

Zoya dădu din cap, cu resemnare tăcută. Poate nu era atît de rău. Dar se afla acolo. Şi nu-l dorea.

Nu peste mult timp, Vallet îşi strînse hîrtiile şi reveni în camera lui, pe cînd Zoya, rămasă singură, privea focul din cămin, gîndindu-se la Clayton.

Capitolul 18

Pe măsură ce trecea iarna, oamenii păreau tot mai flămînzi şi mai săraci, vremea se înrăutăţea şi, în Paris apărînd tot mai mulţi emigranţi, bijutierii plăteau preţuri mereu mai mici. La 1 decembrie, Evghenia îşi vîndu ultima pereche de cercei, îngrozindu-se de suma infimă pe care o primi. Acum nu mai aveau decît leafa Zoyei, care abia le ajungea pentru mîncare şi chiria locuinţei. Şi prinţul Markovski avea necazurile lui. Maşina i se tot strica şi, de fiecare dată cînd îl vedeau, părea mai slab şi mai nemîncat. Continua să vorbească plin de vitejie despre vremuri mai bune şi le dădea raportul despre toţi nou-sosiţii.

În faţa unei asemenea sărăcii, a gerului şi a lipsei de alimente, Evghenia era cu atît mai recunoscătoare pentru prezenţa colocatarului lor. Micul său salariu abia îi permitea să achite costul camerei, dar cu toate acestea reuşea întotdeauna să aducă acasă cîte ceva în plus, o jumătate de pîine, un buştean pentru foc sau chiar cărţi de citit pentru Evghenia. Reuşi să-i găsească pînă şi cîteva în rusă, pe care pesemne le vînduseră unii emigranţi săraci, pentru o coajă de pîine uscată. Părea însă să se gîndească permanent la Zoya şi la Evghenia

şi, cel mai adesea, îi aducea şi fetei cîte o mică atenţie. Odată o auzise spunînd cît de mult îi plăcea ciocolata şi, prin cine ştie ce minune, reuşise să cumpere de undeva o mică tăbletă.

Odată cu trecerea săptămînilor, fata deveni mai amabilă cu el, recunoscătoare pentru cadouri, dar şi mai recunoscătoare faţă de bunătatea pe care i-o arăta contesei. Bătrîna începea să sufere de reumatism la genunchi şi simpla urcare şi coborîre a scărilor devenise dintr-o dată un mare chin pentru ea. Într-o după-amiază, venind acasă de la repetiţie, Zoya îl găsi ajutînd-o pe Evghenia să urce scara, ceea ce, cu piciorul său invalid, era un efort istovitor, dar omul nu se plîngea. Era tot timpul dornic să facă mai mult, iar Evghenia ajunsese să ţină foarte tare la el. Nu-i scăpase din vedere nici enorma slăbiciune pe care o avea pentru Zoya. I-o menţionă fetei, nu o dată, dar Zoya insista că ea nu observase.

– Nu ştiu cum de nu vezi cît de mult te place, malenkaia.

Zoya însă era mai preocupată de cumplita tuse care o sfîşia pe bunica ei în timp ce-i vorbea. Era răcită de cîteva săptămîni, iar fata se temea de gripa spaniolă care-i scurtase zilele lui Feodor sau de temuta tuberculoză ce devora Parisul. Nici chiar propria ei sănătate nu mai era atît de viguroasă ca odinioară. Cu atît de puţină mîncare şi o muncă atît de grea, slăbise îngrozitor, iar faţa ei copilărească părea dintr-o dată mult îmbătrînită.

– Cum se simte bunica dumitale în seara asta? întrebă calm Antoine într-o seară, pe cînd găteau împreună în bucătărie. Devenise un ritual cotidian, între ei doi. Nu mai lucrau cu rîndul în funcţie de serile ei libere, ci găteau împreună şi, cînd Zoya avea de lucru, Antoine făcea el mîncarea pentru Evghenia, cel mai adesea furnizînd personal alimentele, pe care le cumpăra în drum spre casă cu puţinii bani cîştigaţi pe lecţii. Ca la toată lumea din Parisul acelor zile, micile lui fonduri păreau să

scadă încontinuu.

– După-amiază era foarte palidă.

Antoine o privi pe Zoya cu îngrijorare, în timp ce fata tăia doi morcovi vechi ca să-i împartă la trei. Se săturase îngrozitor de supe, dar altceva nu păreau să mai poată mînca, aproape seară de seară, fiind cea mai comodă cale de a ascunde calitatea inferioară a cărnii şi absenţa aproape totală a legumelor.

– Mă îngrijorează tusea ei, Antoine, îl privi Zoya, din partea cealaltă a bucătăriei. Mi se pare că s-a agravat, dumitale nu?

Dădu nefericit din cap şi adăugă două cubuleţe de carne în oala unde Zoya fierbea morcovii într-o zeamă apoasă. În seara aceea, nici măcar nu aveau pîine. Noroc că nici unuia dintre ei nu-i era prea foame.

– Cred că mîine am s-o duc la doctor.

Dar pînă şi asta era mai mult decît îşi puteau permite, şi nu le mai rămăsese nimic de vînzare, numai ultima tabacheră a tatălui ei şi trei casete de argint pentru suveniruri care-i aparţinuseră lui Nicolai, dar Evghenia îi promisese că pe acestea nu va încerca să le vîndă.

– Cunosc un medic pe rue Godot de Mauroy, dacă vrei îţi spun cum îl cheamă. E ieftin.

Făcea avorturi pentru prostituate, dar în acel mediu era printre cei mai buni. Antoine îl consultase de mai multe ori, pentru picior, găsindu-l priceput şi înţelegător. Piciorul îl chinuia cumplit, în umezeala şi frigul tăios al iernii. Zoya observase că şchiopătatul părea să i se accentueze, dar arăta mai fericit decît la început cînd se mutase cu ele. Părea să se simtă bine avînd nişte oameni civilizaţi aşteptîndu-l acasă, şi pe bunica ei s-o îngrijească. Nu-i trecea prin minte nici un moment că îl ţineau în viaţă sentimentele pentru ea şi că noaptea, zăcînd în pat, visa la Zoya, care dormea în camera de-alături, înghesuită lîngă Evghenia.

– Cum a fost azi la şcoală? întrebă ea, în timp ce aşteptau ca supa să dea în clocot. Acum, cînd îl privea,

avea mai multă bunătate în ochi. Antoine îndrăznea chiar s-o tachineze uneori, iar schimburile de replici îi aminteau vag de fratele ei. Nu era un bărbat frumos, dar era inteligent, citit şi cu simţul umorului. Acesta îi prindea bine în timpul raidurilor aeriene şi al nopţilor reci. Îi ajuta să suporte mai uşor lipsa de hrană, de căldură şi de mici plăceri ale vieţii.

– A fost bine. Totuşi, abia aştept vacanţa. Îmi va da posibilitatea să recuperez cu lecturile. Vrei să mergem într-o seară la teatru? Cunosc pe cineva care ne-ar putea lăsa să intrăm la *Opéra comique,* dacă vrei să încercăm.

Această precizare îi aminti de Clayton şi de zilele mai blînde din timpul verii. Nu mai auzise despre el de cîtva timp şi bănuia că era ocupat cu generalul Pershing, care proiecta întreaga campanie din Franţa, Zoya ştiind că era strict secretă. Numai Dumnezeu ştia cînd şi dacă avea să-l mai revadă vreodată. Dar deja se obişnuise cu asta. Se despărţise pentru totdeauna de atîţia oameni îndrăgiţi cîndva, încît acum îi era greu să-şi mai închipuie că ar putea iubi pe cineva fără ca apoi să-l piardă. Îşi sili gîndurile să se îndepărteze de Clayton, revenind la Antoine şi la oferta lui de a merge la teatru.

– Mi-ar plăcea să mergem o dată la un muzeu.

Avea într-adevăr o companie plăcută şi foarte cultivată, deşi nu în sensul aristocratic al prietenilor ei ruşi pierduţi, ci într-un mod calm, propriu numai lui şi tot atît de plăcut.

– De îndată ce se termină şcoala, vom merge. Cum e supa? se interesă el, iar Zoya rîse.

– Nereuşită ca de obicei.

– Mi-aş dori să putem obţine nişte mirodenii normale.

– Eu mi-aş dori să găsim nişte legume şi fructe adevărate. Dacă mai văd un singur morcov vechi, cred c-am să urlu. Cînd mă gîndesc la ce mîncam în St. Petersburg, îmi vine să plîng. Pe-atunci, nici măcar nu

mă gîndeam la asta. Ştii, noaptea trecută chiar am avut un vis cu mîncare.

În noaptea trecută, el o visase pe soţia lui, dar nu-i spuse acest lucru, mulţumindu-se doar să dea din cap, în timp ce-o ajuta să pună masa.

– Apropo, ce-ţi mai face piciorul?

Ştia că lui Antoine nu-i plăcea să vorbească despre asta, dar nu o dată îi înfăşurase în prosoape sticle cu apă caldă, pe care el le ducea în pat, spunînd că-i făceau bine.

– Frigul nu mă prea ajută. Bucură-te doar că eşti tînără. Bunica dumitale şi cu mine nu sîntem la fel de norocoşi.

Îi zîmbi, privind-o cum turna zeama chioară în trei castronaşe urîte şi ciobite. I-ar fi venit să plîngă dacă se ducea cu gîndul la frumoasele porţelanuri din care cinau în fiecare seară la Palatul Fontanka. Fuseseră atîtea lucruri pe care atunci le luaseră ca pe ceva sigur, iar acum n-aveau să le mai vadă niciodată. Pe Antoine îl înspăimînta gîndul, în timp ce se ducea să bată la uşa Evgheniei pentru a o aduce la masă. Se întoarse însă singur, îngrijorat, privind-o lung pe Zoya peste măsuţa din bucătărie.

– A spus că nu-i este foame. Crezi c-ar trebui să chem un doctor, în seara asta?

Zoya ezită un lung răstimp, cumpănindu-şi decizia. O vizită la domiciliu, noaptea, ar fi fost şi mai costisitoare decît o consultaţie la cabinet.

– Să vedem cum se va simţi după cină. Poate că e doar obosită. Îi voi duce un ceai. E în pat?

Antoine clătină din cap, cu o expresie preocupată.

– Picoteşte pe scaun, cu lucrul de mînă.

De luni de zile tricota la acelaşi mic pătrat de lînă, făgăduind că într-o zi avea să devină un pulover pentru Zoya.

Cei doi s-au aşezat la masă şi, printr-o înţelegere tacită, nu s-au atins de a treia porţie, oricît de flămînzi erau. Încă mai exista şansa ca Evghenia să decidă că

voia să mănînce.

– Cum a fost repetiţia?

Îl interesa întotdeauna ceea ce făcea ea şi, cu toate că nu era arătos, avea în ochi o expresie pregnant masculină. Îşi purta părul blond, rar, cu cărare pe mijloc, iar Zoya îi observase de mult mîinile frumoase. Nu-i mai tremurau şi, deşi avea permanent dureri la picior, nu mai părea nici atît de nervos.

– A mers bine. Mi-aş dori să se întoarcă *Baletul rus*. Mi-e dor să dansez cu ei. Oamenii ăştia habar n-au ce fac.

Dar, cel puţin, cîştiga banii pentru mîncare. O slujbă prea preţioasă ca s-o piardă, în iarna anului 1917, la Paris.

– Azi am întîlnit într-o cafenea nişte oameni care vorbeau despre lovitura de stat din Rusia, de luna trecută. A fost o discuţie interminabilă despre Troţki, Lenin şi bolşevici, între doi pacifişti care şi-au ieşit din minţi aşa de rău, că ameninţau să-i ia la pumni pe ceilalţi doi, spuse el maliţios. Pacifismul în plină formă. Zău că mi-a plăcut discuţia.

În acele vremuri, predominau sentimentele ostile faţă de bolşevici, iar Antoine, ca mulţi alţii, împărtăşea vederile pacifiştilor.

– Mă întreb ce efect va avea asupra Romanovilor, îşi exprimă Zoya temerile, calmă. Demult n-am mai primit nici o scrisoare din Siberia.

Era îngrijorată, dar poate că doctorul Botkin nu reuşise să-i transmită scrisorile de la Maşka. Trebuia să se gîndească şi la asta şi să aştepte cu răbdare un răspuns. În ultima vreme, totul părea să necesite răbdare. Cu toţii aşteptau timpuri mai bune. Nu spera decît să trăiască toţi pentru a le apuca. Se vorbea chiar şi de posibilitatea unui atac asupra Parisului, ceea ce părea greu de crezut, cu trupele engleze şi americane mişunînd prin toată Franţa. Dar, după ceea ce văzuse în Rusia cu doar nouă luni în urmă, ştia că orice era posibil.

Zoya se ridică în picioare şi duse în camera bunicii ei castronul cu supă rămas, dar peste cîteva momente se întoarse în bucătărie şi-i spuse lui Antoine încet:

– A adormit. Poate-ar fi mai bine doar s-o lăsăm să doarmă. Am acoperit-o cu o pătură ca să-i ţină cald.

Era una dintre păturile pe care i le dăruise Clayton în vara trecută.

– Nu uita să-mi dai numele doctorului aceluia, mîine înainte de-a pleca la şcoală.

Antoine încuviinţă, privind-o apoi întrebător.

– Vrei să vin şi eu cu voi?

Dar fata clătină din cap; încă mai avea o puternică tendinţă de independenţă. Nu ajunsese atît de departe, aproape de una singură, pentru ca acum să depindă de altcineva, fie şi de un om atît de nesuspicios ca vecinul lor.

Termină de spălat vasele şi se aşeză în salon, cît de aproape de foc putea, încălzindu-şi mîinile, în timp ce Antoine o privea tăcut. Flăcările îi aruncau în păr lumini aurii, iar ochii ei verzi păreau să danseze. Incapabil să reziste atracţiei, Antoine se pomeni apropiindu-se, parţial pentru a se încălzi, parţial doar ca să fie aproape de ea.

– Ce păr frumos ai... spuse el pe negîndite, iar Zoya roşii, ridicînd spre el o privire surprinsă.

– Şi tu, îl tachină, gîndindu-se la schimburile de replici dure cu Nicolai pe care le îndrăgiseră amîndoi atît de mult. Iartă-mă... N-am vrut să fiu necioplită... Mă gîndeam la fratele meu.

Rămase cu privirea spre foc, îngîndurată, pe cînd Antoine continua s-o privească.

– Cum era?

Avea glasul blînd şi i se părea că urma să i se frîngă inima în două, atît de însetat era să întindă mîna şi s-o atingă.

– Era minunat... plin de distincţie, amuzant, îndrăzneţ şi viteaz, şi foarte, foarte chipeş. Avea un păr negru ca al tatălui nostru şi ochi verzi.

Apoi deodată rîse, amintindu-şi.

– Şi avea o mare pasiune pentru dansatoare.

Trăsătură a majorităţii familiei imperiale, inclusiv a lui Nicolae.

– Dar acum s-ar supăra foarte tare pe mine, îl privi ea pe Antoine, cu un zîmbet trist. Ar fi furios că dansez...

Se lăsă din nou dusă de gînduri, sub privirea lui Antoine.

– Sînt convins că ar înţelege. Cu toţii trebuie să facem ceea ce avem de făcut pentru a supravieţui. Nu prea avem de ales. Pesemne că aţi fost foarte apropiaţi.

– Am fost. Mama a înnebunit cînd l-au ucis.

Ochii i se umplură de lacrimi amintindu-şi cum sîngera de moarte în holul din faţă şi cum bunica ei îi lega zadarnic peste răni fîşii din jupon, încercînd să-l salveze. Aproape că nu mai putea îndura să se gîndească la asta. Sava se apropie încet de scaun şi o linse pe mînă, silindu-i mintea să revină în prezent.

Au stat astfel multă vreme, în tăcere. Antoine adusese celălalt scaun din cameră, aşezîndu-se lîngă foc, amîndoi pierduţi în gînduri, pînă cînd el îndrăzni să fie puţin mai curajos.

– Ce vrei să faci cu viaţa ta? Te-ai gîndit vreodată la asta?

Zoya se arătă surprinsă de întrebare.

– Să dansez, cred.

– Şi pe urmă?

Era curios şi avea o ocazie rară de a o prinde singură, fără Evghenia.

– Înainte, voiam să mă mărit şi să am copii.

– Şi acum? Nu te mai gîndeşti la asta?

– Nu prea des. Cele mai multe dintre dansatoare nu se mărită niciodată. Dansează pînă la epuizare, sau încep să înveţe pe alţii.

Ştia că majoritatea marilor dansatoare nu se căsătoriseră şi nu era sigură dacă-i păsa sau nu. Nu cunoştea pe nimeni cu care să fi putut concepe căsătoria.

Clayton îi era doar prieten, prinţul Markovski era prea bătrîn, bărbaţii din trupa ei erau fără speranţă şi, categoric, nu s-ar fi putut închipui măritată cu Antoine. Iar alţii nu erau. În plus, trebuia să aibă grijă de Evghenia.

– Ai fi o soţie minunată.

O spusese atît de serios, încît Zoya rîse.

– Fratele meu ar fi spus că eşti nebun. Gătesc groaznic, nu-mi place să cos. Nu mă pricep la acuarele sau croşetat. Nu-s sigură că aş putea conduce o gospodărie, deşi asta nu prea mai contează acum...

Zîmbi la acest gînd; Antoine continua s-o privească.

– În căsnicie există mai mult decît gătitul şi cusutul.

– Ei bine, fără-ndoială că nu ştiu dacă mă pricep la *asta!* roşii ea, rîzînd, iar Antoine roşii şi el. Putea fi uşor şocat, iar Zoya reuşise.

– Zoya!

– Scuză-mă.

Părea însă mai mult amuzată decît contrariată, în timp ce o mîngîia în continuare pe micuţa Sava. Pînă şi Sava slăbise, mîncînd rămăşiţele sărace de la masa lor.

– Poate că, într-o zi, cineva te va face să vrei să renunţi la dans.

O înţelesese greşit, nu se punea problema că pasiunea ei pentru dans ar fi fost atît de mare. Numai că nu avea de ales. Trebuia să muncească pentru a se întreţine pe sine şi pe Evghenia şi era singurul lucru la care se pricepea. Cel puţin, era ceva.

– Mai bine s-o bag pe bunica în pat, altfel mîine au s-o omoare genunchii.

Se ridică, întinzîndu-se, iar Sava o urmă în dormitor. Evghenia se trezise deja şi-şi punea cămaşa de noapte.

– Vrei supa, bunico?

Încă o mai aştepta în bucătărie, dar bătrîna clătină din cap cu un zîmbet obosit.

– Nu, iubito, sînt prea obosită ca să mănînc. Ce-ar fi s-o păstrezi pentru mîine?

Cu tot Parisul suferind de foame, ar fi fost o crimă

s-o arunce.

– Ce făceai, dincolo?

– Am stat de vorbă cu Antoine.

– E un om de treabă.

O spuse cu subînţeles, privind-o pe Zoya, care nu păru să observe.

– Mi-a dat numele unui doctor de pe rue Godot de Mauroy. Vreau ca mîine, înainte de repetiţie, să te duc acolo.

– N-am nevoie de doctor.

Evghenia îşi împletea părul şi, un moment mai t'rziu, se urcă în pat, cu greutate. Odaia era friguroasă şi o chinuiau cumplit durerile de genunchi.

– Nu-mi place cum sună tusea dumitale.

– La vîrsta mea, pînă şi să tuşeşti e o binecuv'ntare. Cel puţin, încă mai sînt vie.

– Nu vorbi aşa.

De la dispariţia lui Feodor, nu spunea decît asemenea lucruri. Moartea lui o deprimase profund, precum şi faptul că erau, cum bine ştiau, pe sfîrşite cu banii.

Zoya îşi luă cămaşa de noapte şi stinse lumina, după care o îmbrăţişă pe bătrînă strîns pentru a-i ţine cald, începînd să străbată înghesuite una-ntr-alta noaptea de decembrie.

Capitolul 19

Doctorul la care a dus-o Zoya pe bunica ei a spus că era doar o tuse, nu tuberculoză. A meritat să plătească preţul pentru vestea cea bună, dar Zoya a trebuit să-i dea aproape ultimii bani. Pînă şi mica taxă era prea mult pentru buzunarele lor goale. Nu-i spuse însă nimic Evgheniei, în timp ce prinţul Markovski le ducea cu maşina înapoi acasă. I-a aruncat Zoyei cîteva priviri semnificative pe care ea nu le luă în seamă; plecînd la repetiţie, fata l-a lăsat la taifas cu bunica ei. Seara cînd se întoarse, i se păru că bătrîna arăta puţin mai bine. Doctorul îi dăduse nişte medicamente contra tusei, care păreau s-o ajute.

Antoine era deja în bucătărie, pregătind masa. În seara aceea, adusese acasă un pui, lux deosebit, însemna că aveau asigurată nu numai cina, ci şi supa pentru a doua zi la prînz. În timp ce punea masa pentru toţi trei, Zoya se pomeni întrebîndu-se dacă şi Maşka avea acum aceleaşi probleme. Poate că şi pentru ea un pui ajunsese să pară o mîncare de lux. Dacă ar fi fost împreună, ar fi putut rîde pe socoteala acestui lucru. Dar acum nu mai avea pe nimeni cu care să rîdă.

– Bună, Antoine, îi zîmbi ea, mulţumindu-i pentru relaţia cu doctorul.

– N-ar fi trebuit să arunci banii, îi reproşă Evghenia dintr-un scaun de lîngă foc. Vladimir le adusese lemne. Dintr-o dată, era o zi de bogăţii neaşteptate.

– Bunico, nu vorbi prostii.

Toţi trei au degustat puiul, servit de Antoine înotînd în suc propriu, iar după aceea Zoya bău ceaiul cu ei, lîngă foc. Iar cînd bunica ei se duse la culcare, Antoine rămase din nou să stea împreună de vorbă. Păreau s-o facă mult, dar ce puţin era un om cu care putea vorbi. Îi povestea despre Crăciunurile lui din copilărie, ochii strălucindu-i pe cînd vorbea. Îi plăcea nespus să se afle lîngă ea.

– Crăciunul nostru e mai tîrziu decît al vostru. Îl sărbătorim la 6 ianuarie.

– Praznicul regilor.

– Se fac procesiuni frumoase în toată Rusia. Sau se făceau. Cred că vom merge la biserica rusească de aici.

Într-un fel, o aştepta cu nerăbdare, iar în alt sens ştia că va fi deprimant. Toate acele suflete rătăcite, stînd laolaltă în lumina lumînărilor, amintindu-şi o lume pierdută. Nu era sigură c-avea s-o poată suporta, dar ştia că bunica ei va insista să meargă. Fără-ndoială, în acel an n-aveau să fie cadouri. Nu exista nici un ban în plus cu care să le cumpere.

Dar, cînd în sfîrşit sosi Crăciunul, Antoine îi făcu o surpriză. Îi cumpărase o broboadă călduroasă şi o pereche de mănuşi groase, şi o sticluţă mică-mică din parfumul pe care i-l pomenise odată în treacăt. Parfumul a fost acela care i-a înmuiat inima şi i-a adus lacrimi în ochi. Era Lilas, cel care Maşkăi îi plăcea atît de mult şi pe care i-l dăruise cu luni în urmă. Scoase dopul flaconului, iar mirosul gingaş îi redeşteptă atingerea, senzaţia şi mirosul a tot ceea ce iubea, şi a dragei ei Maşka. Pe obraji i se prelingeau încet lacrimi, în timp ce-l privea şi, fără să judece, cu graţie copilărească, îşi aruncă braţele pe după gîtul lui şi-l sărută. Era un sărut frăţesc, dar lui Antoine îi tremură tot trupul simţind-o lipită de el. Iar Evghenia îi privea şi ea cu lacrimi în ochi. Nu se compara cu ceea ce şi-ar fi dorit ea odinioară pentru Zoya, dar era un om cumsecade, care muncea

din greu, şi ştia că ar fi avut mare grijă de Zoya. Vorbise cu ea abia în ajun, iar bătrîna îi dăduse binecuvîntarea ei. Se simţea cu fiecare zi tot mai slăbită şi se îngrozea că, dacă avea să moară, n-ar fi fost nimeni care să aibă grijă de Zoya. Trebuia să se mărite cu el acum, pentru liniştea sufletească a bătrînei. Dar Zoya habar n-avea ce plănuiseră, în timp ce-i mulţumea cu căldură pentru parfum. Bunicii ei îi dăruise un şal brodat şi o carte de poezii ruseşti. Iar Zoya se simţi jenată că tot ceea ce-i cumpăraseră lui era un caiet nou şi o carte despre Rusia.

O găsise la un librar cu o tarabă mică şi urîtă, pe Quai d'Orsay, dar era în franceză şi se gîndise că i-ar putea plăcea. Dar nici pe departe atîta cît îi plăcea ei parfumul.

Bunica se strecură tăcută cu darurile în dormitor şi închise încet uşa, dorindu-le în sinea ei succes şi rugîndu-se ca Zoya să aibă înţelepciunea de a-l accepta.

– Cred c-ai cheltuit pînă la ultimul bănuţ, îl dojeni ea, în timp ce aţîţa focul cu un vătrai lung de fier, iar Sava dădea din coadă, privind-o. A fost o neghiobie, dar una frumoasă, Antoine. Îţi mulţumesc nespus. Voi folosi parfumul la ocazii deosebite.

Se hotărîse deja să se parfumeze cu el peste două săptămîni, de Crăciunul rusesc. Nu voia să-l consume înainte.

Antoine se aşeză pe un scaun, în partea opusă faţă de al ei, şi trase aer în piept, încercînd să-şi adune curajul. Era cu treisprezece ani mai în vîrstă decît ea, dar niciodată în viaţa lui nu mai fusese atît de înfricoşat. Pînă şi Verdunul fusese mai puţin înspăimîntător decît confruntarea cu Zoya.

– Voiam să-ţi vorbesc despre o ocazie deosebită, Zoya. Acum, că tot ai adus vorba...

Îşi simţea palmele umezindu-se, în timp ce ea îl privea cu o expresie ciudată.

– Asta ce înseamnă?

– Înseamnă...

Inima-i bătea să-i spargă pieptul.

– Înseamnă... că te iubesc.

Fata abia putu auzi cuvintele, dar se holbă la el cu uimire.

– Ce?

– Te iubesc. Te-am iubit din ziua cînd am sosit aici. Cumva, am crezut că bănuiai.

– De ce să fi bănuit asta?

Îl privi surprinsă şi furioasă. Stricase totul. Acum cum mai puteau fi prieteni, dacă avea să se poarte atît de prosteşte?

– Nici măcar nu mă cunoşti!

– Locuim împreună de două luni. E destul de mult timp. Nici măcar n-ar trebui să fie altfel. Putem locui aici, atîta numai că ai dormi în camera mea.

– Ce încîntător, se ridică ea, începînd să umble prin odaie. O simplă schimbare de camere şi continuăm exact ca şi pîn-acum. Cum poţi s-o sugerezi măcar? Cu toţii murim de foame, nici unul dintre noi n-are un gologan, şi tu vrei să ne căsătorim. De ce? De ce? Eu nu te iubesc, nici măcar nu te cunosc, nici tu pe mine... Antoine, sîntem doi străini!

– Nu sîntem străini, sîntem prieteni. Iar unele dintre cele mai reuşite căsnicii aşa încep.

– Nu cred una ca asta. Vreau să fiu îndrăgostită de bărbatul cu care mă voi căsători – nebuneşte, pătimaş, total. Vreau să fie minunat şi romantic.

Arăta atît de trist, în timp ce ea striga la el, dar Zoya striga mai mult la adresa sorţilor care-i aduseseră acolo, decît la omul ce-i dăruise parfumul favorit.

– Bunica ta consideră că am putea fi foarte fericiţi.

Însă acesta era lucrul cel mai neinspirat din cîte-ar fi putut spune, pe cînd Zoya se învîrtea din nou prin cameră cu paşi mari, abia stăpînindu-şi furia.

– Atunci, însoară-te cu bunică-mea! Eu nu vreau să mă mărit! Nu acum! În jurul nostru nu-i decît boală, frig şi moarte. Toţi mor de foame, sînt săraci şi nefericiţi. Ce mai mod de-a începe o viaţă!

– Ceea ce spui tu de fapt e că nu mă iubeşti.

Se aşează calm, dispus să accepte chiar şi acest lucru. Şi deodată, propriile sale acţiuni atît de măsurate

o învinseră. Zoya se aşează în faţa lui, luîndu-i mîinile în mîinile ei calde.

– Aşa e, nu te iubesc. Dar ţin la tine. Credeam că-mi eşti prieten. Serios, nu m-am gîndit niciodată că ar mai fi şi altceva dincolo de asta. Nu ceva serios, oricum. Niciodată n-ai spus...

Ochii i se umplură de lacrimi.

– M-am temut. Ai să te gîndeşti, Zoya?

Ea însă clătină din cap cu tristeţe.

– Antoine, n-aş putea-o face. N-ar fi cinstit faţă de nici unul din noi. Amîndoi merităm ceva mai mult de-atît.

Privi în jur, apoi din nou în ochii lui.

– Iar dacă ne-am iubi, nici măcar asta n-ar conta. Dar contează. Pur şi simplu nu te iubesc.

– Ai putea să-ncerci.

Părea atît de tînăr, în pofida rănilor şi a pierderilor suferite.

– Ba n-aş putea. Îmi pare foarte rău...

Şi ieşi din cameră, închizînd uşa odăii ei şi lăsînd pe masă parfumul, broboada şi mănuşile. Antoine privi în jur, stinse luminile şi se întoarse în camera lui. Poate avea să se răzgîndească. Poate reuşea s-o convingă bunica ei. Bătrînei i se păruse un plan plin de bun-simţ. Dar ştia că nu era născut din dragoste, ci din disperare.

– Zoya?

Evghenia o privea din pat, în timp ce se dezbrăca, stînd cu faţa spre grădină. Nu-i putea vedea faţa, dar bănui instinctiv că plîngea. Şi, cînd Zoya se răsuci, în cămaşă de noapte, ochii ei verzi aruncau văpăi.

– De ce-ai făcut-o, bunico? De ce l-ai încurajat să facă asta? A fost o cruzime faţă de amîndoi.

Se gîndea la suferinţa din ochii lui Antoine şi se simţea îngrozitor. Dar nu îndeajuns de îngrozitor ca să se mărite cu el din milă. Trebuia să se gîndească şi la ea. Şi ştia că nu-l iubea.

– Nu e o cruzime. E o atitudine de bun-simţ. Trebuie să te măriţi cu cineva, iar el va avea grijă de tine. E profesor, respectabil, şi te iubeşte.

– Eu nu-l iubesc.

– Tu eşti un copil. Nici nu ştii ce vrei.

Bănuia şi că Zoya încă mai visa la Clayton, un om de două ori mai bătrîn ca ea, de la care nu mai primise nici o veste din noiembrie.

– Vreau să-l iubesc pe bărbatul cu care mă voi căsători, bunico. Cer prea mult?

Lacrimile i se rostogoleau pe obraji şi se lăsă pe singurul scaun din cameră, strîngînd-o pe Sava la piept.

– În condiţii normale, nu, nu e prea mult. Dar în aceste împrejurări, este. Trebuie să fii înţelegătoare. Eu sînt bătrînă, sînt bolnavă. Ce vei face cînd am să mor? Vei sta aici singură şi vei continua să dansezi? Ai să îmbătrîneşti, acrită şi înrăită. Încetează acum cu prostiile astea. Acceptă-l şi sileşte-te să înveţi să-l iubeşti.

– Bunico! Cum poţi spune aşa ceva?

– Fiindcă am trăit o viaţă lungă. Destul de lungă ca să ştiu cînd să lupt şi cînd să mă predau, şi cînd să fac compromisuri cu inima mea. Nu crezi că mi-ar plăcea să te văd măritată cu vreun prinţ frumos, înapoi la St. Petersburg, într-o casă ca Fontanka? Dar prinţi nu mai există, toţi conduc taximetre. Fontanka nu mai e, nu mai e nici Rusia. Asta-i tot ce-a mai rămas, Zoya, poate pentru totdeauna. Trebuie să te adaptezi. N-am să te las singură. Vreau să ştiu că eşti pe mîini bune.

– Nu-ţi pasă că nu-l iubesc?

Evghenia clătină tristă din cap.

– Nu mai contează, Zoya. Nu acum. Mărită-te cu el. Nu cred c-ai s-o regreţi.

Dar e urît, îi venea fetei să ţipe... e şchiop... însă, în adîncul inimii, ştia că nici unul dintre aceste lucruri n-ar fi contat pentru ea, dacă l-ar fi iubit. Viaţa cu Antoine ar fi fost întotdeauna tristă, ar fi fost mereu mai puţin decît îşi dorise ea. Iar gîndul de-a face copii cu el o făcea să plîngă şi mai tare. Nu dorea copiii lui, nici pe el nu-l dorea. Pur şi simplu nu putea.

– Nu pot.

Avea senzaţia că se sufocă.

– Ba poţi. Şi trebuie. Pentru mine, Zoya... fă-o pentru mine, înainte să mor. Lasă-mă să ştiu că eşti în siguranţă lîngă un om care te va apăra.

– Să mă apere de ce? De foamete? Toţi murim aici de foame, împreună. El nu poate schimba cu nimic asta. Şi nu mă interesează. Prefer să mor de foame aici singură decît să fiu măritată cu un om pe care nu-l iubesc.

– Nu te hotărî încă, malenkaia. Gîndeşte-te. Lasă să treacă puţin timp. Te rog... pentru mine...

Ochii ei o implorau, iar ai Zoyei şiroiau de lacrimi, cu inima frîntă. Dar a doua zi dimineaţă, lacrimile se uscaseră. Vorbi cu Antoine de cum îl văzu dimineaţa.

– Vreau să ştii, fără umbră de îndoială, că nu mă mărit cu tine, Antoine. Doresc să uit că s-a întîmplat vreodată ceea ce s-a întîmplat.

– Eu nu pot. Nu pot locui aici cu tine astfel, ştiind cît de tare te doresc.

– Ai făcut-o înainte.

Dintr-o dată, îi era groază că-şi vor pierde subchiriaşul.

– Aia a fost altceva. Atunci nu ştiai, acum ştii.

– Mă voi preface că n-ai spus nimic.

Din nou arăta speriată şi copilăroasă, iar Antoine îi surîse trist.

– N-o să meargă. Eşti sigură, Zoya? Nu poţi sta să te gîndeşti un timp?

– Nu. Şi nu vreau să-ţi dau false speranţe. Nu mă pot mărita cu tine. N-am s-o fac. Niciodată.

– Există altcineva?

Ştia că avea un prieten american, dar niciodată nu se gîndise că ar fi ceva serios între ei.

– Nu, nu în sensul ăsta. Există numai un vis. Dar dacă acum renunţ la visuri, nu voi mai avea nimic. Ele sînt tot ce mi-a rămas.

– Poate lucrurile vor sta mai bine după război. Poate am reuşi chiar să obţinem un apartament al nostru.

Visurile lui erau atît de mărunte, iar ale ei cu atît mai mari. Clătină din cap, iar de astă dată Antoine o crezu.

– Antoine, nu pot. Trebuie să mă crezi.

– Atunci va trebui să mă mut.

– Nu... te rog... jur că n-am să-ţi stau în drum. Bunicii

i s-ar frînge inima dacă pleci.

– Şi ţie, Zoya?

Îl privi tăcută.

– Ţie îţi va fi dor de mine?

– Credeam că-mi eşti prieten, Antoine, spuse ea cu tristeţe.

– Sînt. Şi voi fi întotdeauna. Dar nu pot rămîne aici.

Îmi mai rămăsese şi lui o oarecare mîndrie, dar, după-amiază, în timp ce îşi împacheta lucrurile, pe Zoya o cuprinse panica. Îl rugă să rămînă, promiţîndu-i aproape orice în afară de căsătorie. Fără contribuţia lui la chirie şi fără mîncare, aveau să ajungă într-o situaţie şi mai disperată.

– N-am ce face, fu singurul lui răspuns.

Vorbi cu el pînă şi Evghenia, asigurîndu-l că avea să-i bage minţile-n cap Zoyei, dar Antoine ştia el ce ştia. Văzuse ochii fetei şi-i auzise cuvintele. Şi avea dreptate. Nu se putea mărita cu un om pe care nu-l iubea. Nu era genul acela de femeie.

– E mai bine să plec. Mîine voi căuta altă cameră.

– E o fată fără minte.

Şi-i spuse şi ei acelaşi lucru, seara. Dădea cu piciorul singurei sale şanse de măritiş.

– Nu-mi pasă nici dacă nu mă mai mărit niciodată, răspunse Zoya, plîngînd din nou.

Dimineaţa, cînd se trezi, găsi o scrisoare de la Antoine, care-şi luase lucrurile şi plecase. Pe masă se aflau trei bancnote foşnitoare şi cîteva cuvinte, urîndu-i o viaţă fericită, totul ţinut sub greutatea sticluţei cu parfum pe care i-o dăruise de Crăciun.

Evghenia suspină la vederea lor, iar Zoya strecură tăcută cele trei bancnote în buzunar.

Capitolul 20

Următoarele două săptămîni au fost sumbre, în apartamentul de lîngă Palais Royal. Spectacolele se suspendaseră pentru trei săptămîni şi, în pofida faptului că au dat sfoară prin intermediul lui Vladimir, n-a apărut nici un chiriaş nou. Plină de amărăciune după fapta Zoyei, Evghenia părea să fi îmbătrînit aproape peste noapte şi, cu toate că tusea se ameliorase, se vedea clar că starea i se înrăutăţea. Îi reproşa Zoyei aproape zilnic povestea cu Antoine, iar situaţia lor financiară a devenit atît de disperată, încît, la scurt timp după Anul Nou, Evghenia s-a chinuit să coboare scara şi Vladimir a dus-o la bijutierul de pe strada Cambon.

Călătoria abia dacă a meritat, dar simţea că n-avea de ales. Desfăcînd cu grijă pachetul pe care-l adusese, a dat la iveală tabachera de aur a lui Konstantin şi trei dintre casetele de argint pentru amintiri ale lui Nicolai. Erau decorate cu reprezentări emailate ale însemnelor lui militare, gravate cu sloganuri amuzante şi nume ale prietenilor, una dintre ele purtînd imaginea unui brotăcel, iar alta, un şir de elefanţi smălţuiţi cu alb. Reprezentau toate lucrurile care-i fuseseră dragi sau însemnaseră ceva pentru el şi toate erau primite în dar de la prieteni. Îşi promisese sieşi şi Zoyei, cu mult timp

în urmă, că n-avea să le vîndă niciodată.

Bijutierul le-a recunoscut imediat ca fiind piese de la *Fabergé,* dar văzuse deja mai mult de-o duzină ca ele.

– Nu vă pot oferi foarte mult, se scuză el, iar suma pe care o scrise pe hîrtie îi aduse bătrînei lacrimi în ochi, dar aveau nevoie să mănînce; şi sperase atît de mult să le poată păstra. Regret, madame.

Contesa înclină capul, tăcută şi demnă, lipsindu-i cuvintele, şi acceptă mica sumă pe care i-o oferea. Le putea ajunge mai puţin de o săptămînă, dacă nu cumpărau nimic prea extravagant.

Prinţul Vladimir observă că bătrîna era palidă cînd ieşi, dar, ca de obicei, nu puse nici o întrebare. Se rezumă să o ducă acasă, după ce se opri să cumpere o pîine şi un pui foarte slab. La întoarcere, Zoya îi aştepta, cu o înfăţişare supusă, dar extrem de drăguţă.

– Unde-ai fost? întrebă, instalîndu-şi bunica pe un scaun, în timp ce Vladimir cobora să mai aducă nişte lemne.

– M-a scos Vladimir la o plimbare cu maşina.

Dar Zoya bănuia că mai fusese ceva.

– Atîta tot?

Evghenia dădu să răspundă că da, însă ochii i se umplură de lacrimi şi izbucni în plîns, simţindu-se obosită şi bătrînă şi avînd impresia că în cele din urmă viaţa o trădase. Nici măcar să moară nu-şi putea permite. Încă mai trebuia să se gîndească la Zoya.

– Bunico, ce-ai făcut? se sperie fata deodată, dar bătrîna îşi suflă nasul în batista de dantelă pe care încă o mai purta la ea.

– Nimic, iubito. Vladimir s-a oferit, cu foarte multă amabilitate, să ne ducă diseară la Sf. Alexandr Nevski.

Era Ajunul Crăciunului rusesc, iar Zoya ştia că toţii ruşii din Paris aveau să se afle acolo, dar nu era sigură dacă ar fi fost înţelept din partea bunicii ei să se ducă la slujba de la miezul nopţii la biserică. Poate că era mai bine să stea acasă. Oricum n-avea chef, dar Evghenia îşi îndreptă spatele, cu o expresie severă, zîmbindu-i lui Vladimir, care se întorsese cu lemnele de foc.

– Eşti sigură că te simţi în stare? o întrebă el.

– Desigur.

Şi, acum, ce mai conta?

– În viaţa mea n-am pierdut slujba din noaptea de Crăciun.

Dar ştiau amîndouă că le aştepta un an greu. Cu atît de mulţi oameni dragi dispăruţi, slujba nu putea decît să le amintească de anul trecut, cînd sărbătoriseră Crăciunul cu cei iubiţi în jur. Iar Zoya se gîndise toată ziua la Maşka şi la ceilalţi care-şi petreceau Crăciunul la Tobolsk.

– Revin la ora unsprezece, promise Vladimir, cînd plecă. Zoya plănuia să-şi ia cea mai bună rochie a ei, iar bunica sa îşi spălase şi îşi călcase singurul guler de dantelă decent pentru a-l purta la rochia neagră pe care i-o cumpărase Zoya.

A fost un Ajun de Crăciun trist, în apartamentul tăcut, cu camera goală a lui Antoine, holbîndu-se la ei ca un reproş. Cu cîteva zile înainte, Evghenia i-o oferise Zoyei, dar fata constatase că nu se putea îndura să se mute înăuntru. După Feodor şi Antoine, nu dorea camera, şi preferă să doarmă în continuare cu bunica ei, pînă-şi găseau un nou subchiriaş.

Îi gătì în seara aceea puiul, frigîndu-l cu băgare de seamă în micul cuptor. Era un lux să nu facă supă din el, dar alt dar ca să-l împartă între ele nu aveau şi amîndouă se concentrau cu disperare în încercarea de a nu-şi aminti zilele grandioase ale anilor trecuţi. În Ajunul Crăciunului, stăteau întotdeauna acasă, după care, la miezul nopţii, se duceau cu toată familia la biserică, iar a doua zi la Ţarskoe Selo, pentru a-l sărbători acolo cu Nicolae şi ceilalţi. Acum însă comentau despre pui, despre război, l-au menţionat şi pe Vladimir, orice, numai să-şi evite propriile gînduri. Cînd a auzit o uşoară bătaie la uşă, Zoya s-a ridicat să vadă cine era, dînd-o la o parte pe Sava, care spera şi ea o porţie de pui.

– Da?

Zoya se întreba dacă avea să fie răspunsul la rugăciunile lor, urmînd să apară un nou locatar, îndreptat spre ele de către Vladimir sau de vreun prieten de-al acestuia. Dar era un moment ciudat pentru a veni, şi

Zoya rămase buimăcită cînd auzi un glas familiar... nu era cu putinţă... şi totuşi aşa era. Deschise uşa, rămînînd cu ochii la el, absorbindu-i din priviri uniforma de gală, epoleţii şi chipiul cu însemne de alamă lucitoare, dar mai cu seamă chipul serios şi ochii albaştri, plini de căldură.

– Sărbători fericite, Zoya.

În faţa ei era Clayton. Nu-l văzuse de patru luni, dar Clayton cunoştea importanţa acelei date pentru ele şi mutase munţii, ca să plece la timp din Chaumont pentru a sărbători Crăciunul împreună. Avea o permisie de patru zile şi voia să şi-o petreacă alături de Zoya.

– Pot intra?

Fata stătea în uşă, năucă, incapabilă să scoată o vorbă, privindu-l mută de uimire.

– Eu... Doamne... chiar tu eşti?

– Aşa cred.

Zîmbi şi se aplecă blînd s-o sărute pe obraz. Flirtul lor din timpul verii nu ajunsese mai departe de-atît, dar acum dorea s-o cuprindă în braţe. Aproape că uitase cît de frumoasă era, aşa cum stătea, suplă şi graţioasă, în faţa lui.

Zoya îl urmă înăuntru, privindu-i fericită umerii laţi şi spatele drept, cu inima umplîndu-i-se de bucurie, în timp ce Clayton o saluta pe bunica ei, şi observă că avea la el o geantă, din care le scoase comori incredibile. Avea acolo biscuiţi copţi proaspăt, de la Cartierul general, o cutie cu bomboane de ciocolată, trei cîrnaţi mari şi groşi, o salată proaspătă, cîteva mere şi o sticlă cu vin din beciurile personale ale generalului Pershing. Erau nişte bogăţii mai presus de cuvinte, mai presus de tot ceea ce văzuseră în luni de zile. Zoya însă îl privea pe el, cu ochi rotunzi de fericire şi o expresie adoratoare.

– Sărbători fericite, contesă, îi ură el calm. Mi-a fost dor de amîndouă.

Dar nici pe jumătate atîta cît îi fusese Zoyei de el. Îşi dădea seama de asta şi mai mult, acum, cînd se afla în faţa lor.

– Mulţumesc, căpitane. Cum merge războiul? în-

trebă calmă Evghenia, privindu-şi nepoata, iar ceea ce văzu îi încălzi inima, înveselind-o pe dată. Acesta era bărbatul pe care îl dorise Zoya, indiferent că ea ştia sau nu. Se vedea limpede ca lumina zilei.

Era chipeş şi mîndru, stînd, viril şi înalt, în micul lor salonaş, eclipsînd totul în jur.

– Din păcate, încă nu e gata, dar ne ocupăm de asta. Ar trebui totuşi ca peste cîteva luni să avem situaţia sub control.

Resturile cinei erau pe masă, acum arătînd jalnic, în timp ce Zoya privea flămîndă ciocolata. Rîse, cînd îi oferi Evgheniei o bomboană, după care ea înfulecă două, ca un copil flămînd, iar Clayton rîse. Era atît de fericit s-o vadă.

– Va trebui să ţin minte cît de mult îţi plac astea, o tachină el, luîndu-i cu blîndeţe mîna într-a lui.

– Mmm?... Minunate!... Mulţumesc foarte mult...

Evghenia rîse, privind-o, arăta din nou atît de tînără şi fericită, în timp ce căpitanul o privi pe contesă peste capul fetei, întîlnindu-i ochii. Îmbătrînise în ultimele patru luni, acum amîndouă fiind mai slabe, mai obosite şi mai uzate, dar în ochii lui Zoya arăta minunat. Tînjea s-o îmbrăţişeze şi s-o ţină la pieptul lui.

– Te rog, ia loc, căpitane, îl invită Evghenia, elegantă şi mîndră, în pofida vîrstei, a durerilor şi a continuelor ei sacrificii pentru Zoya.

– Mulţumesc. Mergeţi la biserică în noaptea asta, doamnelor?

Ştia că pentru ele era un ritual. Zoya îi povestise despre procesiunile cu lumînări din Ajunul Crăciunului şi voia să le însoţească. Făcuse tot posibilul să fie în noaptea aceea cu ele. Zoya dădu din cap, cu tărie, întrebîndu-şi din ochi bunica.

– Vreţi să veniţi cu noi, domnule? îl invită Evghenia.

– Mi-ar plăcea foarte mult.

Le destupă sticla cu vin, iar Zoya scoase paharele pe care le primiseră de la el în vara trecută, privindu-l în tăcere cum turna. Parc-ar fi fost un vis, să-l vadă stînd acolo, în uniformă, ca o vedenie, şi-şi aminti deodată ce-i spusese lui Antoine. Nu se putea mărita cu un om

pe care nu-l iubea. Şi ştia că pe acesta îl iubea. S-ar fi putut mărita cu el, indiferent cît de bătrîn era, unde fusese sau ce se întîmplase cu el... dar erau gînduri nesocotite. Nici măcar nu mai primise o veste de la el, de două luni. Habar n-avea ce simţea el pentru ea, dacă ţinea la ea cît de cît. Tot ce cunoştea era generozitatea şi bunătatea lui, şi faptul că revenise în viaţa ei în Ajunul Crăciunului. Mai mult de-atît nu ştia. Dar, privindu-i pe amîndoi, Evghenia ştiu mai mult de-atît, mai mult chiar decît ştia Clayton însuşi, în timp ce stătea acolo.

Vladimir sosi la scurt timp după ora unsprezece. Promisese să le ducă la biserică şi fu surprins cînd îl văzu pe Clayton. Contesa făcu prezentările, iar Vladimir îi cercetă chipul, întrebîndu-se cine era şi ce căuta acolo, dar lumina din ochii Zoyei avea multe de spus. Părea că supravieţuise ultimelor luni numai pentru a trăi momentul acela.

Clayton o însoţi pentru cîteva momente în bucătărie, în timp ce Evghenia îi turna prinţului puţin vin, şi o atinse uşor pe braţ, trăgînd-o încet spre el. Buzele sale îi atinseră gingaş părul mătăsos şi închise ochii, cuprinzînd-o în braţe.

– Mi-a fost îngrozitor de dor de tine, mititico... Am vrut să-ţi scriu, dar n-am putut. Acum totul e strict secret. E un miracol, pînă şi că m-au lăsat să vin aici.

Era implicat profund în planurile lui Pershing pentru Forţa expediţionară americană. Se desprinse de ea, privind-o cu ochii săi albaştri, calzi.

– Ţi-a fost cît de cît dor de mine?

Zoya nu putea vorbi şi, drept răspuns, ochii i se umplură de lacrimi. Totul le fusese atît de greu, sărăcia, lipsa de hrană, frigul iernii, războiul. Era un coşmar, iar acum, deodată, iată-l aici, cu prăjiturile şi vinul, şi cu braţele sale puternice petrecute strîns împrejurul ei.

– Mi-a fost foarte dor de tine, şopti ea răguşită, ferindu-şi ochii. Se temea pînă şi să se uite la el, ar fi văzut prea mult în ochii ei. Dar lîngă el se simţea într-o asemenea siguranţă, ca şi cum l-ar fi aşteptat o viaţă întreagă. Apoi auzi din uşa bucătăriei o tuse politicoasă

şi se întoarseră amîndoi. Era prinţul Vladimir, privindu-i cu invidie tăcută.

– Curînd trebuie să plecăm spre biserică, Zoya Konstantinovna, îi spuse el în rusă, întîlnind, pentru un moment, ochii lui Clayton. Veniţi şi dumneavoastră, domnule? Doamnele merg la slujba de la miezul nopţii.

– Mi-ar face mare plăcere.

Îşi coborî privirea spre Zoya.

– Crezi că pe bunica ta ar deranja-o?

– Fireşte că nu, vorbi Zoya în numele amîndurora, dar mai ales al ei înseşi, în timp ce se trezi întrebîndu-se unde locuia Clayton. Se gîndi să-i ofere camera lui Antoine, dar bănuia, pe bună dreptate, că bunica ei ar fi considerat că nu se cuvenea. Nu că ar mai fi contat. Ce se mai cuvenea şi ce nu, cînd n-aveai mîncare, bani, căldură, iar lumea în care trăiseşi nu mai era? Cine mai exista ca să-i pese de ce se cuvenea? Acum totul i se părea o prostie, iar Clayton o luă delicat de mînă şi o conduse afară din bucătărie. Sava îi urmă îndeaproape, ridicîndu-şi privirea spre ei, în speranţa unei bucăţele de mîncare. Zoya se aplecă şi-i dădu în tăcere unul dintre valoroşii biscuiţi.

Bunica se duse să-şi ia mantoul şi pălăria, iar Zoya îşi luă şi ea haina uzată dintr-un cui de lîngă uşă, pe cînd cei doi bărbaţi le aşteptau, conversînd politicoşi despre război, despre vreme şi despre perspectivele de pace din lunile următoare. Vladimir părea să-l privească destul de critic dar, împotriva propriei voinţe, nu-l putea antipatiza. Americanul era prea bătrîn pentru Zoya, fireşte, iar Evghenia ar fi fost necugetată să lase să se întîmple ceva între ei. După război, el avea să se întoarcă la New York, uitînd de fata drăguţă cu care cochetase la Paris. Dar, desigur, Vladimir nu-l putea învinui că o dorea. El însuşi încă mai tînjea după ea, deşi de-o lună îi făcea curte unei prietene de-a fiicei sale. Era o fată rusoaică inimoasă, de familie bună, care venise la Paris în primăvara trecută, la fel ca toţi ceilalţi, şi-şi cîştiga modest existenţa din croitorie. Ea şi fiica lui aveau să-l aştepte la biserică.

Clayton o ajută pe bătrîna contesă să coboare

scara, în timp ce Zoya îi privea, iar Vladimir mergea în frunte, spre taxiul său. Au mers încet pe străzile liniştite, Clayton privind în jur şi, mai ales, spre Zoya. Părea să aibă nevoie de puţină distracţie şi de cîteva mese bune. Îi trebuia şi o haină nouă, cea veche fiind roasă aproape pînă la urzeală, în timp ce vîntul şuiera prin jurul lor în faţa bisericii Sf. Alexandr Nevski.

Era o biserică veche şi frumoasă, iar cînd au ajuns, înăuntru era deja o mulţime de oameni. Intrînd, au auzit de pe trepte muzica de orgă şi, de jur împrejur, un murmur scăzut de glasuri. Mirosea dulce a tămîie, în biserică era cald şi deodată ochii Zoyei se umplură de lacrimi, privind în jur la chipurile familiare şi auzindu-i pe toţi vorbind ruseşte. Era aproape ca şi cum s-ar fi întors acasă, toţi cu feţele vii şi însufleţite, ţinînd în mînă cîte o lumînare înaltă. Vladimir îi dădu una Evgheniei şi alta lui Clayton, iar Zoya luă una de la un băieţel. Acesta ridică privirea spre ea cu un surîs sfios, urîndu-i Crăciun fericit. Iar acum nu se mai putea gîndi decît la alte Crăciunuri, la alte zile... la Maria şi Olga, Tatiana şi Anastasia... mătuşa Alexandra şi unchiul Nicolae... şi micul Alexis... În fiecare an se duceau împreună la slujba de Înviere, atît de asemănătoare cu aceasta... şi, în timp ce Zoya îşi alunga cu forţa amintirile, Clayton o luă uşor de mînă, ţinînd-o astfel, ca şi cum i-ar fi putut citi gîndurile, văzînd ceea ce vedea şi ea cu ochiul minţii. În timp ce cîntau primul imn o cuprinse cu braţul, copleşit de frumuseţea glasurilor ruseşti cu intonaţii puternice. Pe obrajii bărbaţilor se rostogoleau încet lacrimi, multe dintre femei plîngeau, amintindu-şi de viaţa pe care o trăiseră împreună într-un loc pe care n-aveau să-l uite niciodată. Pentru Zoya era aproape insuportabil, mirosurile, sunetele, sentimentele chinuitor de familiare. Cu ochii închişi, şi-l putea închipui pe Nicolai stînd alături, împreună cu mama şi tatăl ei. I se părea aproape că era din nou mică, aşa cum stătea acum lîngă Clayton, încercînd să-şi închipuie că erau din nou în Rusia.

După slujbă, s-au apropiat de ei nenumăraţi cunoscuţi. Bărbaţii se înclinau şi-i sărutau mîna Evgheniei, cei care fuseseră servitori îngenuncheau scurt la picioa-

rele ei, oamenii plîngeau fără ascunzişuri şi se îmbrăţişau, în timp ce Clayton îi privea. Zoya îl prezentă multora dintre cunoscuţi. Existau atîtea feţe care-i păreau familiare, deşi nu-i ştia pe toţi. Ei însă păreau să le cunoască, pe ea şi pe Evghenia. Era acolo marele duce Kiril şi alţi cîţiva veri de-ai Romanovilor, toţi îmbrăcaţi în haine vechi, cu pantofi uzaţi şi cu chipuri care abia dacă le ascundeau necazurile. Simpla prezenţă acolo era dureroasă şi totuşi îi şi încălzea inima, ca o scurtă călătorie într-un trecut pe care cu toţii doreau să-l regăsească şi aveau să-şi petreacă o viaţă întreagă retrăindu-l.

Evghenia părea epuizată, stînd lîngă Vladimir. Mîndră, cu capul sus, îi saluta pe toţi cei ce veneau s-o întîlnească, urmînd un moment cumplit, cînd marele duce Kiril veni la ea, suspinînd ca un copil. Nici unul din ei nu putu vorbi, iar Evghenia îl atinse cu un gest de binecuvîntare tăcută. Zoya o apucă uşor de braţ şi, cu o privire spre Vladimir, o conduse încet afară, la taxi. Fusese o noapte grea pentru toţi, dar însemna mult să fi fost acolo. Se rezemă de spătar cu un oftat obosit şi ochi în care se citeau nespus de multe.

– A fost o slujbă frumoasă, spuse încet Clayton, emoţionat mai presus de orice cuvinte. Li se putea simţi iubirea, mîndria, credinţa şi suferinţa. Şi era aproape ca şi cum, printr-un consens tacit, s-ar fi rugat pentru ţarul lor, şi pentru soţia şi copiii lui. Clayton se întreba dacă Zoya mai primise vreo veste de la Maria, dar nu voia s-o întrebe în faţa Evgheniei. Era mult prea dureros.

– Îţi mulţumesc că m-ai invitat şi pe mine.

Le conduse înapoi la etaj, iar Vladimir turnă vinul rămas. Văzînd ochii trişti şi faţa obosită a Evgheniei, lui Clayton îi păru rău că nu le adusese coniac. Înteţi focul şi o mîngîie absent pe Sava, în timp ce Zoya mînca în tăcere încă un biscuit.

– Ar trebui să te duci la culcare, bunico.

– Într-un minut.

Voia să stea un moment acolo şi să-şi amintească, după care îi privi cu tandreţe pe toţi.

– Sărbători fericite, copii. Dumnezeu să ne binecu-

vînteze pe toţi.

Luă o înghiţitură de vin şi se ridică încet.

– Acum vă las. Sînt foarte obosită.

Clayton văzu că abia putea merge, în timp ce Zoya o ajuta să treacă în camera ei, revenind peste cîteva momente. Nu peste mult timp plecă şi Vladimir, cu o ultimă privire invidioasă spre Clayton. Îi zîmbi, însă. Era un om norocos, ca Zoya să se uite la el în felul în care se uita. Era atît de tînără, atît de frumoasă şi de plină de viaţă.

– Sărbători fericite, Zoya.

Avea ochii trişti, încă emoţionaţi de slujba religioasă.

– Sărbători fericite şi dumitale, prinţe Vladimir.

O sărută pe obraji şi coborî grăbit scara spre taxiul lui. Fiica sa şi prietena ei îl aşteptau acasă. Şi, cînd uşa se închise, Zoya se întoarse tăcută spre Clayton. Totul era atît de dulce-amărui, vechiul şi noul, fericirea şi tristeţea. Amintirile şi realitatea... Konstantin, Nicolai... Vladimir... Feodor... Antoine... iar acum, Clayton... Privindu-l, şi-i aminti pe toţi, iar părul îi străluci ca aurul în lumina focului. Clayton se apropie încet de ea şi-i apucă mîinile, fără o vorbă, strîngînd-o la piept şi sărutînd-o.

– Sărbători fericite.

O spuse în rusă, aşa cum auzise în repetate rînduri la Sf. Alexandr Nevski.

Zoya i-o repetă şi, un lung răstimp, Clayton stătu astfel, ţinînd-o îmbrăţişată. Îi mîngîia blînd părul, ascultînd trosnetele focului, în timp ce Sava dormea alături.

– Te iubesc... Zoya...

Nu dorise să i-o spună încă, voise să fie sigur, şi totuşi, era. O ştia din septembrie, cînd se despărţise de ea.

– Şi eu te iubesc, şopti ea cuvintele pe care-i era atît de uşor să i le spună lui. O, Clayton... te iubesc...

Dar apoi? Era războiul şi în cele din urmă el trebuia să plece din Paris, înapoi la New York. N-avea să se gîndească la asta acum. Pur şi simplu nu putea.

O trase uşor pe canapea şi au rămas ţinîndu-se de mînă, ca doi copii fericiţi.

– Mi-am făcut atîtea griji pentru tine. Mi-aş fi dorit să

pot sta aici, în toate aceste luni.

Iar acum nu aveau decît patru zile, o mică insulă de momente într-o mare tulburată care putea să-i înece oricînd.

– Ştiam că ai să te întorci, zîmbi ea. Cel puţin, aşa speram.

Şi era mai mult decît mulţumită că nu-i îngăduise bunicii ei s-o forţeze la căsătoria cu Antoine. Dacă ar fi ascultat-o, poate ar fi fost măritată cu el, sau chiar cu Vladimir, în momentul cînd Clayton revenea la ea.

– Am încercat să mă opun, să ştii, oftă el, întinzîndu-şi picioarele lungi pe hidosul covor purpuriu. Se rosese şi mai mult în ultimele luni. Totul în apartament arăta dărăpănat, vechi şi şubred, cu excepţia frumoasei fete de lîngă el, a chipului ei precis conturat, ca o camee perfectă, chipul pe care-l visase luni de zile, în ciuda tuturor motivelor pe care şi le impunea ca s-o uite.

– Sînt prea bătrîn pentru tine, Zoya. Ai nevoie de un om tînăr, care să descopere viaţa alături de tine şi să te facă fericită.

Dar cine să fie? Fiul vreunui prinţ rus, un băiat care avea la fel de puţin ca ea? Adevărul era că avea nevoie de cineva care să o îngrijească şi voia ca el să fie acela.

– Mă faci fericită, Clayton. Mai fericită decît am fost vreodată... zîmbi ea cu sinceritate... de mult, mult timp, oricum.

Se întoarse spre el, serioasă.

– Nu-mi doresc pe cineva mai tînăr. Nu contează cît de bătrîn sau de tînăr eşti. Contează numai ceea ce simţim. Nu mi-ar păsa dac-ai fi bogat sau sărac, sau în vîrstă de-o sută de ani, sau de zece. Dacă iubeşti pe cineva, nimic din toate astea n-ar trebui să conteze.

– Dar uneori au importanţă, mititico.

Era mai bătrîn şi mai înţelept decît ea.

– Trăim timpuri ciudate, tu ai pierdut totul, eşti prinsă aici ca într-o capcană, într-un război, într-un ţinut străin. Amîndoi sîntem străini aici... dar mai tîrziu, cînd lucrurile se vor linişti, s-ar putea să mă priveşti şi să te întrebi: „Ce caut eu alături de el?"

Îi zîmbi, temîndu-se să nu se întîmple întocmai aşa cum prezisese.

– Războiul are efecte ciudate.

Mai văzuse întîmplîndu-li-se şi altora.

– Pentru mine, acest război e veşnic. Nu mă mai pot întoarce acasă. O... unii dintre ei cred că ne vom putea întoarce într-o zi... dar acum a avut loc încă o revoluţie. Totul va fi diferit, pentru totdeauna. Iar noi sîntem aici. Aceasta e de-acum înainte viaţa noastră, realitatea...

Îl privi cu gravitate, dintr-o dată nemaifiind un copil, oricît de tînără era ca ani.

– Tot ce ştiu e cît de mult te iubesc.

– Mă faci să mă simt atît de tînăr, mica mea Zoya.

O îmbrăţişă din nou, iar ea îi simţi căldura şi forţa, toate stările minunate pe care le simţise demult, cînd o lua tatăl ei în braţe.

– Atît de fericit mă faci!

De astă dată, îl sărută şi deodată Clayton o strînse mai puternic, fiind nevoit să-şi înfrunte propria pasiune pentru ea. Visase la ea atîta timp, îl chinuise dorul de ea, nevoia de ea, iar acum abia-şi mai putea învinge propriile sentimente şi dorinţe. Se ridică, ducîndu-se la fereastră să privească în grădină, după care, brusc, se întoarse spre ea, întrebîndu-se pe ce cale aveau s-o apuce acum vieţile lor. Se întorsese la Paris ca s-o vadă şi, totuşi, deodată, se temea de ceea ce s-ar fi putut întîmpla. Numai Zoya părea calmă şi sigură de sine, convinsă că, stînd acolo cu el, făcea lucrul potrivit. Îl privea cu ochi liniştiţi.

– Nu vreau să facem nimic ce-ai regreta, mititico. Dansezi săptămîna asta?

Fata clătină din cap, iar el surîse.

– Bine, atunci vom avea timp înainte de-a trebui să mă întorc la Chaumont. Cred că acum e vremea să te las.

Era ora trei dimineaţa, dar Zoya nu se simţea deloc obosită, în timp ce-l conducea la uşă, urmată de Sava.

– Unde stai?

– Generalul a fost amabil să mă lase să folosesc de data asta casa lui, din Odgen Mills.

Acolo se cunoscuseră, în frumosul *hôtel particulier* de pe rue de Varenne, pe Malul Stîng, unde se plimbaseră prin grădină, în seara recepţiei pentru *Baletul rus*.

– Pot veni să te iau mîine dimineaţă?

– Mi-ar plăcea mult, dădu ea din cap, fericită.

– Vin la ora zece.

O sărută din nou, în uşă, nesigur unde aveau să se ducă, dar conştient pînă-n adîncul inimii că acum nu mai exista cale de întoarcere.

– Noapte bună, căpitane, îl tachină Zoya, cu ochii jucîndu-i ca niciodată. Noapte bună, iubitul meu, îi ură ea încet, în timp ce Clayton cobora grăbit scara, venindu-i să danseze. Nu se putea abţine să nu zîmbească, gîndindu-se că niciodată în viaţa lui nu mai fusese atît de fericit.

Capitolul 21

– Pesemne că ai venit foarte tîrziu la culcare azi-noapte, spuse calmă Evghenia, la micul dejun. Zoya îi tăiase cîteva mere şi prăjise o felie din pîinea pe care le-o adusese Clayton.

– Nu foarte, îşi feri ea ochii, sorbind din ceai, după care mîncă pe furiş o bomboană de ciocolată.

– Eşti încă un copil, *malenkaia,* spuse bunica ei aproape cu tristeţe, privind-o. Ştia ce urma şi se temea pentru ea. Era un om cumsecade, dar nu se aflau într-o situaţie de invidiat. I-o spusese şi Vladimir, în seara trecută, iar ea nu putea să-l contrazică, dar mai ştia şi că nici pe Zoya n-o putea opri. Poate căpitanul avea să fie mai înţelept decît fata, dar, cum făcuse tot drumul de la Chaumont ca s-o vadă, i se părea improbabil. Şi era evident pentru oricine-l vedea că se îndrăgostise nebuneşte de Zoya.

– Am optsprezece ani, bunico.

– Şi asta ce înseamnă? zîmbi tristă bătrîna.

– Înseamnă că nu sînt atît de proastă, pe cît mă crezi.

– Eşti suficient de proastă ca să te îndrăgosteşti de un om îndeajuns de bătrîn ca să-ţi fie tată. Un om care e

într-o ţară străină, cu o armată angajată în război, un om care într-o zi se va duce acasă şi te va lăsa aici. Trebuie să te gîndeşti la asta înainte de-a face vreo prostie.

– N-am să fac nici o prostie.

– Ia seama să nu faci.

Dar deja era îndrăgostită de el şi ajungea atît, ca să-i provoace suferinţe la plecare. Şi avea să plece, la sfîrşitul războiului, dacă nu mai devreme.

– N-o să se însoare cu tine. Trebuie să ştii asta.

– Oricum nu vreau eu să mă mărit cu el.

Dar aceasta era o minciună şi o ştiau amîndouă.

Cînd sosi în apartament, puţin după micul dejun, Clayton văzu expresia stînjenită din ochii bătrînei. De astă dată îi adusese flori, trei ouă proaspete şi încă o pîine.

– Mă voi îngrăşa, în timp ce eşti în vizită la noi, căpitane, îi zîmbi ea cu graţie. Era un om fermecător. Dar Evghenia încă se temea foarte mult pentru Zoya.

– Nu e nici un pericol, madame. Aţi dori să faceţi o plimbare prin Tuileries, cu noi?

– Aş veni, surîse ea, aproape simţindu-se din nou tînără; Clayton părea să aducă pretutindeni cu el lumină şi fericire, cu darurile sale pline de consideraţie şi felul amabil de-a fi, atît de asemănător cu al fiului ei, cu ochii lui calzi şi rîsul spontan. Dar mă tem că genunchii mei nu or să fie de acord. Se pare că în iarna asta am un uşor reumatism.

„Uşorul" reumatism despre care vorbea ar fi ologit o femeie mai slabă. Numai Zoya bănuia prin ce dureri trecea.

– Atunci, îmi permiteţi s-o scot pe Zoya la o plimbare?

Era bine crescut şi manierat, şi-l plăcea enorm.

– Foarte amabil din partea dumitale să mă întrebi, tinere. Nu cred că pe Zoya ar putea-o opri ceva.

Rîseră amîndoi, în timp ce Zoya se ducea să-şi ia lucrurile, roşind fericită, mai viu decît hainele uzate şi

rochiile învechite. Pentru prima oară, de luni de zile, îi era dor să poarte iar ceva frumos. Avusese atîtea rochii minunate la St. Petersburg, toate arse şi dispărute deja, dar încă nu uitate.

Zoya îşi sărută bunica de rămas-bun, iar bătrîna îi privi plecînd, fericită pentru ei, în timp ce Clayton lua mîna Zoyei. Nu se putea simţi pentru ei altceva. Păreau să însufleţească odaia cu emoţia lor. Plecînd, Zoya sporovăia bucuroasă, iar Evghenia îi auzi coborînd grăbiţi scara. În stradă aştepta o maşină a Statului major, care fusese rechiziţionată pentru armată.

– Ei, unde-ai vrea să mergem? îi zîmbi el, de la volan. Îţi stau cu totul la dispoziţie.

Zoya era şi ea liberă. Nu avea repetiţii sau spectacole pentru care să-şi facă griji. Putea petrece cu Clayton fiecare minut.

– Hai să mergem în *Faubourg St. Honoré*. Vreau să mă uit prin toate magazinele. Niciodată n-am timp de aşa ceva şi, în plus, oricum nu prea are rost.

Îi spuse, în maşină, cît de mult le plăcuseră hainele, ei şi Maşkăi, şi ce rochii frumoase avusese mătuşa Alexandra.

– Şi mama mea era întotdeauna elegant îmbrăcată. Dar n-a fost niciodată fericită.

Era ciudat că o recunoştea faţă de el, dar i se părea atît de natural să-i spună totul, voia să-i împărtăşească fiecare gînd al ei, fiecare dorinţă, fiecare vis şi amintire, astfel ca s-o cunoască mai bine.

– Mama era foarte nervoasă. Bunica spune că tata o răsfăţa, chicoti ea deodată, simţindu-se din nou ca pe vremuri.

– Ar trebui să fii şi tu răsfăţată. Şi poate că într-o zi vei fi, întocmai ca mama ta.

Zoya rîse sonor, în timp ce parcau maşina şi coborau pe trotuar.

– Nu cred că m-ar face să devin prea nervoasă.

Clayton rîse şi el, potrivindu-i mîna la braţul lui, în timp ce porneau agale la plimbare.

Ceasurile părură să zboare pe lîngă ei ca tot atîtea clipe.

Au mîncat de prînz la *Café de Flore*, Clayton găsind că părea mai fericită decît fusese în vara trecută. Pe-atunci încă mai era sub imperiul şocului, dar acum, cel puţin o parte din suferinţă se mai estompase. Se afla la Paris de nouă luni. Încă-i mai era greu să creadă că în urmă cu doar un an fusese la St. Petersburg şi că viaţa încă mai era normală.

– Ai primit în ultima vreme vreo veste de la Maria?

– Da, în sfîrşit. Se pare că-i place la Tobolsk, dar e o fată atît de înţelegătoare, zău că da. Scria că locuiesc într-o căsuţă mică, ea şi cu surorile ei stînd într-o singură cameră, iar unchiul Nicolae le învaţă istorie tot timpul. Spune că pînă şi în Siberia iau lecţii. Cred că vor putea reveni curînd în Rusia. Unchiul Nicolae spune că revoluţionarii nu le vor face nici un rău, vor doar să-i ţină acolo deocamdată. Însă li se pare atît de crud şi de absurd.

Zoya încă mai era furioasă pe englezi, pentru că nu le acordaseră azil, în martie anul trecut. Dacă o făceau, acum ar fi putut să fie cu toţii împreună, la Londra sau Paris.

– Sînt sigură că bunica s-ar fi dus la Londra, dacă erau şi ei acolo.

– Atunci nu te-aş fi întîlnit, nu-i aşa? Iar asta ar fi fost groaznic. Poate e chiar mai bine că a trebuit să veniţi la Paris, ca să-i aşteptaţi pînă pleacă din Rusia.

Nu voia s-o alarmeze, dar niciodată nu fusese atît de încrezător, ca unii, că în ultimă instanţă ţarul şi familia sa ar fi în siguranţă în Rusia. Dar nu era decît o presimţire şi nu voia să-i spună nimic care s-o îngrijoreze, pe cînd îşi terminau masa şi porneau pe bulevardul St. Germain, în soarele de iarnă. Prînzul la *Café de Flore* fusese plăcut, iar Zoya simţea că avea la dispoziţie numai timp liber, fără nici o repetiţie sau reprezentaţie.

Au hoinărit o vreme fără ţintă, în cele din urmă pornind pe rue de Varenne, unde şi-au dat seama

amîndoi că se aflau lîngă locuinţa lui.

– Vrei să intrăm puţin în casă?

Zoya mai păstra amintiri plăcute ale casei, din noaptea cînd se cunoscuseră, şi dădu din cap fericită, în timp ce-şi continuau drumul. Clayton îi povesti despre New York, despre copilăria lui şi anii la Princeton. Îi spuse că locuia într-o casă pe Fifth Avenue, fata găsind că suna foarte drăguţ.

– De ce n-aţi făcut copii, cînd aţi fost căsătoriţi? N-aţi vrut?

Avea inocenţa tinereţii, neînfricarea de a păşi pe terenuri nesigure, care cu vîrsta începe să se estompeze. Nu-i trecu nici un moment prin minte posibilitatea că nu-i putuse face.

– Mi-ar fi plăcut să avem copii, dar soţiei mele, nu. Era o fată foarte frumoasă şi egoistă, pe care o interesau mult mai mult caii ei. Acum are o fermă superbă în Virginia, cu teren de vînătoare. Călăreai mult, cînd stăteai în Rusia?

– Da, zîmbi ea. Vara, la Livadia, şi uneori la Ţarskoe Selo. Fratele meu m-a învăţat să călăresc cînd aveam patru ani. Se purta îngrozitor de urît şi ori de cîte ori cădeam mă făcea proastă.

Dar Clayton îşi putea da seama din simplul mod cum vorbea despre el cît de mult îl iubise.

Între timp, ajunseseră la casa Mills, Clayton descuind cu cheia sa şi intrînd amîndoi. Tot Statul major al generalului era la Chaumont.

– Vrei o ceaşcă cu ceai? întrebă el, în timp ce paşii le răsunau cu ecouri prin sălile de marmură.

– Aş dori.

Afară era frig şi-şi uitase mănuşile acasă. Şi, deodată, absolut fără nici un motiv, îşi aminti de samurul pe care-l lăsase în Rusia. În timpul fugii, purtaseră pe cap şaluri groase. Bunica ei socotise, pe bună dreptate, că nişte căciuli de blană pretenţioase ar fi atras prea mult atenţia.

Îl urmă în bucătărie şi, peste un moment, ceainicul

aburea. Clayton turnă două ceşti cu ceai şi se aşezară la şuetă, în timp ce soarele asfinţea încet peste grădină. Zoya avea senzaţia că ar fi putut sta de vorbă cu el ceasuri în şir, dar deodată glasurile le amuţiră şi îl simţi pe Clayton privind-o ciudat.

– Ar trebui să te duc acasă. Bunica ta va fi îngrijorată.

Era trecut de ora patru şi lipsiseră toată ziua, dar Zoya avusese inspiraţia s-o prevină pe Evghenia că era posibil să nu se întoarcă acasă la cină. Cu doar patru zile de permisie la dispoziţie, voiau să petreacă împreună fiecare moment posibil.

– I-am spus că s-ar putea să nu ne întoarcem pînă mai tîrziu.

După, care, îi veni un gînd.

– Vrei să fac cina aici?

Părea o idee comodă, nemaitrebuind să iasă, puteau sta şi sporovăi încă vreo cîteva ore, cum făcuseră toată ziua.

– Pe-aici e ceva de mîncare?

– Nu ştiu, zîmbi Clayton; era atît de tînără şi de frumoasă, aşezată în faţa lui. Ar trebui să te duc undeva. Eventual la *Maxim*. Nu ţi-ar plăcea?

– Nu contează, răspunse ea cu sinceritate. Nu voia decît să fie cu el.

– Oh, Zoya...

Ocoli masa din bucătărie, pentru a o îmbrăţişa. Voia s-o scoată din casă înainte de-a se întîmpla un lucru pe care l-ar fi regretat. Atracţia ei era atît de mare, încît devenea aproape dureroasă.

– Nu cred c-ar fi bine să stăm aici, spuse el calm, cu mult mai multă înţelepciune decît ea.

– Se va supăra generalul că am venit eu aici?

Inocenţa ei îl mişcă adînc şi, coborîndu-şi privirea spre ea, rîse uşor.

– Nu, iubito, generalul nu s-ar supăra. Dar nu sînt sigur că mă mai pot stăpîni multă vreme. Eşti mult prea frumoasă ca să fiu demn de încredere, singur cu tine.

Nu ştii ce noroc ai că n-am sărit peste masă să te înhaţ.

– Asta plănuiai să faci, căpitane?

– Nu. Dar mi-ar plăcea.

Amîndoi erau perfect relaxaţi, pe cînd el îi mîngîia părul lung şi roşcat.

– Mi-ar plăcea să fac multe cu tine... să mergem în sudul Franţei, după război... şi în Italia... Ai fost vreodată acolo?

Fata clătină din cap, închizînd ochii. Parcă s-ar fi aflat într-un vis, singură cu el.

– Cred că e timpul să plecăm, repetă el încet, încăperea părînd complet încremenită. Merg să mă schimb. Vin într-un minut.

Dar păru să întîrzie la nesfîrşit, timp în care Zoya umblă tăcută prin camerele elegante de la parter, după care, dintr-o dată, cu un sentiment răutăcios, se hotărî să pornească pe scara de marmură, în căutarea lui.

La etajul întîi se aflau cîteva saloane, o frumoasă bibliotecă plină cu cărţi, atît în franceză, cît şi în engleză, uşi închise şi apoi, în depărtare, îl auzi. Se schimba, fredonînd, iar Zoya zîmbi, incapabilă să stea departe de el, nici chiar pentru doar cîteva minute.

– Alo?... strigă, dar Clayton n-o auzi, în baie curgea apa şi, cînd reveni în dormitor, o găsi acolo, nemişcată, ca o căprioară în pădure. El era îmbrăcat în pantaloni, cu pieptul gol. Se hotărîse să se mai bărbierească o dată, în grabă, înainte de-a o scoate la cină în oraş. Avea în mîini un prosop şi chipul îi era încă umed, privind-o cu neaşteptată uimire.

– Ce cauţi aici?

Părea aproape speriat, de el însuşi, dar nu şi de fermecătoarea Zoya.

– Mă plictiseam jos, fără tine.

Se apropie de el încet, sub efectul unei forţe magnetice cum nu mai simţise niciodată. Părea că, fără nici un act de voinţă din partea ei, era atrasă spre el ireversibil. Clayton lăsă prosopul să-i cadă la picioare şi o trase spre el, sărutînd-o pe faţă, pe ochi şi pe buze,

gustîndu-i dulceaţa pielii pînă îl apucă ameţeala.

– Du-te jos, Zoya.

Glasul îi era răguşit şi voia s-o desprindă de el, dar nu se putea îndura s-o facă.

– Te rog...

Fata ridică spre el privirea, atît de tristă, aproape rănită, dar fără teamă.

– Nu vreau...

– Zoya, te rog...

Dar nu făcu decît s-o sărute iar şi iar, simţindu-i inima lipită de pieptul lui bătînd nebuneşte.

– Clayton, te iubesc...

– Şi eu te iubesc.

Şi, în sfîrşit, dureros, se dezlipi de ea.

– Nu trebuia să vii aici, prostuţo.

Încerca să ia lucrurile în uşor, îndepărtînd-o, şi se întoarse să scoată o cămaşă din dulap, dar cînd reveni, ea continua să stea acolo, iar cămaşa îi căzu din mîini, în timp ce se apropia iarăşi de ea.

– Nu mai pot suporta mult asta, micuţo.

Îl scotea din minţi, cu tinereţea şi frumuseţea ei senzuală.

– Zoya, nu mi-aş ierta-o niciodată dacă...

– Dacă...?

Fata dispăruse, în faţa lui stînd o femeie în toată firea.

– Dacă m-ai iubi? Ce contează, Clayton? Nu mai există nici un viitor... nu e decît prezentul. Nu mai există mîine.

Era lecţia cea mai dură pe care o învăţase în ultimul an. Şi ştia cît de mult îl iubea.

– Te iubesc.

Era atît de mică, de mîndră şi de puternică, încît i se rupea inima văzîndu-i expresia din ochi, care-l înştiinţa că nu se temea de el, îl iubea doar.

– Nu ştii ce faci.

O înlănţuise din nou cu braţele, legănînd-o ca pe un copil.

– Nu vreau să-ţi fac nici un rău.

– N-ai putea... Te iubesc prea mult... niciodată nu mi-ai face rău.

Şi atunci, Clayton nu-şi mai putu găsi cuvintele de-a o convinge să plece. O dorea prea mult, de prea mult timp îl chinuia dorul de ea. Gura lui o cotropi pe a ei şi, pe negîndite, îşi lăsă mîinile să-i desprindă veşmintele de trup şi o purtă cu blîndeţe spre pat, ţinînd-o în braţe, mîngîind-o şi sărutînd-o, în timp ce şi ea îl săruta, plîngînd încet. Propriile lui haine se mistuiră dintre ei şi se strecurară în enormul pat cu baldachinul suspendat deasupra ca o binecuvîntare. În cameră era întuneric, dar în lumina filtrată din baie îi putu vedea faţa, în timp ce făcea dragoste cu ea, sărutînd-o, strîngînd-o în braţe şi iubind-o cum niciodată nu mai iubise o femeie.

Părură să fi trecut ceasuri întregi cînd în sfîrşit rămaseră întinşi unul lîngă altul, iar Zoya oftă fericită, cuibărindu-se lîngă el ca un pui de animal căutîndu-şi mama. Ochii lui Clayton erau serioşi, se gîndea la ceea ce făcuseră, rugîndu-se să nu fi rămas însărcinată. Se rostogoli pe o parte şi se rezemă într-un cot, privind-o.

– Nu ştiu dacă trebuie să fiu furios pe mine însumi, sau doar să mă las în voia fericirii pe care o simt acum. Zoya... iubito, regreţi?

Era îngrozit de asta, dar pe chipul ei se ivi un zîmbet feminin şi întinse braţele spre el, în timp ce Clayton simţea dorinţa pentru ea inundîndu-l din nou. Au stat în pat, vorbind şi făcînd dragoste, pînă aproape de miezul nopţii, cînd el s-a uitat la ceasul de pe noptieră, cu neaşteptată groază.

– O, Doamne, Zoya! Mă omoară bunica ta!

Fata rîse de el, în timp ce Clayton sărea din pat, trăgînd-o după el.

– Îmbracă-te... şi nici măcar nu ţi-am dat de mîncare!

– N-am observat.

Chicotea ca o şcolăriţă şi deodată Clayton se întoarse, cuprinzînd-o din nou în braţe.

– Te iubesc, fetiţă nebună. Ştii asta? Bătrîn cum sînt, te ador.

– Bine. Fiindcă şi eu te iubesc şi nu eşti bătrîn, eşti al meu!

Îl trase uşor de părul argintiu, aducîndu-i faţa aproape de a ei.

– Să nu uiţi, indiferent ce se va întîmpla cu oricare din noi, să nu uiţi cît de mult te iubesc!

Era o lecţie pe care o învăţase de timpuriu în viaţă, aceea că nu ştiai niciodată cînd te lovea durerea. Acest gînd îl mişcă profund, şi o strînse cu putere la piept.

– N-o să se întîmple nimic, micuţo, acum eşti în siguranţă.

Îi umplu cu apă caldă enorma cadă, simplul lux al acestui fapt fiind prea mult pentru ea. Un moment, îşi putu spune că revenise în Palatul Fontanka, dar, pe cînd se îmbrăca din nou în rochia ei urîtă, de lînă cenuşie, încălţînd pantofii negri, uzaţi, ştiu că nu era aşa. Purta ciorapi negri de lînă ca să-i ţină cald şi, cînd se văzu în oglindă, i se păru că arăta ca o orfană.

– Dumnezeule, arăt groaznic, Clayton. Cum mă poţi iubi cînd sînt în halul ăsta?

– Eşti frumoasă, prostuţo. Fiecare centimetru de piele, fiecare fir de păr roşu ca focul... tot ce ai şi ce eşti, îi şopti el în păr, avînd senzaţia că ar fi mirosit nişte flori de vară. Te ador.

Abia s-au putut sili să plece, dar Clayton ştia că trebuia s-o ducă acasă, în apartamentul de lîngă Palais Royal. Nu exista nici o cale de-a putea sta cu el toată noaptea şi, în timp ce o urma pe scară spre etajul trei, o sărută pentru ultima oară, în holul dărăpănat şi întunecos, iar Zoya descuie uşa, pentru a o vedea pe Evghenia adormită pe scaun, în aşteptarea lor. Ochii li se întîlniră pentru cea din urmă oară, în timp ce Zoya se apleca să sărute obrazul bătrînei.

– Bunico?... Iartă-mă că am întîrziat, nu trebuia să mă aştepţi...

Evghenia se foi pe scaun şi le zîmbi amîndurora, putînd vedea, chiar şi pe jumătate adormită, cît de fericiţi erau. Părea o adiere de primăvară în odaia urîtă

şi descoperi că nu se putea supăra.

– Voiam să mă asigur că eşti bine. Te-ai distrat frumos?

Îi privi pe amîndoi, cercetînd ochii lui Clayton, dar acolo nu văzu decît bunătate şi iubire pentru Zoya.

– Ne-am simţit minunat, răspunse fata, fără vinovăţie; acum îi aparţinea lui şi nimic nu mai putea schimba asta. Ai mîncat de cină?

– Mai rămăsese puţin pui de ieri şi unul dintre ouăle pe care le-a adus căpitanul. Mulţumesc, se întoarse ea spre Clayton, chinuindu-se să se ridice în picioare, a fost minunat, căpitane.

Era jenat că nu-i adusese mai multe, dar în dimineaţa aceea fusese grăbit. Şi-şi dădu din nou seama, deodată, că în acea seară nu-i dăduse Zoyei nimic de mîncare, întrebîndu-se dacă-i era la fel de foame ca lui. Ceasuri lungi, fericite, atenţia le fusese distrasă, dar acum era flămînd. Ca şi cum i-ar fi citit gîndurile, Zoya îl privi cu un surîs prost disimulat şi-i întinse cutia cu ciocolată. Clayton înghiţi o bomboană, vinovat, şi-i strecură şi ei una în gură, în timp ce fata zîmbea, ducîndu-se apoi s-o ajute pe bunica să treacă în dormitor.

Reveni peste un moment şi se sărutară din nou. Clayton detesta gîndul de-a se despărţi de ea, plecînd acasă, dar ştia că n-avea încotro.

– Te iubesc, îi şopti fericită, înainte de a pleca.

– Numai pe jumătate din cît te iubesc eu, şopti Clayton la rîndu-i.

– Cum poţi spune una ca asta?

– Fiindcă sînt mai bătrîn şi am mai multă minte, o tachină el, după care închise calm uşa în urma sa, pe cînd Zoya stătea pe loc, din nou tînără, fericită şi liberă, în timp ce stingea luminile din apartament.

Capitolul 22

Clayton a revenit a doua zi dimineaţă, într-o ţinută impecabilă, aducînd un enorm coş cu mîncare. De astă dată, nu-şi cruţase timpul la cumpărături.

– Bună dimineaţa, doamnelor!

Părea excepţional de bine dispus, observă Evghenia aruncîndu-i o privire îngrijorată, dar ştia că nu putea face nimic ca să-i oprească. Adusese carne şi fructe, două sortimente diferite de brînză, biscuiţi şi din nou ciocolată pentru Zoya. O sărută uşor pe obraz şi o strînse de mînă, insistînd ca bătrîna contesă să-i însoţească într-o plimbare cu maşina. Au mers încîntaţi prin Bois de Boulogne, pălăvrăgind şi rîzînd, şi chiar şi Evghenia se simţi întinerită doar aflîndu-se alături de ei.

Clayton a invitat-o şi pe ea la masă, de astă dată la *Closerie des Lilas,* după care au dus-o acasă. Era atît de obosită, încît aproape n-a putut urca scara, iar Clayton parţial o purtă pe sus, făcînd-o să-i zîmbească recunoscătoare. Se simţise minunat şi, pentru scurt timp, sărăcia, războiul şi durerile lor fuseseră date uitării.

Au stat mult timp în camera de zi, bînd ceai, după care Zoya a ieşit din nou cu Clayton. S-au dus iarăşi la casa Mills de pe rue de Varenne şi au făcut dragoste cu

patimă, ore întregi. De astă dată însă Clayton insistă s-o ducă la un restaurant. Au mers la *Maxim,* apoi, cu regret, acasă, unde au găsit-o pe Evghenia adormită în scaun. Cei doi îndrăgostiţi au umblat pe vîrfuri prin salon, mîncînd ciocolată şi vorbind în şoaptă, în timp ce se sărutau la lumina focului şi-şi împărtăşeau visurile unul altuia. Zoya îşi dorea să fi putut sta cu el toată noaptea, dar nu exista nici o posibilitate; iar cînd plecă, simţindu-se iarăşi ca un băieţandru, îi promise să revină dimineaţă.

A doua zi, Clayton a sosit mai tîrziu decît în ajun, pe la orele unsprezece, Zoya începînd să se îngrijoreze. Nu aveau telefon, aşa că nu-l putea suna, dar la unsprezece şi jumătate a apărut, chinuindu-se cu un pachet enorm, ambalat în hîrtie cafenie. L-a depus greoi pe masa din bucătărie, cu o expresie de încîntare misterioasă, spunîndu-i Zoyei că era pentru bunica ei. Bătrîna contesă li s-a alăturat şi ea, iar Clayton s-a dat mai înapoi, privind-o cum desfăcea hîrtia pentru a dezvălui un samovar din argint extraordinar de frumos, gravat cu blazonul familiei ruse care-l adusese la Paris şi apoi fusese silită să-l vîndă. Nici nu-şi putea închipui cum reuşiseră să-l aducă pînă acolo, dar de dimineaţă, cînd îl văzuse într-un magazin de pe Malul Stîng, ştiuse pe loc că trebuia să-l cumpere pentru Evghenia.

Bătrînei i s-a oprit respiraţia, făcînd un pas înapoi, privindu-l, minunîndu-se şi, preţ de-o clipă, simţind un junghi ascuţit de tristeţe, căci ştia cît de dragi îi fuseseră propriile ei comori şi cît de mult o duruse cînd fusese nevoită să le vîndă. Încă mai suferea după tabachera şi cutiile pe care le vînduse chiar înainte de Crăciun. Acum însă nu putea decît să se uite cu ochii mari la samovar şi la generosul binefăcător care li-l adusese.

– Căpitane... eşti mult prea bun cu noi...

Ochii i se umplură de lacrimi şi îl sărută cu blîndeţe, mătasea ofilită a obrazului ei atingîndu-i pielea masculină, amintindu-i Evgheniei de propriul ei fiu şi de soţul său.

– Eşti cum nu se poate mai darnic.

– Nu mi-aş dori decît să pot face mai mult.

Îi adusese Zoyei o rochie de mătase albă, iar ochii fetei se dilatară de uimire şi încîntare cînd desfăcu ambalajul. Era lucrată de o croitoreasă pe care Clayton o găsise pe Malul Stîng, o femeie scundă pe nume Gabrielle Chanel. Avea un mic magazin şi părea uimitor de înzestrată. Îi arătase chiar ea rochia, părînd plină de viaţă şi amuzantă, lucru neobişnuit în acele zile pentru oamenii istoviţi de război ai Parisului.

– Îţi place?

Zoya fugi în camera ei s-o probeze, iar cînd ieşi, arăta absolut splendid. Rochia era pură şi simplă, iar albul smîntînos îi accentua minunat focul părului. Îşi dorea doar să fi avut o pereche de pantofi frumoşi pe care să-i poarte la ea şi colierul de perle dăruit de tatăl ei, care arsese odată cu Fontanka.

– Îmi place la nebunie, Clayton!

În ziua aceea, a purtat-o la masa luată împreună cu el, iar mai tîrziu după-amiază rochia a căzut pe podeaua dormitorului lui.

Ziua următoare, era ultima, urma să plece la ora patru după-amiază, iar Zoya nici nu putu suporta gîndul, făcînd dragoste pentru ultima oară, agăţîndu-se de el ca un copil ce se îneacă, în timp ce Clayton o săruta. Cînd a dus-o înapoi acasă, chiar şi Evghenia s-a arătat tristă să-l vadă plecînd. Despărţirile din viaţa lor fuseseră deja mult prea dureroase.

– Să ai grijă, căpitane... ne vom ruga pentru dumneata în fiecare zi.

La fel cum făceau pentru atîţia alţii. Îi mulţumi pentru marea sa generozitate faţă de amîndouă, iar Clayton părea să zăbovească, nevrînd să plece, incapabil s-o părăsească pe Zoya fie şi doar pentru un moment, necum pentru luni de zile. Habar n-avea cînd urma să se mai poată întoarce la Paris.

Discretă, Evghenia îi lăsă singuri, în timp ce ochii Zoyei erau plini de lacrimi şi-l privea în micul salon, cu

samovarul de argint reducînd la proporţii infime totul din preajmă, însă ea nu-l vedea decît pe Clayton, repezindu-i-se în braţe cu un suspin, iar el strîngînd-o la piept.

– Te iubesc atît de mult, mititico... te rog, te rog să ai grijă.

Ştia cît de primejdioasă putea fi pentru ea viaţa în Paris. Încă mai exista posibilitatea ca oraşul să fie atacat şi, ţinînd-o în braţe, se rugă pentru siguranţa ei.

– Voi veni înapoi în clipa cînd am să pot.

– Jură-mi că o să ai grijă! Jură-mi! îi porunci ea printre lacrimi, neputînd suporta gîndul de-a mai pierde încă pe cineva drag, şi încă pe-un om atît de drag cît îi era el.

– Promite-mi că n-ai să regreţi ce-am făcut.

Încă mai era îngrijorat în acest sens şi se temea cu disperare să nu fi rămas însărcinată, prima oară cînd făcuseră dragoste. După aceea fusese atent, dar prima dată nu îndeajuns. Îl luase prea tare prin surprindere şi propria lui dorinţă pentru ea fusese prea covîrşitoare.

– Nu voi regreta niciodată nimic, te iubesc prea mult.

Îl urmă pe scări pînă la maşină şi rămase făcîndu-i cu mîna pînă nu-l mai văzu, cu lacrimile rostogolindu-i-se pe obraji în timp ce-l privea dispărînd, poate pentru totdeauna.

Capitolul 23

Contrar promisiunii, Zoya n-a mai primit veşti de la el. Acum strategiile şi manevrele erau strict secrete şi stăteau virtualmente izolaţi de toţi ceilalţi, lîngă Marne, în încercarea de a apăra Parisul.

În martie a început ultima mare ofensivă a germanilor, aceştia aşteptînd să se repeadă, chiar lîngă oraş. Au început să cadă obuze pe străzi, iar acum Evghenia se temea să mai iasă din casă.

Statuia Sfîntului Luca de la Madeleine a fost decapitată de un proiectil. Pretutindeni, oamenii erau flămînzi, îngheţaţi de frig şi îngroziţi. Diaghilev i-a oferit Zoyei o posibilitate să scape. În ziua de 3 martie, a plecat într-un nou turneu cu trupa în Spania, dar Zoya a insistat că n-o putea lăsa pe Evghenia singură.

Aşa că a rămas la Paris, dar majoritatea spectacolelor au fost suspendate. Acum era prea periculos ca lumea să circule pe străzi. Şi numai printr-o minune, în Vinerea Mare, a reuşit să supravieţuiască distrugerii bisericii St-Gervais-St-Protais, de lîngă *Hôtel de Ville*. Se hotărîse să meargă acolo, în locul bisericii Sf. Alexandr Nevski, şi a plecat cu doar cîteva momente înainte ca obuzele să lovească acoperişul, făcîndu-l să se

prăbuşească, catastrofă soldată cu şaptezeci şi cinci de morţi şi aproape o sută de răniţi.

Trenurile spre Lyon şi spre sud erau pline cu oameni în panică, fugind din Paris. Dar cînd Zoya i-a propus bunicii ei să plece, bătrîna s-a înfuriat cumplit.

– Şi de cîte ori crezi c-am să fac asta? Nu! Nu, Zoya! Las' să mă omoare aici! Să-ndrăznească! Am fugit tocmai din Rusia şi n-am de gînd să mai fug!

Era prima oară cînd Zoya o vedea plîngînd de o mînie neputincioasă. Trecuse aproape un an de cînd lăsaseră totul în urmă şi fugiseră din Rusia. Iar de astă dată nu-l mai aveau pe Feodor, nu le mai rămăsese nimic de vîndut, nicăieri unde să se ducă. Era o situaţie complet disperată.

Guvernul francez însuşi se pregătea să fugă, la nevoie. Făcuseră planuri să se mute la Bordeaux, dar Foch însuşi jurase să apere Parisul pînă la capăt, pe străzi şi de pe acoperişuri. În mai, toate repetiţiile şi spectacolele Zoyei fuseseră contramandate. Între timp, aliaţii începuseră să piardă pe Marne. Cu Pershing aflat acolo, Zoya nu se mai putea gîndi decît la Clayton. Era îngrozită că va fi ucis şi nu mai primise nici o ştire de la el de cînd plecase din Paris.

Singura veste primită a fost o scrisoare de la Maria, pe care doctorul Botkin reuşise să i-o expedieze, fiind surprinsă să afle că luna trecută fuseseră mutaţi de la Tobolsk la Ekaterinburg, în Urali. Din spusele Mariei, îşi putea da seama că situaţia se înrăutăţise considerabil. Nu li se mai permitea să-şi încuie uşile, iar soldaţii îi însoţeau chiar şi la toaletă. Zoya se cutremură citind aceste cuvinte, chinuită de dor după prietenii ei din copilărie şi mai ales amintindu-şi de Tatiana, care era atît de sfioasă şi de pudică. Gîndul că trăiau în împrejurări atît de amare era aproape insuportabil.

„...Aici, nu ne mai rămîne decît să îndurăm. Mama ne pune să cîntăm imnuri ori de cîte ori soldaţii îşi cîntă la parter cîntecele lor îngrozitoare. Acum sînt foarte aspri cu noi. Tata spune că nu trebuie să facem nimic

care i-ar înfuria. Ne permit să ieşim pentru scurtă vreme după-amiaza, iar în restul timpului citim sau brodăm..." Din ochii Zoyei ţîşniră lacrimi, la citirea următoarelor cuvinte: „*...şi ştii că nu-mi place să cos, dragă Zoya. Am scris poezii, ca să-mi treacă timpul. Ţi le voi arăta pe toate cînd vom fi în sfîrşit din nou împreună. Îmi este greu să-mi imaginez că acum avem amîndouă nouăsprezece ani. Obişnuiam să găsesc vîrsta de nouăsprezece ani vecină cu bătrîneţea, dar acum mi se pare o vîrstă prea fragedă ca să mor. Numai ţie îţi pot spune asemenea lucruri, iubită verişoară şi prietenă. Mă rog să fii fericită şi în siguranţă la Paris. Acum trebuie să merg afară, să facem mişcare. Îţi trimitem toţi dragostea noastră şi te rog să i-o transmiţi şi mătuşii Evghenia.*" De astă dată, nu mai semnase cu *OTMA*, codul lor familial, ci doar „iubitoarea ta Maşka" Zoya a stat mult timp în camera ei, plîngînd şi recitind cuvintele mereu şi mereu, atingîndu-şi obrazul cu scrisoarea, ca şi cum contactul cu hîrtia i-ar fi adus-o din nou alături pe prietena ei. Deodată, simţi o teamă cumplită pentru ei. Totul părea să devină din ce în ce mai rău pretutindeni, dar cel puţin baletul în care dansa ea avea să-şi reia activitatea în iunie. Ea şi Evghenia aveau o nevoie disperată de bani şi nu mai găsiseră nici un chiriaş. Oamenii părăseau Parisul, nu mai veneau în oraş. Pînă şi o parte dintre emigranţii ruşi plecaseră în Sud, dar Evghenia continua să refuze ideea. Ajunsese la capătul drumului.

La jumătatea lunii iulie, în oraş era cald, dar foametea continua. Zoya află cu groază de la Vladimir că el şi Elena prinseseră porumbei în parc, ca să-i mănînce. Îi declară surprinzător de gustoşi şi se oferi să le aducă şi lor unul, dar Zoya refuză, simplul gînd făcînd-o să-i vină rău. Iar peste două zile, cînd începea s-o cuprindă disperarea că războiul n-avea să se mai sfîrşească niciodată, reapăru Clayton, ca o vedenie într-un vis. Zoya aproape leşină văzîndu-l. Era în ajunul Sărbătorii naţionale a Franţei, şi au privit împreună defilările de la Arcul de Triumf pînă în Place de la Concorde, uniformele

arătînd incredibil de frumoase în soarele strălucitor; vînătorii alpini cu tunici negre şi berete, cavaleria de gardă britanică, bersaglierii italieni cu cozi de cocoş la caschete, pînă şi o unitate de cazaci antibolşevici cu căciuli îmblănite, dar tot ceea ce văzu ea de fapt în ziua aceea fu Clayton. Cînd s-au întors acasă, pe rue de Varenne, îndrăgostiţi mai profund ca oricînd, la miezul nopţii au răsunat bătăi puternice în uşă. Poliţia militară îi aduna pe toţi, toate permisiile fuseseră contramandate, căci ofensiva germană începuse serios. Trupele inamice se aflau la doar optzeci de kilometri distanţă, iar aliaţii trebuiau să le oprească.

– Dar nu poţi pleca acum... plînse Zoya; ochii i se umplură de lacrimi, în pofida încercărilor de a fi tare. Abia ai ajuns aici!

Sosise în acea dimineaţă şi, după şase luni fără el, nu suporta să-l vadă plecînd atît de curînd. Dar nu avea de ales. Dispunea de o jumătate de oră pentru a se prezenta la comisariatul poliţiei militare de pe rue Ste Anne. Abia a avut timp s-o ducă acasă, înainte de-a fi escortat înapoi la generalul Pershing. Pentru Zoya însă era o cruzime aflată dincolo de cuvinte, de-a fi avut atît de puţin timp împreună, înainte să plece din nou pe front, riscîndu-şi viaţa. Şi, ca un copil abandonat, rămase aşezată în salon, plîngînd tîrziu în noapte, iar bunica ei îi aduse o ceaşcă cu ceai ca s-o consoleze.

Dar lacrimile vărsate pentru Clayton n-au fost nimic pe lîngă cele de peste cîteva zile. La 20 iulie, Vladimir a apărut în uşă cu o expresie solemnă şi un exemplar din *Izvestia,* ziarul rus. Deschizîndu-l, Zoya a simţit pe loc că se întîmplase ceva îngrozitor şi aproape i s-a făcut rău în timp ce-l primea în casă şi o ajuta pe Evghenia să vină din dormitor.

Prinţul izbucni în plîns, întinzîndu-i ziarul. Părea un copil cu inima zdrobită, avînd faţa aproape de aceeaşi culoare cu părul albit şi repetînd la nesfîrşit cuvintele:

– ...L-au ucis... o Doamne... l-au ucis...

Venise direct la ele, aveau dreptul să ştie, în fond

erau verişoare cu familia Romanov.

– Ce vrei să spui? îl privi îngrozită Evghenia, ridicîndu-se pe jumătate din scaun, în timp ce el îi arăta articolul din ziar. În ziua de 16 iulie, scria acolo, ţarul Nicolae fusese executat. Îl împuşcaseră. Şi mai scria că familia lui fusese mutată într-un loc sigur. Mutată unde? Zoyei îi venea să urle... unde-i iubita mea Maşka?... unde *sînt? ...*Aproape ca şi cum ar fi înţeles, Sava începu să scheune încet, pe cînd cei trei ruşi plîngeau după omul care fusese părintele lor, ţarul lor... şi vărul drag al celor două femei.

Sunetele de jale au persistat mult timp în cameră, iar într-un tîrziu Vladimir se ridică şi merse la fereastră, cu capul plecat şi inima grea aproape dincolo de putinţa de-a îndura. Pe tot cuprinsul lumii, ruşii care-l iubiseră plîngeau, chiar şi ţăranii în numele cărora fusese organizată hidoasa revoluţie.

– Ce zi cumplită, cumplită, spuse el încet. Dumnezeu să-i odihnească sufletul, mai şopti, întorcîndu-se spre cele două femei. Evghenia părea bătrînă de-o sută de ani, iar Zoya era palidă ca moartea, singura pată de culoare pe chipul ei rămînînd ochii verzi, arzători, cu pleoapele înroşite de lacrimi, care continuau să i se prelingă în tăcere pe obraji. Nu se mai putea gîndi decît la ultima dimineaţă de la Ţarskoe Selo, cînd Nicolae o sărutase la despărţire şi-i spusese să fie cuminte... „Te iubesc, unchiule Nicolae", îi răsunau în urechi propriile-i cuvinte... Iar el îi spusese că o iubea şi dînsul. Iar acum era mort. Pierit pe veci. Şi ceilalţi?... Citi iarăşi cuvintele din *Izvestia...* „Familia a fost mutată într-un loc sigur"

Capitolul 24

Luna iulie a părut să se tîrască precum un coşmar. Faptul că Nicolae fusese ucis părea să apese asupra lor ca o povară insuportabilă. Tenebrele nu se mai risipeau. Prin tot Parisul, ruşii îl jeleau, în timp ce războiul continua în jur.

Zoya a fost invitată la nunta unei balerine pe care o cunoştea. Se numea Olga Khokhlova şi se căsătorise cu Pablo Picasso la Sf. Alexandr Nevski, în urmă cu cîteva săptămîni, dar Zoya nu mai avea chef să meargă nicăieri. Îşi purta puţinele rochii negre, aflîndu-se în mare doliu pentru vărul ei.

În august, Diaghilev i-a telegrafiat din nou, de astă dată cu o ofertă de a reveni în trupă pentru un turneu la Londra, dar Zoya nu-şi putea părăsi nici acum bunica şi nu voia să vadă pe nimeni. Abia mai putea îndura să meargă la lucru, ceea ce făcea zilnic, altfel neavînd ce să pună pe masă.

În septembrie, aliaţii au forţat încă o dată frontul, iar peste cîteva săptămîni germanii au început tentativele unor negocieri de pace. De la Clayton însă tot nici o veste. Acum, Zoya abia mai îndrăznea să se gîndească la el. Dacă şi lui i se întîmpla ceva, ştia că n-ar mai fi

putut trăi. Era prea mult de suportat, de gîndit, imposibil de înţeles. Unchiul Nicolae era mort, Aceleaşi cuvinte îi răsunau iar şi iar în minte. De la primirea veştii, îi scrisese trei scrisori Mariei, dar încă nu sosise nici un răspuns. Nu-i mai era clar unde se afla doctorul Botkin şi, dacă familia fusese mutată, aşa cum scria în ziar, era imposibil de spus cît timp le lua scrisorilor ca să ajungă la ea.

Dar, într-un tîrziu, după nesfîrşitul octombrie de tăcere din partea celor dragi, a sosit luna noiembrie şi, odată cu ea, în sfîrşit, pacea.

La aflarea veştii, stăteau amîndouă în salon, ascultînd strigătele de pe străzi, ţipetele, jubilările, clopotele bisericilor, tunurile. În fine, se terminase. Întreaga lume se cutremurase sub lovitură, dar acum, în sfîrşit, era gata. Marele război se încheiase.

Zoya îi turnă calmă o ceaşcă cu ceai bunicii ei şi, fără o vorbă, se ridică să privească pe fereastră festivităţile din stradă. Pretutindeni se vedeau trupe aliate, americani, englezi, italieni, francezi, dar ea nici măcar nu ştia dacă Clayton era în viaţă şi abia îndrăznea să spere. Se întoarse s-o privească pe Evghenia, acum atît de bătrînă, atît de firavă, din nou chinuită de tusea care o măcinase iarna trecută şi cu genunchii atît de slăbiţi, încît nici nu mai putea părăsi apartamentul.

– Acum lucrurile vor sta mai bine, *malenkaia,* spuse ea încet, dar, în acelaşi moment, o zgudui un acces de tuse. Ştia ce-avea fata în minte. Nu mai auzise de Clayton de cînd părăsise Parisul, din noaptea de 14 iulie. Va reveni la tine, continuă ea. Ai puţină încredere. Nu trebuie să-ţi pierzi credinţa, îi zîmbi bătrîna, încurajator, dar în ochii Zoyei nu se vedea nici un licăr de bucurie. Pierduse prea mult. Şi avea prea multe griji.

– Cum poţi să spui aşa ceva? Cu atîţia oameni care nu mai sînt... cum poţi crede că va mai reveni cineva acasă?

– Lumea merge înainte. Oamenii se nasc şi mor şi se nasc alţii după ei. Singură tristeţea noastră e atît de

dureroasă. Acum Nicolae nu mai cunoaşte durerea. Şi-a găsit pacea.

– Şi ceilalţi?

Pînă atunci îi scrisese cinci scrisori Mariei şi toate rămăseseră fără răspuns.

– Nu putem decît să ne rugăm pentru siguranţa lor.

Zoya dădu din cap. Mai auzise totul şi-nainte. Dar acum era furioasă pe soarta care-i răpise atît de multe.

În acele prime zile de după armistiţiu, a fost aproape imposibil de circulat pe străzi şi n-a ieşit din casă decît ca să aducă de mîncare. Încă o dată, proviziile li se reduseseră aproape la zero. Nu mai aveau loc spectacole de balet şi trebuia să se descurce cu mica sumă pe care o economisise. Dintr-o dată, totul i se părea mult prea epuizant.

– Vă pot ajuta la cărat, mademoiselle?

Simţi pe cineva trăgînd de pîinea-baton pe care o purta sub braţ şi se întoarse gata să se răstească furioasă, gata să facă moarte de om pentru mîncarea pe care o avea, sau să se apere de un soldat amorezat. Nu toate fetele din Paris voiau să fie sărutate de un băiat în uniformă excitat, îşi spuse ea în timp ce se răsucea, cu pumnii strînşi, pentru a ţipa de surpriză, scăpînd nepreţuitul baton, în timp ce el o trăgea la pieptul lui.

– Oh... oh...

Lacrimile îi ţîşniră din ochi cît ai clipi, topindu-se în braţele sale, uşurată. Era viu... o, Doamne... era *viu*... parc-ar fi fost singurii doi oameni rămaşi... singurii supravieţuitori ai unei lumi pierdute, pe cînd se agăţa cu patimă de Clayton.

– Aşa-i mai bine!

O privi de la înălţimea lui impunătoare, cu uniforma de campanie pătată şi boţită, cu chipul asprit de barba pe care nu reuşise să şi-o radă de cîteva zile. Tocmai ajunsese la Paris şi venise direct la ea. O şi vizitase pe Evghenia, care-i spusese că Zoya era plecată să cumpere ceva de mîncare, iar Clayton se repezise în jos

pe scară s-o aştepte în stradă.

– Eşti bine?

Rîdea şi plîngea în acelaşi timp, în vreme ce el o săruta iar şi iar, la fel de fericit ca ea că scăpaseră amîndoi cu viaţă.

Acum părea un miracol, în faţa tuturor celor întîmplate, şi nu-i spuse cît de puţin lipsise, nu o dată, să fie ucis pe Marne. Nu mai conta. Era viu, ea era în siguranţă, iar Clayton mulţumi în tăcere îngerilor păzitori pe care-i vor fi avut, în timp ce reveneau, prin mulţime, spre apartament.

De astă dată, era încartiruit într-un mic hotel de pe Malul Stîng, împreună cu cîteva zeci de alţi ofiţeri. Pershing revenise la casa Mills şi le era greu să găsească un loc unde să fie singuri, dar au furat cîte momente în doi puteau şi, într-o noapte, chiar au îndrăznit să facă dragoste, fără zgomot, în fosta cameră a lui Antoine, mult după ce Evghenia adormise. Acum era atît de obosită şi dormea o mare parte din timp. Zoya se îngrijora pentru ea de luni de zile, dar pînă şi aceste temeri păreau să pălească în lumina regăsirii cu Clayton.

Într-o noapte, tîrziu, au vorbit despre Nicolae, Clayton recunoscînd că se temuse dintotdeauna de un asemenea deznodămînt. Zoya îi împărtăşi temerile ei faţă de soarta celorlalţi.

– În ziarul rusesc scria că au fost mutaţi într-un loc sigur... dar unde? I-am scris Maşkăi de cinci ori şi încă n-am primit nici un răspuns.

– S-ar putea ca Botkin să nu mai poată expedia scrisorile. E posibil să nu însemne nimic, mititico. Trebuie doar să-ţi păstrezi credinţa, spuse Clayton calm, ascunzîndu-şi propriile temeri.

– Vorbeşti ca bunica, îi şopti ea în camera întunecată, aşa cum stăteau strîns lipiţi unul de altul.

– Uneori mă simt la fel de bătrîn ca ea.

Observase cît de plăpîndă devenise bătrîna, din iulie. Nu arăta deloc bine şi simţea că şi Zoya o ştia. Avea aproape optzeci şi patru de ani, iar ultimii doi

fuseseră grei pentru ei toţi. Era remarcabil că scăpase cu viaţă. Dar amîndoi uitară de îngrijorările pentru ea, cînd trupurile li se contopiră din nou ca unul, făcînd dragoste pînă cînd Clayton coborî pe furiş scara, înaintea zorilor.

În următoarele cîteva săptămîni, au petrecut împreună cît de mult timp posibil, dar pe 10 decembrie, la aproape exact o lună după sfîrşitul războiului, Clayton a venit la Zoya cu inima grea. Îl trimiteau înapoi în State, la sfîrşitul săptămînii, dar, lucru mai important, luase o hotărîre dureroasă în legătură cu fata pe care o iubea.

Ca prin vis, îl auzi spunînd că pleca. I se părea cu neputinţă de crezut. Nu era posibil. Momentul pe care nu-l privise niciodată în faţă, ziua care crezuse că nu va veni nicicînd, se ivi în sfîrşit în viaţa lor.

– Cînd? întrebă, cu inima ca o piatră în piept.

– Peste două zile.

Ochii lui nu se desprindeau un moment dintr-ai ei, mai erau multe de spus şi încă se mai întreba dacă avea curaj s-o facă.

– Nu ne lasă prea mult timp ca să ne luăm rămas-bun, nu-i aşa? întrebă Zoya tristă.

Se aflau în micul şi sumbrul ei salon, era o zi mohorîtă, iar Evghenia dormea liniştită în camera ei, aşa cum făcea acum aproape tot timpul. Zoya reîncepuse munca, dar bunica ei nu părea să observe.

– Vei mai veni la Paris? îl întrebă ea, de parcă ar fi fost un străin, acum simţindu-se despărţită de el, pregătindu-se pentru ceea ce avea să urmeze. În viaţa ei avuseseră loc prea multe scene de bun-rămas şi nu era sigură că acesteia avea să-i supravieţuiască.

– Nu ştiu.

– Îmi ascunzi ceva.

Poate că era căsătorit şi avea copii, la New York. Acum orice era posibil. Viaţa o trădase deja prea des – deşi nu se punea problema s-o fi făcut şi Clayton. Zoya, însă, era supărată pe el.

– Zoya... ştiu că pentru tine nu are sens, dar m-am

gîndit mult... la noi.

Aşteptă, orbită de durere. Era uimitor că, exact atunci cînd nu credeai că e posibil să mai existe durere, încă mai apărea. Părea să nu se mai sfîrşească niciodată.

– Vreau să-ţi redau libertatea, să-ţi trăieşti propria ta viaţă aici. Mă gîndisem să te iau la New York cu mine... o doream foarte tare. Dar contesa nu cred că ar suporta călătoria şi... Zoya, păru el să se înece cu cuvintele la care se gîndea de zile-n şir, Zoya, sînt prea bătrîn pentru tine. Ţi-am mai spus-o şi-nainte. Nu e cinstit. Cînd tu vei avea treizeci de ani, eu o să am şaizeci.

– Şi ce contează?

Niciodată nu-i împărtăşise temerile cu privire la vîrstă, iar acum, privindu-l furioasă, suferea c-o făcea să-l dușmănească, mai ales într-un asemenea moment.

– Ceea ce vrei să spui e că nu mă iubeşti.

– Spun că te iubesc prea mult ca să te împovărez cu un bărbat bătrîn. Am patruzeci şi şase de ani, iar tu, nouăsprezece. Nu e drept faţă de tine. Meriţi un om tînăr şi plin de viaţă şi, după ce aici totul va reintra în normal, vei găsi un alt bărbat pe care să-l iubeşti. Niciodată n-ai avut prilejul. Cînd ai plecat din Rusia, acum doi ani, erai un copil, acolo fuseseşi apărată, şi ai venit aici, în plin război, aproape numai cu hainele de pe tine. Într-o bună zi, viaţa va redeveni firească şi ai să întîlneşti un om mai apropiat de vîrsta ta. Zoya, – vorbi el deodată categoric, aproape asemeni lui Konstantin – aş greşi luîndu-te cu mine la New York. Ar fi egoist din partea mea. Acum mă gîndesc la tine, nu la mine.

Ea însă nu înţelegea asta, în timp ce-l privea mîniată, cu ochii înotîndu-i în lacrimi.

– Totul a fost un joc pentru tine, nu-i aşa?

Era crudă, dorea să fie. Dorea să-l rănească la fel de tare, pe cît o rănea el pe ea.

– Asta a fost tot. O romanţă pe timp de război. O mică balerină cu care să te joci cît timp ai fost în Paris.

Îi veni s-o plesnească, dar se stăpîni.

– Ascultă-mă. N-a fost niciodată aşa. Nu fi proastă, Zoya. Am de două ori vîrsta ta. Meriţi ceva mai bun.

– Aha... înţeleg, fulgerară ochii ei verzi, ca de pildă viaţa fericită pe care o duc aici. Te-am aşteptat jumătate din războiul ăsta, abia respirînd de teamă să nu fii ucis, iar acum tu te urci pe-un vas şi pleci înapoi la New York. Uşor ţi-e ţie, nu?

– Nu, nu mi-e deloc uşor.

Se întoarse, ca să nu-i vadă lacrimile din ochi. Poate era mai bine aşa. Poate era mai bine să se înfurie pe el. N-avea să tînjească după el, odată plecat, aşa cum avea să facă el de dorul ei.

– Te iubesc foarte mult.

Reveni calm cu faţa spre ea, dar Zoya merse la uşă cu paşi mari şi o deschise de perete.

– Ieşi afară!

Clayton rămase năucit.

– De ce să mai aştepţi două zile? De ce să nu terminăm totul în clipa asta?

– Aş vrea să-mi iau rămas-bun de la bunica ta.

– Doarme şi mă-ndoiesc că ar vrea şi ea să-ţi ureze drum bun. Oricum nu te-a plăcut niciodată.

Nu voia decît să plece, ca să poată plînge în linişte pînă murea.

– Zoya, te rog...

Îi venea s-o ia în braţe din nou, dar ştia că n-ar fi fost drept. Era mai bine s-o lase cu sentimentul că ea pusese capăt poveştii, s-o lase cu o oarecare mîndrie. Mai bine să fie el acela cu inima zdrobită. Se urî pe sine însuşi în timp ce cobora încet scara, cu zgomotul uşii trîntite în urma lui răsunîndu-i în urechi. Se ura pentru a se fi încurcat cu ea. Întotdeauna ştiuse că avea să sufere, pur şi simplu nu-şi dăduse seama că şi el urma să sufere atît de mult. Dar era convins că făcuse ceea ce trebuia. Nu mai exista cale de întoarcere. Era prea bătrîn pentru ea şi, chiar dacă acum o rănea, avea să-i fie mai bine scăpată de el, liberă să-şi găsească un bărbat de vîrsta ei, să-şi făurească o viaţă nouă. În următoarele

două zile, avu inima grea, iar în ajunul plecării, se duse la bancă şi scoase cinci mii de dolari. Îi introduse într-un plic adresat bunicii ei, cu o scrisoare în care o implora să-i primească şi, mai tîrziu, să-l anunţe dacă le putea ajuta cu ceva. O asigură că rămînea pentru totdeauna prietenul lor şi că avea să-i iubească nepoata pînă la sfîrşitul zilelor.

„Am făcut asta spre binele ei, vă dau cuvîntul meu de onoare. Şi fiindcă bănuiesc că şi dumneavoastră doreaţi acelaşi lucru. E mult mai tînără ca mine. Se va îndrăgosti din nou. Sînt convins. Iar acum, vă urez amîndurora adio, cu o inimă întristată dar plină de iubire".

O semnă şi, în dimineaţa plecării, o trimise cu un caporal din Statul major al generalului Pershing.

Plecă în dimineaţa sosirii preşedintelui şi a Doamnei Wilson. S-a organizat în cinstea lor o paradă pe *Champs-Élysées*, în timp ce Clayton se îndepărta încet de Le Havre, cu gîndul la Zoya.

Capitolul 25

Săptămîni de-a rîndul, după plecarea lui Clayton, Zoya a stat în fosta cameră a lui Antoine, plîngînd, convinsă că va muri de inimă rea. Nimic nu părea să mai conteze pentru ea. Nu-i păsa dacă avea să moară de foame. Făcea supă pentru bunica ei şi era surprinsă că le mai rămăseseră atîţia bani fie şi doar pentru asta. Evghenia îl trimisese o dată pe prinţul Markovski la bancă, curînd după plecarea lui Clayton, iar apoi îndesase cîteva hîrtii în mîinile Zoyei.

– Am făcut economii. Foloseşte-i ca să cumperi ce ai nevoie.

Dar nu mai exista nici un lucru care să-i fie necesar sau pe care să-l dorească. Plecase. Simţea că i se sfîrşise viaţa. Dar banii pe care se părea că-i economisise bunica ei, dîndu-i-i pentru piaţă, i-au permis să nu se mai ducă la lucru. Le-a spus că era bolnavă şi puţin îi păsa dacă o concediau. *Baletul rus* revenise şi, dac-ar fi vrut, putea să danseze cu ei. Acum însă nu mai dorea nici măcar asta. Nu mai dorea nimic, nici mîncare, nici prieteni, nici muncă şi, categoric, nici un bărbat. Fusese un neghiob să-i spună că avea nevoie de un bărbat mai tînăr. N-avea nevoie de nimeni. Doar

de un medic pentru Evghenia. În noaptea de Crăciun, se îmbolnăvise grav de gripă. A insistat că voia oricum să meargă la biserică. Dar era prea slăbită ca să se ridice în capul oaselor măcar, iar Zoya a convins-o să stea culcată, liniştită, pentru ca la apariţia prinţului Vladimir să-l trimită în grabă după un doctor, însă acesta n-a venit s-o examineze decît peste cîteva ore.

Medicul era un bătrîn blînd, care învăţase ruseşte din copilărie, vorbindu-i astfel Evgheniei în limba ei maternă. Impecabila ei franceză părea să i se fi şters din minte.

– E foarte grav bolnavă, mademoiselle, îi şopti el Zoyei, în salon. S-ar putea să nu apuce dimineaţa.

– Dar e ridicol. După-amiază s-a simţit bine.

Pe cît de bine se putea simţi în ultima vreme. Trebuia să se înşele. Trebuia. Zoya ştia că n-ar fi supravieţuit încă unei pierderi. Pur şi simplu nu-i putea face faţă.

– Voi face tot ce pot. Dacă se agravează, trebuie să mă chemaţi de îndată. Monsieur poate veni să mă ia de-acasă.

Şi el se întorsese recent de pe front şi practica medicina la domiciliu. Îl privi pe prinţul Vladimir, care dădu din cap, nefericit, după care se întoarse spre Zoya cu ochi trişti.

– Rămîn cu voi.

Fata dădu din cap. Ştia că nu avea nici un motiv de teamă din partea lui. Trăia cu o femeie de aproape un an, iar fiica lui se înfuriase atît de tare, încît plecase de-acasă, locuind acum într-o mănăstire de pe Malul Stîng.

– Mulţumesc, Vladimir.

Se duse să-i facă bunicii ei un ceai, iar cînd reveni în odaie, o găsi aproape delirînd. Faţa îi ardea ca focul, tot trupul părînd să i se fi comprimat în cîteva ore. Zoya îşi dădu seama deodată cît pierduse în greutate în ultimele zile. Nu se vedea prea bine cînd era îmbrăcată, dar acum arăta disperat de firavă şi, cînd deschise ochii,

trebui să se chinuiască pentru a distinge cine era Zoya.

– Eu sînt, bunico... şş... nu vorbi.

Încercă s-o ajute să soarbă ceaiul, dar Evghenia nu făcu decît să împingă ceaşca la o parte, murmură ceva pentru sine şi adormi la loc. Tocmai se crăpa de ziuă, cînd se mişcă şi vorbi. Zoya stătuse pe scaun, veghind-o, şi se grăbi lîngă ea să audă cuvintele. Bunica ei îi făcuse semn să se apropie, iar Zoya se aplecă încet, îi umezi cu o picătură de apă buzele pergamentoase şi-i dădu un medicament lăsat de doctor, dar putea să vadă că era mult mai grav.

– ...trebuie...

– Bunico... nu vorbi... ai să te oboseşti.

Bătrîna clătină din cap. Ştia ea ce ştia. Acum nu mai conta.

– ...trebuie să-i mulţumeşti americanului din partea mea... spune-i că-i sînt foarte recunoscătoare... urma să-i achit datoria...

– Pentru ce? întrebă Zoya nedumerită. De ce-i era recunoscătoare lui Clayton? Pentru că le părăsise? Pentru că o abandonase şi se întorsese la New York? Dar Evghenia mişca slab mîna spre micul birou din colţul încăperii.

– ...caută... în năframa mea roşie...

Zoya deschise sertarul şi găsi basmaua. O scoase, o puse pe birou, o dezlegă şi rămase cu gura căscată. Acolo era o avere. Aproape cinci mii de dolari, cînd îi numără.

– Dumnezeule... Bunico, cînd ţi i-a dat pe ăştia?

Era năucită şi nu înţelegea. De ce să fi făcut una ca asta?

– I-a trimis la plecare... Voiam să-i expediez înapoi... dar mi-a fost teamă... dacă tu aveai nevoie... am ştiut că avusese gînduri bune. Îi vom înapoia cînd putem...

Vorbind însă începuse să bîjbîie pe după pat, căutînd un lucru pe care-l credea ascuns acolo, iar Zoya văzu că devenea tot mai agitată şi se temu să nu-i facă şi mai rău.

– Bunico, stai culcată... te rog...

Încă mai era buimăcită de veritabila avere pe care o trimisese Clayton. Era un gest nobil, dar o făcu din nou să se înfurie pe el. N-avea nevoie de mila lui. Prea uşor îi era să le cumpere... dar cu ce preţ. Şi apoi se încruntă deodată la vederea vechii marame de lînă pe care bunica ei o ţinea în mîinile-i tremurătoare, părînd s-o fi tras de sub pernă. Era marama pe care o purtase în ziua plecării din St. Petersburg, şi-o amintea bine, iar acum bunica ei i-o întindea, cu un mic surîs pe buzele palide.

– Nicolae... abia mai putu ea vorbi, cu ochii umplîndu-i-se de lacrimi... trebuie să-l ţii la loc sigur, Zoya... să ai mare grijă de el... cînd nu-ţi va mai rămîne nimic, vinde-i... dar numai cînd te ajunge disperarea... nu înainte... altceva nu ne-a mai rămas.

– Tabachera tatei şi casetele lui Nicolai...? întrebă fata, dar bătrîna clătină din cap.

– ...Le-am vîndut acum un an... n-am avut încotro...

Zoya însă simţi cuvintele ca pe un pumnal în inimă. Acum nu le mai rămăsese nimic, nici o bagatelă, nici un suvenir, numai amintirile şi ceea ce ţinea în mîini bunica ei. Zoya luă obiectul cu băgare de seamă şi desfăşură marama pe pat, pentru a scoate o mică exclamaţie de uimire... şi a-şi aminti... era oul de Paşti pe care Nicolae i-l dăruise Alexandrei cînd Zoya avea şapte ani... era incredibil, lucrat de Fabergé, o veritabilă operă de artă. Oul propriu-zis era din email mov-pal, cu panglici cu diamante încercuind graţios smalţul, iar un mic arc îl deschidea pentru a dezvălui o lebădă de aur miniaturală pe un lac de acvamarină; plîngînd încet, atinse butonul pe care şi-l amintea, de sub aripă. Lebăda îşi desfăcu micile aripi aurii, plimbîndu-se încet.

– Păstrează-l în siguranţă, nepreţuita mea... şopti bătrîna, închizînd ochii, în timp ce Zoya înfăşura la loc oul în maramă, după care luă delicat mîna bunicii ei.

– Bunico...

Evghenia deschise din nou ochii, cu un zîmbet

împăcat.

– Rămîi cu mine... te rog nu pleca...

Observă că bătrîna se simţea mai bine, părea să respire cu mai multă uşurinţă.

– Să fii fetiţă cuminte, *malenkaia*... întotdeauna am fost aşa mîndră de tine...

Surîse din nou, în timp ce Zoya izbucnea în suspine.

– Nu, bunico...

Fuseseră cuvinte de rămas-bun, şi n-avea s-o lase să moară.

– Nu mă lăsa singură, bunico... te rog...

Dar bătrîna nu făcu decît să zîmbească şi închise ochii pentru ultima oară. Îi dăduse ultimul dar copilei pe care o iubise atît de mult, pe care o adusese în siguranţă spre o viaţă nouă, asupra căreia veghease, dar acum totul se sfîrşise.

– Bunico... şopti Zoya în încăperea tăcută, însă ochii Evgheniei erau închişi. Se odihnea în pace. Dusă după ceilalţi. Evghenia Petrovna Ossupova plecase acasă.

Capitolul 26

Au înmormîntat-o în cimitirul rusesc de lîngă Paris, Zoya stînd tăcută lîngă prinţul Vladimir şi lîngă cîteva persoane care o cunoscuseră pe Evghenia. Nu fusese apropiată de nici una dintre acestea. Îşi petrecuse timpul la Paris mai mult cu Zoya şi n-avea răbdare pentru plîngerile şi amintirile deprimante ale celorlalţi emigranţi. Era ocupată cu prezentul, nu obsedată de trecut.

Murise la data de 6 ianuarie 1919, în micul apartament, în aceeaşi zi cînd murise în somn şi preşedintele Theodore Roosevelt şi după aceea, singură, Zoya a rămas cu privirea pe fereastră, mîngîind-o pe Sava.

Îi era imposibil să asimileze evenimentele din ultimele cîteva zile, dar şi mai incredibil să se gîndească la o viaţă fără bunica ei. Încă o mai uimea oul imperial pe care Evghenia îl ţinuse ascuns aproape doi ani şi banii daţi de Clayton la plecare. Aveau să-i ajungă pentru a trăi încă un an, dacă nu cheltuia fără socoteală şi, pentru prima oară de ani de zile, nu mai simţea nici o dorinţă să danseze. Nici nu mai voia să vadă baletul, nu mai voia să facă nimic niciodată. Dorea doar să şadă acolo cu căţeluşa şi să moară în linişte. Apoi se gîndi,

vinovată, cît de tare ar fi iubărat-o pe bunica ei asemenea gînduri. Bătrîna contesă fusese condamnată nu la moarte, ci la viaţă.

În săptămîna următoare trăi retrasă, fără să se vadă cu nimeni, iar cînd Vladimir bătu la uşă era slăbită şi foarte palidă. Prinţul, tăcut şi încordat, se îngrijorase vizibil pentru ea, iar Zoya, deschizîndu-i uşa, fu surprinsă să vadă că lîngă el mai stătea cineva, în holul întunecos. Poate adusese un doctor s-o examineze, dar ea nu voia să primească pe nimeni, şi cu atît mai puţin un medic. Purta ciorapi negri de lînă şi o rochie neagră, ţinîndu-şi părul roşcat strîns auster la spare, contrastînd accentuat cu chipul ei ca fildeşul.

– Da?

Vladimir ezită, auzind-o. Aproape că-i fusese teamă să-l aducă acolo, teamă că şocul va fi prea mare pentru ea, dar ştia că trebuia să vină cu el.

– Bună, Vladimir.

Fără o vorbă, prinţul păşi înăuntru, iar Zoya rămase cu gura căscată, văzîndu-l în spatele lui pe Pierre Gilliard.

Ochii i se umplură de lacrimi, în timp ce noul sosit o privea, părînd să fi trecut o mie de ani de cînd se întîlniseră ultima oară, în ziua cînd plecase ea de la Ţarskoe Selo. Făcu un pas spre Zoya, iar fata îi căzu în braţe. Apoi îşi ridică privirea spre el, imploratoare, abia reuşind să vorbească printre suspine.

– Au venit în sfîrşit?

Gilliard era preparatorul cu care fetele din familia imperială învăţaseră toată viaţa, iar Zoya ştia că le însoţise în Siberia, dar, incapabil să vorbească, se mulţumi doar să clatine din cap drept răspuns.

– Nu... spuse el într-un tîrziu, nu... n-au venit...

Mai aştepta şi alte veşti de la el şi, simţind că-i împietrea tot trupul, intră în micul salon, cu Gilliard urmînd-o. Era slăbit şi istovit şi de-o paloare îngrijorătoare. Vladimir îi lăsă singuri. Închise încet uşa la plecare şi, cu capul în piept, coborî încet scara la taxiul lui.

– Sînt bine?

Inima-i bătea nebuneşte, aşteptînd ca Pierre Gilliard să vorbească şi, în vreme ce stăteau amîndoi pe scaune faţă în faţă, el întinse mîinile şi i le luă pe ale ei. Păreau două mici aisberguri, iar Gilliard începu să vorbească.

– Abia am venit din Siberia... Trebuia să mă asigur, înainte de a pleca... I-am lăsat la Ekaterinburg, în iunie. Ne-au spus că trebuia să plecăm.

Părea că ar fi vrut să-şi ceară scuze, dar Zoya nu dorea să audă decît că Maşka şi ceilalţi erau bine. Rămase tăcută, încremenită, uimită pur şi simplu de a-l vedea acolo, în timp ce se agăţa de el cu mîinile reci ca gheaţa tremurîndu-i.

– N-ai fost acolo cînd... cînd Nicolae...

Nu se putea îndura să pronunţe cuvintele, dar Gilliard înţelese şi clătină din cap, nefericit.

– Gibbes şi cu mine a trebuit să plecăm... dar ne-am întors, în august. Ne-au lăsat să intrăm în casă, însă acolo nu era nimeni, mademoiselle.

Nu îndrăznea să-i spună ce găsiseră, găurile de gloanţe şi urmele palide ale sîngelui spălat.

– Ne-au spus că-i mutaseră în altă parte, dar Gibbes şi cu mine ne temeam de ce putea fi mai rău.

Fata aşteptă continuarea cu inima bubuindu-i în piept, convinsă că totul avea un sfîrşit fericit. După tot acel timp, trebuia să fie aşa. Cu siguranţă, viaţa nu putea fi atît de crudă încît să-i lase pe bolşevici să-i ucidă pe oamenii aşa de dragi ei... un băieţel plăpînd şi patru fete care fuseseră verişoarele şi prietenele ei, şi mama lor care-i iubise. Era şi-aşa destul de rău că le omorîseră tatăl. Nu era cu putinţă să se întîmple ceva şi mai rău. Îi privi faţa, în timp ce continua, închizînd ochii şi înghiţindu-şi lacrimile. Încă mai era extenuat după drum şi sosise la Paris abia noaptea trecută, hotărît s-o vadă.

– Am ajuns înapoi la Ekaterinburg de ziua naşterii lui Alexis, dar nu mai erau, oftă el. De-atunci, am mai fost

de trei ori. Am fost sigur, chiar şi cînd am văzut găurile de gloanţe în casă, că încă mai erau vii.

Zoya simţi că i se oprea inima, privindu-l cu ochi mari.

– Găuri de gloanţe. L-au împuşcat pe Nicolae acolo, în faţa copiilor?

– Îl omorîseră pe Nagornîi cu trei zile în urmă... încercase să-l împiedice pe un soldat să fure medaliile lui Alexis. Ţareviciului probabil că i s-a frînt inima, le avea de-o viaţă.

Credinciosul Nagornîi, care refuzase să-i abandoneze. N-avea să se sfîrşească niciodată?

– La mijlocul lunii iulie, bolşevicii le-au spus că rudele lor încercau să-i salveze şi trebuia să-i mute, înainte de a se descoperi unde erau.

Zoya se gîndi la scrisorile de dinainte ale Maşkăi, în care-i spunea unde se aflau. Dar cine încercase să-i salveze?

– Sîngeroasa revoluţie făcea prăpăd încă din iunie, era aproape imposibil să mergi undeva. Dar i-au sculat în toiul nopţii şi le-au spus să se îmbrace.

Glasul i se întretăie, iar Zoya îi strînse mîinile dureros de tare, pe cînd ochii lui se aţinteau într-ai ei, doi oameni rămaşi pe o insulă pustie, cu ceilalţi dispăruţi... dar unde? Aşteptă restul, fără să scoată un cuvînt. Curînd, curînd avea să-i spună că erau în drum spre Paris.

– Au coborît la parter, împărăteasa, Nicolae şi copiii... Anastasia încă îl mai avea pe Jimmy cu ea...

Micul spaniel al lui Alexis. Pierre Gilliard izbucni din nou în plîns, amintindu-şi.

– ...şi pe Joy...

Sava scheună, parcă recunoscînd numele mamei sale, în timp ce omul continuă:

– ...Ţareviciul nu mai putea să umble, fusese foarte bolnav... Le-au spus să se îmbrace şi i-au dus în pivniţă să aştepte mijloacele de transport... Nicolae a cerut să se aducă scaune pentru Alexandra şi Alexis şi îl...

Abia mai putea continua:

– ...îl ţinea în braţe, Zoya, în poală, cînd au intrat... îl ţinea în braţe cînd au deschis focul.

Zoya îşi simţi inima prefăcîndu-se în piatră, acesta trebuia să fi fost momentul cînd îl uciseseră pe Nicolae, dar Gilliard continuă, suspinînd:

– I-au împuşcat pe toţi, Zoya Konstantinovna... au deschis focul asupra tuturor, numai Alexis a trăit puţin mai mult decît ceilalţi, i-au zdrobit capul cu paturile puştilor, în timp ce se agăţa de tatăl lui... Iar apoi l-au omorît pe micul Jimmy...

Unul dintre căţelandrii lor...

– ...Anastasia leşinase şi cînd a ţipat, au ucis-o cu baionetele, şi pe urmă, continuă Gilliard, în timp ce Zoya plîngea fără zgomot, încă incapabilă să creadă ceea ce i se spunea, i-au aruncat pe toţi într-o mină şi au turnat peste ei acid... nu mai sînt, micuţă Zoya... s-au dus... cu toţii... pînă şi sărmanul, dulcele de Bebe.

Zoya îl cuprinse în braţe, ţinîndu-l astfel pe cînd plîngea. Chiar şi acum, după atîtea luni, nici el nu era capabil să creadă.

– Am găsit-o pe Joy, o luase unul dintre soldaţi, era aproape moartă de foame cînd au găsit-o lîngă mină... plîngînd după copiii pe care-i iubise. Şi, oh, Zoya, nimeni nu va şti vreodată ce scumpi erau, şi cît de mult i-am iubit.

– ...o Doamne... o Doamne... sărăcuţa mea Maşka... ucisă cu puşti şi baionete... ce s-o mai fi speriat...

– Nicolae s-a ridicat să-i oprească... dar nimic nu-i putea opri. Dacă ne-ar fi lăsat să stăm cu ei, doar... dar n-ar fi contat cu nimic.

Nu-i spuse că ruşii albi veniseră să elibereze Ekaterinburg-ul peste opt zile. Numai opt zile. Ar fi putut la fel de bine să fi fost opt vieţi de om.

Zoya îl privi cu ochi goi. Nimic nu mai conta. Nimic n-avea să mai conteze vreodată... nu pentru ea... sau pentru ei... Îşi îngropă faţa în mîini, plîngînd, în timp ce Gilliard o ţinea îmbrăţişată.

– A trebuit să-ţi spun chiar eu... îmi pare atît de rău... atît de nespus de rău...

Asemenea cuvinte mărunte, pentru pierderea unor oameni atît de extraordinari. Ce puţin înţeleseseră în acea ultimă zi la Ţarskoe Selo şi ştia că atunci ar fi trebuit să rămînă cu ei, puteau s-o omoare şi pe ea bolşevicii... aşa ar fi trebuit.:. s-o omoare cu baionetele şi cu gloanţele, la fel cum o omorîseră pe Maşka şi pe toţi ceilalţi... şi pe Bebe...

Curînd, Gilliard plecă, făgăduind să se întoarcă a doua zi, după ce dormea. Nu putu suporta să-i vadă Zoyei faţa la plecare, ochii distruşi, chipul gol de orice expresie. Iar cînd rămase din nou singură, o strînse pe Sava la piept, legănînd-o în braţe şi plîngînd, strigînd în gol:

– O, bunico... s-au dus... i-au ucis pe toţi...

Şi în cele din urmă, doar o singură şoaptă mai răsună în odaia tăcută, cînd îi rosti numele pentru ultima oară... Niciodată n-avea să mai fie în stare să-l pronunţe... şopti încet:

– Maşka mea...

Capitolul 27

Zoya se simţi în stare de şoc cîteva zile după ce aflase vestea de la Pierre Gilliard. Pe lîngă suferinţa morţii bunicii ei, se adăuga chinul de-a şti despre execuţie. Doctorul Botkin murise împreună cu ceilalţi, i-a spus Pierre a doua zi cînd a revenit, ceea ce explica de ce nici una dintre scrisorile ei nu ajunsese la destinaţie, dar oricum nu mai exista nimeni care să-i răspundă. Ştia că marele duce Mihail fusese împuşcat şi el, la o săptămînă înainte de executarea lui Nicolae, a Alexandrei şi a copiilor. După aceea mai fuseseră asasinaţi patru mari duci. Lista părea nesfîrşită. Parcă doreau să distrugă o întreagă specie, un întreg capitol din istorie. Iar detaliile erau brutale, mai presus de orice descriere.

Faţă de cele pe care le ştia acum, era de înţeles că pentru Zoya n-a mai însemnat mare lucru Conferinţa de pace de la Versailles. Pentru ea, războiul, şi chiar sfîrşitul acestuia, nu mai prezentau nici un interes. Îşi pierduse fratele, părinţii, bunica, verii, prietenii şi patria, ba încă şi omul iubit o abandonase. Stînd zi de zi în micul apartament, privind pe fereastră, viaţa ei părea un nesfîrşit pustiu. Pierre Gilliard a revenit s-o viziteze de

cîteva ori înainte să plece. Se întorcea în Elveţia să se odihnească, înainte de a pleca din nou în Siberia să ajute la continuarea investigaţiilor. Dar nici chiar asta nu i se mai părea important. Nimic nu mai conta. Pentru Zoya, totul se sfîrşise.

Pe la sfîrşitul lui ianuarie, Parisul era din nou cuprins de voie bună, străzile fiind pline de soldaţi americani. Aveau loc petreceri, spectacole speciale şi parăzi, toate în cinstea demnitarilor care soseau din State să se întrunească la Versailles, să sărbătorească sfîrşitul marii aventuri şi să pună bazele noii epoci de pace ce se arăta.

Dar pentru Zoya, nu exista nici un motiv de sărbătorire. Vladimir a vizitat-o de mai multe ori, după ce Pierre Gilliard a plecat la Berna să-şi întîlnească soţia, însă Zoya abia dacă a vorbit, în timp ce prinţul stătea privind-o, temîndu-se acum pentru sănătatea ei mentală, precum şi pentru siguranţa ei. Vestea se răspîndise încet printre toţi emigranţii şi se vărsau la nesfîrşit lacrimi, într-o jale tăcută. Lipsa Romanovilor era resimţită dureros, iar cei ce-i iubiseră n-aveau să-i uite niciodată.

– Hai să te iau la o plimbare cu maşina, micuţo. Ţi-ar face bine să ieşi undeva.

– Am aici tot ce-mi trebuie, Vladimir, îl privi ea tristă, mîngîind-o încet pe Sava. Prinţul îi aducea de mîncare, la fel cum făcuse imediat cînd sosiseră. În disperare de cauză, i-a adus chiar şi vodcă. Poate, în lipsă de altceva, măcar să-şi înece amarul. Dar sticla a rămas nedesfăcută, vodca neatinsă, la fel ca alimentele aduse de el. Părea să se stingă, aproape ca şi cum şi-ar fi impus singură să moară, nerăbdătoare să se alăture celorlalţi.

Au trecut pe la ea şi cîteva femei pe care le cunoştea, dar adeseori nu răspundea cînd băteau la uşă. Stătea doar în apartamentul întunecat, singură, tăcută, aşteptînd să plece.

Spre sfîrşitul lui ianuarie, prinţul Markovski se sperie

şi chiar vorbi cu un doctor. Nu părea să existe nimic de făcut, decît s-o aştepte să-şi revină. Dar Vladimir se temea că pînă atunci, Zoya să nu facă vreo prostie.

Încă se mai gîndea la ea, spre sfîrşitul unei după-amieze, în timp ce mergea cu taxiul său spre *Crillon*, sperînd să-l oprească vreunul dintre americanii importanţi. Şi atunci, aproape ca răspuns la o rugăciune, privi pe partea cealaltă a străzii şi îl văzu. Claxonă înnebunit şi-i făcu cu mîna, dar bărbatul înalt, în uniformă, dispăru în hotel şi, în timp ce sărea jos din maşină, Vladimir se rugă să nu fi fost o iluzie. Traversă în fugă strada şi intră în hotel, prinzîndu-l în ultima clipă, înainte de-a intra într-un lift. Clayton Andrews se răsuci cu o expresie mirată cînd Vladimir îl strigă. Ieşi încet din cabină, temîndu-se să nu se fi întîmplat ceva îngrozitor.

– Slavă Domnului că dumneata eşti, oftă uşurat Vladimir, sperînd că încă mai era dispus s-o vadă pe fată. Nu era sigur ce se întîmplase între cei doi, dar ştia că avusese loc un soi de înstrăinare înainte de plecarea lui Clayton de la Paris.

– I s-a întîmplat ceva?

Era singurul lucru la care se putea gîndi Clayton, văzînd expresia de pe chipul lui Vladimir. Sosise cu o zi în urmă şi trebuise să facă eforturi de-a nu se duce s-o vadă. Dar ştia că n-avea nici un rost să se tortureze pe el însuşi sau pe Zoya. Le era mai bine despărţiţi. Dorea ca fata să ducă o viaţă nouă şi, ţinîndu-se de capul ei, n-ar fi ajutat-o să şi-o găsească, indiferent cît de dor îi era de ea. Abia ajunsese la New York, cînd îi ceruseră să se întoarcă la Paris pentru a participa la numeroasele întruniri asociate cu Tratatul de la Versailles, înainte de a ieşi definitiv din armată. Şi revenise trepidînd de emoţie. Nu ştia dacă era destul de puternic să se întoarcă la Paris şi să n-o întîlnească.

– E ceva cu Zoya? îl întrebă el pe prinţul cel înalt, speriat de expresia din ochii lui. Era enorm de grăitoare.

– Putem merge undeva să stăm de vorbă?

Vladimir privi prin holul aglomerat, apoi din nou în ochii lui Clayton. Avea multe să-i spună. Clayton se uită la ceas. Dispunea de două ore înainte de-a trebui să meargă undeva. Dădu din cap şi-l urmă pe Vladimir afară, spre taxiul care-i aştepta.

– Spune-mi doar atît, omule, e bine? I s-a întîmpla ceva?

Prinţul porni maşina, arătînd jalnic, cu manşetele roase şi haina uzată prezentîndu-se mai rău ca oricînd, dar mustaţa tunsă încă-i mai era îngrijită impecabil, precum şi părul alb ca neaua. Totul la el exprima noblleţe şi distincţie. Acum în Paris se aflau atîţia asemeni lui. Conţi şi prinţi, duci şi alţi oameni de familie bună, conducînd taxiuri, măturînd pe străzi şi servind la mese.

– Nu i s-a întîmplat nimic, căpitane, spuse el, iar lui Clayton îi scăpă un oftat de uşurare. Cel puţin, nu în mod direct.

S-au dus la *Deux Magots*, au ocupat o masă în fund, iar Clayton a comandat două cafele.

– Bunica ei a murit acum trei săptămîni.

– Mă temeam de asta.

Părea atît de firavă şi de bolnavă cînd plecase el din Paris, cu peste o lună în urmă.

– Dar, mai rău de-atît, Pierre Gilliard a venit din Siberia s-o viziteze. I-a adus veşti cumplite. De cînd i-a spus, n-a mai ieşit din apartament. Mă tem să nu-şi piardă minţile, stînd doar acolo şi jelindu-i. E prea mult pentru ea.

Avea lacrimi în ochi şi-i părea rău că nu comandase o băutură alcoolică. I-ar fi prins bine o vodcă tare. Simplul gînd la Zoya îi frîngea inima. Li se întîmplaseră prea multe, tuturor, iar acum în special Zoyei.

– Gilliard a fost de faţă cînd l-au omorît pe ţar?

Şi Clayton avea inima grea, doar gîndindu-se, deşi nu-l cunoscuse niciodată. Dar Zoya îl însufleţise pentru

el, cu povestirile ei despre Livadia, despre iaht şi Ţarskoe Selo, iar acum avea aproape senzaţia de a-l fi cunoscut.

– Se pare că soldaţii îi alungaseră, pe el şi pe meditatorul englez, cu puţin timp în urmă, dar s-au întors peste două luni şi au vorbit cu militari gărzile şi ţăranii localnici din Ekaterinburg, în timp ce aj tau investigaţiile armatei albe. Au aflat multe lucruri şi vrea să se ducă din nou şi să mai discute cu oameni. Dar nu mai contează.

Îl privi pe Clayton Andrews cu ochi bătrîni şi trişti.

– Sînt morţi... cu toţii... asasinaţi odată cu ţarul... pînă şi copiii.

Nu se ruşina de lacrimile care-i curgeau pe obraz. Plîngea de fiecare dată cînd se gîndea la ei. Pierduse atîţia prieteni buni. Toţi pierduseră. Dar Clayton Andrews părea şocat, îngrozit, şi ştia ce efect avusese totul asupra Zoyei.

– Şi pe Maria?

Era o ultimă speranţă... de dragul Zoyei... dar Vladimir nu făcu decît să clatine din cap.

– Pe toţi. S-au dus.

Îi spuse lui Andrews detalii pe care Gilliard nu îndrăznise să i le împărtăşească Zoyei, despre acid, mutilări şi arderi. Destul de rău era şi cît ştia ea. Voiseră să-i şteargă de pe suprafaţa pămîntului, fără urmă. Dar nu se poate nimici frumuseţea, demnitatea şi graţia, bunătatea şi compasiunea şi nişte oameni care fuseseră atît de profund generoşi şi iubitori. De fapt, nu reuşiseră să distrugă ceea ce reprezentau victimele lor. Trupurile acestora dispăruse, dar spiritul lor avea să trăiască etern.

– Cum a primit Zoya vestea?

– Nici nu-s sigur dacă va supravieţui. Slăbeşte pe zi ce trece. Nu mănîncă, nu vorbeşte, nu zîmbeşte. Mi se frînge inima numai cînd o văd. Te vei duce la ea?

Era gata să-l implore. Fata trebuia să trăiască. Bunica ei fusese, pînă la urmă, prea bătrînă, dar Zoya era tînără şi plină de viaţă, la nouăsprezece ani viaţa ei abia începea. Nu putea suporta s-o vadă sfîrşindu-se acum. Trebuia să trăiască în continuare, să poarte cu sine frumuseţea pe care o văzuseră cu toţii, într-o viaţă nouă, nu s-o îngroape cu ea, aşa cum făcea acum.

Clayton Andrews oftă, amestecînd gînditor cu linguriţa în cafea. Ce ea ce-i spusese Vladimir era incredibil de şocant şi, mai mult decît atît, îi sfîşia inima... pînă şi băiatul... Pierre Gilliard însuşi spusese la fel cînd auzise prima oară vestea: „Copiii!... nu copiii..." Îl privi trist pe prinţ, gîndindu-se din nou la Zoya.

– Nu sînt sigur că va dori să mă vadă.

– Trebuie să încerci. Spre binele ei.

Nu îndrăzni să-l întrebe dacă încă o mai iubea. Oricum considerase întotdeauna că era prea bătrîn pentru ea şi i-o şi spusese Evgheniei. Dar altă speranţă nu mai rămăsese şi, în anul cînd Clayton venise cu ei la slujba de Crăciun, îi văzuse lumina din ochi. Cel puţin atunci, o iubise profund.

– De cele mai multe ori nici nu răspunde la uşă. Cîteodată îi las afară cîte ceva de mîncare şi pînă la urmă o ia înăuntru, deşi nu-s sigur c-o şi mănîncă.

O făcea însă pentru bunica ei. Ar fi vrut să facă cineva acelaşi lucru şi pentru Elena. Iar acum îi cerşea lui Clayton Andrews să se ducă s-o viziteze. Ar fi făcut orice ca s-o ajute. Aproape îi părea rău că venise Gilliard, dar trebuia să ştie, nu puteau continua să spere la nesfîrşit.

– Voi face tot ce pot, spuse Clayton, uitîndu-se la ceas. Trebuia să se întoarcă la hotel, pentru una dintre necontenitele întîlniri. Se ridică şi plăti cafeaua, mulţumindu-i lui Vladimir în drum spre hotel şi întrebîndu-se dacă Zoya avea să-l primească. Din punctul ei de vedere, o părăsise şi ştia că ea nu-i înţelesese motivele.

Bănuia că acum îl ura şi, poate, era mai bine aşa, în folosul ei. Dar n-o putea lăsa doar să lîncezească acolo şi să moară. Vladimir zugrăvise o imagine de coşmar.

În seara aceea, participă nerăbdător la toate întrunirile şi, la ora zece, ieşi, opri un taxi şi-i dădu şoferului adresa ei. Fu o uşurare să descopere că taximetristul era francez, nu unul dintre nobilii ruşi.

Cînd sosi, găsi clădirea arătînd dureros de familiară şi, un moment, ezită înainte de a urca încet scara. Nu ştia ce să spună, poate chiar nu era nimic de spus. Poate tot ce putea face era doar să-i stea alături. Urcatul pînă la etajul patru păru interminabil, holurile erau mai reci, mai întunecoase şi mai fetide decît îşi amintea. O părăsise cu şase săptămîni în urmă, dar, în acest scurt timp, se schimbaseră atîtea, atît de multe se întîmplaseră. Stătu multă vreme în faţa uşii ei, ascultînd, întrebîndu-se dacă dormea, după care tresări, auzind paşi.

Ciocăni încet, o dată, şi paşii se opriră. Se opriră pentru mult timp, iar cînd fu convinsă că vizitatorul plecase, se auziră din nou, iar de astă dată lătră şi Sava. Inima lui Clayton începu să bată mai repede, doar gîndindu-se că Zoya era atît de aproape, dar acum nu se putea gîndi la el însuşi, la ea trebuia să se gîndească. Venise aici ca s-o ajute, nu să se ajute pe sine, şi trebui să facă un efort pentru a se gîndi la acest lucru în timp ce ciocănea din nou, vorbind prin uşa închisă.

– *Télégramme!* strigă. *Télégramme!*

Era un truc groaznic, dar ştia că altfel nu i-ar fi deschis. Paşii se apropiară şi uşa se întredeschise de-un deget, dar, acolo unde stătea el, Zoya nu putea să-l vadă. Apoi, dintr-un singur pas şi o uşoară împingere, Clayton deschise larg uşa şi o împinse pe Zoya într-o parte, spunînd cu blîndeţe:

– Ar trebui să fii mai atentă, mademoiselle.

Fata rămase cu gura căscată, palidă ca moartea. Fu

şocat văzînd cît de slabă era. Prinţul avusese dreptate. Arăta îngrozitor, privindu-l cu ochi mari, speriaţi.

– Ce cauţi aici?

– Am dat o fugă de la New York ca să văd ce mai faci.

Încerca să sune nepăsător, dar felul în care arăta Zoya spunea multe. Ajunsese dincolo de rîs, dincolo de dragoste, dincolo de a-i mai păsa cu ceva.

– De ce-ai venit aici?

Stătea în faţa lui, frumoasă şi atît de mică, aproape zdrobindu-i inima. Îi venea s-o ia din nou în braţe, dar nu îndrăzni. Se temea să n-o spargă.

– Voiam să te văd. M-au trimis pentru negocierile Tratatului de pace de la Versailles.

Erau încă în uşă, iar Clayton o privi întrebător, în timp ce Sava veni să-l lingă pe mînă. Nu-l uitase, chiar dacă Zoya nu mai voia să-şi amintească.

– Pot intra pentru cîteva minute?

– De ce?

Ochii-i erau mari şi trişti, dar mai frumoşi ca oricînd.

Şi n-o mai putu minţi.

– Fiindcă încă te mai iubesc, Zoya, de-asta.

Nu aşa ceva plănuise să-i zică, însă nu se putu stăpîni să nu-i spună aceste cuvinte.

– Nu mai are nici o importanţă.

– Pentru mine, are.

– Acum şase săptămîni, cînd ai plecat, nu avea.

– Era şi atunci foarte important pentru mine. Credeam că fac ceea ce era bine pentru tine. Am socotit că ai dreptul la mai mult decît îţi puteam oferi eu.

Îi putea oferi totul, din punct de vedere material, dar nu-i putea dărui tinereţea anilor pe care şi-i irosise înainte de a o întîlni. Iar pe atunci, acest lucru părea important, dar acum nu mai era atît de sigur, faţă de tot ceea ce-i spusese Vladimir.

– Te-am lăsat aici fiindcă te iubeam, nu din alt motiv.

Dar ştia, la fel ca înainte, că Zoya nu înţelesese.

– N-am vrut să te abandonez. Habar n-aveam că se vor întîmpla atît de multe după plecarea mea.

– Ce vrei să zici? îl privi ea cu tristeţe, simţind că ştia, dar fără să fie sigură cît de mult.

– M-am întîlnit cu Vladimir azi după-amiază.

– Şi ce ţi-a spus?

Se îndepărtă de el, ţeapănă, privindu-l ochii, în timp ce lui Clayton i se topea inima după ea. Suferise atît de mult. Nu era drept. Ar fi trebuit să i se întîmple altcuiva. Nu ei, sau Evgheniei, sau Romanovilor... sau chiar lui Vladimir. Îi părea rău pentru toţi. Dar, mai mult decît atît, o iubea.

– Mi-a spus totul, mititico.

Făcu un pas spre ea şi o cuprinse gingaş în braţe, iar Zoya, spre marea lui surprindere, nu se opuse.

– Mi-a spus despre bunica ta, ezită, dar numai o clipă, ...şi despre verii tăi... şi mica Maşka, sărmana...

Fata îşi înghiţi un suspin, întorcînd capul în altă parte, pe cînd el o ţinea îmbrăţişată, şi apoi, ca şi cum deodată stăvilarul s-ar fi spart, începu să plîngă cu sughiţuri, în braţele lui, iar Clayton închise uşor uşa cu piciorul şi o duse în apartament ca pe un copil mic, aşezîndu-se pe canapea, cu ea în braţe, pe cînd fata continua să suspine. Plînse mult timp, zguduindu-se îngrozitor, în timp ce-i povestea tot ce auzise de la Gilliard, sfîşiată de suspine, la fel ca atunci, şi mult, mult timp, Clayton o ţinu în braţe. Apoi, într-un tîrziu, odaia se cufundă din nou în tăcere, nemaiauzindu-se decît cîte un oftat din cînd în cînd. Ochii ei verzi, răscoliţi, se întoarseră spre el, iar Clayton o sărută uşurel, aşa cum jinduia să facă de cînd o părăsise.

– Aş vrea să fi fost şi eu aici cînd a venit.

– Şi eu, recunoscu Zoya, plîngînd din nou încet. Totul a fost atît de cumplit de cînd ai plecat... atît de îngrozitor... şi Maşka... o, Doamne, biata Maşka... cel

puţin, Pierre a spus că gloanţele au omorît-o repede. Dar ceilalţi...

– Nu te mai gîndi. Trebuie să laşi totul în urmă.

– Cum aş putea?

Încă-i mai şedea pe genunchi şi-şi amintea de convorbirile de demult, cu tatăl ei.

– Trebuie, Zoya. Gîndeşte-te la bunica ta, gîndeşte-te cît de curajoasă a fost. Te-a scos din Rusia într-o troică, spre libertate, spre siguranţă. Nu te-a adus aici ca să abandonezi speranţa, să renunţi la tot, să stai în apartamentul ăsta şi să mori de foame. Te-a adus ca să duci o viaţă mai bună, ca să-ţi *salveze* viaţa. Nu trebuie să ţi-o iroseşti niciodată, niciodată. Ar fi o jignire la adresa ei, a memoriei ei şi a tot ceea ce a încercat să facă pentru tine. Trebuie să-i faci cinste şi să încerci tot posibilul pentru a avea o viaţă fericită.

– Cred că ai dreptate, dar mi-e atît de greu.

Apoi îşi aminti şi-l privi cu sfială.

– Mi-a spus despre bani, înainte de a muri. Urma să ţi-i trimit înapoi, dar i-am cheltuit.

Roşii, semănînd şi mai mult cu ea însăşi.

– Sperам s-o faci, zise el mulţumit. Cel puţin o ajutase cu ceva. Vladimir spune că n-ai mai dansat de luni în şir.

– De cînd s-a îmbolnăvit bunica, iar după aceea a murit, şi era aici Pierre... nu m-am putut îndura să revin la balet.

– Foarte bine.

Privind peste umărul ei, observă samovarul, cu un zîmbet nostalgic.

– Cum adică? Ştii, Diaghilev m-a chemat iarăşi să plec în turnee cu ei. Iar acum pot, dac-aş vrea.

Îşi trase din nou nasul, dar de astă dată Clayton îi surîse.

– Ba n-ai putea.

– De ce?

– Fiindcă vii la New York.

– Aşa? întrebă ea, năucită. De ce?

Arăta mai mult decît oricînd ca un copil, în timp ce el îi zîmbea.

– Ca să te măriţi cu mine, de-aia. Ai exact două săptămîni ca să-ţi rezolvi problemele, apoi plecăm. Cum ţi se pare?

Zoya îl privi cu ochi mari:

– Vorbeşti serios?

– Da, foarte serios, dacă mă accepţi.

Îşi dădu seama, cu o tresărire, că acum era contesă, dar nu pentru multă vreme. Urma să se însoare cu ea înainte de-a pleca din Paris. Iar apoi, avea să fie doamna Clayton Andrews, pentru tot restul vieţii.

– Dacă eşti destul de neghioabă ca să te legi cu un bărbat bătrîn, te priveşte, miss Ossupova. Eu nu te mai previn.

– Bine.

Se agăţă de el ca un copil pierdut, plîngînd din nou, dar de astă dată cu lacrimi de fericire, nu de tristeţe.

– De fapt, spuse Clayton, punînd-o uşor pe picioare în timp ce se ridica, ia-ţi acum nişte lucruri cu tine. Am să-ţi închiriez o cameră la hotel. Vreau să te ţin sub ochi înainte de-a pleca. N-am chef să mai trebuiască să bat la uşa asta, strigînd „Telegramă", două săptămîni în şir.

Zoya rîse şi se şterse la ochi.

– A fost foarte urît din partea ta!

– Nu la fel de urît ca din partea ta, cînd te-ai prefăcut că nu erai acasă. Nu contează, ia-ţi lucrurile. Putem veni aici peste cîteva zile să împachetăm ce mai vrei să-ţi iei cu tine.

– N-am foarte multe.

Privi prin încăpere, nu exista aproape nici un lucru pe care să dorească să-l ia cu ea, decît poate samovarul şi unele obiecte de-ale bunicii ei. Voia să lase trecutul în urmă şi să înceapă o viaţă nouă cu Clayton.

Apoi deodată, cu groază, îşi ridică privirea spre el.

– Chiar vorbeşti serios?

Dacă se răzgîndea? Dacă o părăsea din nou, sau o abandona în New York? Clayton îi văzu spaima din ochi şi se înduioşă.

– Sigur că da, mititico. Ar fi trebuit să te iau cu mine cînd am plecat data trecută.

Dar ştiau amîndoi că nu şi-ar fi putut lăsa bunica acolo, iar pe atunci Evghenia deja nu se mai simţea atît de bine, încît să călătorească.

– Te-ajut să-ţi faci bagajul.

Zoya îşi adună lucrurile într-o geantă mică, după care îşi aminti de căţeluşă. N-o putea părăsi, era singura prietenă care-i mai rămăsese, cu excepţia lui Clayton, desigur.

– Pot s-o iau pe Sava la hotel?

– Evident.

Clayton luă căţeluşa, care încercă înnebunită să-l lingă pe bărbie, după care ridică mica geantă a Zoyei, în timp ce fata se întorcea tăcută să stingă luminile. Era timpul să meargă acasă. Închise uşa, fără a privi în urmă, urmîndu-l pe Clayton în josul scării, spre o viaţă nouă.

Capitolul 28

I-a trebuit mai puţin de-o zi ca să-şi împacheteze lucrurile. A luat samovarul, cărţile, broderiile şi şalurile bunicii, propriile ei haine şi faţa de masă din dantelă, dar în rest mai erau foarte puţine. Pe celelalte i le-a dat lui Vladimir, cîtorva prieteni şi preotului de la *Sf. Alexandr Nevski.*

Şi-a luat rămas-bun de la Vladimir şi a promis să-i scrie. Apoi, peste cîteva zile, stînd lîngă Clayton la Oficiul stării civile, a devenit soţia lui. Totul părea un vis, în timp ce privea spre el, cu lacrimile rostogolindu-i-se încet pe obraji. Pierduse totul, iar acum nu-şi mai avea nici măcar propriul nume. Dar se agăţa de el ca speriată de moarte, pe cînd reveneau la hotel. Parcă ar fi fost înfricoşată să nu se răzgîndească din nou.

Au mai stat două zile la Paris, după care au luat trenul spre Elveţia. Hotărîseră să-şi petreacă acolo luna de miere, iar Zoya recunoscu faţă de Clayton că dorea să-l mai vadă pe Pierre Gilliard înainte de plecare.

Drumul pînă la Berna le-a luat două zile, trenul oprindu-se la nesfîrşit peste tot, dar în ultima zi, cînd se deşteptă, inima îi stătu un moment în loc. O întîmpinau munţii cu vîrfurile înzăpezite şi, preţ de-o clipă, avu

impresia că revenise în Rusia.

Gilliard i-a aşteptat la gară şi s-au dus acasă să ia masa cu soţia lui, care fusese guvernantă la copiii familiei Romanov. O îmbrăţişă pe Zoya, plîngînd, iar Clayton le ascultă depănîndu-şi amintirile în timpul mesei. Toate erau atît de dureroase şi totuşi împărtăşeau o asemenea tandreţe, amintiri atît de fericite.

– Cînd mergeţi înapoi? întrebă calm Clayton, în timp ce Zoya se ducea să se uite la fotografii, împreună cu soţia lui Gilliard.

– De îndată ce ne vom mai veni în putere. Soţia mea suportă foarte greu viaţa în Siberia. Nu vreau s-o iau cu mine. Am stabilit cu Gibbes să ne întîlnim şi să vedem dacă mai putem descoperi ceva.

– Mai contează, acum?

Clayton era sincer cu el. Totul părea să se fi sfîrşit, n-avea nici un rost să se agaţe de un trecut dureros. I-o spusese şi Zoyei, dar Gilliard părea a fi obsedat de trecut. Pentru el părea şi mai real, dar era de înţeles, trăise douăzeci de ani alături de copiii ţarului şi reprezentau toată viaţa lui.

– Contează, pentru mine. Nu voi avea odihnă pînă nu ştiu totul, pînă nu aflu dacă a supravieţuit vreunul dintre ei.

Era o idee nouă.

– Există vreo şansă?

– Nu prea cred. Dar trebuie să fiu sigur, altfel nu-mi voi afla niciodată liniştea.

– I-aţi iubit foarte mult.

– Cu toţii i-am iubit. A fost o familie extraordinară, chiar şi unii dintre gardienii din Siberia s-au îmblînzit cînd au ajuns să-i cunoască. Tot trebuiau să-i schimbe, ca să păstreze un regim sever. Asta îi enerva pe bolşevici la nesfîrşit. Nicolae era bun cu toată lumea, chiar şi cu cei care-i distruseseră imperiul. Nu cred că şi-a iertat vreodată abdicarea. Citea mereu istorie şi mi-a spus că într-o bună zi lumea va spune despre el că s-a dat bătut... că a capitulat... Cred că i-a zdrobit inima.

Era o pătrundere în sufletul acelui om pe care alţii n-aveau s-o cunoască niciodată. O privire în urmă spre un timp deosebit, care nicicînd n-avea să se mai repete, pentru nici unul dintre ei. Grandoarea a ceea ce cunoscuseră cu toţii făcea să pălească pînă şi ceea ce avea Clayton să-i ofere Zoyei la New York. Dar ştia că acolo avea să fie fericită. Niciodată n-avea să-i mai fie frig sau foame. Cel puţin atîta lucru îi putea dărui. Se gîndise deja să-i cumpere o casă. Propria lui casă de cărămidă din partea de jos a lui Fifth Avenue i se părea dintr-o dată mult prea mică.

Au stat la Berna trei zile, după care a dus-o la Geneva şi Lausanne.

La sfîrşitul lunii februarie au revenit în Franţa şi au luat vaporul Paris pînă la New York. Vasul a ridicat ancora din portul Le Havre într-o zi frumoasă, cu cele patru hornuri ale sale profilîndu-se înalte pe cer. Era o navă frumoasă, mîndria Liniei Franceze, care începezise la ancoră timp de trei ani, fiind lansată la apă la jumătatea războiului.

În aproape tot timpul călătoriei, Zoya a fost ca un copil surescitat. Cîştigase puţin în greutate şi ochii i se însufleţiseră din nou. Au cinat de cîteva ori la masa căpitanului şi dansau în fiecare seară pînă tîrziu. Aproape se simţea vinovată că se distra atît de bine. Lăsase atît de mulţi oameni în urmă, în lumea ei pierdută, dar Clayton nu-i permitea să se mai gîndească la asta. Nu voia de la ea decît să privească înainte, spre viaţa nouă pe care aveau s-o trăiască împreună. Îi vorbea despre casa pe care urmau s-o construiască, despre oamenii cu care aveau să se întîlnească, despre copiii pe care-i vor avea. Întreaga viaţă se deschidea înaintea ei. Avea douăzeci de ani şi, pentru ea, viaţa abia începuse.

În noaptea dinaintea sosirii la New York, Zoya i-a dat darul de nuntă pe care-l păstrase pentru el. Încă mai era învelit în marama bunicii ei. Clayton scoase o mică exclamaţie cînd văzu oul, cu toată complicata sa

frumuseţe. După ce el îl deschise, Zoya puse pe masă mica lebădă de aur şi-i arătă cum funcţiona.

– E cel mai superb lucru pe care l-am văzut în viaţa mea... Nu, al doilea, se corectă el, zîmbindu-i.

Zoya îl privi cu dezamăgire, dorise atît de mult să-i placă la fel ca ei. Însemna atîta pentru ea. Era singura relicvă care-i mai rămăsese din trecut.

– Şi care a fost primul?

– Tu, iubirea mea. Eşti cea mai frumoasă şi cea mai bună.

– Prostule, rîse ea, şi toată noaptea au făcut dragoste. Amîndoi erau încă treji la apariţia Statuii Libertăţii, a doua zi dimineaţă, cînd au sosit la New York.

Partea a treia
Orașul New York

Capitolul 29

Zoya stătea pe punte, privind cu uimire cum Paris acosta la cheul Liniei Franceze de pe fluviul Hudson, care se spunea că era cel mai lung cheu podit din lume. Purta un costum negru Chanel pe care i-l cumpărase Clayton înaintea plecării din Paris. Între timp, Chanel se mutase pe rue Cambon, iar modelele ei păreau mult mai interesante decît ale lui Poiret, deşi nu era la fel de celebră. Zoya mai avea o pălărie cloş asortată, purtînd părul strîns într-un coc; se simţise foarte şic cînd şi-o cumpărase, dar acum, privind în jur, deodată avu impresia că era îmbrăcată jalnic. Femeile din preajmă aveau rochii şi blănuri scumpe şi nu mai văzuse atîtea bijuterii la un loc de cînd plecase din Rusia. Ea nu avea decît verigheta îngustă pe care i-o pusese Clayton în deget cînd se căsătoriseră.

Nicăieri nu se vedea şampanie, spre deosebire de momentul plecării din Le Havre. Navele franceze erau obligate să respecte o nouă prohibiţie asupra alcoolului şi toate băuturile trebuiau să dispară, odată ajunşi în interiorul zonei-limită de trei mile a apelor teritoriale. Nu puteau bea alcool decît în apele internaţionale, iar

vasele americane n-aveau voie să-i servească deloc. Acest lucru făcea ca vapoarele franceze şi engleze să fie foarte populare.

Orizontul New York-ului nu se asemăna cu nimic din ce mai văzuse. Nu mai existau bisericile, cupolele, turlele şi străvechea eleganţă a Rusiei, sau graţioasa splendoare a Parisului. Oraşul acesta era modern, viu şi trepidant, iar Zoya se simţi foarte tînără cînd Clayton o conduse la maşina sa, în timp ce şoferul le trecea cuferele prin vamă.

– Ei, mititico, ce părere ai?

O privea cu ochi fericiţi, pe cînd străbăteau Fifth Avenue, îndreptîndu-se spre reşedinţa din centru, unde locuise cîndva cu soţia lui. Clădirea era elegantă şi fusese decorată de fosta mare actriţă Elsie de Wolfe. Cele două femei fuseseră bune prietene, iar Elsie decorase locuinţele familiilor Astor şi Vanderbilt din New York, precum şi casele multor prieteni de-ai acestora din Boston.

– Clayton, e minunat!

Trecuse o viaţă de om de la drumurile înzăpezite pe care călătorise cu troica, spre Ţarskoe Selo. Pe străzile de aici erau cai şi maşini, femei în haine viu colorate, tivite cu blană, şi bărbaţi însoţindu-le grăbiţi. Toţi arătau fericiţi şi emoţionaţi, iar ochii Zoyei dansau de veselie în timp ce cobora din maşină, privind spre casa de cărămidă roşie. Cu siguranţă, era mai mică decît palatul Fontanka, dar după standardele americane era foarte mare şi, stînd în holul de marmură, două servitoare în uniforme gri, şorţuri şi bonete albe, i-au luat haina, iar ea le zîmbi timidă.

– Dumneaei este doamna Andrews, anunţă calm Clayton, prezentîndu-le-o amîndurora şi bucătăresei vîrstnice care venise împreună cu cele două cameriste, direct de la bucătărie. Majordomul era englez şi avea o înfăţişare foarte serioasă, iar casa purta toate semnele distinctive la care ţinea atît de mult doamna de Wolfe, antichităţi franţuzeşti amestecate cu „modernisme",

cum îi plăcea ei să le numească. Clayton îi spusese deja Zoyei că putea să schimbe orice dorea, voia să se simtă acasă, dar ei îi plăcu ceea ce vedea şi, mai ales, glasswand-ul larg care se deschidea spre o grădină acoperită de zăpadă. Bătu din palme ca un copil, făcîndu-l pe Clayton să rîdă, după care o conduse la etaj, în dormitorul lor. Avea aşternuturi şi perdele de satin roz, un candelabru fermecător şi, numai pentru ea, o cameră de toaletă cu pereţi tapetaţi în mătase trandafirie şi debarale care-i aminteau de ale mamei sale. Zoya rîse la vederea celor cîtorva rochii ale ei agăţate acolo, după-amiază, cînd camerista îi desfăcu bagajele.

– Mă tem că servitorii vor fi foarte dezamăgiţi, rîse ea, înainte de cină, stînd goală în camera de toaletă. Tocmai făcuse o baie în somptuoasa cadă de marmură... se terminase cu ororile micii cade din camera de la capătul coridorului, în casa de lîngă Palais Royal. Niciodată nu va mai trebui să-şi împartă baia cu vecinii. Totul părea un vis, privind în jur, pentru a-l vedea pe omul care o salvase din chinurile vieţii sale de la Paris. Habar n-avusese cît de bogat era, sau cît de important în societatea newyorkeză. În uniformă şi cu modul său discret de a se purta, nu-i dăduse nici un motiv să bănuiască.

– De ce nu mi-ai spus despre toate astea?

– Oricum n-ar fi schimbat cu nimic situaţia.

Ştia că nu din acest motiv îl iubea şi se simţea bine. Era o uşurare să nu-l mai vîneze debutantele îmbătrînite sau fiicele prietenelor răposatei sale mame, recent rămase văduve sau divorţate, în căutarea unui soţ prosper şi de neam bun.

– M-am jenat întotdeauna atît de tare să-ţi vorbesc despre viaţa în St. Petersburg... mă temeam să n-o găseşti plină de excese.

– Am şi găsit-o, rîse el, dar şi excesiv de fermecătoare... ca frumoasa mea mireasă.

O privi punîndu-şi noua lenjerie de satin, după care se hotărî, cît ai clipi, să i-o scoată.

– Clayton!

Dar nu obiectă cînd el o duse din nou în pat. În fiecare seară întîrziau la cină, iar Zoya era stînjenită de evidenta dezaprobare a majordomului.

Servitorii nu se purtau cu căldură faţă de ea şi, ori de cîte ori umbla prin casă, era conştientă de un anume freamăt de şoapte. O serveau, dar fără tragere de inimă şi, ori de cîte ori era posibil, o pomeneau pe fosta lui soţie. Ex-doamna Andrews fusese, după cîte se părea, întruchiparea perfecţiunii. Camerista a reuşit chiar să lase în camera ei de toaletă un exemplar din Vogue, deschis la paginile unde Cecil Beaton bătea cîmpii despre cea mai recentă rochie a ei şi o petrecere pe care o dăduse pentru prieteni, în Virginia.

– Era fermecătoare, nu-i aşa? întrebă liniştită Zoya într-o seară, pe cînd stăteau lîngă foc, în dormitorul lor. Aici însă şemineul nu făcea decît să îmbogăţească decorul, nu era o necesitate pentru supravieţuire. Se gîndi încă o dată, tristă, la Vladimir şi la apartamentul lui îngheţat şi la ceilalţi prieteni, care efectiv mureau de foame la Paris. Se simţea vinovată pentru tot ceea ce-i dăruise Clayton.

– Cine era fermecătoare? o privi el fără să înţeleagă.

– Soţia ta.

Se numea Margaret.

– Se îmbrăca foarte elegant, cînd voia. Dar şi tu eşti la fel, mica mea Zoya. Încă nici n-am început măcar să ieşim la cumpărături.

– Mă răsfeţi prea mult, îi zîmbi ea sfioasă, roşind în felul acela care-i înmuia inima, iar Clayton întinse braţele şi o trase lîngă el.

– Meriţi mult mai mult decît ţi-aş putea eu da vreodată.

Ar fi vrut să-i răscumpere tot ceea ce pierduse, toate suferinţele de la Paris, după ce părăsiseră Rusia. *Oul Imperial* de Paşti era expus cu mîndrie pe consola căminului din dormitor, alături de fotografiile părinţilor lui Clayton în rame scumpe de argint şi trei splendide

sculpturi mici de aur care aparţinuseră mamei lui.

– Eşti fericită, mititico?

Drept răspuns, Zoya îl privi radioasă, în încăperea tăcută.

– Cum aş putea să nu fiu?

Le-a prezentat-o prietenilor lui şi o ducea cu el peste tot, dar amîndoi erau conştienţi de duşmănia neexprimată a celorlalte femei. Era drăguţă, tînără şi arăta superb în rochiile costisitoare pe care i le cumpăra Clayton.

– De ce mă antipatizează atît de mult?

Simţise nu o dată acest chin, femeile oprindu-se din vorbă cînd sosea ea, pentru a o ţine la distanţă prin tăcere.

– Nu te antipatizează, sînt doar geloase.

Avea dreptate, dar, spre sfîrşitul lunii mai, zvonurile care se porniseră au început să-l înfurie. Cineva se-apucase să spună că Clayton Andrews se însurase cu o mică dansatoare ieftină din Paris... Se pomenea vag despre *Folies-Bergére,* un membru beat de la clubul lui întrebîndu-l chiar dacă dansa can-can, iar Clayton făcuse mari eforturi să nu-l pocnească.

La o petrecere, o femeie a întrebat-o pe alta, în timp ce o priveau pe Zoya dansînd, dacă era adevărat că la Paris fusese prostituată.

– Precis c-a fost! Uită-te la ea cum dansează!

Ajunsese să stăpînească perfect paşii noului dans foxtrot, sub atenta îndrumare a lui Clayton. Iar el era mîndru, învîrtind-o pe ring, atît de vizibil îndrăgostit de frumoasa şi tînăra sa soţie, încît îi făcea pe toţi s-o urască. Avea douăzeci de ani, o talie pe care i-o putea încercui cu degetele de la cele două mîini, picioare graţioase şi un chip de înger. Iar cînd începu valsul, Zoya simţi lacrimi în ochi, pe cînd străbătea încet ringul, privindu-l cu amintirea nopţii cînd se cunoscuseră, vie în minte, alături de rememorări dureroase ale trecutului. Dacă închidea ochii, era din nou în St. Petersburg... dansînd cu Konstantin, sau cu tînărul şi chipeşul

Nicolai, în uniforma Gărzii Preobrajenski... ori chiar cu Nicolae, la Palatul de Iarnă. Își amintea balul de ieșire în societate la care urma să danseze și n-o mai făcuse niciodată, dar acum nimic din toate acestea nu i se mai părea întocmai la fel de dureros. Clayton răscumpărase totul, acum Zoya putînd chiar să privească fotografiile Maşkăi, cu un surîs trist, însă fără lacrimi. Avea să-i poarte pentru totdeauna în inimă pe prietenii ei și pe cei dragi.

– Te iubesc atît de mult, mititico... îi șopti el, în timp ce dansau la balul din iunie al familiei Astor, și deodată, Zoya se opri cu ochii mari, ca și cum ar fi văzut o stafie. Picioarele parcă-i prinseseră rădăcini în podea și se făcuse palidă la față, iar Clayton șopti:

– S-a întîmplat ceva?

– Nu se poate...

Părea să i se facă rău, și Clayton îi simți mîna răcindu-se într-a lui. Un bărbat înalt, orbitor de chipeș, tocmai intrase în încăpere, cu o femeie drăguță, într-o rochie albastră, scînteietoare.

– Îi cunoști?

Ea însă nu putea vorbi. Era prințul Obolenski, sau cineva care semăna aidoma cu el, iar femeia de la brațul lui părea a fi marea ducesă Olga, mătușa tinerei mari ducese, care în fiecare duminică le aducea în oraș să prînzească împreună cu bunica lor, înainte de a se opri la Palatul Fontanka să bea ceaiul cu Zoya.

– Zoya!

Clayton se temea ca soția lui să nu leșine, dar femeia o privi cu ochii mari și, scoțînd o exclamație de surpriză, se apropie de ei în grabă. Zoya, cu un mic țipăt, se repezi în brațele ei.

– Iubito... tu ești?... O, mica mea Zoya...

Frumoasa Olga o cuprinse în brațe, plîngînd amîndouă de fericire, năpădite de amintirile dragi ale celor iubiți pe care-i pierduseră, în timp ce Clayton și prințul Obolenski le priveau.

– Dar ce cauți aici?

Zoya făcu o reverenţă adîncă şi se întoarse să-l prezinte pe atrăgătorul ei soţ.

– Olga Alexandrovna, îngăduie-mi să ţi-l prezint pe soţul meu, Clayton Andrews.

El se înclină ceremonios, sărutînd mîna marii ducese, după care Zoya îl lămuri că Olga era sora cea mai tînără a ţarului.

– Unde-ai fost de cînd...

Olgăi îi venea greu să rostească acele cuvinte, şi ochii li se întîlniră. N-o mai văzuse de cînd părăsiseră amîndouă Ţarskoe Selo.

– Am fost la Paris, cu bunica... a murit, după Crăciun.

Marea ducesă o îmbrăţişă din nou, sub privirile tuturor celor din sala de bal şi, în cîteva ore, se aflase pretutindeni. Noua soţie a lui Clayton Andrews era o contesă rusoaică. Poveştile despre *Folies-Bergère* s-au risipit în vînt, pe cînd prinţul Obolenski povestea despre balurile somptuoase de la Palatul Fontanka.

– Mama ei era cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o în viaţa mea. Rece, desigur, ca toate nemţoaicele, şi cam crispată, dar incredibil de frumoasă. Iar tatăl ei era un om fermecător. Mare pierdere, cînd l-au omorît. Atît de mulţi oameni de ispravă dispăruţi.

O spusese cu regret, la un pahar cu şampanie, dar mai puţin emoţionat decît cele două femei. Toată seara, Zoya nu s-a desprins de lîngă Olga. Marea ducesă locuia la Londra, dar venise la New York să viziteze nişte prieteni. Locuia la prinţul Obolenski şi la soţia lui, Alice, născută Astor.

Vestea s-a răspîndit prin New York ca focul, despre ascendenţa Zoyei, despre familia ei nobilă şi înrudirea cu ţarul, şi cît ai zice peşte a devenit favorita înaltei societăţi. Cecil Beaton îi consemna fiecare mişcare şi erau invitaţi pretutindeni. Oamenii care o respinseseră o iubeau dintr-o dată.

Elsie de Wolfe a vrut să redecoreze casa, venind cu o propunere remarcabilă. Ea şi prietenii ei cumpăraseră

cîteva ferme vechi pe East River şi remodelau casele de pe strada Sutton Place. Locul încă nu era practicabil, dar ştia că, la terminare, avea să fie foarte elegant.

– Ce-ar fi ca pe una s-o pregătesc pentru tine şi Clayton?

Decora una dintre ele pentru William May Wright, magnatul Bursei, şi soţia lui, Cobina, fostă cîntăreaţă şi ziaristă. Dar Zoya găsea că se simţeau bine în confortabila lor casă de cărămidă.

Zoya a organizat primul său mare dineu pentru marea ducesă Olga, înainte ca aceasta să se reîntoarcă la Londra, iar după aceea soarta i-a fost pecetluită. Avea să devină răsfăţata New York-ului, spre marea încîntare a soţului ei. Acesta îi satisfăcea toate capriciile şi, în secret, a însărcinat-o pe Elsie de Wolfe să remodeleze pentru ei una dintre casele de pe Sutton Place. Era o bijuterie elegantă, iar cînd o văzu, Zoya făcu ochii mari de uimire. Nu era atît de opulentă ca noua casă a soţilor Wright, unde fuseseră în seara precedentă şi-i cunoscuseră pe Fred Astaire şi pe Tallulah Bankhead. Cea mai şocantă dintre toate fusese baia căptuşită cu hermelină, dar în casa familiei Andrews nu se găseau asemenea excentricităţi. Era de-o eleganţă calmă, cu pardoseli de marmură, privelişti fermecătoare, încăperi mari, aerisite şi plină de comori despre care Wolfe fusese convinsă că aveau s-o încînte pe tînăra contesă rusoaică. Oamenii începuseră să i se adreseze ca atare, deşi ea insista tot timpul că acum era doamna Andrews. Gîndul de-a se folosi de titlu i se părea ridicol, deşi americanilor părea să le placă enorm.

Între timp, la New York apăruseră zeci de alţi emigranţi, recent sosiţi de la Paris şi Londra, iar unii venind direct din Rusia, cu poveşti cutremurătoare despre evadare, în timp ce războiul civil făcea prăpăd, între forţele Roşilor şi Albilor care încercau să ia în stăpînire naţiunea chinuită. Dar ruşii albi din New York, de cele mai multe ori, n-o amuzau. Existau, desigur, adevăraţii nobili, dintre care pe mulţi îi cunoştea, însă şi zeci de

alţii care se lăudau cu titluri pe care în Rusia nu le avuseseră niciodată. Pretutindeni se găseau prinţi, prinţese şi contese. Într-o seară, avu chiar stupefacţia de a-i fi prezentată unei prinţese imperiale, în care o recunoscu imediat pe o femeie care-i lucrase mamei sale pălării, dar cînd se făcură prezentările nu spuse nimic care-ar fi pus-o într-o situaţie penibilă. Iar mai tîrziu, femeia se rugă de ea să n-o demaşte faţă de ruşii care jeleau la nesfîrşit.

Ea însăşi îi distra pe mulţi dintre nobilii care fuseseră odinioară prieteni cu părinţii ei. Dar trecutul era mort şi toate vorbele şi prefăcătoriile, sau amintirile dureroase, oricît de multe, nu-l mai puteau reînvia niciodată. Zoya dorea să privească înainte, să devină parte integrantă din viaţa pe care o trăia. Şi numai de Crăciun îşi îngădui luxul de a-şi aminti, cu noi lacrimi, stînd lîngă Clayton, cîntînd familiarele colinde ruseşti şi ţinînd lumînarea care ardea cu flacără vie în memoria celor pe care-i iubise şi-i pierduse. Crăciunul era un moment dificil, dar se afla în New York de nouă luni şi avea veşti emoţionante pentru Clayton.

Aşteptă să se întoarcă acasă de la biserică şi, pe cînd zăceau în enormul lor pat cu baldachin din Sutton Place, aşteptă pînă după ce făcură dragoste, pentru a-i spune abia atunci.

– Cum *eşti?* întrebă el năuc, îngrozindu-se să n-o fi vătămat-o. De ce nu mi-ai spus?

Ochii-i ardeau, iar într-ai ei luceau lacrimi de fericire.

– N-am aflat decît acum două zile.

Chicoti, avînd senzaţia că deţine cel mai important secret din lume. Încă nu se vedea, dar Zoya ştia şi, de cînd îi confirmase doctorul vestea, se simţea de parcă ar fi descoperit adevăratul sens al vieţii. Dorise copilul lui Clayton mai mult decît orice şi îl sărută fericită, în timp ce el o privea cu adoraţie. Încă nu împlinise douăzeci şi unu de ani şi urmau să aibă un copilaş.

– Cînd îl aştepţi?

– Nu prea curînd, Clayton. Abia prin august.

El se oferi să se mute în altă cameră, pentru a nu-i tulbura somnul, dar Zoya nu făcu decît să rîdă de îngrijorarea lui.

– Să nu-ndrăzneşti! Dacă te muţi în altă cameră, vin după tine!

– Ar fi nostim.

Părea amuzat. Elsie de Wolfe îi amenajase, fără-ndoială, destule dormitoare dintre care să aleagă. În primăvară, Zoya îi ceru să pregătească o cameră pentru copil. A fost zugrăvită toată în bleu-pal, cu desene delicate pe pereţi şi minunate perdeluţe de dantelă. Era o contribuţie nouă din partea doamnei de Wolfe, pe care o amuza *Rolls*-ul în miniatură al fiului Cobinei Wright, dar îi plăceau opiniile mai reţinute ale Zoyei faţă de ceea ce se cuvenea pentru copii. Zoya manifestase întotdeauna demnitatea şi bunul-gust cu care se născuse, adăugînd propriile ei tuşe casei de pe Sutton Place. Avea o aură de pace liniştită şi superbă frumuseţe despre care vorbea toată lumea. Vînduseră demult clădirea de cărămidă de pe Fifth Avenue şi, în mare parte, angajaseră servitori noi.

Iar în ziua cînd Alexis Romanov, dragul şi dulcele Bebe, ar fi împlinit şaptesprezece ani, se născu primul lor copil – un fiu. Naşterea decurse uşor, aducînd pe lume un băieţel viguros, de trei kilograme şi şase sute de grame, care-şi slobozi primul strigăt ca o explozie, în timp ce tatăl său se învîrtea nervos prin dreptul dormitorului.

Zoya aproape adormise, cu micul îngeraş în braţe, cînd Clayton o văzu în sfîrşit. Copilul avea părul roşcovan al mamei sale şi un chip rotund, înfăşat în dantele, iar la vederea lui, pe obrajii tatălui se prelinseră încet lacrimi de fericire.

– O, ce frumos e... seamănă leit cu tine...

– Numai la păr, şopti ea somnoroasă. Doctorul îi dăduse un sedativ şi ridică privirea visătoare spre soţul ei. Are nasul tău.

Părea un mic boboc de trandafir pe faţa angelică,

făcîndu-l pe Clayton să rîdă şi să mîngîie părul roşcat, mătăsos, după care Zoya se uită la el cu ochii rugători şi întrebători.

– Putem să-l botezăm Nicolae?

– Dacă vrei.

Îi plăcea numele şi ştia cît de mult însemna pentru ea. Era atît numele ţarului, cît şi al fratelui ei mort.

– Nicolae Konstantin... şopti ea, privindu-şi fericită odorul, apoi adormi, în timp ce soţul ei o privea adorator, spre a ieşi apoi tiptil din cameră, recunoscător pentru toate darurile vieţii. După toţi aceşti ani, avea un fiu... un fiu! Nicolae Konstantin Andrews. Suna frumos, rîse Clayton în sinea sa, grăbindu-se la parter să-şi toarne un pahar de şampanie.

– Pentru Nicolae! toastă el, stînd singur în cameră, şi adăugă, cu un surîs: şi pentru Zoya!

Capitolul 30

Următorii cîţiva ani au zburat ca vîntul, plini de oameni, distracţii şi petreceri. Zoya s-a tuns băieţeşte, lucru care pe Clayton l-a îngrozit, a descoperit ţigările, după care a decis că arătau prosteşte. Cecil Beaton scria despre ea încontinuu, precum şi despre vestitele petreceri din casa pe care şi-o construiseră pentru vară pe Long Island.

Au văzut ultimul spectacol al lui Nijinski la Londra, după care Zoya a suferit aflînd că înnebunise şi fusese internat într-un sanatoriu din Viena. Dar baletul nu mai făcea parte din viaţa ei, cu excepţia reprezentaţiilor la care asistau ocazional, împreună cu familiile Vanderbilt şi Astor. Mergeau la meciuri de polo, recepţii, baluri, dînd şi ei unele, lăsînd-o mai încet doar în 1924, cînd Zoya a descoperit că era din nou însărcinată. Prinţul de Wales tocmai le făcuse o vizită în Long Island, după ce asistase la un meci de polo. De data asta, s-a simţit destul de rău, ceea ce, după cum spera Clayton, însemna că avea o fetiţă. La cincizeci şi doi de ani, jinduia să aibă o fiică.

S-a născut în primăvara anului 1925, acelaşi an cînd Josephine Baker a început să facă furori la Paris.

Inima lui Clayton a tresăltat de bucurie la vederea

fetiţei. Avea acelaşi păr roşu ca focul cu al mamei şi fratelui ei Nicolae şi şi-a făcut imediat cunoscută admiratorilor prezenţa. Ţipa în momentul cînd nu i se ascultau ordinele şi a fost marea iubire a vieţii lui Clayton încă din clipa cînd s-a născut. Alexandra Maria Andrews a fost botezată în trusoul de botez aflat în familia Andrews de generaţii. Fusese confecţionat în Franţa, în timpul războiului din 1812, iar cînd îl purta arăta ca o ducesă imperială.

Avea părul de aceeaşi culoare cu al mamei sale, dar ochii erau ai lui Clayton şi personalitatea era numai a ei. La vîrsta de doi ani, ajunsese să-i poruncească pînă şi fratelui ei. Nicky, cum i se spunea, moştenise blîndeţea tatălui său şi umorul plin de viaţă pe care-l avusese fratele Zoyei. Era un copil admirat şi iubit de toată lumea, şi mai cu seamă de mama lui.

Dar Saşa, cînd a împlinit patru ani, îl avea pe tatăl ei la degetul mic. Şi pînă şi bătrîna Sava fugea îngrozită cînd fetiţa se înfuria. Căţeaua avea doisprezece ani şi încă mai era cu ei, nedezlipită de Zoya cînd aceasta era în casă, sau de micul Nicky, pe care îl adoptase.

– Saşa! exclamă disperată mama ei cînd, venind acasă, o găsi purtîndu-i cele mai bune perle, sau conţinutul unei întregi sticle de Lilas, pe care încă îl mai folosea, Clayton cumpărîndu-i permanent. Nu trebuie să faci asemenea lucruri!

Pînă şi guvernantei îi erau greu s-o ţină sub control. Era o tînără franţuzoaică pe care o aduseseră cu ei de la Paris, dar nici un potop de dojeni sau blînde reproşuri n-o impresionau vreodată pe micuţa contesă.

– N-are ce face, mămico, o scuză Nicolae din uşă; avea opt ani şi era la fel de frumos ca tatăl lui. E fată. Fetelor le place să poarte lucruri drăguţe.

Ochii lui îi întîlniră pe ai Zoyei, care zîmbi. Era atît de bun, de iertător, semăna aşa de mult cu Clayton. Îi iubea pe toţi, dar Alexandra, Saşa cum i se spunea, era aceea care-i punea răbdarea la încercare.

Seara, se duceau la *Cotton Club,* să danseze în Harlem. Şi cu doar cîteva luni în urmă se duseseră la in-

credibilul apartament din Park Avenue, al lui Condé Nast, care dădea o petrecerea fabuloasă. Era acolo Cole Porter şi Elsie de Wolfe, care voia să amenajeze o casă pentru Zoya în Palm Beach, dar Zoya, cu tenul ei roşcat, nu îndrăgea deloc soarele şi se mulţumea doar cu vizite scurte acolo în fiecare an, cînd se duceau la familia Whitney.

În anul acela, Zoya şi-a cumpărat hainele de la Lelong, fiind foarte ataşată de fermecătoarea lui soţie, prinţesa Natalie, care era fiica marelui duce Pavel, rusoaică la fel ca Zoya. Iar Tallulah Bankhead o mustrase pe Zoya nu o dată, spunîndu-i că nu folosea destul ruj de buze.

Balurile cu costumaţie fantezistă erau la mare vogă, lui Clayton plăcîndu-i îndeosebi. Avea cincizeci şi şapte de ani şi era îndrăgostit la nebunie de soţia lui, deşi în anul acela o tachina fără milă, cum că era în sfîrşit destul de bătrînă ca să fie măritată cu el, acum că împlinise treizeci de ani.

Hoover fusese ales preşedinte, învingîndu-l pe guvernatorul Al Smith, din New York. Calvin Coolidge hotărîse să nu mai candideze. Iar guvernatorul New York-ului era Franklin Roosevelt, un om interesant, cu o soţie inteligentă, deşi nu foarte frumoasă. Dar Zoyei îi plăcea compania ei şi conversaţiile dintre ele, fiind întotdeauna încîntată cînd soţii Roosevelt îi invitau la cină. Au văzut împreună cu ei piesa Caprice şi, deşi Clayton s-a plictisit, Zoyei şi lui Eleanor le-a plăcut. Apoi au văzut *Street Scene,* care a cîştigat premiul Pulitzer. Dar Clayton a mărturisit că se simţea mult mai bine la cinema. Murea după Collen Moore şi Clara Bow. Iar Zoyei îi plăcea la fel de mult Greta Garbo.

– Pur şi simplu îţi plac genurile astea de străini, o tachină el, dar ea nu mai părea străină nimănui. După zece ani, Zoya se integrase complet în viaţa New Yorkului. Adora teatrul, baletul şi opera, iar în ianuarie îl luase cu ei pe micul Nicky să vadă *Der Rosenkavalier,* dar băiatul fusese şocat văzînd o femeie într-un rol de bărbătesc.

– Da' aia-i o *fată!* şoptise el cu voce tare, iar spec-

tatorii din loja alăturată zîmbiseră. Zoya îi ţinea cu blîndeţe mînuţa într-a ei, şi-i şoptise o explicaţie convenabilă, în legătură cu calitatea vocală. E dezgustător! replicase băiatul, cufundîndu-se în fotoliu, pe cînd Clayton zîmbise, nesigur dacă nu cumva era de aceeaşi părere.

Pe Nicolae îl interesau mult mai mult zborurile lui Lindbergh. Iar Clayton şi Zoya s-au dus la nunta lui Lindbergh cu Anne, fiica ambasadorului Morrow, în iunie, cu puţin înainte de a se muta pe Long Island pentru vară.

Copiii erau fericiţi acolo, iar Zoyei îi plăcea să facă lungi plimbări pe plajă, conversînd cu Clayton sau cu prietenii ei, sau doar să stea uneori singură, gîndindu-se la verile tinereţii sale, la Livadia, în Crimeea.

Încă se mai gîndea la ei uneori, i-ar fi fost imposibil altminteri. Figurile trecutului continuau să trăiască în inima sa, dar amintirile erau acum mai înceţoşate şi, cîteodată, trebuia să facă eforturi pentru a le revedea chipurile. Avea pe consola din dormitor fotografii ale Marieì şi ale celorlalte fete, în rame de la *Fabergé*. Cea unde stăteau toţi agăţaţi cu capul în jos era şi acum favorita ei, iar micul Nicolae le cunoştea şi el numele şi chipurile. Îi plăcea mult să asculte cum fuseseră, ce spuneau şi ce făceau, năzbîtiile din copilărie şi-l intriga faptul că el şi ţareviciul erau născuţi în aceeaşi zi a anului. Îi plăcea să audă şi despre „părţile triste", cum le numea el... părţile despre bunicul, care se vede că fusese foarte bun, şi Nicolai cel amuzant după care fusese botezat el. Zoya îi povestea despre certurile, glumele şi dezamăgirile lor şi-l asigura că şi ea cu Nicolai se ciondăneau aproape la fel de mult ca el şi Saşa. O găsea, la patru ani, o pacoste cumplită. Şi mai erau şi alţii în casă care-i împărtăşeau punctul de vedere. Era răsfăţată de tatăl ei, mai mult decît să-i convină chiar şi Zoyei, în prezenţa lui nimeni neavînd voie s-o muştruluiască.

– E mică, iubito. N-o necăji.

– Clayton, la doisprezece ani va fi un monstru, dacă n-o disciplinăm de pe-acum.

– Disciplina e pentru băieţi, replică el, dar nici pe Nicolae n-avea inimă să-l pedepsească vreodată. Era blînd cu toţi şi în vara aceea s-a jucat cu ei pe plajă la nesfîrşit.

Între timp, regele George al Angliei era din nou bine cu sănătatea, iar Zoya se enerva întotdeauna cînd îi vedea fotografiile.. Semăna atît de mult cu vărul său primar, ţarul, încît de fiecare dată o şoca să-i vadă chipul privind-o dintr-o poză. Nepoata lui, Elizabeth[1], era doar cu un an mai mică decît Saşa.

Lucrul care l-a impresionat cel mai mult pe micul Nicolae în vara aceea a fost un concert cu Yehudi Menuhin la New York. Era un copil minune al viorii, mai mare doar cu trei ani decît Nicolae, pe care-l fascina modul lui de a cînta. A vorbit despre asta săptămîni în şir, lucru care i-a făcut mare plăcere Zoyei.

Clayton citea pe plajă romanul *Pe Frontul de Vest, nimic nou* şi, în vara aceea, se distra cu piaţa de acţiuni. Săltau în sus şi-n jos încă din martie, iar oamenii cîştigau averi fabuloase. În ultimele două luni, Clayton îi cumpărase Zoyei două coliere cu diamante, cheltuind doar o fracţiune din profituri. Ea însă era răvăşită de ştirea tristă a morţii lui Diaghilev, în august, la Veneţia. Părea să închidă alt capitol al istoriei din viaţa ei şi i-a vorbit despre el lui Clayton, în timp ce se plimbau pe plajă, după aflarea veştii.

– Dacă nu era el să mă primească la balet, am fi murit realmente de foame. Altceva nu ştiam să fac.

Îşi privi soţul tristă, iar el o luă de mînă, amintindu-şi cît de grea fusese viaţa pe-atunci, îngrozitorul ei apartament de lîngă Palais Royal, mesele aproape inexistente din timpul războiului. Fuseseră timpuri grele, dar rămăseseră demult în trecutul îndepărtat, iar Zoya îi zîmbi.

---

1. Elizabeth a II-a, fiica lui George al VI-lea, actuala regină a Marii Britanii, încoronată în 1952.

– Iar apoi, ai apărut tu, iubirea mea...

Nu uita niciodată cum o salvase.

– Ar fi apărut altcineva.

– Nu cineva pe care să-l fi putut iubi cum te iubesc pe tine, spuse ea cu blîndeţe. Clayton se aplecă s-o sărute şi au stat astfel mult timp, în ultimul asfinţit învăpăiat al verii. A doua zi urmau să se mute înapoi la New York. Nicolae trebuia să meargă la şcoală, iar Saşa începea grădiniţa. Zoya se gîndea că i-ar prinde bine să fie cu alţi copii, deşi Clayton nu era tot atît de sigur. Dar, în chestiuni de această natură, respecta întotdeauna părerea Zoyei.

Aproape imediat ce s-au întors, au luat din nou masa cu familia Roosevelt. Şi ei tocmai reveniseră de la locuinţa lor de vară din Campobello. O săptămînă mai tîrziu, soţii Andrews au dat o petrecere pentru a sărbători începerea unui nou sezon de societate. A venit, desigur, prinţul Obolenski, ca întotdeauna, şi cîteva sute de alţi oaspeţi sclipitori.

Luna păru să zboare în petreceri, teatre, baluri şi, cînd nici nu ştiau, începuse deja octombrie. Clayton era îngrijorat că nu-i mergeau bine acţiunile la bursă şi-l sunase pe John Rockefeller să prînzească împreună, dar acesta era plecat pentru cîteva zile la Chicago, aşa că trebuia să aştepte. Iar peste două săptămîni, Clayton era prea supărat ca să mai ia prînzul cu cineva. Acţiunile lui se prăbuşeau vertiginos şi nu voia s-o tulbure pe Zoya, spunîndu-i, dar tocmai îşi investise la Bursă toate valorile lor, cu cîteva luni în urmă. Se descurcase atît de bine, încît era sigur că putea să tripleze averea familiei.

Joi, 24 octombrie[1], toată lumea arunca în stînga şi-n dreapta cu acţiuni, şi toţi cunoscuţii lui Clayton păreau cuprinşi de panică. Dar nici unul mai mult decît el, cînd

---

1. Data marelui crah la Bursa din Wall Street, declanşînd criza economică mondială din anii 1929-1933, cu repercusiuni deosebit de grave în S.U.A.

se duse personal la Bursă. S-a întors acasă după-amiază, îngrozit, iar a doua zi situaţia se înrăutăţise. Luni a fost o zi de noi dezastre. Căzuseră acţiuni în valoare de peste şaizeci de milioane, şi seara Clayton ştiu că era ruinat. Bursa s-a închis la ora unu, într-un efort zadarnic de-a opri vinderea nebunească de acţiuni, însă pentru Clayton era prea tîrziu. Piaţa acţiunilor urma să rămînă închisă în tot restul săptămînii, dar el pierduse deja tot ce aveau. Nu le mai rămăseseră decît casele şi obiectele dinăuntru. Restul se spulberase. Clayton veni pe jos pînă acasă, simţindu-şi pieptul apăsat ca de o piatră. Abia o putu privi în faţă pe Zoya, cînd intră în dormitor.

– Iubitule?... Ce este?...

Întorcîndu-se spre el, văzu că era pămîntiu la faţă. Ea tocmai îşi peria părul care-i crescuse din nou lung, fiindcă soţul ei detesta atît de mult modernele tunsori băieţeşti, dar Clayton abia păru s-o bage în seamă, intrînd în odaie şi privind focul din cămin cu ochi neguroşi, după care se întoarse încet către ea.

– Ce s-a-ntîmplat?

Peria clănţăni pe podea, iar Zoya alergă la el.

– Clayton... Clayton, ce e?

Ochii lui îi sfredeliră adînc pe ai ei, şi deodată îşi aminti de tatăl său, cînd fusese ucis Nicolai.

– Am pierdut totul, Zoya... totul... am fost un nebun...

Încercă să-i explice, în timp ce ea îl asculta cu ochi mari şi-l cuprinse în braţe, strîngîndu-l, pe cînd plîngea.

– Doamne... cum am putut fi atît de prost... acum ce ne facem?

Inima Zoyei aproape i se opri în piept. Era din nou ca la revoluţie. Dar mai supravieţuise şi înainte, iar de data asta se aveau unul pe celălalt.

– Vom vinde totul... vom munci... vom supravieţui, Clayton. Nu.contează.

El însă i se smulse din braţe şi porni prin încăpere, înnebunit de deplina înţelegere a faptului că erau ruinaţi şi că lumea lui se prăbuşise în jur.

– Eşti nebună? Am cincizeci şi şapte de ani... ce crezi că pot să fac? Să conduc un taxi, ca prinţul Vla-

dimir? Iar tu, să te întorci la balet? Nu fi proastă, Zoya... sîntem ruinaţi! *Ruinaţi!* Copiii vor muri de foame...

Plîngea, iar Zoya îi luă mîinile într-ale ei, simţindu-i-le reci ca gheaţa.

– Nu vor muri de foame. Pot să muncesc, şi tu la fel. Dacă vindem tot ce avem, ne-ajunge ca să trăim ani de zile.

Numai colierele cu diamante le-ar fi acoperit mult timp mîncarea şi casa, dar Clayton clătină din cap nefericit, înţelegînd situaţia mult mai bine decît ea. Văzuse deja un cunoscut de-al său sărind pe fereastra biroului. Iar Zoya nu ştia nimic despre enormele datorii pe care le lăsase să se acumuleze, ştiind că avea bani să le plătească oricînd voia.

– Şi cui ai să le vinzi? Tuturor celorlalţi care şi-au pierdut şi ei cămaşa din spinare? Nu foloseşte la nimic, Zoya...

– Ba nu-i aşa, îl contrazise ea, calmă. Ne avem unul pe celălalt şi pe copii. Cînd am plecat eu din Rusia, eram într-o troică, fără nimic, în zdrenţe, cu doi cai de-ai unchiului Nicolae şi ce bijuterii putuserăm coase în căptuşeala hainelor, şi am supravieţuit.

Amîndoi se gîndiră în acelaşi timp la mizeria apartamentului ei de la Paris, dar Zoya şi Evghenia răzbiseră şi prin asta, iar acum ea îl avea pe el şi copiii.

– Gîndeşte-te ce-au pierdut ceilalţi... gîndeşte-te la Nicolae şi la mătuşa Alexandra... Nu plînge, Clayton... dacă ei au putut fi curajoşi în faţa morţii, nu există nici un lucru pe care să nu-l putem înfrunta... nu-i aşa, iubirea mea?...

El însă nu făcea decît să-i plîngă în braţe, incapabil să accepte situaţia.

Seara au coborît la cină, iar Clayton abia dacă a vorbit. Zoya încerca să gîndească, să facă planuri, să decidă ce să vîndă şi cui. Aveau două case, toate antichităţile pe care Elsie de Wolfe, acum Lady Mendl, îi ajutase să le găsească, bijuteriile ei, tablouri, obiecte... lista era nesfîrşită. Parcă ar fi plănuit să fugă. Veni cu propuneri, încercînd să-l încurajeze, dar Clayton urcă la etaj cu pas greu şi, în timp ce-i vorbea din camera ei de

toaletă, în timp ce se dezbrăca, Zoya nu-i putu smulge nici un răspuns. Era disperat de îngrijorată pentru el. Fusese o lovitură teribilă dar, după ce supravieţuise tuturor celor ce i se întîmplaseră în viaţă, refuza ca acum să se lase învinsă. Avea să-l ajute să lupte, să supravieţuiască, avea să frece podele la nevoie. Nu-i păsa, iar apoi, ascultînd, se întrebă dacă nu cumva Clayton ieşise din cameră. Nu-i mai răspunsese de cîteva minute bune.

– Clayton?

Intră în odaie, într-una dintre cămăşile de noapte din dantelă pe care i le cumpărase el cu un an în urmă de la Paris. Scoase un ţipăt cînd îl văzu, prăbuşit pe podea, ca şi cum ar fi căzut, şi alergă la el, întorcîndu-l încet pe spate. Soţul ei însă o privea cu ochi lipsiţi de vedere.

– Clayton! Clayton!

Izbucni în suspine, strigîndu-i numele, îl plesni peste faţă, încercă să-l tîrască pe jos, ca şi cum orice făcea l-ar fi putut reînvia. Dar el nu se mişca, nu vedea şi n-o mai putea auzi. Clayton Andrews murise de inimă. Şocul crahului fusese prea mare, perspectiva de-a pierde totul îi întrecuse puterile şi, căzînd în genunchi, plîngînd, luîndu-i capul pe genunchi, Zoya îl privi nevenindu-i să creadă. Omul pe care-l iubise era mort. O părăsise. Deznădăjduită şi singură, şi din nou săracă. Visul în care se transformase viaţa ei devenise dintr-o dată un coşmar.

Capitolul 31

– Mămico, de ce a murit tăticul? Saşa îşi ridică spre Zoya imenşii săi ochi albaştri, în timp ce reveneau de la ceremonie, cu *Hispano-Suiza*. Veniseră toţi cunoscuţii din New York, dar Zoya abia dacă-i văzuse. Se simţea ca ameţită, privind spre fetiţă, cu voalul negru şi gros acoperindu-i faţa, mîinile în mănuşi negre şi copiii aşezaţi alături, într-o suferinţă tăcută.

Nicolae stătuse lîngă ea la înmormîntare, ca un omuleţ, ţinînd-o de braţ, cu ochii plini de lacrimi, în timp ce corul cînta chinuitor de dulcele *Ave Maria*. Dar în ultima săptămînă mai muriseră şi alţii asemeni lui Clayton, mulţi de propria lor mînă, însă cîţiva, la fel ca el, răpuşi de lovitura pe care n-o putuseră îndura. Nu fusese teama, ci jalea, dar indiferent de motiv, îl pierduse.

– Nu ştiu, iubito... nu ştiu de ce... a suferit un şoc îngrozitor şi... s-a dus în cer, să stea alături de Dumnezeu.

Cuvintele o înecau, în timp ce Nicolae o privea.

– Se va întîlni cu unchiul Nicolae şi cu mătuşa Alexandra? întrebă calm băiatul, iar Zoya îşi întoarse capul spre el. Îi păstrase vii în sufletul lui, dar la ce bun? Ce mai conta acum? Toţi cei pe care-i iubise nu mai erau...

cu excepţia copiilor ei. Îi trase lîngă ea în timp ce cobora din maşină şi intră grăbită în casă, înaintea şoferului. Nu invitase pe nimeni acasă, nu voia să vadă pe nimeni, nu dorea să fie nevoită să explice, să le spună nimic. Îi era destul de greu că trebuia să le spună copiilor. Hotărîse să aştepte cîteva zile şi deja îi anunţase pe majoritatea servitorilor că erau liberi să plece. Nu mai ţinea decît camerista şi guvernanta, de gătit o putea face şi singură. Iar şoferul urma să plece imediat ce vindea maşinile. Omul promisese să facă tot ce putea ca s-o ajute. Cunoştea mai multe persoane cărora le plăcuse *Alfa Romeo*-ul lui Clayton şi *Mercedes*-ul pe care-l folosea Zoya, iar *Hispano-Suiza*-ul fusese rîvnit de toţi. Nu se întreba decît dacă mai rămăsese cineva care să le cumpere.

Bătrîna Sava veni la ea şi-i linse mîna ca şi cum ar fi înţeles, în timp ce Zoya şedea în dormitor lîngă foc, privind locul unde murise el cu doar cîteva zile în urmă. I se părea incredibil să nu mai fie... Clayton să nu mai fie... iar acum avea atîtea de făcut. Luase legătura cu avocaţii a doua zi după moartea lui, iar aceştia promiseseră să-i explice totul.

Cînd au vorbit, concluziile au fost îngrijorătoare. Era atît de rău pe cît se temuse Clayton, poate chiar mai rău. Avea datorii absolut enorme şi nu mai rămăsese absolut nici un ban. Avocaţii au sfătuit-o să încerce vînzarea casei de pe Long Island la orice preţ, cu tot ce avea în ea. Zoya le-a urmat sfatul şi au scos-o pe piaţă. Nici măcar nu s-a dus să-şi ia lucrurile. Ştia că n-ar fi putut suporta. Toţi făceau cam acelaşi lucru, cei ce nu se sinucideau sau nu-şi abandonau casele în toiul nopţii, pentru a evita facturile şi achitarea ipotecilor.

A venit ziua de sîmbătă, înainte de-a se putea îndura să se confrunte cu copiii. Luase mesele împreună cu ei, dar se mişca precum un automat, mergînd dintr-o cameră în alta, vorbind numai cînd era absolută nevoie. Însă abia mai putea gîndi. Erau atît de multe de făcut, atîtea de împachetat, atîtea de vîndut şi nicăieri unde să

se ducă odată ce vindeau totul. Ştia că trebuia să-şi obţină o slujbă, dar nici măcar la asta încă nu se putea gîndi. Nu se putea gîndi la nimic, în timp ce-i privea cu ochi chinuiţi. Ştia că Saşa era prea mică pentru a înţelege, dar trebuia să-i spună lui Nicolae şi aproape nu putu suporta durerea din privirea lui, cînd încercă. În cele din urmă, tot ce putu fu să-l strîngă la piept, pe cînd plîngeau amîndoi după soţul şi tatăl pe care-l iubiseră. Dar ştia că trebuia să fie puternică, la fel de puternică pe cît fusese bunica ei pentru ea, în împrejurări chiar mai rele. Se gîndi chiar să se întoarcă împreună cu ei la Paris, unde viaţa putea fi mai ieftină, dar şi acolo oamenii aveau necazurile lor, iar Serge Obolenski îi spusese că de-acum la Paris erau patru mii de şoferi de taxi ruşi. Şi ar fi fost un loc prea străin pentru copii. Trebuia să rămînă în New York, decise Zoya.

– Nicolae... iubitule... vom fi nevoiţi să ne mutăm.

Cuvintele păreau stranii, iar băiatul o privi cu ochi nedumeriţi.

– Fiindcă a murit tăticul?

– Da... nu... păi, de fapt, fiindcă...

Fiindcă acum sîntem săraci... fiindcă nu ne mai putem permite să locuim aici... fiindcă...

– ...fiindcă urmează altfel de timpuri pentru noi. Nu mai putem sta aici.

Nicolae o privi serios, încercînd să fie curajos, în timp ce Saşa se juca liniştită cu cîinele şi cu bona, ce era tăcută, înlăcrimată. Ştia că acum trebuia să-i părăsească şi ea, şi i se frîngea inima să se despartă de copiii pe care-i îngrijise de cînd se născuseră. Dar Zoya i-o spusese în ajun. Acum nu mai existau ascunzişuri.

– Mămico, vom fi săraci?

– Da...

Întotdeauna era sinceră cu el.

– ...în felul la care cred că te referi. Nu vom mai avea o casă mare, sau o mulţime de maşini. Dar vom avea ceea ce e mai important... cu excepţia tatei...

Un nod i se ridică în gît.

– Ne avem însă unii pe alţii, scumpul meu. Şi întotdeauna ne vom avea. Mai ţii minte ce ţi-am spus despre unchiul Nicolae, mătuşa Alexandra şi copiii lor, cînd i-au dus în Siberia? Că au fost curajoşi şi au făcut din totul un fel de joc? Întotdeauna au ştiut că lucrul cel mai important era să fie împreună, să se iubească şi să fie tari... şi asta trebuie să facem şi noi acum.

Lacrimile îi şiroiau pe obraji în timp ce vorbea, iar Nicolae o privea solemn, încercînd cu disperare să înţeleagă.

– Mergem în Siberia?

Pentru prima dată, părea intrigat, iar Zoya zîmbi.

– Nu, iubitule, nu acolo mergem. Vom locui aici, la New York.

– Unde vom sta?

Ca pe toţi copiii, îl interesau realităţile cele mai simple.

– Într-un apartament. Va trebui să găsesc o locuinţă pentru noi.

– Va fi frumoasă?

Se gîndi imediat la scrisorile Maşkăi din Tobolsk şi Ekaterinburg.

– O vom face frumoasă, îţi promit.

Cu ochi trişti, băiatul o privi din nou.

– Putem lua şi cîinele?

Ochii Zoyei se umplură iarăşi de lacrimi, privind-o pe Sava cum se juca pe podea cu Saşa, pentru a reveni apoi spre el.

– Sigur că putem. A venit cu mine tocmai de la St. Petersburg, se înecă ea cu cuvintele, continuînd însă să-l privească încurajator în ochi, n-o vom părăsi tocmai acum.

– Pot să-mi iau jucăriile?

– O parte dintre ele... atîtea cîte vor putea să încapă în apartament. Îţi făgăduiesc.

Nicolae zîmbi mai liniştit.

– Bine.

Apoi ochii i se întristară din nou, gîndindu-se la tatăl

lui şi la faptul că n-avea să-l mai vadă niciodată.

– Plecăm curînd?

– Cred că da, Nicolae.

Băiatul dădu din cap şi, îmbrăţişînd-o, o luă pe Saşa şi pe căţea şi ieşiră din cameră, în timp ce Zoya rămase aşezată pe jos, privindu-i cum plecau şi rugîndu-se să fie la fel de puternică, pe cît fusese Evghenia de dragul ei; în vreme ce se gîndea la bătrîna contesă, Nicolae reveni tiptil în odaie şi o privi.

– Te iubesc, mămico.

Zoya îl înlănţui cu braţele, încercînd să nu plîngă.

– Şi eu te iubesc, Nicolae... Te iubesc atît, atît de mult...

Băiatul se aplecă mai aproape de ea şi-i îndesă ceva în mînă, fără o vorbă.

– Ce-i asta?

Era o monedă de aur, şi ştia cît de mîndru era de ea. Clayton i-o dăruise cu doar cîteva luni în urmă, iar el le-o arătase tuturor, săptămîni în şir.

– Poţi s-o vinzi dacă vrei. Atunci poate nu vom mai fi aşa săraci.

– Nu... nu... iubitul meu... e a ta... ţi-a dat-o tăticul.

Atunci Nicolae se îndreptă cît era de înalt, înghiţindu-şi lacrimile.

– Tăticul ar vrea să am grijă de tine.

Zoya clătină doar din cap, incapabilă să vorbească, pe cînd îi vîra banul înapoi în mînă şi, ţinîndu-l strîns lipit de ea, îl conduse înapoi în camera lui.

Capitolul 32

Şi familia Wright îşi pierduse banii. Cobina şi fiica ei formaseră un duet şi cîntau prin cluburi de seară, în costume western şi pălării comice. Ea şi Bill divorţau, iar casa din Sutton Place fusese vîndută aproape pe nimic. Alte femei îşi vindeau hainele de blană prin holurile hotelurilor, iar poneii de polo erau tîrguiţi cu banii în mînă. Pretutindeni, Zoya vedea acelaşi soi de panică pe care o trăise în St. Petersburg, cu doisprezece ani în urmă, numai că fără ameninţarea fizică a revoluţiei.

Casa din Long Island s-a vîndut la un preţ doar cu puţin mai mare decît al maşinilor păstrate acolo. *Cholly Knickerbocker* consemna aproape zilnic noi fapte scandaloase. De fapt, rubrica era scrisă de un om numit Maury Paul, iar destinele pe care le descria el acum erau incredibile, doamne din înalta societate devenind chelneriţe şi vînzătoare în magazine. Unii au rămas neafectaţi de criză, dar, privind acum în jur pe Sutton Place, Zoya o găsea aproape pustie. Propriii ei servitori plecaseră cu toţii, excepţie făcînd guvernanta care avea grijă de copii. Saşa încă părea să nu înţeleagă de ce plecase Clayton, dar Nicolae devenise gînditor şi calm, punîndu-i Zoyei întrebări neconţenite despre locul unde

vor trăi şi cînd aveau să vîndă casa. Ar fi scos-o pe Zoya din minţi, dacă nu i-ar fi părut atît de rău pentru el. Îşi amintea propriile ei temeri din Rusia, în timpul revoluţiei. Ochii băiatului păreau două lacuri verzi fără fund, pline de durere şi de îngrijorare. Şi stătea ca un mic bărbat trist, în dormitor, privind-o cum îşi împacheta rochiile cele mai practice. Nu părea a avea nici un rost să-şi ia pretenţioasele ţinute de seară, de la *Poiret* şi *Chanel, Lanvin* şi *Schiaparelli*. Pe acestea le înfăşura în boccele, dîndu-le bonei să le vîndă în lobby-ul hotelului *Plaza.* Ar fi fost o umilinţă zdrobitoare, dar era prea alarmată ca să-i mai pese. Aveau nevoie de fiecare bănuţ pe care-l puteau obţine, ca să trăiască.

Iar în cele din urmă, vîndu casa cu mobila pe care le-o cumpărase Elsie de Wolfe, tablourile, covoarele persane, pînă şi porţelanurile şi cristalurile. Abia i-a ajuns ca să achite datoriile lui Clayton, rămînîndu-le atîta cît să trăiască doar cîteva luni.

– Nu păstrăm nimic, mămico? Nicolae privi în jur, cu nespusă tristeţe.

– Numai ceea ce ne va trebui în noul apartament.

Bătu trotuarele zile în şir, prin cartiere pe care nu le mai văzuse în viaţa ei, şi în final găsi două odăiţe pe West Seventeenth Street. Era un apartament mic, cu două ferestre dînd spre calcanul altei clădiri. Era strîmt şi întunecos şi domnea un miros de gunoi aproape sufocant. Timp de trei zile, mută înăuntru lucrurile, cu ajutorul guvernantei şi al unui negru bătrîn pe care-l tocmise pentru un dolar. Au instalat două paturi, un birou, canapeluţa din budoarul ei, un covoraş şi cîteva lămpi. Şi agăţă pe perete tabloul de Nattier pe care îl adusese recent Elsie de Wolfe de la Paris. Se îngrozea la gîndul de a aduce copiii acolo, dar la sfîrşitul lui noiembrie casa din Sutton Place fu vîndută şi, peste două zile, s-au despărţit de bonă, cu ochii în lacrimi. Stînd în holul de marmură, Zoya o privi sărutînd-o pe Saşa, în timp ce plîngeau cu toţii.

– Ne vom mai întoarce vreodată aici, mămico? o

întrebă Nicolae, încercînd să fie curajos, cu bărbia tremurîndu-i şi cu ochii plini de lacrimi, privind în jur pentru ultima oară. S-ar fi străduit bucuros să-l cruţe de această suferinţă, dar îi luă mînuţa într-a ei şi, strîngîndu-şi pe trup paltonul gros, răspunse:

– Nu, iubitule, nu ne mai întoarcem.

Împachetase aproape toate jucăriile şi o cutie cu cărţi de-ale ei, deşi acum nu se mai putea concentra pe nimic. Cineva îi dăduse să citească *Adio, arme!* de Hemingway, dar rămăsese neatins, pe noptieră. Abia mai putea gîndi, necum să mai şi citească şi avea să fie ocupată, în căutarea unei slujbe. Banii obţinuţi pe vînzarea casei nu le ajungeau decît pentru cîteva luni, dacă aveau noroc. Acum nimic nu mai valora mare lucru, toţi vindeau case şi blănuri, antichităţi şi bijuterii. Nici una dintre toate acestea nu preţuia mai mult decît era capabil altcineva să plătească, iar piaţa gemea de obiecte cîndva scumpe, acum lipsite de orice valoare. Părea remarcabil că existau şi unii virtualmente neatinşi de criză, *Cholly Knickerbocker* continuînd să le relateze nunţile, petrecerile şi dansurile. Încă mai dansau în fiecare seară oameni la *Embassy Club,* sau la *Central Park Casino,* pe muzica lui Eddy Duchin. Dar pe Zoya o stăpînea sentimentul că niciodată n-avea să mai danseze, în timp ce ea şi copiii coborau pentru ultima oară treptele din faţa casei, cu valizele şi cea mai frumoasă păpuşă a Saşei vîrîtă sub braţ. Şi, ca şi cum s-ar fi întîmplat doar în ajun, nu se putea gîndi decît la incendierea palatului Fontanka... la cămaşa de noapte a mamei ei, în flăcări, sărind pe fereastră... şi la Evghenia, grăbindu-se s-o scoată pe uşa din dos a pavilionului, spre Feodor care le aştepta cu troica.

– Mămico?...

Saşa îi vorbise pe cînd se urcau în taxi, iar Nicolae îi făcu cu mîna guvernantei care rămăsese plîngînd pe trotuar. Avea să locuiască la nişte prieteni şi găsise deja de lucru în Newport, la familia celebrului arhitect Van Alen.

– Mămico... răspunde-mi... o trase insistent Saşa de mînecă, în timp ce Zoya îi dădea şoferului noua adresă, cu ochii stinşi şi chipul înlemnit. Avea senzaţia că-l părăsea din nou pe Clayton... casa unde locuiseră împreună... viaţa lor, întotdeauna atît de uşoară... Zece ani trecuţi cît ai clipi din ochi, ochi acum plini cu lacrimi, doborînd-o din nou dorul de el. Se rezemă de spătarul banchetei şi închise ochii, îndurerată, încercînd să se concentreze asupra copiilor.

– Iartă-mă, Saşa... ce spuneai?

Vocea-i suna ca o şoaptă, în vreme ce lăsau în urmă pentru ultima oară Sutton Place. Gata cu splendorea şi viaţa uşoară care se sfîrşise atît de brusc în acea zi fatidică din octombrie.

– Spuneam că oare cine-o să aibă acum grijă de noi?

Nu era atît întristată de pierderea bonei, cît curioasă cine avea s-o îngrijească. Totul era foarte ciudat şi derutant, chiar şi pentru Nicolae, care avea cu patru ani mai mult.

– Eu, iubito.

– Tu? întrebă uimită Saşa, iar Nicolae îşi privi mama cu surîsul blînd care-i amintea întotdeauna de Clayton. Acum îi era aproape la fel de dureros să-l vadă. Totul îi amintea încontinuu de tot ceea ce pierduseră, la fel ca în primele zile de după plecarea din Rusia.

– Am să te-ajut eu, mamă, spuse Nicolae mîndru, ţinîndu-şi mama de mînă şi încercînd să nu plîngă. O să am grijă de tine şi de Saşa.

Ştia că era lucrul pe care l-ar fi dorit tatăl său de la el şi n-avea să-l dezamăgească. Dintr-o dată, devenise bărbatul familiei. Într-o singură lună, întreaga lui lume sigură şi fericită fusese întoarsă cu susul în jos, dar era hotărît să-i facă faţă, cum era şi Zoya. Refuza să se lase învinsă încă o dată. Avea să lupte pentru ei... avea să muncească... şi, într-o zi... într-o zi... aveau să se afle din nou în siguranţă, la căldură. N-avea să-şi lase viaţa să se sfîrşească printr-o înfrîngere, ca atîţia alţii.

– Ai să ne găteşti, mămico? întrebă Saşa, în timp ce-şi lua de la mama ei păpuşa, netezindu-i părul. Se numea Annabelle şi părea foarte iubită. Celelalte păpuşi o aşteptau în noul apartament. Zoya făcuse tot ce putuse pentru ca locuinţa să arate confortabilă şi familiară, dar nu vedeau nimic familiar în împrejurimile urîte, cînd taxiul se opri pe West Seventeenth Street. Zoya se cutremură, privind din nou în jur, frapată mai mult ca oricînd de mizeria cartierului, iar pe chipul lui Nicolae se citi şocul cînd îşi urmă mama pe scări, încercînd să nu verse din cauza mirosurilor greţoase.

– Îghh... urît mai miroase, spuse Saşa, urcînd scara în urma Zoyei. Şoferul le duse bagajele, iar Zoya îl plăti din modestele lor fonduri. Îşi jură să nu mai ia şi altă dată taxiul. Acum aveau să circule cu autobuzul, sau să meargă pe jos. Se terminase cu taxiurile şi cu maşinile. Vînduse familiei Astor *Hispano-Suiza*-ul.

Zoya îi introduse în singurul dormitor al apartamentului, unde se aflau cele două paturi, ocupînd aproape tot spaţiul. Jucăriile erau aranjate în ordine alături, iar tablourile din camera Saşei fuseseră agăţate cu grijă deasupra patului ei. Lîngă al lui Nicolae pusese un portret al lui Clayton, arătînd foarte chipeş, în uniforma sa din timpul războiului. Adusese o valiză plină cu fotografii de-ale ei, de-ale lui Clayton şi ale copiilor şi altele, îngălbenite şi îndoite, cu Nicolae şi Alexandra, şi cu copiii la Licadia şi Ţarskoe Selo. Mai adusese şi nepreţuitul *Ou Imperial*, înfăşurat cu băgare de seamă într-o pereche de ciorapi de-ai lui Clayton. Mai avea şi o cutie cu butoni şi nasturi de la el, dar bijuteriile ei urmau să se vîndă la licitaţie. Pentru cei care încă mai aveau bani, existau pretutindeni ocazii fantastice, coliere şi tiare cu diamante şi incredibile inele cu smaralde, culese pe cîţiva gologani la licitaţii sau vînzări particulare; disperarea unei familii devenea deodată căpătuiala alteia.

– Tu unde vei dormi, mămico? se îngrijoră din nou Nicolae, umblînd prin casă, pentru a-şi da seama că nu

exista decît un singur dormitor. Niciodată nu mai văzuse o locuinţă atît de mică, pînă şi servitorii lor avuseseră, la Sutton Place, camere mai frumoase decît acestea. Întregul apartament era nespus de mic şi de urît.

– Eu voi dormi aici pe canapea, iubitule. E foarte comodă.

Îi zîmbi, aplecîndu-se să-l sărute pe obraz, cînd îi văzu ochii umplîndu-se de lacrimi. Nu era drept, să trebuiască să le facă asta copiilor, şi-şi stăvili un val de furie pe care începuse s-o simtă recent faţă de Clayton. Alţii fuseseră mai înţelepţi, mai puţin îndrăzneţi, mai puţin necugetaţi decît el, care riscase tot ce aveau. Şi dac-ar fi trăit, puteau supravieţui în alt mod... amîndoi... ar fi putut cel puţin să înfrunte soarta, unul lîngă altul, dar acum era singură cum nu fusese niciciînd. Totul apăsa pe umerii ei, după cum, îşi dădu seama Zoya, apăsase negreşit pe ai Evgheniei. Şi cît de curajoasă fusese, cît de puternică, servindu-i acum drept exemplu Zoyei, care-şi privi fiul cu un surîs blînd, cînd acesta îi oferi patul lui din camera pe care urma s-o împartă cu sora sa.

– Poţi lua patul meu, mămico. Eu voi dormi aici.

– Nu, iubitule... o să-mi fie bine.

Apoi, cu un zîmbet curajos.

– Tuturor ne va fi bine. Acum, trebuie să vezi de Saşa un timp, pînă pregătesc eu cina.

Agăţă în cuier hainele lor şi pe-ale ei, bucuroasă că le adusese îmbrăcăminte caldă. Apartamentul era friguros şi nu exista nici măcar un şemineu, ca în locuinţa din Paris.

– Ce-ar fi s-o scoţi pe Sava la o plimbare?

Bătrîna căţea stătea liniştită lîngă uşă, parcă aşteptînd să fie din nou dusă acasă, la fel ca toţi ceilalţi.

Nicolae îi puse lesa şi-i spuse Saşei să fie cuminte cît timp cobora el, iar mama lor le gătea puiul pe care-l adusese din casa de pe Sutton Place. Ştia însă prea bine, că proviziile aduse n-aveau să dureze mult, şi nici banii.

Crăciunul a fost o zi ca oricare alta, cu excepţia păpuşii pe care i-a cumpărat-o Saşei şi a ceasului de buzunar păstrat dintre lucrurile lui Clayton pentru a i-l da lui Nicolae. S-au strîns laolaltă, încercînd vitejeşte să nu plîngă, cu gîndul la imensitatea pagubelor. Apartamentul era rece ca gheaţa, dulapurile erau goale, iar bijuteriile Zoyei se duseseră la licitaţie, pentru cîţiva bănuţi. Era hotărîtă să păstreze *Oul Imperial*, dar în rest nu-i mai rămăsese aproape nimic, şi ştia că trebuia să-şi găsească o slujbă cît mai curînd, dar întrebarea care o bîntuia zi şi noapte era: unde? Se gîndea să lucreze într-un magazin, însă nu voia să lase copiii singuri cît era ziua de lungă. Saşa încă nu mergea la şcoală, şi n-o putea lăsa singură în casă cît timp învăţa Nicolae la şcoala publică din apropiere, cu copiii vecinilor, dintre care majoritatea erau îmbrăcaţi în zdrenţe şi, unii, locuiau în barăci pe malul lui Hudson River. Bidonville-urile răsăreau pretutindeni, pline de oameni care cîndva fuseseră agenţi de bursă, afacerişti şi avocaţi. Îşi găteau mesele în cazane, pe focuri deschise, iar noaptea bîntuiau prin cartier căutînd mîncare şi obiecte aruncate, pe care le puteau folosi. Zoyei i se frîngea inima să vadă copii acolo, cu ochii lor mari şi flămînzi şi feţele slabe, cu obrajii înroşiţi de ger, în timp ce se îngrămădeau lîngă focurile din faţa cocioabelor ca să se încălzească. În comparaţie cu acestea, apartamentul părea un palat, şi le reamintea aproape zilnic copiilor cîte motive aveau să fie recunoscători. Dar pînă şi ei îi era greu uneori să-şi amintească asta, cînd vedea banii împuţinîndu-se, şi începu să-şi caute serios un post. Trebuia să fie o muncă pe care o putea face noaptea, cînd copiii dormeau, sau cel puţin erau acasă, în siguranţă. Ştia că putea avea încredere în Nicolae cu îngrijirea Saşei, după ce se întorcea de la şcoală. Era un băiat cu simţ de răspundere, întotdeauna blînd cu surioara sa, împărtăşindu-i jocurile lui, ajutînd-o să-şi repare jucăriile şi vorbind la nesfîrşit despre tatăl lor. Pentru Zoya, acest subiect era încă prea dureros; îi privi şi se înapoie

în *living-room* s ă plîngă în linişte, mîngîind-o pe bătrîna Sava. Micuţa căţea era acum aproape oarbă, iar Nicolae trebuia s-o coboare scările în braţe, cînd o scotea la plimbare în gerul amarnic.

Începuse luna ianuarie, cînd Zoya a mers pe jos din West Seventeenth Street tocmai pînă la intersecţia dintre Sixth Avenue şi Forty-Ninth Street, cu un plan nebunesc. Ştia că era o fantasmagorie, dar altceva nu-i putea trece prin minte. Căutase pe la un număr de restaurante, dar patronii văzuseră prea multe alte femei ca ea. Ce ştii despre meseria de chelneriţă? o întrebau. Ar fi scăpat tăvile, ar fi spart farfuriile şi era prea rafinată ca să lucreze ceasuri în şir pentru o leafă de mizerie. Insistase că o putea face, dar ei o respinseseră şi altceva nu ştia să facă, decît să danseze, dar nu balet, cum făcuse la Paris.

Nu o dată, în disperare de cauză, se gîndise chiar şi la prostituţie, altele o apucaseră şi într-acolo, dar ştia că n-ar fi fost în stare. Amintirea lui Clayton era mult prea vie şi curată, era singurul bărbat pe care-l iubise în viaţa ei şi nu putea suporta gîndul ca vreun altul s-o atingă, fie şi numai pentru a-şi hrăni copiii.

Dansul era singura meserie la care se pricepea, dar ştia cum nu se poate mai limpede că, la treizeci de ani, nu putea reveni spre balet, după mai mult de unsprezece ani de inactivitate. Încă mai era suplă şi mlădioasă, dar prea bătrînă, şi se simţea de o mie de ani, cînd intră în teatrul despre care auzise. Fusese deja la Ziegfeld şi i se spusese că nu era destul de înaltă. Aşa că nu-i mai rămăsese decît să încerce la sălile burleşti. Aceasta se afla cu cinci străzi mai la sud de Teatrul Ziegfeld. În mod deloc surprinzător, cînd intră pe uşa actorilor, găsi teatrul plin de femei sumar îmbrăcate, la care încercă să nu se zgîiască în timp ce se uita după cineva cu care să poată sta de vorbă.

– Mda? zise o femeie de la organizare, amuzată. Eşti dansatoare?

– Am fost.

– La cine?

Înghiţi un nod, ştiind că arăta prea spilcuită, în rochia ei Chanel neagră, simplă. Ar fi trebuit să îmbrace ceva mai viu colorat şi mai bătător la ochi, dar îşi vînduse demult toate rochiile de seară şi nu mai avea decît îmbrăcămintea sobră şi călduroasă pe care şi-o salvase din debaralele de la Sutton Place, cele despre care ştia că-i vor fi de folos în frigul din apartament.

– Am dansat cu *Baletul rus*, la Paris. Înainte de asta, am studiat în Rusia.

– Balerină, 'ai?

Ideea părea s-o distreze peste măsură, în timp ce Zoya stătea tăcută, cu părul roşu strîns la spate şi fără machiaj pe faţă.

– Ascultă, cucoană, aicea nu-i casa de pensii la balerinele bătrîne. Aicea-i *Fitzhugh's Dance Hall !*

O spusese plesnind de mîndrie, iar Zoya simţi un neaşteptat val de furie.

– Am douăzeci şi cinci de ani, minţi ea, şi eram foarte bună.

– Mda? La ce? Nu mai făcuşi nimica de soiu-ăsta-nainte, pui prinsoare.

Avea dreptate, dar Zoya era dispusă să facă orice pentru a-şi salva copiii. Îşi aminti deodată de proba pentru *Baletul rus,* cu treisprezece ani în urmă, la Paris.

– Lăsaţi-mă să încerc... numai o dată... pot învăţa... vă rog...

Ochii i se umplură de lacrimi, împotriva propriei voinţe, în timp ce un omuleţ rotofei cu un trabuc trecea pe-alături, aruncîndu-i doar o privire în treacăt, pentru a striga apoi spre doi mînuitori care cărau un panou de decor.

– Băi, boi nenorociţi! O să rupeţi drăcia aia!

Apoi, vizibil nemulţumit, gesticulă cu trabucul spre femeia care vorbea cu Zoya.

– Afurisitele de fete s-au îmbolnăvit de pojar... Îţi vine să crezi? Mi-am tras pe cap o tagmă de bîţîite bătrîne şi se-mbolănvesc ca o ciurdă de puştoaice nenorocite...

trei din ele pe liber, săptămîna trecută... acuma încă şapte... căca-m-aş, ce-o să le spun la oamenii care plătesc bani frumoşi ca să vadă spectacolu'? Că pot să se uite la o gaşcă de ştoarfe cu pete pe ele care dau din cur la ei? Şi p-asta aş face-o, numai să vină naibii la treabă.

Agită ţigara spre Zoya, apoi dincolo de ea, ca şi cum n-ar fi existat, cum nici nu exista de altfel, pentru el.

Fără a-l aştepta să i se adreseze direct, Zoya vorbi din proprie iniţiativă:

– Aş dori să dau probă pentru un post de dansatoare.

Accentul ei străin se atenuase, fiind însă totuşi perceptibil, însă nici unul dintre ei nu-şi dădu seama că era rusoaică. Femeia o crezuse franţuzoaică, ţinînd seamă de rochia neagră scumpă şi aerele elegante. Era un lucru de care nu aveau nevoie, la Fitzhugh's Dance Hall.

– Eşti danseuză? se întoarse el spre Zoya, privind-o estimativ, fără însă a părea impresionat.

– Da.

Preferă să-l scutească de explicaţii.

– Balerină, preciză femeia de la organizare, cu dispreţ vizibil.

– Ai avut pojar? o întrebă grăsanul, lucrul cel mai important pentru el cînd i se îmbolnăviseră zece dansatoare şi numai Dumnezeu ştia cîte altele se molipsiseră şi urmau să pice la pat în săptămînile următoare.

– Da, am avut, murmură ea, rugîndu-se să mai poată dansa încă. Poate uitase totul. Poate.

Omul ridică din umeri şi-şi înfipse înapoi în faţă trabucul mort.

– Las-o să-ţi arate cum vine treaba, Maggie. Dacă poa' să stea-n picioare şi să facă orice, poa' să rămîie pînă vin înapoi ălelantelea.

Apoi plecă, iar femeia numită Maggie făcu o mutră nemulţumită. Ultimul lucru care le lipsea era o boarfă palidă la faţă şi cu cur înţepat care se credea prea

grozavă pentru un spectacol de revistă. Dar omul avea dreptate, cu celelalte bolnave, intraseră rău la apă.

– O.K., făcu ea fără tragere de inimă, după care răcni spre culise: Jimmy! Mişcă-ţi curu-aici şi cîntă!

Apăru un negru cu zîmbet lătăreţ, privind-o pe Zoya.

– Ura, puiu', ce vrei să cînt? o întrebă el, aşezîndu-se la pian. Zoya aproape izbucni în rîs, de spaimă nervoasă. Ce putea să-i spună? Chopin? Debussy? Stravinski?

– Ce cîntaţi de obicei la probe? îl întrebă, iar negrul zîmbi, privind-o în ochi. Era uşor de văzut că fata era din neam de albi clasa-ntîi ajunşi la strîmtoare şi-i părea rău pentru ea, cu ochii aceia mari şi verzi şi surîsul nostalgic. Părea o puştoaică, aşa cum stătea acolo, iar Jimmy se întrebă dacă mai dansase. Auzise de altele ca ea care se duseseră să lucreze în night-club-uri, producîndu-se cu numere pe care le făcuseră singure, ca de pildă Cobina Wright şi Cobina Junior.

– De und-eşti?

Maggie vorbea momentan cu altcineva, aşa că Jimmy se puse pe taifas. Trăsese concluzia că-i plăcea fata.

Zoya îi zîmbi deschis, încă rugîndu-se să nu se facă de rîs, dar pînă şi acest risc merita să încerce.

– Din Rusia, de demult. Am venit aici după război.

Jimmy coborî glasul, privind nervos peste umărul ei.

– Mai dansaşi vreodată, puiu'? Zi-mi adevărul, cît n-ascultă Maggie. Lu' Jimmy poţi să-i zici. Nu po' să te-ajut dacă nu-ş' de ştii să dansezi.

– Am făcut balet, în tinereţe. N-am mai dansat de unsprezece ani, şopti Zoya, recunoscătoare pentru solicitudine.

– Măi, măi, măi... clătină din cap negrul, deznădăjduit. La *Fitzhug'sh* nu-i balet...

Asta era, fără-ndoială, cea mai atenuată declaraţie a anului, cînd pe lîngă ei trecură agale două fete din trupă, pe jumătate goale.

– Uite, continuă el, conspirativ, o să cînt încet de-a

binelea, tu doar dă-ţ' ochii peste cap şi zîmbeşte, ţopăie pîn' jur un piculeţ, dă din poponeţ şi-arată-ţi bulănaşele, şi-o să fie taman bine. Ai costum la tine?

Ştia însă după expresia din ochii ei, că nu avea.

– Regret, eu...

– Lasă.

Şi, cu asta, Maggie reveni cu atenţia spre ei.

– Ai de gînd să şezi pe curu-ţi negru şi gras toată ziulica, Jimmy, sau dăm o probă? Personal, mă doare-n cot, da' Charlie vrea s-o văd cum îşi face treaba.

O privi cu ostilitate pe Zoya, care se rugă să nu eşueze jalnic. Dar urmă sugestiile lui Jimmy, în timp ce acesta cînta, iar Charlie, regizorul, trecu iar pe lîngă ei, murmurînd în timp ce o privea. Voia să se grăbească, pentru a putea da probă încă doi actori noi şi o stripteusă.

– Căcat. Exact ce nu-mi trebuie mie aicea... o cucoană.

O rostise ca pe insulta supremă.

– Mişcă-ţi curu'... aşa, asta-i... ia să vedem cracii ăia... mai mult...

Zoya îşi ridică fusta, roşind, pe cînd continua să danseze, în timp ce Jimmy îi dădea tot sprijinul. Avea picioare frumoase, iar graţia provenită din treisprezece ani de balet n-o părăsise.

– Ce-ai, pentru Dumnezeu? mugi omuleţul cel dolofan la ea, văzînd-o că roşise. Oi fi fecioară? Oamenii nu vin aicea să se roage. Vin să vadă nişte ştoarfe cum dansează. Crezi că eşti în stare, fără s-arăţi de parcă tocmai te-a violat careva?

– Voi încerca, domnule... mă voi strădui...

– Bine, atunci să-mi fii aicea diseară la opt.

Plecă, iar Maggie se îndepărtă cu paşi mari, vădit dezgustată, în timp de Jimmy scotea un chiot, sărind s-o îmbrăţişeze pe Zoya.

– Hei! O făcurăm!

– Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, clătină ea din cap, cu ochii plini de recunoştinţă fierbinte. Am doi

copii, eu... noi...

Dintr-o dată, se lupta să nu izbucnească în plîns, sub privirea bătrînului negru.

– Am mare nevoie de slujba asta...

Lacrimile îi curgeau pe obraji şi şi le şterse cu jenă şi uşurare, un moment incapabilă să vorbească.

– N-ai tu treabă. O să fii taman bine. Pe diseară.

Zîmbi şi se întoarse la jocul de cărţi pe care tocmai îl pierdea cînd îl chemase Maggie.

Zoya merse pe jos pînă acasă, gîndindu-se la ceea ce făcuse. Spre deosebire de proba pentru *Baletul rus*, cu ani în urmă, n-o încerca nici un sentiment de victorie şi împlinire. Doar uşurarea că avea de lucru şi o copleşitoare senzaţie de stînjeneală şi de degradare, dar altceva nu putea face şi se petrecea noaptea, nu trebuia s-o lase pe Saşa cu nişte necunoscuţi. Pentru moment, părea slujba ideală, cu excepţia faptului că era atît de îngrozitoare.

Seara, îi explică lui Nicolae că trebuia să plece. Nu-i spuse de ce sau unde se ducea. Nu voia să fie nevoită să-i explice că-şi luase o slujbă într-o trupă de şantan. Ecoul cuvintelor lui Charlie continua să-i sune în urechi... „mişcă-ţi curu'... ia să vedem cracii ăia... ce-ai? Oi fi fecioară?..." Pentru modul lor de-a gîndi, era. La aproape treizeci şi unu de ani, în ciuda greutăţilor vieţii, fusese întotdeauna apărată de oamenii ca el şi de cei pentru care urma să danseze.

– Unde te duci, mămico?

– Ies pentru scurt timp.

O culcase deja pe Saşa.

– Să nu stai treaz prea tîrziu, îl povăţui ea şi-l sărută, îmbrăţişîndu-l un moment, ca şi cum ar fi fost pe cale să plece la execuţie. Culcă-te într-o jumătate de oră.

– Cînd te-ntorci? o privi el bănuitor, din uşa dormitorului.

– Mai tîrziu.

– S-a-ntîmplat ceva, mămico?

Era un copil cu spirit de observaţie şi învăţa de

timpuriu despre întorsăturile crude ale sorţii care puteau schimba cursul unei vieţi într-un singur moment.

– Nu, nu s-a întîmplat nimic, iubitule, îi surîse ea. Ai cuvîntul meu.

Cel puţin, urma să cîştige ceva bani.

Dar nu era în nici un fel pregătită pentru ce avea să urmeze, glumele răutăcioase, fetele vulgare, costumele desfrînate şi actorii care o ciupeau de fund cînd trecea grăbită pe lîngă ei. Cînd însă începu muzica şi cortina se ridică, îşi dădu toată silinţa, pentru gloata excitată care rîdea şi chiuia şi nu se plînse nimeni cînd, nu o dată, greşi pasul. Spre deosebire de *Baletul rus* de demult, aici nimeni nu observa diferenţa. Tot ce voiau era să facă o prezentare bună de şunci şi o hoardă de fetişcane drăguţe cu cea mai mare parte din haine lipsă. Aveau paiete şi mărgele, chiloţi răscroiţi de satin, pălării asortate, nenumărate boa-uri de pene şi coafuri uriaşe. Era o imitaţie ieftină a ceea ce purtau fetele de la Ziegfeld, iar Zoya îşi deplînse în repetate rînduri soarta de-a fi fost prea scundă ca s-o angajeze amabilul Florenz Ziegfeld. I-a dat înapoi costumele fetei care i le împrumutase şi a plecat încet spre casă, cu machiajul de scenă încă pe obraji. Fu chiar mai şocată cînd un om ce se fofilă pe-alături îi oferi o monedă pe „ce ştia ea să facă mai bine pentru el" într-un gang din apropiere. Parcurse în fugă restul drumului pînă acasă, gîndindu-se la groaznica viaţă care o aştepta la *Fitzhugh's Dance Hall*.

Nicolae dormea adînc cînd sosi Zoya şi îl sărută gingaş, plîngînd, mînjindu-l cu ruj pe obraz şi spunîndu-şi cît de dulce arăta în somn şi cît semăna cu tatăl lui. Nu era cu putinţă ca acesta să se fi prăpădit... s-o fi lăsat într-un asemenea hal... dac-ar fi ştiut, numai... dacă... dar era prea tîrziu pentru aşa ceva. Reveni pe vîrfuri în livingul unde dormea, se demachie şi-şi puse cămaşa de noapte. Se sfîrşise cu mătăsurile, satinurile şi dantelele. Trebuia să poarte cămăşi groase de flanelă, în frigul tăios al apartamentului abia încălzit.

Dimineaţă, îi pregăti lui Nicolae micul dejun înainte de a pleca la şcoală. Avea un pahar cu lapte, o felie de pîine şi o singură portocală pe care o cumpărase în ajun, dar copilul nu se plîngea niciodată. Se mulţumi să-i zîmbească, bătînd-o pe mînă, şi plecă grăbit, după ce o sărută pe Saşa.

În seara aceea, Zoya s-a dus din nou la teatru, făcînd la fel în următoarele cîteva săptămîni, pînă s-au întors dansatoarele după pojar. Dar, la revenirea acestora, Charlie i-a spus arţăgos că aveau s-o ţină în continuare, avea picioare bune şi nu-i dădea bătaie de cap. Jimmy i-a oferit o bere să sărbătorească evenimentul, şterpelită de la barul clandestin din apropiere. Îi mulţumi şi luă o înghiţitură, ca să nu-l jignească. Nu-i spuse că în aceeaşi zi împlinea treizeci şi unu de ani.

Era întotdeauna bun cu ea, singurul prieten pe care-l avea acolo. Celelalte fete simţiseră imediat că era „altfel". Niciodată nu-i împărtăşeau şi ei glumele lor, de fapt abia dacă-i vorbeau, cînd povesteau despre amicii lor şi bărbaţii care le urmăreau în culise. Nu una fugise cu cîte un bărbat care-i oferea ceva bănuţi. Asta-i plăcea lui Charlie la ea. Nu era o companie prea amuzantă, dar cel puţin era statornică. I-au mărit salariul după primul an. Nu-i venea să creadă că stătuse atîta vreme, dar n-avea cale de ieşire, nici un alt loc unde să se ducă şi pe nimeni care s-o plătească. Îi spusese lui Nicolae că dansa într-un mic corp de balet şi i-a lăsat numărul teatrului pentru cazul că se întîmpla ceva. Dar, slavă Domnului, băiatul nu i-a dat telefon niciodată. Şi, simţind că-i era ruşine de ceea ce făcea, nu i-a cerut să-l ducă la spectacol. Pentru asta, şi pentru toate micile lui atenţii faţă de ea, îi era întotdeauna recunoscătoare. Într-o noapte, Saşa se trezise tuşind, cu febră, iar Nicolae o aştepta, dar nu voise s-o sune la teatru şi s-o îngrijoreze. În toate sensurile, îi era de mare ajutor şi enorm de încurajator.

– Îi vom mai vedea vreodată pe vechii noştri prieteni? o întrebă el calm într-o după-amiază, în timp

ce îl tundea, iar Saşa se juca cu Sava.

– Nu ştiu, iubitule.

Primise o scrisoare de la guvernanta lor, cu cîteva luni în urmă. Era mulţumită la familia Van Alen şi povestea o droaie despre debutul Barbarei Hutton în vara trecută şi cel al lui Doris Duke, în Newport. Părea o ironie a soartei că ea încă mai făcea parte din acea lume, iar Zoya nu. Dar, întocmai la fel cum o ostracizaseră la început, convinşi că fusese dansatoare la Folies-Bergre, acum ea îi respingea, ştiind că în sfîrşit era ceea ce crezuseră la început, dansatoare de şantan. Mai ştia şi că, pierzînd totul, asemenea altora din anturajul lor, nu mai prezenta nici un interes pentru ei. Contesa care fusese, care-i impresionase atît de mult odinioară, nu mai exista. Acum nu mai era nimeni. Doar o dansatoare de rînd. Apele se închiseseră deasupra ei. Dispăruse. Aidoma lui Clayton şi a multora. Singurul de care-i era dor din cînd în cînd era Serge Obolenski şi coteria sa de nobili ruşi. Dar n-ar fi avut cum să înţeleagă ce se întîmplase cu viaţa ei, sau de ce făcea ceea ce făcea. El încă mai era căsătorit cu Alice Astor.

Între timp, Elsa Maxwell începuse să scrie o rubrică mondenă şi, cu rarele ocazii cînd deschidea ziarele, Zoya citea istorisirile lui Cholly Knickerbocker despre oamenii pe care-i cunoscuse cînd era măritată cu Clayton. Acum cu toţii îi păreau atît de ireali, aproape ca şi cum nu i-ar fi cunoscut niciodată. Apăreau articole despre ruinări financiare, sinucideri, căsătorii, divorţuri. Era doar recunoscătoare că n-o pomeneau şi pe ea printre ele. A mai citit şi despre moartea balerinei Ana Pavlova de pleurezie, la Haga. Iar în mai, a dus copiii să vadă inaugurarea *Empire State Building*-ului. Se aflau de-acum în anul 1931 şi era o după-amiază frumoasă de primăvară. Nicolae a privit minunîndu-se impozanta construcţie. Au intrat în lift şi au urcat pînă pe platforma de la etajul 102, pînă şi Zoya avînd senzaţia că zbura. A fost cea mai fericită după-amiază a lor, de multă vreme, iar Saşa fugea în faţă, rîzînd şi jucîndu-se. Între timp

împlinise şase ani şi avea o minunată claie de bucle aurii-roşcate şi o faţă leită cu a lui Clayton.

Treceau pe stradă prin dreptul unor oameni care vindeau mere, şi nu o singură femeie îi admira pe cei doi copii frumoşi. Nicolae urma să împlinească zece ani în august, dar, cu mult înainte de asta, oraşul s-a moleşit sub o caniculă apăsătoare. A doua zi din iulie a fost cea mai călduroasă înregistrată vreodată. Ambii copii erau încă treji cînd Zoya a plecat la lucru, într-o rochie albă de bumbac, brodată cu floricele albastre. Nicolae ştia că lucra, dar încă nu înţelegea unde şi, într-un fel, nu i se părea important.

Zoya le lăsă o carafă cu limonadă şi-i reaminti lui Nicolae s-o supravegheze pe Saşa. Ferestrele erau larg deschise, în speranţa de a lăsa să intre puţin aer în apartamentul încins ca un cuptor.

– N-o lăsa să stea prea aproape de fereastră, îl preveni Zoya şi-l privi pe Nicolae cum o trăgea pe fetiţa cu păr ca aurul înapoi în dormitor. Era desculţă, îmbrăcată doar cu un furou, şi arăta angelic cînd îi făcu mamei sale cu mîna. O să fiţi cuminţi, da? întrebă ea, ca întotdeauna cînd pleca, cu inima durînd-o pentru că trebuia să-i lase singuri şi simţindu-şi-o grea în tot timpul drumului pînă la teatru. Abia se putea mişca în căldura toridă, pînă şi noaptea strada părea să aburească sub picioarele ei, iar găurile din pantofi îi făceau mersul şi mai incomod. Uneori se întreba unde avea să se sfîrşească totul, cum vor supravieţui, cît timp mai trebuia să se învîrtă ţanţoşă pe scenă, cu penele şi costumele alea ridicole.

În seara aceea au venit puţini spectatori la reprezentaţie, era prea cald ca să iasă din casă. Oamenii cărora le mai ardea să circule se retrăseseră în Newport şi Long Island, iar ceilalţi lîncezeau acasă în zăpuşeală, sau şedeau pe verande sperînd că se va răcori curînd. Zoya era extenuată cînd porni în sfîrşit înapoi spre casă şi nu se alarmă cînd auzi sirenele în depărtare. Abia ajunsă în apropierea străzii ei simţi mirosul acru de fum

şi imediat i se zgudui t trupul, dînd colţul pentru a vedea maşinile de pompieri în faţa unui cvartal ce părea în întregime cuprins de flăcări. Ţipă îngrozită şi o luă la fugă, iar cînd văzu maşinile în faţa blocului lor i se păru că o strîngea de gît o mînă îngheţată.

– Nu!... Nu!...

Plîngînd, încercă să-şi croiască drum cu forţa prin mulţimea adunată în stradă, ce privea cele trei clădiri incendiate. Pretutindeni era fum şi Zoya se înecă, împingîndu-se printre oameni, pentru a fi oprită de pompierii postaţi la intrarea casei.

– Nu puteţi intra acolo!...

Se strigau unul pe altul în toiul trosnetelor aprige, punctate de bubuituri înspăimîntătoare. Peste tot explodau gaze, era tăiată la braţ şi începu să-i curgă sînge pe rochia albă, în timp ce unul dintre oameni o ţinea pe loc cu forţa.

– Am spus că nu se poate intra acolo!

– Copiii mei! icni ea, copilaşii mei...

Se lupta cu el cu o forţă pe care nu şi-o cunoscuse şi, un moment, scăpă din strînsoare, după care pompierul o prinse din nou, cînd încercă să fugă pe lîngă el.

– Dă-mi drumul! se răsuci Zoya, dar omul îi apucă braţele în mîinile lui puternice, în timp ce vecinii priveau îngroziţi şi tăcuţi. Copiii mei sînt înăuntru... o, Doamne... vă rog...

Suspina necontrolat, aproape copleşită de fumul care-i ardea ochii şi gîtlejul, în timp ce pompierul îi striga pe doi dintre cei ce se repezeau din nou în clădire. Scoseseră deja cîteva femei bătrîne, un tînăr zăcea pe stradă fără cunoştinţă, în vreme ce doi pompieri încercau să-l reanime.

– Hei, Joe! strigă pompierul spre unul dintre ceilalţi, după care se întoarse repede spre Zoya: unde sînt? În ce apartament?

– La ultimul etaj... un băieţel şi o fetiţă...

Se înecă în aerul plin de fum, văzuse deja că scările nu ajungeau mai sus de etajul doi.

– ...daţi-mi drumul... vă rog vă rog...

Se prăbuşi peste el, în timp ce omul le transmitea informaţia celorlalţi doi, care se grăbiră să intre în clădire, rămînînd acolo aparent ore-n şir... în timp ce Zoya privea, ştiind că, dacă muriseră, se sfîrşise şi viaţa ei. Erau tot ce-i mai rămăsese pe lumea asta, singurul lucru la care mai ţinea, pentru care trăia. Dar pompierii n-au mai ieşit şi au mai intrat încă trei, cu securi şi chipuri neliniştite. Răsună o trosnitură îngrozitoare, urmată de o explozie de flăcări şi scîntei, cînd o parte din acoperiş se nărui, iar Zoya, privind, aproape leşină. Avea ochii plini de groază şi deodată se năpusti înainte, hotărîtă să-i găsească, sau să moară împreună cu ei. Se strecură repede pe lîngă pompieri, intrînd în hol, dar în clipa aceea, ca răspuns la rugile ei, văzu pompierii alergînd spre ea prin fumul dens, doi dintre ei ducînd ceva în braţe şi, prin vuietul flăcărilor, auzi un plînset de copil. Văzu că era Nicolae, care dădea din braţe şi striga după ea, în timp ce al treilea pompier o luă pe sus ca pe un copil şi toţi trei se repeziră afară cu preţioasele lor poveri, exact în clipa cînd flăcările se azvîrleau după ei să-i înghită. Abia au ajuns în stradă şi s-a auzit un zgomot de parcă s-ar fi surpat întreaga clădire. Alergau din faţa unui perete de foc, iar Nicolae se agăţă de ea, tuşind şi strigîndu-i numele, în timp ce Zoya îi săruta faţa iar şi iar, după care văzu că Saşa era leşinată. Îngenunche pe caldarîm, lîngă fetiţă, gemînd şi chemînd-o pe nume, în vreme ce pompierii încercau disperaţi s-o salveze, şi în sfîrşit, cu un mic ţipăt, Saşa se mişcă, iar Zoya se culcă alături, plîngînd, mîngîindu-i buclele şi îmbrăţişînd-o.

– Fetiţa mea... fetiţa mea...

Simţea că era pedeapsa pentru a-i fi lăsat singuri în fiecare noapte. Acum nu se mai putea gîndi decît cum ar fi fost dacă venea acasă şi... era aproape de neconceput. Stătea ghemuită în stradă, cu copiii strînşi la piept, şi privea clădirea cum ardea, plîngînd, văzînd cum tot ceea ce aveau pierea în flăcări odată cu ea.

– Nu contează decît că sînteţi vii, repeta ea la nesfîrşit, amintindu-şi de noaptea cînd mama ei murise în focul care nimicea palatul Fontanka.

Pompierii au rămas pînă în zorii zilei, o nouă zi caniculară de iulie, spunînd că aveau să treacă zile întregi pînă să mai poată intra în casă. Trebuia să-şi găsească altă locuinţă, încă înainte de-a încerca să intre pentru a căuta prin cenuşă ce-o mai fi rămas din lucruri. Se gîndea la fotografiile lui Clayton, pierdute... la toate amintirile pe care le păstrase... fotografiile părinţilor, ale bunicilor ei, ale ţarului... se gîndi la Oul Imperial pe care-l ţinuse pentru eventualitatea că avea vreodată nevoie să-l vîndă, dar acum nu-şi mai putea face griji pentru nimic din toate astea. Tot ce conta era că Nicolae şi Saşa erau în siguranţă. Şi atunci, deodată, cu un junghi ascuţit de durere, îşi aminti de Sava. Căţeluşa pe care o adusese de la St. Petersburg cu atîta timp în urmă murise în foc.

– N-am putut-o face să iasă, mămico... se ascunsese sub canapea cînd au venit oamenii, suspină Nicky. Am vrut s-o iau, mămico... da' nu m-au lăsat...

– Şşşşt... iubitule, nu plînge...

Părul ei lung şi roşcat se desfăcuse din coc, în timp ce se luptase cu pompierii ca să intre după copii, şi-i atîrna peste rochia albă cu flori albastre, ruptă. Avea dîre de funingine pe faţă, iar cămaşa de noapte a lui Nicolae duhnea a fum. Peste tot era fum, dar băiatul nu mirosise niciodată mai dulce, niciodată nu însemnase pentru ea mai mult ca atunci.

– Te iubesc atît de mult... Era foarte bătrînă, Nicky... şşş... puiule, nu plînge...

Sava avusese aproape cincisprezece ani şi-i însoţise cale atît de lungă, dar singurul lucru la care se putea gîndi acum Zoya erau copiii.

O vecină îi luă în casă, iar Zoya şi cei doi copii s-au culcat pe jos în living-room, pe pături. Oricît de des făceau baie şi-şi spălau părul, continuau să miroasă a fum, dar de fiecare dată cînd privea afară şi vedea ruina

calcinată de peste drum ştia ce noroc avuseseră. Priveliştea o făcea să se cutremure.

A doua zi a dat telefon la teatru şi le-a spus că nu va veni la lucru, iar seara s-a dus să-şi ia ultimul salariu. Nu-i păsa dacă mureau de foame, niciodată n-avea să-i mai lase iarăşi singuri... niciodată.

Banii le ajungeau cît să-şi cumpere ceva haine şi puţină mîncare, dar nu aveau unde locui, unde se duce şi, cu o expresie de epuizare completă, merse în căutarea lui Jimmy să-şi ia rămas-bun de la el.

– Ne părăseşti?

Părea trist s-o vadă plecînd, dar o înţelese cînd îi spuse ce se întîmplase.

– Nu mai pot continua. Dacă se întîmpla ceva...

Şi se putea întîmpla din nou. Săvîrşea un păcat lăsîndu-i singuri. Trebuia să găsească altceva, dar Jimmy nu făcu decît să dea din cap. Nu era surprins şi găsea că e o soluţie bună.

– Oşcît, nu ţi-i locu' acilea. Niciodată nu ţ-a fost.

Zîmbi. Toată rasa ei se vedea în felul cum se mişca, deşi niciodată nu-i spusese nimic despre trecut, dar îl duruse întotdeauna inima văzînd-o cum făcea exhibiţii cu celelalte.

– Fă-ţ' rost de alcevaşilea. O treabă bună, cu oameni de soiu' tău. Asta nu-i de nasu' tău.

Dar lucrase acolo un an şi jumătate şi-şi putuse plăti chiria.

– N-ai familie sau preteni la care să te duci?

Zoya clătină din cap, gîndindu-se din nou cît de norocoasă era să-şi mai aibă copiii.

– N-ai nici un loc unde să te-ntorci? Ca-n Rusia, sau ceva?

Zîmbi, văzînd cît de puţin ştia despre prăpădul pe care-l lăsaseră în urma lor.

– Mă voi descurca, spuse ea, neştiind tocmai bine ce avea să facă.

– Acuma unde şezi?

– La o vecină.

Ar fi invitat-o să stea în Harlem, cu el, dar ştia că nu i se potrivea. Oamenii de soiul ei se duceau la *Cotton Club* să danseze şi să facă ca toţi dracii, nu se mutau în Harlem cu un pianist bătrîn de la un şantan.

– Păi, dă-m' şi mie de veste de mai faci, cîn'va. Auzitu-m-ai?

Se aplecă şi îl sărută pe obraz, iar Jimmy surîse radios, în timp ce Zoya se ducea să-şi ia banii, şi-i strînse mîna cu căldură la plecare, uşurat de ceea ce făcuse. Abia noaptea, tîrziu, Zoya le descoperi în geantă. Cinci hîrtii foşnitoare de cîte douăzeci de dolari îi strecurase în poşetă, cînd ea se dusese să-şi ia salariul. Îi cîştigase după-amiază, la un joc de cărţi încins şi se bucurase că-i avea ca să i-i poată da. Zoya ştia că nu puteau fi decît de la el. Se gîndi să se întoarcă repede la teatru pentru a-i restitui, dar numai ea ştia ce nevoie disperată avea de ei. În schimb, îi scrise un bilet de mulţumire, făgăduind să se răscumpere de îndată ce putea. Dar ştia că trebuia să judece repede. Avea nevoie de o slujbă şi de o locuinţă.

Spre sfîrşitul săptămînii, clădirea se răcise suficient pentru a le permite locatarilor să intre înapoi. Rămăseseră infim de puţine lucruri pe care să le mai poată salva cineva, iar două apartamente fuseseră distruse în întregime; în timp ce urca încet scările ce scîrţîiau, ţinîndu-şi respiraţia, Zoya se întreba ce-avea să găsească sus. Deschise încetişor uşa şi, verificînd podeaua cu o cazma, porni prin apartament. Mirosul de fum încă mai plutea greu în aer, şi tot livingul era devastat. Din jucăriile copiilor nu mai rămăsese nimic, aproape nimic din haine, şi ştia că puţinele care mai erau aveau probabil să miroasă pentru totdeauna a fum. Împachetă într-o cutie vesela, înnegrită de funingine, şi descoperi cu uimire că valiza cu fotografii era la locul ei, neatinsă. Era, totuşi, ceva. Cu sufletul la gură, începu să scormonească prin ceea fusese cîndva un scrin şi deodată, iată-l... avea smalţul crăpat, dar altminteri era intact. *Oul Imperial* supravieţuise. Îl privi cu mirare tăcută şi începu

să plîngă... era o relicvă a vieţii ei de altădată, din urmă cu cîteva vieţi de om. Altceva de salvat nu se mai găsea. Împachetă resturile din lucrurile copiilor într-o singură cutie, îşi luă rochia neagră *Chanel,* două costume, o rochie de pînză roz şi singura pereche de pantofi în afara celor din picioare. Avu nevoie de zece minute pentru a duce totul jos, iar cînd se întoarse să privească prin casă o ultimă oară, o văzu pe Sava zăcînd sub canapea... cuminte şi nemişcată, ca şi cum ar fi dormit. Zoya rămase tăcută, privind-o, după care închise încet uşa şi coborî grăbită să meargă cu cutiile peste drum, la copiii care o aşteptau.

Capitolul 33

După ce le mulţumi din suflet vecinilor pentru bunătate, Zoya închirie o cameră mică de hotel, cu o parte din banii primiţi de la Jimmy. Îi rămăsese mai puţin de jumătate din ei, după ce le cumpărase copiilor haine noi şi, pentru sine, o rochie decentă care să nu miroasă a fum. Erau nevoiţi să mănînce în fiecare seară la restaurant. Vorbeau despre ce aveau de făcut, iar Nicolae o privea cu speranţă, dar într-o seară, în timp ce citea ziarul, parcurgîndu-l în căutarea ofertelor de serviciu, Zoyei îi veni deodată o idee. Nu era un lucru pe care să-l facă dacă ar fi avut de ales, dar nu mai avea de mult încotro. Trebuia să se folosească de puţinul care-i stătea la dispoziţie, chiar dacă era jenant. A doua zi îşi puse rochia cea nouă şi se pieptănă cu grijă, dorindu-şi să-i mai fi rămas cîte ceva dintre bijuterii, dar nu mai avea decît verigheta şi un anume aer regal, aşa cum stătea tăcută, studiindu-se în oglindă.

– Unde pleci, mamă? întrebă Nicky, privind-o în timp ce se îmbrăca.

– Merg să găsesc de lucru.

De astă dată nu mai era stingherită, pe cînd amîndoi copiii se holbau la ea.

– Poţi să faci ceva? întrebă cu nevinovăţie Saşa, iar Zoya rîse.

– Nu prea multe.

Dar se pricepea la îmbrăcăminte, avusese cele mai elegante haine în ultimii zece ani şi, încă din din copilărie, ea şi Maria studiaseră tot ceea ce purtau mamele lor şi celelalte rude. Ştia cum să se aranjeze cu stil şi, probabil, ştia să-i înveţe şi pe alţii. Existau destule femei care să-şi poată permite aşa ceva. Luă autobuzul pînă în centru, după ce o lăsă pe Saşa în grija fratelui ei, şi, neliniştită de a-i fi lăsat singuri, coborî în apropierea adresei din anunţ. Era pe Fifty-First Street, imediat lîngă Fifth Avenue. Iar cînd ajunse la uşă, văzu că era atît de elegantă, pe cît sperase să fie. Un portar în livrea stătea alături pentru a le ajuta pe doamne să coboare din maşini şi, odată ajunsă înăuntru, văzu femei îmbrăcate după ultima modă şi cîţiva bărbaţi privind la produsele scumpe ale magazinului. Se găseau rochii şi pălării, poşete şi mantouri şi o linie de pantofi de comandă incredibil de frumoşi. Vînzătoarele erau bine îmbrăcate şi multe aveau un aer aristocratic. Asta ar fi trebuit să facă din capul locului, îşi reproşă Zoya, încercînd să-şi alunge focul din minte şi rugîndu-se ca Nicolae şi Saşa să fie în siguranţă. Era pentru prima oară că-i lăsase singuri din noaptea aceea încoace şi n-avea să mai fie niciodată convinsă că se aflau la adăpost dacă nu-i avea sub ochi, dar ştia că acesta era un lucru pe care trebuia să-l facă. Acum nu mai avea de ales.

– Vă pot ajuta cu ceva, mademoiselle? întrebă calmă o femeie căruntă cu rochie neagră, pe cînd Zoya privea în jur. Aţi dori să vedeţi ceva anume?

Avea un accent clar franţuzesc, iar Zoya se întoarse spre ea cu un surîs plin de demnitate. Tremura pe dinăuntru, dar se rugă să nu se vadă, în timp ce răspundea în propria ei franceză impecabilă, pe care o vorbea din copilărie:

– Aş putea să-l văd pe administrator, vă rog?

– Aha.., ce plăcut, să aud pe cineva vorbind

franţuzeşte, zîmbi femeia cea vîrstnică; arăta ca o învăţătoare foarte elegant îmbrăcată, dintr-o şcoală de cea mai bună calitate pentru tinerele domnişoare. Eu sînt aceea. Doriţi ceva anume?

– Da, răspunse Zoya cu voce scăzută, pentru ca nimeni altcineva să n-o mai audă. Sînt Contesa Ossupova şi caut de lucru.

Urmă o lungă tăcere, timp în care ochii celor două femei se întîlniră şi, după o aşteptare interminabilă, franţuzoaica dădu din cap.

- Înţeleg.

Se întreba dacă fata era o escroacă, dar aerul ei de calmă demnitate sugera că era ceea ce pretindea, iar franţuzoaica indică discret o uşă închisă, aflată imediat în spatele ei.

– Sînteţi bună să poftiţi în biroul meu, mademoiselle?

Pentru ea, titlul nu avea importanţă, dar ştia că putea să conteze pentru clientele pe care le servea, Barbara Hutton, Eleanor Carson, Doris Duke şi prietenele lor. Avea o clientelă de elită şi pentru cea mai mare parte dintre ele titlurile însemnau enorm. Multe din ele se măritau cu prinţi şi conţi, numai pentru a putea avea la rîndu-le titluri.

Zoya o urmă într-un cabinet decorat cu rafinament, în negru şi alb. Acolo erau prezentate rochiile cele mai scumpe şi singura ei concurentă era *Chanel,* care-şi adusese recent mărfurile în State, dar la New York exista loc pentru amîndouă. Numele franţuzoaicei era Axelle Dupuis, venise de la Paris cu ani în urmă şi înfiinţase elegantul salon, cunoscut doar ca Axelle. Făcea însă deja furori prin New York de cîţiva ani. Zoya însăşi îşi cumpărase odată o rochie de aici, dar, desigur, nu-şi folosise numele rusesc şi, din fericire, madame Dupuis nu părea să-şi amintească de ea.

– Aveţi cît de cît experienţă cu aşa ceva?

O cercetă atentă pe Zoya. Rochia pe care o purta era ieftină, pantofii uzaţi, dar mîinile graţioase, felul cum

se mişca, cum îşi purta părul, toate indicau o persoană care cunoscuse vremuri mai bune. Era cultivată şi vorbea franţuzeşte, deşi asta nu prea conta aici. Şi părea să emane un simţ înnăscut al stilului, chiar şi cu rochia aceea ieftină. Axelle era intrigată.

– Aţi mai lucrat în domeniul modei?

– Nu, clătină Zoya din cap, sinceră. Nu am lucrat. M-am mutat la Paris de la St. Petersburg, după revoluţie.

Acum putea rosti aceste cuvinte, i se întîmplaseră lucruri şi mai rele de-atunci şi-i avea pe Nicky şi pe Saşa la care să se gîndească. Pentru ei, s-ar fi tîrît în patru labe ca să obţină postul, dar nu putea desluşi nimic pe chipul femeii, în timp ce aceasta îşi turna ei şi Zoyei cîte o ceaşcă cu ceai. Serviciul de argint pe care-l folosea era extrem de frumos, iar porţelanul, franţuzesc. Avea aere de mare doamnă şi o privi pe Zoya cu atenţie, în timp ce lua o înghiţitură de ceai. Pentru ea, asemenea lucruri contau, clientele erau cele mai elegante, cele mai de elită, cele mai pretenţioase femei din lume, nu-şi putea permite să le servească nişte persoane cu proaste maniere şi cu obiceiuri grosolane, iar în timp ce o studia pe Zoya cu ochii ei cenuşii şi tăioşi, se declară mulţumită.

– Cînd aţi fost la Paris, aţi lucrat acolo în lumea modei?

Axelle era curioasă în privinţa acestei fete. Avea în fiecare mişcare ceva inconfundabil aristocratic, iar Zoya o privi drept în ochi.

– Am dansat cu *Baletul rus*. Era singurul lucru pe care ştiam să-l fac şi eram foarte săracă.

Hotărîse să fie cinstită cu ea, cel puţin pînă la un punct, oricum.

– Şi apoi?

Zoya zîmbi cu tristeţe, îndreptîndu-şi impecabil spatele în scaun.

– M-am măritat cu un american şi am venit aici, în 1919.

Cu doisprezece ani în urmă, acum era greu de crezut. Doisprezece ani...

– Soţul meu a murit acum doi ani, era mai în vîrstă decît mine.

Nu-i spuse franţuzoaicei despre tot ceea ce pierduseră. Acum nu mai avea importanţă şi voia să salveze demnitatea lui Clayton, fie şi după moarte.

– Am doi copii de crescut şi tocmai am pierdut tot ce aveam, într-un incendiu... nu că ar fi fost prea multe...

Lăsă fraza neterminată, gîndindu-se la micul apartament unde murise Sava. Apoi reveni cu privirea în ochii lui Axelle.

– Am nevoie de o slujbă. Sînt prea bătrînă ca să mai dansez – îşi alungă din minte imaginile şantanului şi continuă – şi mă pricep cît de cît la haine. Înainte de război...

Ezită, dar se sili să continue, dacă era vorba să-şi scoată titlul la mezat, trebuia să spună ceva despre asta.

– În St. Petersburg, femeile erau elegante şi frumoase...

Zîmbi, în timp ce Axelle o privea.

– Sînteţi rudă cu Romanovii?

Atît de mulţi ruşi neînsemnaţi pretinseseră acest lucru, dar ceva anume la această fată îi spunea că ar fi fost posibil. Era pregătită să creadă orice, iar ochii verzi ai Zoyei îi întîlniră pe-ai ei, în timp ce răspundea cu vocea ei blîndă, ţinînd delicat ceaşca de ceai, ca o doamnă.

– Sînt verişoară a răposatului ţar, madame.

Altceva nu mai spuse şi un lung răstimp Axelle stătu pe gînduri. Merita o încercare. Putea fi exact ceea ce doreau clientele ei şi cît le mai plăceau contesele! Ideea că le servea o contesă le-ar fi captivat peste măsură, după cum ştia Axelle prea bine.

– V-aş putea lăsa să încercaţi, mademoiselle... contesă, cred că ar trebui să spun. Aici trebuie să vă folosiţi titlul.

– Desigur.

Zoya căuta să pară calmă, dar îi venea să strige de bucurie, ca un copil... găsise de lucru! La *Axelle's!* Era perfect. În toamnă, amîndoi copiii aveau să meargă la şcoală, iar ea urma să revină acasă în fiecare seară la ora şase. Era o situaţie respectabilă... ireproşabilă... nu-şi putu stăpîni un surîs de uşurare, în timp ce Axelle îi zîmbea.

– Vă mulţumesc, madame. Vă mulţumesc foarte mult.

– Să vedem cum vă descurcaţi.

Se ridică, pentru a-i da de înţeles că audienţa se încheiase, iar Zoya îi urmă repede exemplul, depunînd cu grijă ceaşca de ceai pe tavă, sub privirea extrem de mulţumită a lui Axelle.

– Cînd aţi dori să începeţi?

– Cum ar fi săptămîna viitoare?

– Perfect. La ora nouă. Fix. Şi, contesă, – pronunţă ea cuvîntul cu o uşurinţă îndelung exersată, privind rochia Zoyei – poate aţi dori să alegeţi o rochie de purtat înainte de plecare... ceva negru sau bleumarin...

Zoya se gîndi la iubita ei *Chanel* neagră care nu-şi revenise de pe urma focului. Încă mai trăsnea a fum, orice-i făcea.

– Vă mulţumesc foarte mult, madame.

– N-aveţi pentru ce.

Înclină cu măreţie capul şi lunecă înapoi pe uşă în sala principală a magazinului, unde o femeie cu o enormă pălărie albă exclama la vederea pantofilor. Acest lucru îi aminti Zoyei că trebuia să-şi cumpere şi pantofi noi, cu puţinii bani care-i mai rămăseseră şi deodată îşi dădu seama că uitase să se intereseze despre salariu, dar acum nu conta. Avea o slujbă, la orice preţ. Era mult mai bine decît să vîndă mere în stradă.

Le anunţă vestea copiilor de cum ajunse acasă şi au ieşit la o plimbare în parc, după care s-au întors la hotel pentru a scăpa de arşiţă. Nicolae era la fel de emoţionat ca ea, iar Saşa întrebă, privind-o cu ochii ei mari şi

albaştri, dacă acolo aveau şi rochii de fetiţe.

– Nu, iubito, nu au. Dar îţi voi cumpăra o rochiţă nouă de îndată ce pot.

După incendiu, le cumpărase strictul necesar, la fel ca şi sieşi, dar acum se iviseră zorii unei noi zile. Avea un post respectabil şi spera să cîştige o leafă decentă. Niciodată n-avea să mai trebuiască să danseze. Venise apa şi la moara ei. Şi apoi, deodată, cu un surîs, se întrebă dacă avea să-şi reîntîlnească la *Axelle* pe vreuna dintre vechile prietene. Exact la fel cum o dispreţuiseră, la sosirea din Franţa, pentru ca apoi să se îndrăgostească de ea, o uitaseră complet după moartea lui Clayton, izolînd-o în întregime cînd pierduse totul. Cît de meschini erau oamenii, deşi nu-i prea păsa. Îi avea pe copiii ei, altceva n-o mai interesa. Restul veniseră şi trecuseră, şi iar reveniseră, şi iar dispăruseră. Nu mai conta pentru Zoya. Numai să supravieţuiască... Dintr-o dată, viaţa i se părea din nou infinit de valoroasă.

Capitolul 34

Zilele de lucru la magazin erau lungi şi obositoare; femeile pe care le servea aveau mari pretenţii. Erau impetuoase şi răzgîiate, unele dintre ele nu reuşeau niciodată să se hotărască, dar Zoya era răbdătoare cu ele şi constată că avea ochi bun pentru ceea ce le venea bine. Era capabilă să ia o rochie, s-o tragă ici, s-o îndese colo, şi deodată femeia părea să înflorească, privindu-se în oglindă... se pricepea să aleagă pălăria perfectă care mergea exact cu costumul potrivit... un buchet de flori... o blăniţă... pantofii excepţional de fermecători. Crea imagini care deveneau poezie, iar patroana era mai mult decît mulţumită de ea. Pe la Crăciun, Zoya îşi formase o reală clientelă proprie la *Axelle's,* vînzările ei le depăşiseră pe ale tuturor şi toată lumea întreba de contesă încă de la intrare. Era contesa în sus, contesa în jos... şi nu credeţi, contesă... şi o, contesă, vă rog... Axelle o privea făcîndu-şi numărul, mereu cu discreţie şi cu un aer demn, propriile ei haine fiind combinate cu calmă eleganţă, mănuşile albe imaculate cînd venea la lucru, părul aranjat impecabil, slabul accent sporindu-i misterul. Iar Axelle a făcut să se afle repede că era o verişoară a ţarului. Era exact ceea

ce-i trebuia pentru magazin, şi cînd a venit Serge Obolenski s-o vadă pe această „contesă" despre care vobea toată lumea, a privit-o stupefiat, cu ochii umplîndu-i-se de lacrimi.

– Zoya! Ce-i cu tine aici?

– Mă distrez.

Nu-i spuse nimic despre cei doi ani brutal de greu cărora le supravieţuise.

– Ce prostie din partea ta! Dar, poate, şi destul de amuzant, presupun. Trebuie să iei cina cu noi.

Ea însă refuza întotdeauna. Nu mai avea nici hainele, nici timpul, nici măcar energia de a se alătura lumii lui. Pentru ea, asta se terminase. În fiecare seară se ducea acasă la copiii ei, care o aşteptau în apartamentul de pe Thirty-Ninth Street, lîngă East River, unde reuşise să se mute la timp pentru Crăciun. Amîndoi învăţau la şcoli civilizate şi, deşi primele şi comisioanele pe care i le dădea regulat Axelle nu-i lăsau loc pentru lux, erau destul ca să trăiască în confort, ceea ce era un vast progres faţă de cei doi ani anteriori cînd dansase la *Fitzhugh's Dance Hall.*

Lucra la Axelle, cînd copilul lui Lindbergh a fost răpit şi găsit ucis, în luna mai a anului 1932, şi a citit surprinsă că Florenz Ziegfeld murise în iunie, acelaşi an. Se întreba cum ar fi fost să lucreze pentru el, nu la *Fitzhugh's Dance Hall.* Se mai întreba şi ce se mai întîmplase de-atunci cu Jimmy. Îi trimisese de mult suta de dolari pe care i-o strecurase în poşetă cînd era atît de disperată, dar niciodată nu mai auzise de el. Făcea parte dintr-o altă viaţă, un alt capitol închis, în timp ce ea continua să lucreze sub numele de contesa, la *Axelle's.* Şi a fost deosebit de mişcată cînd a venit s-o viziteze Eleanor Roosevelt, pentru a-şi cumpăra nişte haine, în timpul campaniei electorale. Şi-a amintit cu căldură de vechii prieteni ai lui Clayton şi le-a trimis o telegramă cînd Franklin a cîştigat alegerile, iar lui Eleanor i-a trimis o căciulă adorabilă, pe care ea a spus că o va purta în ianuarie, la inaugurare, ceea ce pe

Axelle a fascinat-o peste măsură.

– Ştii neîndoielnic cum să le iei, *ma chère.*

Eleganta franţuzoaică o privea radioasă. Ţinea mult la această fată şi era fermecată de micul Nicolae. Avea manierele delicate ale unui tînăr prinţ, iar povestirile pe care i le spusese într-o după-amiază Obolenski, despre Zoya şi fiicele ţarului, erau acum uşor de crezut. Era o femeie ieşită din comun, născută într-un moment nefericit. Dacă lucrurile s-ar fi întîmplat altfel, poate ar fi fost măritată cu un prinţ de-al ei, locuind într-unul din palatele pe care le frecventase în copilărie. Părea atît de nedrept, dar nu mai nedrept decît pustiitoarea criză care continua să facă prăpăd. În acel an, toţi, cu excepţia clientelei lui Axelle, păreau să moară de foame.

De Crăciun, Zoya l-a dus pe Nicolae să vadă filmul *Tarzan,* care l-a captivat, iar după aceea l-a luat cu ea la ceai. Învăţa la *Trinity School,* cu rezultate bune. Era un elev eminent şi un copil sclipitor, iar la unsprezece ani spunea că voia să devină cîndva om de afaceri, cum fusese şi tatăl lui. Saşa voia să se facă stea de cinema. Zoya îi cumpărase o păpuşă Shirley Temple pe care o ducea cu ea peste tot, împreună cu Annabelle, care supravieţuise focului. Erau nişte copii fericiţi, în ciuda dificultăţilor prin care trecuseră. În primăvară, Zoya a devenit administratora adjunctă a lui Axelle. Însemna mai mulţi bani, mai mult prestigiu, şi-i acorda lui Axelle ceva mai mult timp liber. Zoya a convins-o pe Axelle s-o lase pe Elsie de Wolfe să redecoreze magazinul, afacerile părînd să prospere impetuos.

– Dumnezeu să binecuvînteze ziua cînd ai intrat pe uşă! îi zîmbi Axelle peste capetele clientelor emoţionate, în prima zi a redeschiderii, după ce fusese renovat. A venit chiar şi primarul, Fiorello La Guardia, iar afacerile au început să meargă şi mai bine decît înainte. Axelle i-a dăruit Zoyei o haină de vizon, Zoya rămînînd cu gura căscată la vederea ei. Era lucrată complicat, din nurci de crescătorie, şi nu făcea decît să-i sporească remarcabila eleganţă, cînd lua zilnic autobuzul pentru a

se duce acasă la copii, iar în anul următor s-a putut muta cu ei într-un apartament nou. Nu era decît la trei străzi distanţă de *Axelle's* şi-i convenea de minune. Acum amîndoi copiii aveau camerele lor proprii, Nicolae împlinise doisprezece ani, se apropia de treisprezece, şi se simţea uşurat, ca Saşa să nu-i mai stea tot timpul în drum.

Iar doi ani mai tîrziu, cînd Saşa a împlinit unsprezece ani, Axelle a invitat-o pe Zoya cu ea la Paris, în primul ei voiaj de achiziţii. Nicolae s-a dus să stea la un prieten, pentru Saşa a angajat pe trei săptămîni o guvernantă, iar ea şi Axelle s-au îmbarcat pe *Queen Mary* într-un iureş de emoţie şi şampanie. În timp ce privea Statuia Libertăţii, pe cînd nava ieşea încet din golful New York, Zoya se gîndea cît de departe ajunsese în anii de după moartea lui Clayton. Trecuseră şapte ani. Avea treizeci şi şapte şi se simţea ca şi cum ar fi trăit deja şapte vieţi.

– La ce te gîndeşti, Zoya?

Axelle o observa, stînd tăcută lîngă parapet, în timp ce nava ieşea în larg. Era îmbrăcată elegant, într-un costum verde ca smaraldul, de culoarea ochilor ei, şi o căciulă mică de blană pusă strengăreşte pe cap, iar cînd se întoarse cu faţa spre patroana ei, avea ochii aproape de aceeaşi culoare cu marea.

– Mă gîndeam la trecut.

– O faci cam mult, bănuiesc, spuse liniştită Axelle.

Resimţea un mare respect pentru ea şi se întreba adesea de ce nu ieşea mai mult în lume. Categoric, avea destule ocazii. Clientele erau îndrăgostite de ea, pe biroul Zoyei aflîndu-se permanent un teanc de invitaţii, adresate simplu: *Contesei Zoya,* dar ea nu ieşea decît rareori şi întotdeauna spunea că „făcuse toate astea înainte".

– Poate Parisul va aduce un nou fior în viaţa ta.

Zoya se mulţumi să rîdă, clătinînd din cap.

– Am avut destui fiori în viaţă, mulţumesc foarte mult.

Revoluţii şi războaie şi căsnicia cu un bărbat pe care îl adorase. Încă mai era îndrăgostită de Clayton, după

toţi aceşti ani, şi ştia că revederea Parisului avea să fie dureroasă fără el. Era singurul bărbat pe care-l iubise vreodată şi ştia că n-avea să existe nicicînd altul ca el... decît fiul ei, poate... Zîmbi la acest gînd şi trase adînc în piept aerul marin.

– Mă duc la Paris ca să muncesc, o anunţă ea vioaie pe Axelle, după care rîse de cuvintele femeii mai vîrstnice.

– Nu fi atît de sigură, draga mea.

Apoi s-au întors în cabinele lor, Zoya începînd să despacheteze şi să pună fotografiile copiilor lîngă pat. Nu avea nevoie de nimic mai mult şi niciodată n-avea să mai fie altfel. În seara aceea, se duse la culcare cu un registru nou, făcînd o listă a hainelor pe care urmau să le comande de la Paris.

Capitolul 35

Axelle rezervase camere la *Ritz,* amplasat avantajos în Place Vendôme şi strălucind de tot luxul pe care Zoya aproape îl uitase. Trecuseră ani de cînd nu mai făcuse baie într-o cadă de marmură adîncă, asemenea celei pe care o avusese în casa din Sutton Place. Închise ochii, desfătîndu-se în cada încăpătoare, plină de apă caldă. Urma să-şi înceapă cumpărăturile a doua zi dimineaţă, dar în acea primă după-amiază, Zoya părăsi discret hotelul pentru o plimbare de una singură şi fu covîrşită de amintiri, hoinărind pe străzile şi bulevardele şi prin parcurile pe unde umblase cîndva împreună cu Clayton. Intră să bea ceva la *Café de Flore,* după care, incapabilă să se abţină, luă un taxi pînă la Palais Royal, oprindu-se tăcută în faţa casei unde locuise cu Evghenia. Trecuseră şaptesprezece ani de la moartea ei, şaptesprezece ani cu momente bune şi rele, cu muncă grea şi cu apariţia iubiţilor ei copii. Lacrimile i se rostogoleau încet pe obraji în timp ce o năpădeau amintiri despre bunica ei şi despre răposatul ei soţ. Părea aproape că se aştepta s-o bată pe umăr, ca în seara cînd se întîlniseră. Încă-i mai putea auzi glasul, ca şi cum i-ar fi vorbit cu doar cîteva ceasuri în urmă. Amin-

tirile erau copleşitoare, aşa cum stătea acolo, după care, întorcîndu-se încet, merse pînă în Tuileries şi se aşează pe o bancă, pierdută în gînduri şi privindu-i pe copiii care se jucau în depărtare. Se întreba cum ar fi fost să-i aducă acolo pe Nicoles şi pe Saşa, într-un fel ar fi fost mai uşor decît era la New York, dar viaţa ei înaintase rapid, iar munca la Axelle îi oferise un nou scop. Lucra cu Axelle de cinci ani şi o emoţiona să se afle în zona achiziţiilor, în loc de-a servi, doar, nesfîrşite cohorte de femei răsfăţate şi cu pretenţii. Le cunoştea atît de bine. Erau femei cu care se descurca, femei pe care le înţelegea şi le cunoscuse toată viaţa. Nu o dată, îi aminteau de propria ei mamă. Şi bărbaţii o plăceau pe Zoya, era la fel de capabilă să le îmbrace nevestele ca şi să le echipeze discret amantele pe care le aduceau acolo. Nici un cuvînt de bîrfă nu-i scăpa vreodată de pe buze, nici o critică nepoliticoasă, numai bun-gust şi propuneri interesante. Fără ea, Axelle ştia că succesul magazinului ei n-ar fi fost niciodată atît de mare. „Contesa", cum o numea toată lumea, adăuga un inconfundabil aer de şic aristocratic în viaţa newyorkezilor bogaţi. Dar acum, deodată, se simţea departe, departe de-acolo. Se simţea din nou tînără şi în acelaşi timp tristă, gîndindu-se la noua viaţă începută pentru ea cînd fusese ultima oară la Paris.

Luînd un taxi înapoi spre hotel, inima îi tresări la gîndul că l-ar fi putut întîlni pe Vladimir Markovski. Îl căută seara în cartea de telefon a hotelului, dar numele lui nu figura acolo. Bănuia că murise între timp. Ar fi avut aproape optzeci de ani.

În seara aceea, Axelle o invită la *Maxim*, dar Zoya refuză, cu o expresie nostalgică în ochi, spunînd că era obosită şi voia să se odihnească înainte de a-şi începe turul Colecţiilor. Nu-i explică lui Axelle că amintirile cu Clayton, care o invitase acolo la cină, ar fi fost prea dureroase. Aici, trebuia încontinuu să închidă uşile spre trecut. I se părea că s-ar afla doar la un pas de St. Petersburg. Acum totul era atît de aproape. Nu mai era

la o jumătate de lume distanţă. Era chiar acolo, în locurile pe care le descoperise împreună cu Evghenia şi cu Vladimir, locurile unde o dusese Clayton. Era aproape chinuitor să se afle acolo şi jinduia să se apuce de lucru, pentru a putea uita trecutul şi a se agăţa de prezent.

Seara îi dădu telefon lui Nicolae, la prietenul lui, şi-i povesti despre Paris. Îi promise să-l ducă într-o zi acolo. Era un oraş atît de frumos şi jucase un rol important în viaţa ei. Băiatul îi spuse să aibă grijă de ea însăşi şi că o iubea. Chiar la paisprezece ani, acum aproape cincisprezece, nu se temea să-şi arate emoţiile. „Vorbeşte rusul din tine", îl tachina uneori Zoya, gîndindu-se în ultima vreme cît de mult semăna cîteodată cu Nicolai, mai ales cînd îl auzea tachinînd-o pe Saşa. Telefonul dat fiicei sale a fost la fel de tipic, Saşa dîndu-i o listă de cumpărături cu tot ceea ce-şi dorea de la Paris, inclusiv o rochie roşie şi cîteva perechi de pantofi franţuzeşti. În felul ei, era la fel de răsfăţată cum fusese Natalia şi aproape tot atît de pretenţioasă. Se întreba ce părere ar fi avut despre ei Maşka, sau cum ar fi fost copiii Maşkăi, dacă ar fi trăit să se mărite.

Noaptea, a fost o uşurare să adoarmă, scăpînd de amintiri. Călătoria la Paris era mult mai dificilă decît se aşteptase şi îi visă pe Alexis, pe Maria şi pe Tatiana şi pe ceilalţi, trezindu-se la patru dimineaţa, incapabilă să mai adoarmă pînă aproape de şase. A doua zi era obosită, cînd comandă cornuri şi cafea neagră, fierbinte.

– *Alors,* sîntem gata? întrebă Axelle, apărînd în uşă într-un frumos costum *Chanel* roşu, cu părul alb, pieptănat perfect, şi geanta *Hermés* pe umăr. Dintr-o dată, arăta din nou foarte franţuzoaică, iar Zoya îmbrăcă o rochie albastră de mătase şi un mantou asortat, croit de Lanvin. Avea culoarea cerului, iar părul roşcat şi-l legase într-un coc gros. Arătau ca două parizience, cînd portarul le ajută să ia un taxi, iar Zoya zîmbi recunoscînd accentul şoferului. Era unul dintre nenumăraţii ruşi bătrîni care încă mai conduceau taxiuri în Paris, dar

cînd îl întrebă dacă-l cunoştea pe Vladimir, omul clătină din cap. Nu-şi amintea să fi auzit numele, sau să-l fi întîlnit vreodată. Era pentru prima oară de ani de zile cînd Zoya vorbea ruseşte. Chiar şi cu Serge Obolenski vorbea franţuzeşte. Axelle ascultă unduirile muzicale ale cuvintelor, în timp ce opreau în faţa studiourilor *Schiaparelli,* pe rue de la Paix. Hotărîseră ca acolo să facă primul popas, iar Zoya şi Axelle parcă-şi ieşiră din minţi. Au comandat din magazin zeci de pulovere diferite şi au purtat o lungă conversaţie cu însăşi creatoarea, explicîndu-i dorinţele şi preferinţele clientelei lor. Era o femeie interesantă şi au fost intrigate să afle că avea doar cu trei ani mai mult decît Zoya. Se bucura de un mare succes în epocă, aproape la fel de mare ca al lui Gabrielle Chanel, aflată încă pe rue Cambon. Acolo s-au dus în continuare şi, mai tîrziu, la casa lui Balenciaga, unde Zoya alese cîteva rochii de seară, încercîndu-le ea însăşi pentru a vedea cum cădeau, cum se simţeau, sub privirile lui Axelle.

– Ar fi trebuit să fii tu însăţi creatore de modă, îi zîmbi ea. Ai un fler uimitor la haine.

– Întotdeauna mi-au plăcut hainele frumoase, mărturisi Zoya, pe cînd se răsucea în complicatele creaţii ale genului spaniol. Încă din copilărie, Maria şi cu mine obişnuiam să ne uităm la îmbrăcămintea pe care o purtau mamele noastre şi prietenele lor, rîse ea amintindu-şi, şi eram foarte răutăcioase cu cele pe care le găseam de prost gust.

Axelle îi prinse expresia îndepărtată din ochi şi o întrebă cu blîndeţe:

– Era sora ta?

– Nu.

Zoya întoarse repede capul în altă parte. Rareori deschidea uşile trecutului în faţa altcuiva, şi cu atît mai puţin într-a lui Axelle, cu care menţinea aproape întotdeauna o relaţie strict profesională, dar aici era atît de aproape de casă, aproape prea mult.

– Era verişoara mea.

– Una dintre marile ducese?

Zoya dădu din cap, iar Axelle fu imediat impresionată.

– Ce întîmplare cumplită.

Apoi reveniră la treabă şi, a doua zi dimineaţă, s-au dus la Dior, după ce seara cinaseră în cameră, parcurgînd listele cu comenzi, cu ce le plăcuse şi ce considerau că le mai trebuia. Pe unele dintre articole, Axelle nu avea să le cumpere, dar dorea doar să le vadă spre a putea face schiţe pentru croitoreasa pe care o foloseau ocazional la copierea modelelor altora. Era foarte pricepută şi-i aducea lui Axelle un profit şi mai mare.

L-au cunoscut personal pe Christian Dior, un om fermecător, iar Axelle a prezentat-o pe Zoya cu titlul complet. În aceeaşi zi era acolo şi Lady Mendl, anterior Elsie de Wolfe, care după plecarea celor două îl puse pe Dior la curent cu detaliile vieţii Zoyei alături de Clayton.

– Mare nenorocire, au pierdut totul în '29, explică ea, în timp ce intra Wally Simpson. Dior era un mare admirator al doamnei Simpson, care sosi cu cei doi cîini mopşi ai ei.

În aceeaşi după-amiază, Zoya şi Axelle au trecut din nou pe la Elsa Schiaparelli, de astă dată la luxoasa ei sală de prezentare, construită cu doi ani în urmă în Place Vendôme, iar Zoya rîse la vederea amuzantei canapele în formă de buze roşii pe care i-o făcuse Salvador Dali. Au vorbit din nou despre pulovere şi despre un număr de mantouri pe care voia Axelle să le comande. Dar se apropiau rapid de limitele bugetului. Totul decurgea cu prea mare repeziciune, se plînse Axelle, şi erau produse atît de frumoase. Afacerile cu modă la Paris erau captivante.

Apoi Schiaparelli le-a părăsit, avînd întîlnire cu un fabricant de blănuri american. Asemenea lui Axelle, acesta era unul dintre cei mai buni clienţi străini ai săi, după cum explică ea, cînd unul dintre asistenţi veni să-i şoptească în italiană cîteva cuvinte.

– Sînteţi amabile să mă scuzaţi, doamnelor? Asistentul meu vă va arăta materialele din care poate fi comandată haina, domnul Hirsch mă aşteaptă în biroul meu.

Îşi luă rămas-bun şi de la Zoya şi cele două femei se sfătuiră îndelung cu asistentul, comandînd haina pe roşu, negru şi un gri-porumbiţă care Zoyei îi plăcea în mod deosebit. Întotdeauna părea să prefere culorile mai şterse, la fel ca în cazul propriilor ei haine. Purta o rochie mov, delicată, concepută de Madame Grès, pe care Axelle o ajutase să şi-o cumpere cu un rabat enorm.

Peste o oră, cînd au plecat din magazin, le-a urmat un bărbat înalt, cu înfăţişare aspră, o claie de păr brunet şi un chip ce părea sculptat în marmură de un maestru. L-au revăzut în ascensorul hotelului.

– Nu vă urmăresc. Şi eu locuiesc aici, spuse el, zîmbindu-i Zoyei cu o expresie băieţească; apoi îi întinse mîna lui Axelle. Cred că aţi cumpărat cîteva lucruri din linia mea. Sînt Simon Hirsch.

– Desigur, zîmbi Axelle, arătînd din nou foarte franţuzoaică, acum că se afla acolo; accentul părea să-i fi devenit mai intens. Eu sînt Axelle Dupuis.

Apoi îşi aminti repede de Zoya.

– Permiteţi-mi să vă prezint contesei Ossupova, asistenta mea.

Era pentru prima oară, de mult timp, că Zoya era jenată de titlul ei. Părea un om atît de direct şi de amabil, încît se simţea ridicol să-şi dea aere, în timp ce-i strîngea mîna. Avea strînsoarea puternică a omului care-şi conducea propriul său imperiu şi ochii lui căprui, blînzi, priviră drept în ochii verzi ai Zoyei.

– Sînteţi rusoaică? se interesă el, cînd liftul se opri la etajul lor, iar Zoya dădu din cap, roşind vag, slăbiciune despre care hotărîse că era destinată să fie pacostea familiei.

– Da, răspunse ea cu voce slabă, admirîndu-i modul de-a merge. Camera lui părea să fie chiar lîngă a lor, iar

Hirsch păşea întins pe coridoarele spaţioase, făcîndu-le să pară dintr-o dată prea strîmte. Avea umerii unui jucător de fotbal şi energia unui băieţandru, în timp ce mergea pe lîngă ele.

– Şi eu. Familia mea, cel puţin. Eu m-am născut la New York.

Zîmbi, iar cele două femei se opriră la camera Zoyei.

– Succes la cumpărături. *Bonne chance!*

Vorbea într-o franceză cu un puternic accent străin şi dispăru în camera lui.

După ce intrară în odaia Zoyei, în timp ce-şi scoteau pantofii, Axelle comentă:

– Doamne, cît mă mai dor picioarele... Mă bucur că l-am cunoscut. Are o linie bună. Vreau să-i mai arunc o privire, la întoarcere. Ne trebuie mai multe mantouri pentru toamna viitoare şi dacă nu luăm totul de aici, putem cumpăra de la el cîteva modele, dacă ne oferă un preţ decent.

Surîse, iar Zoya comandă ceai, în timp ce reveneau din nou peste comenzile zilei. Nu mai aveau de stat în oraş decît patru zile, înainte de a se îmbarca iarăşi pe *Queen Mary,* spre New York.

– Chiar ar trebui să ne gîndim mai mult la pălării şi la pantofi, spuse Zoya gînditoare, închizînd ochii şi cugetînd un moment. Trebuie să le oferim mai mult decît numai rochii, ţinute de seară şi costume... În asta a stat întotdeauna puterea noastră. Întreaga înfăţişare care le place atît de mult.

– Iar la asta te pricepi tu cel mai bine.

Şi, din senin, privind-o pe frumoasa femeie în rochie mov, cu părul despletit din coc revărsîndu-i-se copilăreşte pe spate ca o cascadă, zise:

– Chipeş, nu-i aşa?

– Cine? Zoya deschise ochii, vizibil nedumerită. Încercase să se hotărască dacă să comande pălăriile de la *Chanel,* alături de costume, şi dacă ar fi fost cazul să-i ceară şi unele dintre fabuloasele bijuterii de costum. Clienţii lor aveau atîtea bijuterii proprii, încît nu era

sigură că ar fi înţeles şicul a ceea ce făcea *Chanel.*

– Blănarul din New York, bineînţeles. Dacă eram cu douăzeci de ani mai tînără, l-aş fi înhăţat.

Zoya rîse la gîndul imaginii unei doamne ca Axelle înhăţînd pe cineva. Parcă-l şi vedea zburînd în cameră, placat de Axelle, idee care o făcu din nou să rîdă.

– Mi-ar plăcea să te văd făcînd-o.

– E atît de colţuros la înfăţişare şi are un chip atît de drăguţ. Îmi plac bărbaţii ca el.

Era aproape la fel de înalt precum Clayton, dar mult mai lat în umeri, însă Zoya nu se mai gîndise la el de cînd se despărţiseră.

– Te voi lua cu mine cînd merg la prezentarea lui. Poate o să te invite la cină, în fond, sînteţi amîndoi ruşi.

O tachina, dar nu întru totul. Văzuse cum se uitase Hirsch la Zoya şi interesul de pe chipul lui la auzul titlului.

– Nu fi proastă, Axelle. Bietul om era doar politicos.

– *Mon oeil!* La ochi! spuse ea, ameninţînd-o pe Zoya cu degetul. Eşti mult prea tînără ca să te porţi ca o călugăriţă. Ieşi vreodată cu cineva în lume?

Era pentru prima oară cînd îndrăznise s-o întrebe, dar se aflau departe de casă şi-i era mai uşor să pună întrebări personale aici, în afara magazinului, fără clienţi prin preajmă.

– Niciodată, surîse Zoya, cu o stranie linişte. De cînd a murit soţul meu.

– Dar e îngrozitor! Cîţi ani ai acum?

Uitase.

– Treizeci şi şapte. Cam mult ca să mă mai port ca o debutantă. Vedem destule din astea la magazin.

Rîse cu nepăsare, iar Axelle îşi îngustă ochii dezaprobatoare, în timp ce Zoya îi turna încă o ceaşcă cu ceai din ceainicul aflat pe obişnuita tavă de argint. Luxul de la *Ritz* începea să creeze o dependenţă plăcută.

– Nu fi ridicolă! o mustră Axelle. La vîrsta ta, aveam doi amanţi.

Îşi privi răutăcioasă tînăra prietenă.

– Din păcate, amîndoi erau însuraţi.

Dar unul dintre ei o ajutase să-şi deschidă magazinul. Era un zvon pe care Zoya îl mai auzise, dar nu-i acordase niciodată prea mult credit. Poate că era adevărat, la urma urmei.

– De fapt, adăugă Axelle în continuare, acum la New York mă văd cu un bărbat foarte drăguţ. Nu-ţi poţi petrece restul vieţii pur şi simplu între magazin şi copii. Într-o bună zi vor creşte, şi-atunci ce-ai să faci?

Zoya rîse, apreciind însă preocuparea lui Axelle.

– Voi munci şi mai mult. În viaţa mea nu există loc pentru nici un bărbat, Axelle. Stau la magazin în fiecare seară pînă la şase, după care sînt ocupată cu Saşa şi cu Nicky pînă pe la nouă, zece. La ora cînd am făcut baie, am citit ziarele şi, uneori, cîte-o carte, s-a terminat totul. Aş adormi cu nasul în farfurie ,dacă m-ar scoate cineva la un restaurant.

Axelle ştia cît de greu muncea, dar îi părea rău pentru ea. În viaţa acestei femei era un vid dureros, iar Axelle nici măcar nu era sigură dacă Zoya o ştia.

– Poate ar trebui să te concediez, spre binele tău propriu, o sîcîi femeia cea vîrstnică, dar ştiau amîndouă că nu exista un asemenea pericol. Zoya era deja prea importantă pentru ea. În sfîrşit, găsise un liman sigur.

A doua zi dimineaţă însă, cînd s-au dus din nou la *Dior,* pentru a discuta de astă dată despre pantofi, s-au ciocnit de Simon Hirsch care cobora dintr-un taxi în acelaşi timp cu ele.

– Ne întîlnim din nou, după cum văd. N-ar strica să fiu atent, altfel veţi vinde aceleaşi haine cu mine!

Dar nu părea îngrijorat. Îi aruncă din nou o privire Zoyei, care de astă dată purta un costum de in roz, făcînd-o să arate aproape ca o fetişcană.

– Nici un pericol, domnule Hirsch, îl asigură Axelle, am revenit pentru a discuta despre pantofi.

– Slavă Domnului.

Le urmă înăuntru şi, la ieşire, s-au întîlnit iarăşi, iar de astă dată rîseră toţi trei.

– Poate ar trebui să ne combinăm programele, ca să economisim timpul şi banii de taxi.

Îi surîse Zoyei, după care se uită la ceas. Era îmbrăcat elegant, purta pantofi englezeşti făcuţi vizibil de comandă şi un costum foarte arătos, iar ceasul de la mînă tocmai fusese cumpărat de la *Cartier*.

– Aveţi timp pentru masă, doamnelor, sau sînteţi prea ocupate?

Zoya era pe punctul să refuze, cînd, spre surprinderea ei, Axelle acceptă. Şi, fără a aştepta o clipă, Simon Hirsch opri un taxi şi dădu adresa noului hotel *Georges V.*

– Se mănîncă un prînz foarte bun. Am stat acolo ultima oară cînd am venit la Paris.

Apoi deveni serios, în timp ce se apropiau de hotelul aflat chiar lîngă Champs-Élysées.

– După aceea, am plecat în Germania, era doar acum un an, dar de data asta nu mă mai duc. A fost extrem de neplăcut.

Nu intră în amănunte, în timp ce coborau, iar cînd au ajuns în restaurant, şeful de sală i-a condus la o masă excelentă. Au comandat prînzul şi Hirsch o întrebă pe Axelle dacă mai mergeau undeva, însă ea răspunse că nu aveau timp decît pentru Paris.

– Am cumpărat cîteva materiale frumoase din Anglia şi Scoţia înainte de-a veni, pentru linia mea bărbătească. Minunată marfă, continuă el, comandînd vin, iar Zoya se rezemă calmă de spătar, privindu-l. Totuşi, în Germania nu mai pun piciorul, reluă. Nu cu toată povestea asta cu Hitler.

– Chiar credeţi că face tot ce se spune?

Zoya auzise despre ostilitatea lui Hitler faţă de evrei, dar nu era tocmai sigură dacă s-o creadă.

– Nu cred că încape nici o îndoială. Naziştii au generat o atmosferă de antisemitism care cuprinde toată ţara. În ultima vreme, aproape că se tem să stea de vorbă cu tine. Cred că va duce la necazuri foarte mari.

Avea ochii calmi, dar plini de furie, iar Zoya dădu

încet din cap.

– Mi se pare greu de crezut.

Dar la fel se întîmplase şi cu revoluţia.

– Acest gen de insanităţi sînt întotdeauna greu de crezut. Familia mea a plecat din Rusia datorită pogromurilor. Iar acum încep şi aici, într-un mod mai subtil, desigur, dar nu prea mult. Nu există nimic subtil în a vîna evrei.

În ochi îi ardea un foc mocnit, pe cînd cele două femei îl ascultau. Apoi, ca pentru a schimba subiectul, se întoarse spre Zoya cu un zîmbet liniştit şi plin de interes.

– Cînd aţi plecat din Rusia, contesă?

– Vă rog, roşi ea jenată, spuneţi-mi Zoya. În „viaţa reală", numele meu este Zoya Andrews.

Ochii li se întîlniră şi se susţinură, iar ea îşi mută un moment privirea, înainte de a-i răspunde la întrebare.

– Am părăsit Rusia în 1917. Imediat după revoluţie.

– Se vede că a fost o perioadă dureroasă pentru dumneavoastră. Aţi plecat cu familia?

– Numai cu bunica mea.

Acum putea vorbi despre asta. Îi trebuiseră aproape douăzeci de ani ca să fie în stare.

– Ceilalţi au fost ucişi înainte să plecăm, majoritatea. Iar unii, peste un an.

Hirsch nu-şi dădu seama că se referea la ţar, nici nu-i trecea prin minte că avea legături atît de înalte.

– Şi atunci v-aţi dus la New York?

– Nu, zîmbi ea amabilă, în timp ce chelnerul le turna vinul; Simon comandase un vin bun, din 1926. Am venit la Paris. Am locuit aici doi ani, pînă m-am măritat şi am plecat la New York cu soţul meu.

Ochii lui căutară verigheta, văzînd cu dezamăgire că încă se mai afla pe deget, dar o observă şi Axelle, care o cunoştea pe Zoya destul de bine pentru a prevedea că n-avea să explice mai mult.

– Contesa e văduvă, interveni ea îndatoritoare, iar Zoya îi aruncă o privire nemulţumită.

– Îmi cer scuze, spuse el politicos, fiind însă evident că îl interesa informaţia. Aveţi copii?

– Doi, un băiat şi o fată, răspunse Zoya cu mîndrie, iar Simon rîse. Şi dumneavoastră, domnule Hirsch?

Nu era decît politicoasă, în aşteptarea mesei, dar Axelle părea foarte satisfăcută de conversaţie. Îl plăcea şi se vedea bine că Zoya îl atrăgea.

– Şi dumneavoastră aveţi copii?

– Nu, zîmbi el, clătind din cap cu regret. N-am fost niciodată căsătorit, nici copii n-am avut. N-am avut timp. De douăzeci de ani, conduc o afacere. Majoritatea rudelor mele lucrează pentru mine. Tata tocmai a ieşit la pensie, anul trecut, cred că mama a renunţat în sfîrşit. Probabil îşi închipuie că dacă pînă la patruzeci de ani nu m-am însurat, n-au mai rămas prea multe speranţe. Obişnuia să mă scoată din minţi. Sînt singurul ei fiu, singurul copil, şi voia zece nepoţi sau cam aşa ceva.

Zoya zîmbi cu nostalgie, amintindu-şi conversaţiile ei de demult cu Maşka, despre cît de mulţi copii îşi doreau. Ea voise şase, iar Maşka patru sau cinci, dar nici uneia nu-i evoluase viaţa aşa cum se aşteptaseră.

– Probabil vă veţi căsători în cîţiva ani şi-i veţi face o surpriză cu cvintupli.

Simon Hirsch se înecă, chipurile, cu vinul, după care păru amuzat.

– Va trebui să i-o spun, sau poate doar am s-o fac s-o ia din nou de la-nceput.

Apoi sosi mîncarea, perişoare delicate pentru Axelle, iar pentru Zoya prepeliţă. Simon comandase un biftec şi-şi ceru scuze pentru gusturile lui americane.

– Mi-este îngăduit, doamnelor, să vă întreb despre turneul dumneavoastră de achiziţii, sau e totul foarte confidenţial?

Zoya zîmbi, aruncîndu-i o privire lui Axelle, care părea foarte relaxată şi răspunse ea în locul ei:

– Nu cred că avem prea multe secrete faţă de dumneavoastră, domnule Hirsch, decît poate în legătură cu mantourile.

Rîseră toţi trei, iar Zoya îi spuse despre unele dintre achiziţii, în special tricotajele de la *Schiaparelli.*

– Noul pulover la care lucrează e senzaţional, comentă ea, încîntată. Iar pantofii pe care i-am comandat astăzi de la *Dior* sînt pur şi simplu adorabili.

– Va trebui să trec să le văd pe toate, cînd sosesc. Aţi cumpărat cîte ceva din noul „roz şocant" al Elsei?

Îi plăcuse mult culoarea şi plănuia s-o reproducă pe linia lui, întrebîndu-se ce părere avea Zoya despre ea.

– Încă nu-s sigură ce impresie va face. E puţin cam tare pentru unele dintre clientele noastre.

– Eu găsesc că are un aspect grozav.

Zoya zîmbi. Era atît de ciudat să se gîndească la omul acesta aspru, care arăta mai mult ca un jucător de fotbal, discutînd rozul şocant al Elsei Schiaparelli, dar nu încăpea nici o îndoială că mantourile lui erau cele mai bine croite din State şi se vedea clar că avea ochi pentru modă şi culoare şi ştia ce făcea.

– Tatăl meu a fost croitor, explică el, şi bunicul înaintea lui. El a pus bazele firmei *Hirsch & Co.*, împreună cu doi fraţi, în Lower East Side. Făceau haine şi paltoane pentru cunoscuţi, iar apoi cineva de pe Seventh Avenue a auzit de ei şi a început să le comande produse, iar tata ce şi-a zis, ce mama mă-sii, – îi aruncă o privire de scuză Zoyei, pe care povestea o intriga prea mult ca să-i mai pese de limbaj – s-a mutat pe Seventh Avenue şi a deschis singur acolo un atelier, iar cînd am apărut eu, am întors totul cu josu-n sus, cu ceva numit modă. Am avut nişte certuri straşnice pe chestia asta, iar cînd unchii mei s-au retras, am pus serios mîna pe afacere, cu îneturi englezeşti şi nişte culori care pe tata îl făceau aproape să plîngă. Apoi ne-am apucat şi de mantouri pentru doamne şi, ei bine, în ultimii zece ani am făcut în mare măsură cam ceea ce consideram eu că ar fi trebuit să facem de la bun început. E un aspect reuşit, mai ales acum, cînd tata s-a retras şi eu aduc modele noi de la Paris.

– Interesantă istorie, domnule Hirsch, spuse Axelle;

era genul de poveste care clădise succesele ţării lor adoptive. Mantourile dumneavoastră sînt minunate. Le-am vîndut foarte bine.

– Mă bucur să aud, surîse Simon; era un om care se simţea la largul său în propria-i piele; avea un succes enorm şi făcuse totul aproape de unul singur. Tatăl meu a jurat că voi ruina afacerea. Anul trecut, cînd s-a retras, a fost un veritabil vot de încredere, iar acum susţine că nu-l mai interesează. Dar ori de cîte ori lipsesc, croitorii şi cusătoresele îmi spun că se strecoară înăuntru şi patrulează prin ateliere.

Zoya rîse la auzul imaginii pe care i-o sugera, iar Simon se întoarse spre ea din nou.

– Şi dumneavoastră, contesă... scuze, Zoya... cum ai ajuns la *Axelle's?*

– A, rîse ea, simţindu-se ciudat de lejer cu el şi mai apropiată de Axelle decît înainte, pe un drum lung şi greu.

Apoi faţa îi deveni serioasă.

– Am pierdut totul în timpul crizei, spuse ea cu sinceritate, Axelle oricum ştia atîta lucru. Peste noapte, am fost ruinaţi, a trebuit să ne vindem cele două case, mobila, hainele şi blănurile mele, pînă şi porţelanurile.

Era pentru prima oară că-i vorbea efectiv lui Axelle despre asta, şi părea întru totul dezinvoltă.

– Aveam de crescut doi copii şi, în principiu, nu cunoşteam nici o meserie. Dansasem cu *Baletul rus*, aici la Paris, în timpul războiului, şi cu o altă companie de balet, dar în 1929 aveam treizeci de ani, fiind cam prea bătrînă ca să mă reapuc de balet.

Îi privi pe amîndoi cu un zîmbet amuzat, iar Axelle nu era sub nici o formă pregătită pentru ceea ce avea să audă în continuare.

– M-am prezentat la *Ziegfeld Follies,* însă nu eram destul de înaltă, aşa că am obţinut un post de dansatoare într-o trupă de revistă.

Lui Axelle aproape îi căzu falca, iar Simon Hirsch o privi cu intens respect. Nu multe femei ar fi trecut de la

bogăţie la zdrenţe cu atîta curaj, sau ar fi recunoscut că lucraseră într-un şantan.

– Pesemne că te surprinde, Axelle. Nimeni n-o ştie, nici măcar copiii mei. A fost îngrozitor. Am lucrat acolo un an şi jumătate, detestînd fiecare minut, şi într-o noapte, – ochii i se umplură de lacrimi amintindu-şi – a izbucnit un cumplit incendiu cînd eu eram la serviciu şi n-a lipsit mult să-mi pierd copiii. Ei sînt tot ceea ce contează pentru mine şi am ştiut că nu i-aş mai fi putut lăsa singuri noaptea, aşa că am strîns în două cutii ce ne mai rămăsese, ne-am mutat la un hotel, am împrumutat o sută de dolari de la un prieten şi am bătut la uşa lui Axelle. Nu cred că a ştiut vreodată cît de disperată eram, – îşi privi ea recunoscătoare prietena, în timp ce Axelle încerca să asimileze cele tocmai auzite, îi venea să plîngă doar ascultînd-o – şi am avut mare noroc, m-a angajat. Şi de-atunci sînt acolo şi voi rămîne toată viaţa, sper.

Le zîmbi celor doi care o ascultau, fără a fi conştientă cît de adînc îi mişcase, mai cu seamă pe Simon.

– Şi au trăit fericiţi pînă la adînci bătrîneţi.

– Extraordinară poveste!

O privea cu uimire făţişă, iar Axelle îşi tamponă delicat ochii cu o batistuţă de dantelă.

– De ce nu mi-ai spus de-atunci?

– Mă temeam că n-ai să mă angajezi. Aş fi făcut orice ca să obţin slujba. Chiar am venit la tine şi m-am făli cu titlul meu, lucru pe care, fără-ndoială, înainte nu l-aş fi făcut.

Apoi rîse, bine dispusă.

– Iar dacă la teatru aş fi făcut-o, sînt sigură că m-ar fi luat la bubuit şi măcinat, în timp ce careva ar fi strigat din culise: „Şi a noastră şi numai a noastră *contesă!*"

Rîseră toţi trei, dar Zoya cu mai multă uşurinţă decît ceilalţi. Ceilalţi doi erau prea impresionaţi de poveste ca să rîdă de ea şi numai Axelle ştia cît de răi ar fi fost oamenii dacă ar fi ştiut că, înainte, contesa Ossupova

dansase într-un teatru de revistă.

– În viaţă, faci ce ţi se iveşte. Aici, în timpul războiului, unii prieteni de-ai noştri prindeau efectiv porumbei în parc şi-i mîncau.

Simon se întreba prin ce mai trecuse. Revoluţia trebuia să fi fost o lovitură brutală, cu toată familia ei omorîtă înainte de a fugi. Ea ascundea mai multe decît se vedea cu ochiul liber, în distinsul ei costum de pînză roz. Mult mai multe. Iar el voia să le ştie pe toate. Îi păru rău cînd văzu că masa se apropia de sfîrşit şi le lăsă la *Ritz,* în drum spre întîlnirea cu reprezentanţii unei ţesătorii franceze, de unde avea să comande materiale.

Îi strînse mîna Zoyei, stînd lîngă taxi, şi o privi lung, pătrunzător, în timp ce maşina se îndepărta, gîndindu-se ce femeie incredibilă era. Acum dorea să ştie totul despre ea, cum scăpase, cum supravieţuise, care era culoarea ei favorită, numele căţeluşei, cele mai cumplite spaime din copilărie. I se părea o nebunie, dar ştia că, în răstimpul unei scurte după-amieze, se îndrăgostise de femeia visurilor lui. Îi trebuiseră patruzeci de ani, dar într-o după-amiază pariziană, la aproape cinci mii de kilometri de casă, o găsise.

Capitolul 36

Zoya vedea cu regret că se apropia sfîrşitul călătoriei. Se simţiseră bine şi, în ultima seară, cinaseră la *Cordon Bleu,* plimbîndu-se apoi agale pînă înapoi la hotel, iar Axelle a îndemnat-o să doarmă bine noaptea, mulţumindu-i pentru tot ajutorul în alegerea liniei de toamnă a magazinului. Încă mai era consternată de povestea pe care i-o spusese Zoya cînd luaseră prînzul cu Simon Hirsch la *George V,* în urmă cu cîteva zile. O făcea să respecte şi mai mult curajul Zoyei.

Nu se mai întîlniseră cu el, iar Zoya se întreba dacă mai era în oraş. Îi lăsase un bilet, mulţumindu-i pentru masă şi urîndu-i noroc în restul călătoriei, după care fuseseră ocupate cu terminarea propriilor lor treburi. Cumpăraseră restul de pălării şi, în final, unele dintre bijuteriile de la *Chanel,* iar în ultima zi, Zoya se dusese să cumpere lucruri pentru copii. Găsise rochia roşie dorită de Saşa, iar pentru Nicolae a cumpărat un sacou frumos, un pardesiu, cîteva cărţi în franceză, limbă pe care o vorbea minunat, şi un mic ceas de aur de la *Cartier,* care-i amintea de al lui Clayton. Saşei i-a luat o adorabilă păpuşă franţuzească şi o brăţară de aur mică şi delicată. Bagajele-i erau îngreunate de lucrurile pe

care le cumpărase pentru ei şi deja împachetate pentru drumul la Le Havre de-a doua zi dimineaţă. Dar mai plănuia să facă în noaptea aceea un lucru despre care nu-i spusese lui Axelle. A doua zi era Paştele rusesc şi se hotărîse, după multă frămîntare, să meargă la slujba de Înviere de la catedrala rusească *Sf. Alexandr Nevski.* Fusese o hotărîre dureroasă. Se dusese acolo, în trecut, cu Clayton şi cu Vladimir, şi cu Evghenia. Dar ştia că nu putea părăsi Parisul, fără a mai merge o dată. Parcă o parte din ea încă s-ar mai fi aflat acolo şi n-avea să se simtă liberă pînă nu se ducea s-o privească în faţă. Acasă n-avea să se mai întoarcă niciodată, oraşul St. Petersburg încetase demult să mai existe pentru ea, dar acest ultim crîmpei din ceea ce fusese viaţa sa trebuia atins, ţinut şi simţit pentru o ultimă oară, înainte de-a se putea întoarce la New York şi la copiii ei.

Îi ură noapte bună lui Axelle şi, la unsprezece şi jumătate, era jos, unde chemă un taxi. Îi dădu şoferului adresa de pe rue Daru şi, cînd o văzu, i se opri respiraţia... era neschimbată... nimic nu se clintise de la acel Ajun al Crăciunului de demult, cînd fusese acolo cu bunica ei şi cu Clayton.

Slujba a fost la fel de frumoasă pe cît şi-o amintea, stînd solemnă în rînd cu alţi ruşi, cîntînd şi luînd parte la ceremonie, ţinînd lumînarea sus în timp ce plîngea în tăcere, fiindu-i din nou un dor cumplit de ei toţi şi totuşi simţindu-i aproape de ea. Era tristă, dar curios împăcată cu ea însăşi, cînd stătu după aceea în catedrală, privindu-i pe ceilalţi care tăifăsuiau liniştiţi afară, şi deodată văzu o faţă familiară, foarte îmbătrînită şi uzată, dar fu sigură că era fiica lui Vladimir, Elena. Nu-i vorbi la plecare, ci doar coborî calmă treptele, privind cu un zîmbet cerul întunecat, dorindu-le numai bine sufletelor care făcuseră odinioară parte din viaţa ei. Opri un taxi şi se întoarse la hotel, simţindu-se bătrînă cum demult nu i se mai întîmplase, iar cînd se duse la culcare plînse, dar cu lacrimi curate, de durere pe care timpul o vindecase şi acum nu mai era redeşteptată decît rareori.

Dimineaţă nu-i spuse nimic lui Axelle, şi au luat trenul pînă la Le Havre, unde s-au îmbarcat pe *Queen Mary.* Aveau aceleaşi cabine de la venire, iar Zoya privi ridicarea ancorei, amintindu-şi cum plecase în State cu Clayton, la bordul navei *Paris.*

– Pari atît de tristă...

Glasul de lîngă ea o făcu să tresară, şi se întoarse pentru a-l vedea pe Simon privind-o cu blîndeţe. Axelle rămăsese în cabină să despacheteze, iar Zoya urcase pe punte singură cu gîndurile ei. Îl privi cu un zîmbet sfios. Părul îi flutura în vînt şi arăta mai colţuros ca niciodată.

– Nu tristă, îmi aminteam doar.

– Ai avut o viaţă interesantă, chiar mai mult, bănuiesc, decît ne-ai spus atunci la masă.

– Restul nu mai contează.

Se uită spre mare, evitînd să-l privească, iar Simon jindui să-i atingă mîna, s-o facă să surîdă, să se simtă din nou tînără şi fericită. Era atît de serioasă şi, în acel moment, aproape solemnă.

– Trecutul nu valorează decît ceea ce face el din noi, domnule Hirsch. Mi-a fost greu să revin aici, dar mă bucur că am făcut-o. Pentru mine, Parisul e plin de amintiri.

El dădu din cap, dorindu-şi să fi ştiut mai mult despre viaţa ei decît puţinul pe care i-l spusese.

– Trebuie să fi fost greu aici în timpul războiului. Am vrut să plec şi eu, dar tatăl meu nu m-a lăsat. M-am înrolat în cele din urmă, însă era prea tîrziu. N-am mai apucat să plec din State. Am ajuns într-o fabrică din Georgia. O fabrică de textile, desigur, zîmbi el trist. Se pare că mi-e sortit să nu scap niciodată din afacerile cu bulendre.

Apoi ochii îi redeveniră serioşi.

– Dar ţie probabil că ţi-a fost greu aici.

– Mi-a fost. Soarta noastră însă a fost mai uşoară decît a celor care-au rămas în Rusia.

Se gîndea la Maşka şi la ceilalţi, iar Simon se temea

să insiste. Nu voia s-o sperie şi arăta atît de frumoasă, stînd acolo pierdută în gînduri, după care îi zîmbi.

– Acum nimic din toate astea nu mai e important. Aţi avut succes în călătorie?

– Da. Şi voi?

– Rezultate excelente. Cred că Axelle e încîntată de tot ce-am comandat.

Schiţă gestul de a pleca, iar lui Simon îi veni s-o tragă practic lîngă el înainte de-a apuca să fugă din nou.

– Vrei să iei cina cu mine diseară?

– Trebuie s-o întreb pe Axelle ce i-ar plăcea ei. Dar vă mulţumesc foarte mult, o voi include şi pe ea în invitaţie.

Voia să-i dea clar de înţeles că nu era disponibilă. Îl plăcea foarte mult, dar îi trezea o vagă stinghereală. Ochii lui aveau ceva atît de intens, strîngerea de mînă-i era aşa de puternică, pînă şi braţul cu care o conduse, în timp ce nava începea să se legene părea prea plin de forţă pentru a-i rezista, iar Zoya avea toate intenţiile să-i reziste. Aproape-i părea rău că se aflau pe acelaşi vas. Nu era sigură că dorea să-l vadă atît de mult. Dar, cînd îi pomeni lui Axelle de invitaţia lui, aceasta păru fascinată.

– În nici un caz să nu refuzi. Trec chiar eu să-i las un bilet.

Aşa făcu, apoi, spre groaza Zoyei, anunţă în ultimul moment că se simţea rău de la tangajul navei şi o lăsă pe Zoya singură cu el în sala de mese, ceea ce ea nu dorea deloc. Dar, în cîteva minute, îşi uită orice ezitare, descoperind că se simţea bine cu Simon. El îi povestea despre anul petrecut în Georgia, la ţesătorie, declarînd că nu putea înţelege nimic din ce vorbeau cu accentul lor sudist gros şi tărăgănat, pentru ca în final, din răzbunare, să fi început să le vorbească şi el în yidiş. Zoya rîse de această idee, ascultîndu-l cum îi povestea despre familia lui. Mama părea să fi fost aproape la fel de tiranică precum a ei, deşi proveneau din medii

sociale foarte diferite.

– Poate că toate rusoaicele sînt la fel, îl tachină ea, deşi de fapt mama mea era nemţoaică. Şi slavă Domnului că bunica nu a fost aşa. Era incredibil de bună, tolerantă şi puternică. Îi datorez viaţa, în foarte multe privinţe. Cred că ţi-ar fi plăcut enorm, spuse ea, la desert.

– Sînt sigur de asta.

Şi imediat, incapabil să se abţină.

– Eşti o femeie uimitoare. Mi-aş dori să te fi întîlnit mult mai demult.

Auzind acest lucru, Zoya rîse.

– Poate nu m-ai fi plăcut la fel de mult. Adversitatea are un mod al ei de-a umili omul, cred că pe-atunci eram prea răsfăţată.

Se gîndea la zilele uşoare din Sutton Place.

– În ultimii şapte ani am învăţat multe. Întotdeauna am crezut, în timpul războiului, că dacă viaţa mea va redeveni vreodată confortabilă, niciodată nu voi mai lua nimic ca sigur, dar am făcut-o. Acum, apreciez totul... magazinul... munca mea... copiii... tot.

Simon zîmbi, cu fiece clipă tot mai îndrăgostit de ea.

– Vreau să ştiu despre viaţa ta dinainte, din Rusia.

Între timp, ajunseseră să se plimbe pe punte. Balansul uşor al navei n-o deranja deloc, iar aerul nopţii era răcoros, făcînd-o să-şi strîngă etola pe trup. Purta o rochie de seară din satin gri, copiată de micuţa croitoreasă a lui Axelle după un model de la Madame Grès, şi o jachetă de vulpe argintie pe care o împrumutase din magazin şi arăta extrem de frumoasă cînd o privea.

– De ce vrei să ştii despre asta?

Zoya era intrigată. Ce importanţă putea să aibă pentru el? Era o simplă curiozitate, sau mai mult? Nu era sigură ce voia de la ea şi totuşi, în chip ciudat, se simţea în siguranţă alături de el.

– Vreau să ştiu totul despre tine, eşti atît de plină de frumuseţe, putere şi mister.

Era atît de sincer, privind-o, iar Zoya îi surîse. Nimeni

nu-i mai spusese vreodată aşa ceva, nici chiar Clayton, dar pe-atunci era mult mai tînără, aproape o copilă. Iar acum era cu atît mai bătrînă, cu atît mai înţeleaptă decît fata de pe vremuri.

– Ştii deja mult mai mult decît oricine altcineva, surîse ea. N-am mai spus niciodată cuiva că am fost dansatoare de şantan.

Apoi rîse, simţindu-se din nou tînără şi răutăcioasă.

– Biata Axelle aproape a căzut de pe scaun, nu-i aşa?

Rîse şi Simon.

– Şi eu, mărturisi el. N-am mai cunoscut niciodată o dansatoare de revistă.

Zoya nu se mai putea opri din rîs.

– Gîndeşte-te ce încîntată ar fi mama ta!

Simon chicoti la acest gînd, în timp ce Zoya redevenea serioasă.

– În orice caz, nu cred c-ar ţine prea mult la mine. Dacă părinţii tăi au fugit din Rusia ca să scape de pogrom, mă-ndoiesc că au o părere foarte bună despre Romanovi.

– Ai cunoscut familia imperială, în copilărie?

Nu voia s-o pună într-o situaţie penibilă, confirmîndu-i temerile, dar, desigur, avea dreptate. Mama lui vorbea din cînd în cînd despre ţar ca despre un personaj detestat, răspunzător pentru toate năpastele lor, iar tatăl lui era ceva mai indulgent, dar nu mult. Observă însă că Zoya îl privea liniştită, cîntărind ceva în minte, după care dădu din cap aproape imperceptibil.

– Da, i-am cunoscut. Ezită doar o frîntură. Ţarul şi tatăl meu erau veri. Am crescut împreună cu copiii lui, o mare parte din timp.

Apoi îi povesti despre Maşka, despre verile la Livadia şi iernile petrecute cu ei în palatul Alexandru.

– Mi-a fost ca o soră. Aproape c-am murit cînd am aflat vestea, iar apoi... a venit Clayton... şi ne-am căsătorit imediat după aceea...

Ochii i se umplură de lacrimi, iar Simon o luă de

mînă, minunîndu-se cît de puternică era, cît de curajoasă fusese. Parcă ar fi întîlnit pe cineva dintr-o altă lume, o lume care întotdeauna îl fascinase şi-l nedumerise. Citise în tinereţe cărţi despre ţar, spre marele dezgust al mamei sale, dar tot timpul dorise să ştie mai multe despre el ca om. Iar acum Zoya îi povestea, readucîndu-l la viaţă cu toată blîndeţea şi farmecul lui. Îl făcea pe Simon să întrezărească o altă latură a ţarului decît cea cu care fusese familiarizat.

– Crezi că va urma un nou război?

Părea incredibil ca în viaţa ei să existe două mari războaie, şi totuşi ceva îi spunea că nu era imposibil, iar Simon încuviinţă.

– Cred că s-ar putea. Sper că nu, spuse el, cu multă seriozitate.

– Şi eu. A fost atît de cumplit, atîţia tineri ucişi. Parisul a fost distrus moral acum douăzeci de ani, toţi plecaseră la război. N-aş suporta să mă mai gîndesc.

Mai ales acum, cînd avea şi ea un fiu, lucru pe care i-l şi spuse.

– Mi-ar plăcea să-ţi cunosc copiii cîndva.

Zoya zîmbi.

– Sînt nostimi. Nicolae e foarte serios, iar Saşa e cam răsfăţată. Era lumina ochilor tatălui ei.

– Seamănă cu tine?

Totul îl intriga, dar Zoya clătină din cap.

– Nu tocmai, seamănă mai mult cu el.

Dar nu-l invită să vină şi să-i cunoască, la New York. Încă mai dorea să menţină o anume distanţă faţă de Simon. Era atît de dezinvolt şi de drăguţ, dar o înfricoşa felul în care se simţea lejer în prezenţa lui, nu voia să înceapă nici o legătură cu el.

Simon o conduse înapoi la cabina ei, aflată lîngă cea a lui Axelle, şi o lăsă în uşă cu o privire plină de dorinţă, pe care Zoya n-o luă în seamă. A doua zi, cînd ieşi să facă o plimbare pe punte cu Axelle, Simon părea să le aştepte. O invită pe Zoya la un meci de *shuffleboard*, le pofti la masă, ceea ce Axelle acceptă înainte

ca Zoya să poată scoate o vorbă, iar după-amiaza păru să treacă în zbor. Au luat din nou cina împreună cu el, iar seara Simon o chemat-o pe Zoya la dans, dar simţi că era reţinută şi după aceea o întrebă de ce, în timp ce se plimbau din nou pe punte.

Zoya îi privi prin întuneric chipul frumos şi se hotărî să fie sinceră cu el.

– Poate fiindcă mi-e teamă.

– Teamă de ce?

Era lezat. Nu-i voia nici un rău. Dimpotrivă.

– De tine, îşi ridică ea privirea spre el, zîmbindu-i. Sper că nu par prea brutală.

– Brutală, nu. Dar sînt nedumerit. Te înspăimînt?

Nimeni nu-l mai acuzase de aşa ceva.

– Puţin. Poate că mă tem mai mult de mine decît de tine. E mult de cînd n-am mai ieşit nicăieri cu un bărbat, necum să mai şi prînzim, să cinăm şi să dansăm la bordul unei nave.

Îşi aminti din nou de călătoria cu Clayton pe Paris, dar aceea fusese luna lor de miere.

– N-a mai fost nimeni, de la soţul meu încoace. Şi nu vreau să schimb acum această situaţie.

Simon păru uimit.

– De ce nu?

– Păi... păru ea să stea pe gînduri, fiindcă sînt prea bătrînă, fiindcă acum îi am pe copiii mei la care să mă gîndesc... fiindcă l-am iubit atît de mult pe soţul meu... din toate aceste motive, presupun.

– Nu pot discuta despre iubirea pentru soţul tău, dar e ridicol să te consideri prea bătrînă. Eu ce să zic? Sînt cu trei ani mai mare decît tine!

Zoya rîse.

– O, Doamne... mă rog, cu tine e altceva. N-ai mai fost căsătorit niciodată. Eu, da. Toate astea au rămas acum în urma mea.

Părea sigură de ce spunea, iar Simon se arătă nemulţumit.

– Dar e ridicol! Cum poţi spune una ca asta, la vîrsta

ta? Oamenii se îndrăgostesc şi se căsătoresc zi de zi, oameni rămaşi văduvi şi divorţaţi... unii dintre ei chiar sînt căsătoriţi încă... iar alţii, au de două ori vîrsta ta!

– Poate că nu sînt la fel de interesantă ca ei, surîse ea, dar Simon clătină din cap, cu o expresie mîhnită.

– Te previn, n-am să stau cuminte acceptînd toate astea. Îmi placi foarte mult. O privi cu ochi căprui şi calzi, iar Zoya simţi un sentiment care zăcuse adormit ani de zile. Nu intenţionez ca acum să mă las păgubaş. Ai idee ce se găseşte pentru un bărbat ca mine? Fete de douăzeci şi doi de ani care chicotesc cînd stau de vorbă, fete de douăzeci şi cinci de ani care sînt isterizate că încă nu s-au măritat, divorţate de treizeci de ani care vor să le plătească cineva chiria şi femei de patruzeci de ani care-s aşa de disperate, încît mă sperie de moarte. În ultimii douăzeci de ani, n-am mai cunoscut pe cineva care să mă atragă atît de tare şi n-am de gînd să stau liniştit şi să te las să-mi spui că eşti prea bătrînă, e clar, contesă Ossupova?

Zoya zîmbi la aceste cuvinte, rîzînd împotriva propriei voinţe, în timp ce Simon continuă:

– Şi te avertizez, sînt un om foarte încăpăţînat. Intenţionez să te urmăresc chiar şi de-ar fi să-mi ridic un cort în faţa magazinului lui Axelle. Ţi se pare rezonabil?

– Cîtuşi de puţin, domnule Hirsch. Mi se pare complet absurd.

Dar surîse, spunînd-o.

– Bine. Voi comanda cortul de îndată ce ajung înapoi la New York. Doar dacă, desigur, nu eşti de acord să iei masa cu mine în seara cînd ne întoarcem.

– Nu mi-am mai văzut copiii de trei săptămîni, rîse ea din nou. Trebuia să recunoască însă că-l plăcea mult. Poate avea să fie de acord, pînă la urmă, să rămînă doar prieteni.

– Bine, acceptă el compromisul, atunci, a doua zi. Poţi să-ţi aduci şi copiii. Poate au mai multă minte decît tine.

Îi înclină bărbia spre el şi privi în ochii verzi care-i

răpiseră inima din primul moment cînd o văzuse, la *Schiaparelli*.

– Nu fi atît de sigur, spuse Zoya, care în timp ce el vorbea se gîndise la copii, sînt foarte credincioşi memoriei tatălui lor.

– Ăsta-i un lucru bun, zise el, dar ai dreptul la mai mult de-atît în viaţa ta, şi ei la fel. Nu poţi face totul pentru ei. Ai nevoie de un bărbat prin preajmă, şi probabil că şi fetiţa ta.

– Probabil.

Nu intenţiona să cedeze nici un pas, în timp ce Simon o conducea înapoi la cabină, dar o luă prin surprindere, sărutînd-o uşor pe buze.

– Te rog, nu mai face asta, şopti Zoya, fără nici un dram de convingere.

– Nu mai fac, spuse el şi o făcu iar.

– Mulţumesc.

Îi zîmbi visătoare şi, peste o clipă, îi închise uşa în faţă, iar Simon urcă spre cabina lui, avînd pe faţă un zîmbet ca de şcolar.

Capitolul 37

Idila a înflorit în pofida voinţei Zoyei, în drum spre New York. Luau masa împreună şi dansau, se sărutau şi stăteau de vorbă. Şi avea senzaţia că-l cunoştea de-o viaţă. Împărtăşeau aceleaşi interese, aceleaşi preferinţe şi chiar şi unele dintre aceleaşi temeri. Axelle îi lăsa singuri, rîzînd în sinea ei în timp ce-i privea de departe. În ultima seară, stăteau pe punte, iar Simon o privi pe Zoya cu tristeţe.

– Îmi va fi un dor cumplit de tine, Zoya.

– Şi mie îmi va fi dor de tine, mărturisi ea, dar nu are nici o importanţă.

Se simţea prea bine alături de el şi ştia că trebuia să înceteze, dar nu mai ţinea minte exact de ce. Totul avusese sens acum cîteva zile, însă nu mai avea. Voia să fie cu Simon, la fel de mult pe cît o dorea şi el, iar acum se înapoiau la New York, să-şi reia fiecare viaţa lui.

– N-ar fi trebuit să începem povestea asta, Simon, spuse Zoya, în timp ce el o privea, zîmbind.

– Sînt îndrăgostit de tine, Zoya Ossupova.

Îi plăcea cum suna numele ei rusesc şi încă o mai sîcîia din cînd în cînd în legătură cu titlul pe care ea nu

putea suferi să-l folosească, dar o făcea, în interes de serviciu.

– Nu spune asemenea lucruri, Simon. Nu faci decît să ne îngreunezi situaţia.

– Vreau să mă însor cu tine.

O spuse liniştit, fără nici o umbră de îndoială în glas, iar Zoya îl privi nefericită.

– E cu neputinţă.

– Ba nu e. Hai să mergem acasă şi să le spunem copiilor că ne-am îndrăgostit.

– E-o nebunie ce zici. Abia ne-am cunoscut.

Şi nici măcar nu-l lăsase să facă dragoste cu ea încă. Era în continuare prea speriată şi prea legată de fidelitatea faţă de răposatul ei soţ.

– În regulă. Atunci să mai aşteptăm o săptămînă.

Zoya rîse, iar el o sărută din nou.

– Te măriţi cu mine?

– Nu.

– De ce?

– Fiindcă eşti nebun, rîse ea printre sărutări, pe punte. Ai putea fi chiar periculos, ce ştiu eu?

– Voi fi foarte periculos dacă nu te măriţi cu mine. Ai mai văzut vreodată un evreu rus înnebunit luînd-o razna pe un vas britanic? Ar putea provoca un incident internaţional! Gîndeşte-te la toţi oamenii pe care-i vei tulbura... cred că ai face mai bine să spui da...

Şi iar o sărută.

– Simon, te rog... ai minte... S-ar putea să mă deteşti, data viitoare cînd ai să mă vezi în New York.

– Te-anunţ mîine seară. Dacă nu te detest, ai să te măriţi cu mine?

– Nu!

Uneori, îi era imposibil să fie serioasă cu el, iar alteori părea capabil să-i citească pînă-n adîncul sufletului.

Simon îi luă mîinile într-ale lui şi o privi în ochi.

– În viaţa mea n-am mai cerut unei femei să mă ia de bărbat. Sînt îndrăgostit de tine. Sînt un om responsabil, am o firmă. Familia mea mă consideră foarte inteligent.

Te implor, Zoya... te rog, iubito... te rog, mărită-te cu mine. .

– Of, Simon, nu pot, îl privi ea nefericită. Ce-au să creadă copiii mei? Depind de mine în întregime, nu-s gata să le intre cineva în viaţa lor, şi nici eu nu sînt. Am stat singură prea mult timp.

– Da, aşa este, confirmă el calm. Mult prea mult timp. Dar nu e nevoie să rămîi astfel. Te mai gîndeşti?

Zoya ezită, după care, privindu-l din nou, simţi că se topea.

– Mă gîndesc... dar asta nu înseamnă că va ieşi ceva de-aici.

Pentru el însă era de-ajuns, şi au stat împreună ore-n şir, conversînd pe punte, iar a doua zi dimineaţă la ora şapte Simon a ciocănit în uşa cabinei ei.

– Hai cu mine să ne uităm la Statuia Libertăţii.

– La ora asta?

Cînd îi deschisese uşa, încă mai era în cămaşă de noapte, cu părul atîrnîndu-i pe spate într-o coadă lungă.

Simon zîmbi la vederea cămăşii şi a cosiţei.

– E timpul să te scoli, leneşo. Te poţi îmbrăca pe urmă. Doar pune pe tine o haină şi nişte pantofi.

Îşi luă vizonul pe care i-l dăruise Axelle cu cîţiva ani în urmă, încălţă o pereche de pantofi cu tocuri-cui, rîzînd, şi-l urmă pe punte în acest echipament neortodox.

– Dacă mă vede vreo clientă, niciodată n-o să mai aibă încredere în judecăţile mele.

– Perfect. Atunci poate că Axelle te va concedia, iar eu te voi putea salva de la o soarţă cumplită.

Tăcură amîndoi însă văzînd conturul New York-ului şi Statuia Libertăţii, de care se apropiau încet.

– E minunat, nu-i aşa?

– Este, dădu ea din cap, fericită.

Adusese prinos trecutului, iar acum privea din nou spre viitor. Aici toate păreau noi şi pline de viaţă şi simplul fapt de a le privi o făcea să se simtă iarăşi bine. Simon se întoarse şi o cuprinse în braţe, ţinînd-o îmbrăţişată strîns în timp ce acostau, după care Zoya se

grăbi să coboare în cabină pentru a se îmbrăca şi a-şi lua cuferele. Nu-l mai văzu pînă n-au fost gata să debarce. Simon se oferi să le ia cu maşina lui, dar au trebuit să refuze, Axelle avînd o maşină care le aştepta. El le urmă pe pasarelă, ducîndu-le bagajele mai mici, şi deodată Zoya scoase un mic ţipăt şi o luă la fugă înainte. Nicolae o aştepta pe cheu, scrutînd mulţimea, nespus de chipeş şi de tînăr. Alergă la el, strigîndu-l pe nume, iar băiatul se repezi în braţele ei şi o îmbrăţişă. Venise singur, după ce o dusese pe Saşa la şcoală, şi se vedea limpede cît de mult îşi iubea Zoya fiul. Simon îi privi cu invidie, în timp ce o ajuta pe Axelle, după care se duse spre locul unde Zoya stătea împreună cu băiatul ei şi-i strînse solemn mîna, zîmbindu-i tînărului. I-ar fi plăcut să aibă un fiu ca el, mai ales cînd văzu cît de mult semăna cu Zoya.

– Bună, eu sînt Simon Hirsch, se prezentă el, în timp ce băiatul îl privea întrebător. Tu trebuie să fii Nicolae.

Nicky zîmbi timid, apoi rîse.

– De unde aţi ştiut?

– Mama ta vorbeşte tot timpul despre tine.

– Şi eu vorbesc despre ea, surîse băiatul, cuprinzînd-o cu un braţ, în timp ce Zoya îi spunea că mai crescuse. Avea aproape cincisprezece ani şi deja era la fel de înalt cît fusese Clayton. Te-ai distrat bine? o întrebă, în timp ce-şi aşteptau cuferele, pentru ca vameşul să le poată.

– Da. Dar mi-a fost prea dor de tine.

Apoi îi spuse ceva în rusă, Nicolae rîse, iar Simon rîse şi el, Zoya dîndu-şi seama că o înţelesese.

– Nu-i corect!

Îi spusese că avea părul prea lung, şi că arăta ca un adorabil cîine mare şi lăţos. Dar Nicolae era dintr-o dată interesat de Simon, care stătea lîngă ei pe cheu.

– Vorbiţi ruseşte, domnule?

– Puţin. Părinţii mei sînt din Vladivostok. Mama obişnuia să-mi spună şi mie asemenea lucruri în rusă, şi uneori încă mi le mai spune.

Rîseră toţi trei şi, peste un moment, bagajele au fost vămuite, Axelle şi Zoya fiind gata să plece.

În timp ce se îndepărtau cu maşina, Simon rămase cu privirea după ei, făcîndu-le îndelung cu mîna, pe cînd, în maşină, Nicolae o întrebă pe mama sa, din nou în rusă:

– Cine era?

– Un prieten de-al lui Axelle. A venit întîmplător cu acelaşi vas.

– Pare un om cumsecade.

Nicolae nu părea impresionat.

– Este, confirmă nepăsătoare Zoya, întrebîndu-l apoi ce mai făcea Saşa.

– Imposibilă cum o ştii. Acuma vrea un cîine. Un cîine-lup, dacă nu vă e cu supărare. Spune că sînt „de toată coma" şi-o să te scoată din minţi pînă-l capătă. Eu îi găsesc oribili. Dacă-i vorba să luăm ceva, mai bine alegem un mops sau un boxer.

– Cine-a spus că ne luăm cîine?

– Saşa a spus, şi ce vrea Saşa, obţine.

Axelle zîmbi. Trecuseră de la rusă la franceză, Zoya spunîndu-i să nu fie nepoliticoşi cu Axelle.

– Chiar aşa?

– Nu-i aşa? zîmbi acuzator Nicolae.

– Nu tot timpul, roşii Zoya, dar băiatul avea dreptate, era o fată foarte perseverentă şi uneori îţi era mai uşor să-i cedezi, numai ca să ai linişte. În rest, a fost cuminte?

Trecuse pe-acasă zilnic să vadă de ea, după cum ştia Zoya, deşi el stătuse la un prieten, iar pe Saşa o supraveghea o guvernantă.

Drept răspuns, Nicolae gemu:

– Ieri a făcut o criză cînd am spus că nu poate merge la film cu o prietenă. Dar încă nu-şi făcuse lecţiile şi oricum era prea tîrziu. Sînt sigur c-o să-ţi spună despre asta în clipa cînd intri pe uşă.

– Bun venit acasă, zîmbi Axelle, iar Zoya rîse. Îi fusese foarte dor de ei, dar ştia că acum avea să-i fie

dor şi de Simon, care fusese atît de amabil cu Nicolae cînd se cunoscuseră.

– Prietenul dumneavoastră părea de treabă, îi spuse el politicos lui Axelle, în drum spre casă.

– Şi eu cred.

O privi cu subînţeles pe Zoya, în timp ce băiatul continua să pălăvrăgească, sperînd în sinea ei că Zoya avea să-l revadă, odată revenită acasă.

Curînd după sosire, a fost livrat un enorm buchet de trandafiri. Pe cartea de vizită scria doar atît: *„Nu uita. Cu dragoste, S."*, iar Zoya roşii, ascunzînd cartonaşul în birou şi îndreptîndu-şi atenţia spre fiica ei, care, conform previziunii, se plîngea de fratele său, furioasă.

– Abia am ajuns acasă, lasă-mă un minut să mă obişnuiesc! rîse Zoya.

– Putem să ne luăm un cîine?

Nicolae avusese dreptate. În primele două ore, cererile au curs la nesfîrşit, iar noua rochie roşie abia dacă a înmuiat-o cît de cît. Dar pe Nicolae îl fascina ceasul primit, hainele şi cărţile noi. Îşi aruncă braţele pe după gîtul ei şi o sărută cu căldură pe obraz.

– Bine-ai venit acasă, mamă.

– Te iubesc, dragul meu... şi pe tine, o trase ea pe Saşa în cercul braţelor.

– Cu cîinele cum rămîne? se interesă fata, în timp ce mama ei rîdea.

– Vom vedea, Saşa... vom vedea...

În acel moment, telefonul salvă situaţia şi se duse să răspundă. Era Simon, iar Zoya îi mulţumi pentru trandafiri, făcînd haz de Nicolae şi de Saşa, care se certau în problema cîinelui-lup.

– Încă nu ţi s-a făcut dor de mine?

– Foarte tare. Cred că am nevoie de un arbitru, cu ăştia doi.

– Excelent. Candidez pentru post. Ce zici de-o cină mîine seară?

– Ce zici de-un cîine? se amuză ea, iar Simon păru nedumerit, auzind agitaţia de la celălalt capăt al firului.

– Vrei să mănînci un cîine?

– Mă atrage ideea, rîse Zoya din nou, dintr-o dată fiindu-i mai dor de el decît crezuse că i-ar fi vreodată.

– Trec să te iau la ora opt.

Gîndindu-se însă pe Zoya o cuprinse panica. Ce-aveau să spună copiii? Ce va crede Nicolae? Vru să-i dea telefon şi să-l anunţe că se răzgîndise, dar nici chiar după ce se duseră la culcare nu se putu îndura s-o facă.

În seara următoare, Simon apăru prompt la ora opt, sunînd la uşă exact în momentul cînd Zoya ieşea din camera ei. Apartamentul era mic, dar simplu şi elegant. Aveau foarte puţine lucruri, însă ceea ce-aveau acum era de bun-gust. Simon apăru în cadrul uşii, părînd mai mare decît în realitate şi, în timp ce-l poftea înăuntru, Zoya o văzu pe Saşa holbîndu-se la el.

– Ăsta cine mai e? se interesă fata, enervînd-o pe maică-sa cu nepoliteţea ei. Nicolae avea perfectă dreptate în ceea ce-o privea.

– Dumnealui este domnul Hirsch, îmi dai voie să ţi-o prezint pe fiica mea Alexandra?

– Ce faci? îi strînse el solemn mîna, moment în care intră şi Nicolae.

– A bună... ce mai faceţi? zîmbi el cu simplitate şi, de îndată ce ieşiră, se apucă să-i spună Saşei ce prost-crescută era.

După ce închise uşa, în timp ce aşteptau liftul să coboare, Zoya zîmbi. O îngrijora expresia pe care o văzuse în ochii fetei. Părea să ştie de ce se afla Simon acolo, dar acesta îi spuse că se aşteptase şi că avea obrazul foarte gros, aşa că să nu-şi facă probleme.

O duse să mănînce la *21* şi au stat de vorbă ore-n şir, la fel cum făcuseră pe mare. Apoi o condus-o încet pe jos pînă acasă, sărutînd-o tandru, cînd se opriră la cîţiva paşi de blocul ei.

– Nu pot suporta să nu te văd. Azi toată ziua am fost ca un puşti în aşteptarea Crăciunului. Ce-ar fi să mergem mîine după-amiază undeva cu copiii?

Era duminică şi Zoya nu trebuia să meargă la lucru, iar ideea o atrăgea, dar era şi nervoasă în legătură cu ceea ce-ar fi spus Saşa, sau chiar blîndul Nicolae.

– Ce-au să creadă copiii?

– Au să creadă cu au un nou prieten. E atît de cumplit?

– S-ar putea să fie din nou neciopliţi cu tine.

– Mă descurc. Zoya, nu cred că înţelegi. E tot ce-mi doresc. Am vorbit serios, pe vapor. Te iubesc.

– De unde ştii? Cum poţi fi atît de sigur?

Încă se mai temea de ceea ce simţea pentru el, dar şi ei îi fusese toată ziua dor şi acum detesta faptul că trebuia să se despartă, fie şi numai pînă a doua zi. Cum era posibil? Cum de i se întîmplase, după atîţia ani? Ştia că şi ea era îndrăgostită de el. Dar încă nu ştia ce să facă în sensul ăsta. Încă-i mai venea s-o ia la fugă, şi nu mai era sigură că ar fi fost în stare.

– Dă-mi doar o şansă, iubirea mea, o sărută Simon din nou. Vin să vă iau la amiază.

– Eşti un om foarte curajos.

El îi zîmbi fericit.

– Nu la fel de curajos ca tine, iubito. Ne vedem mîine. Poate mergem cu maşina undeva.

– Copiilor le-ar plăcea mult.

A doua zi dimineaţă, cînd sosi, în ciuda plîngerilor Saşei că voia să se joace cu păpuşile, au mers pe Long Island, unde s-au simţit minunat. Nicolae aproape a leşinat la vederea maşinii, un *Cadillac* nou-nouţ, într-o distinsă nuanţă de verde-închis, cu pneuri albe pe lateral şi toate dispozitivele noi posibile. În viaţa lui nu mai văzuse ceva atît de frumos, iar Simon îl invită să stea lîngă el pe scaunul din faţă.

– Ţi-ar plăcea s-o conduci, fiule?

Aşteptă pînă ajunseră pe un drum lăturalnic, şi chiar îl lăsă pe Nicolae la volan. Băiatul avea senzaţia că murise şi ajunsese în rai, iar Zoya îl privea de pe bancheta din spate, unde stătea împreună cu Saşa. Simon avea dreptate, băiatul avea nevoie de un bărbat

în viaţa lui. Avea nevoie de un prieten. Pînă şi Saşa părea să se poarte mai bine decît în luni de zile, flirtînd necruţătoare cu Simon în timpul drumului spre casă. Îi dusese să mănînce la un mic restaurant pe care-l ştia. Au luat stridii şi creveţi şi, la desert, îngheţată.

– Ei, contesă Ossupova, o tachină el, după ce copiii se duseseră la culcare şi stăteau amîndoi în living-room. Cum m-am descurcat? Reuşit sau picat?

– Tu ce crezi? Nicolae n-a fost în viaţa lui mai fericit şi cred că şi Saşa e îndrăgostită de tine.

– Şi maică-sa? Simon o privi serios, sfredelindu-i ochii, în timp ce ea i-i evita, după care se întoarse încet spre el. Ce zici, Zoya... te măriţi cu mine?

Avea senzaţia că-şi înghiţise inima, cînd îi şopti, întinzînd o mînă.

– Da... da, Simon, primesc.

El păru gata să leşine, în timp ce Zoya se întreba dacă nu cumva înnebunise. Era o sminteală ce făcea şi abia dacă-l cunoştea pe acel om, dar ştia că n-ar mai fi putut trăi fără el.

– Nu glumeşti? întrebă el liniştit, temîndu-se să-şi creadă urechilor, în timp ce o trăgea la piept, iar Zoya îşi ridică privirea spre el, cu un zîmbet înspăimîntat.

– Nu, Simon, nu glumesc.

Capitolul 38

Axelle a rămas stupefiată cînd Zoya i-a spus, a doua zi la magazin, că se mărita. Sperase să se aleagă ceva din legătura lor, dar niciodată nu-şi închipuise că se va întîmpla atît de repede.

– Ce părere au copiii? întrebă ea, în timp ce Zoya o privea, încă uimită ea însăşi de ceea ce făcuse, sau ce încuviinţase. Conveniseră să aştepte un timp, să-i lase pe copii mai întîi să se deprindă cu el. Şi nici Zoya nu era gata să se mărite imediat. Simon ştia că, după atîţia ani de singurătate, avea nevoie de timp pentru a se obişnui cu ideea şi era dispus să-i acorde tot timpul necesar.

– Încă nu le-am spus. Dar se pare că-l plac.

Îi povesti despre excursia pe Long Island. Fusese într-adevăr o idilă rapidă. Nu se cunoşteau decît de cîteva săptămîni şi totuşi Zoya ştia că era un om bun şi mai ştia şi că-l iubea.

După-amiază, Simon se opri pe la magazin, aducîndu-le flori, ei şi lui Axelle. Femeia cea vîrstnică fu mişcată că se gîndise la ea, iar Simon îi mulţumi că le încurajase sentimentele.

– Numai să nu mi-o răpeşti prea curînd, domnule

Hirsch.

Deja detesta gîndul, dar au asigurat-o amîndoi că aveau să procedeze treptat. Încă mai trebuia s-o prezinte pe Zoya părinţilor lui şi mai era necesar să se ocupe şi de multe alte lucruri. Ştia că în weekend-ul acela amîndoi copiii erau plecaţi la nişte prieteni şi, pe neanunţate, sîmbătă dimineaţă se înfăţişă la uşa Zoyei. Adusese un imens buchet de liliac alb şi avea un zîmbet misterios, pe care Zoya se prefăcu a nu-l observa.

– Pari foarte mulţumit de dumneata, domnule Hirsch.

– De ce n-aş fi? Întîmplător, sînt logodit cu o femeie foarte frumoasă şi absolut minunată.

O sărută, iar Zoya luă liliacul în bucătărie să-l aranjeze, unde Simon o urmă, găsind-o cînd alegea o vază de cristal masiv cu încrustaţii. O cumpărase, fiindcă îi amintea de una pe care o folosea mereu mama ei pentru florile culese din grădina palatului Fontanka.

– Sînt frumoase, nu-i aşa? Zoya făcu un pas înapoi ca să le admire, şi se pomeni în braţele lui Simon, care o întoarse încetişor cu faţa spre el şi o sărută.

– Nu la fel de frumoase ca tine.

Ea i se cuibări tăcută în braţe un moment, bucurîndu-se de blîndeţea şi de căldura lui, iar Simon, mîngîindu-i părul, coborî privirea spre ea şi murmură:

– Hai să mergem undeva cu maşina. Azi e o zi frumoasă.

Şi ştia că nu trebuia să se grăbească înapoi datorită copiilor.

– Minunată idee!

Zoya îi zîmbi fericită, iar Simon reveni agale în living, pe cînd ea se ducea să se schimbe cu nişte pantaloni albi şi un pulover alb de caşmir. Privi fotografiile în rame de argint aflate peste tot, oprindu-se cu uimire în faţa uneia a copiilor Romanov, părînd să stea atîrnaţi cu capul în jos, strîmbîndu-se la persoana care făcuse poza. Privind-o atent, îşi dădu seama că una dintre fetele în echipament de tenis era o Zoya mult mai tînără

şi ghici corect că fata de lîngă ea era Maria, iar celelalte, surorile ei. Încă îl mai uimea să-şi dea seama de istoria pe care o trăise ea. Dar toate acestea rămăseseră de-acum departe în trecut. Pînă şi fotografia era îndoită şi decolorată. Şi mai erau şi altele, cu Saşa şi Nicolae, şi cîteva de ale lui Clayton. Era un bărbat distins la înfăţişare, iar Zoya părea fericită, stîndu-i alături.

– Ce faci aici, aşa de cuminte? zîmbi ea revenind, nespus de frumoasă în puloverul şi pantalonii marinăreşti albi. În unele momente, îi amintea de Katharine Hepburn.

– Mă uitam la nişte fotografii de-ale tale. Nicolae seamănă mult cu tatăl lui, nu-i aşa?

– Cîteodată, zîmbi ea. Şi puţin şi cu tatăl meu.

Luă o fotografie a părinţilor ei, în ramă mare de argint, şi i-o întinse lui Simon.

– Şi puţin cu mama, arătă ea spre alta, de pe masă, iar Simon dădu din cap.

– Sînt un grup de oameni distinşi.

Ca de obicei, era impresionat de strămoşii ei aristocraţi, dar Zoya surîse tristă.

– A trecut atîta timp de-atunci.

Îi venea greu să creadă că nu-şi mai văzuse părinţii de douăzeci de ani.

– Uneori, mă gîndesc că ar trebui să trăim numai în prezent. Trecutul nu-i decît o povară grea pe care o cărăm după noi. Şi totuşi... îşi ridică ea spre el nişte ochi plini de înţelepciune, mi-e atît de greu să mă desprind de ei... să uit... să merg înainte...

Din acest motiv dorise să mai aştepte puţin pînă se căsătoreau. Încă mai avea de lăsat în urmă unele lucruri. Mai trebuia să facă un mare pas, din trecut în prezent. Simon însă înţelegea asta şi nu o grăbea. Ştia că avea nevoie de timp şi era dispus să aibă răbdare. Mai ales acum, cînd acceptase să-l ia de bărbat. Odată făcută această promisiune, o putea aştepta şi ajuta să efectueze tranziţia.

– Cred că ne desprindem atunci cînd sîntem gata

s-o facem. Apropo, eşti gata să mergem?

– Da, să trăiţi.

Luase cu ea un blezer de flanelă albastru-închis şi peste cîteva minute erau în maşină, în drum spre ceea ce Simon descria ca fiind o „destinaţie secretă".

– Asta înseamnă că sînt răpită, domnule Hirsch?

Zoya rîdea, simţindu-se foarte tînără, în timp ce goneau prin lumina soarelui. Era un sentiment plăcut şi lipsit de griji, să nu trebuiască să se preocupe de copii. Altfel se simţea cînd era nevoită să se gîndească la ei, o făcea să fie mai serioasă şi mai puţin romantică. Dar acum, singurul lucru la care trebuia să se gîndească era bucuria de-a fi cu Simon.

El rîse de aluzia ei.

– Să te răpesc e cea mai bună idee pe care o am de cînd ne-am cunoscut. Dacă stau să mă gîndesc, ar fi trebuit s-o fac la Paris.

Dorea însă să ajungă în Connecticut, pe cînd parcurgeau Merrit Parkway. La masă, îi vorbi despre afacerile lui, împărtăşindu-i cîteva gînduri pentru colecţia de toamnă. Îi plăcea enorm să stea de vorbă cu ea, despre orice şi oricine, şi despre speranţa lui de-a ajunge într-o bună zi să colecţioneze tablouri de valoare. Ţinea în mod deosebit la impresionişti, iar Zoya îi vorbi despre colecţia părinţilor ei din Rusia.

– Nu-s sigură că „obiectele" mai sînt atît de importante pentru mine acum. Curios, cred că obişnuiam să iau ca atare toate lucrurile frumoase din jurul meu. Dar, după ce am pierdut o dată totul, şi apoi am vîndut tot ce avusesem cu Clayton, pur şi simplu nu mai înseamnă atît de mult pentru mine.

Îi zîmbi încet, cu ochi iubitori.

– Mai importanţi sînt oamenii din viaţa mea.

Simon întinse calm mîna peste masă şi-i atinse degetele, iar mîinile lor, întîlnindu-se, se încleştară, şi peste puţin timp au plecat, vorbind liniştiţi, să-şi continue excursia la ţară. Se apropia seara, iar Zoya se rezemă de el, relaxată.

– Obosită?

Ea îşi înăbuşi un căscat, după care rîse, scuturînd din cap.

– Nu, doar fericită.

– Ne-ntoarcem nu peste mult timp. E un loc pe care vreau să ţi-l arăt mai întîi.

– Unde?

Îi plăcea nespus să fie cu el. Totul la Simon o făcea să se simtă în siguranţă, iubită şi fericită.

– Secret.

Zoya chicoti şi, peste o jumătate de oră, fu uimită văzînd despre ce era vorba. Era o căsuţă englezească, pe un drum dosnic cunoscut de Simon, umbrită de copaci enormi, cu gard de şipci în jur şi o mulţime de trandafiri care emanau o mireasmă îmbătătoare; coborîră din maşină, privind în jur.

– A cui e casa asta, Simon?

– Aş vrea să pot spune că e a mea. Aparţine unei minunate lady englezoaice care a făcut din ea han, pentru a avea din ce trăi. Am găsit-o cu ani în urmă şi, uneori, vin aici să scap de toată nebunia New York-ului. Hai înăuntru, vreau s-o cunoşti.

Nu-i spusese Zoyei, dar o sunase pe doamna Whitman dimineaţa în zori şi o anunţase că soseau. Iar cînd păşiră în livingul confortabil, decorat cu fermecătoare cretoane înflorate englezeşti, îi aştepta un ceai englezesc în toată regula. Ceainicul de argint lucea ispititor, alături de platouri pline cu sandvişuri delicate şi prăjiturele, şi ceea ce doamna Whitman numea „biscuiţi". Era o femeie înaltă şi subţire, cu părul alb, accent sacadat, ochi veseli şi mîini prelungi, graţioase, înăsprite de munca în grădină. Şi se vedea bine că-i aşteptase pe Simon şi pe Zoya.

– Cît mă bucur să vă revăd, domnule Hirsch! îi strînse ea mîna binevoitoare, privind-o cu apreciere pe Zoya şi părînd plăcut impresionată cînd Simon o prezentă ca logodnica lui. Ce veste bună! Deci, sînteţi logodiţi recent?

– Foarte, răspunseră amîndoi la unison şi rîseră, în timp ce doamna Whitman le turna fiecăruia cîte o ceaşcă de ceai şi-i invita să ia loc în confortabilul ei salonaş. Avea un şemineu drăguţ şi frumoase antichităţi englezeşti pe care le adusese cu ea în urmă cu cincizeci de ani. Locuise la Londra, apoi la New York, iar la moartea soţului ei se retrăsese la ţară. Recunoscu de îndată accentul Zoyei, ceva anume în atitudinea ei indicîndu-i că Zoya ascundea mai multe decît se vedea în primul moment. Socotea că Simon făcuse o alegere înţeleaptă şi interesantă şi, spre marele amuzament al Zoyei, o şi spuse. Şi, ca sărbătorire a logodnei, aduse o sticlă din cel mai bun sherry al ei.

Soarele asfinţea peste grădină cînd doamna Whitman închină în sănătatea lor şi, nu peste mult, îşi luă liniştită paharul şi ieşi din cameră, cu o privire discretă spre Simon. Propria ei locuinţă se afla în spatele casei şi, cînd avea oaspeţi de seamă, îi lăsa pe aceştia să folosească salonul, precum şi dormitoarele de la etaj. Erau două la număr, cu o baie victoriană mare între ele şi paturi acoperite cu baldachinuri frumoase, pe care ceruse să i le trimită din Anglia.

– Hai şi uită-te.

Simon îi explicase Zoyei toate acestea, dar ea părea să ezite.

– N-o să se supere, Simon?

Încă mai încerca să ghicească unde plecase doamna Whitman. Dispăruse de-un veac, dar era atît de comod să stea în veselul living-room, bînd sherry cu el, încît pe Zoya n-o deranja. Se simţea însă ciudat să urce la etaj neinvitată.

– Nu fi prostuţă. Cunosc locul ăsta ca pe propria mea casă.

O luă de mînă şi o conduse la etaj, în dormitoarele adorabile, Zoya zîmbind la vederea lor. Luminile erau aprinse, paturile aveau aşternutul pregătit, ca şi cum ar fi aşteptat oaspeţi în orice moment. Dar odăile erau vizibil neocupate şi, cînd Zoya se întoarse să coboare

înapoi la parter, Simon o trase la piept cu un rîs profund şi o sărută apăsat pe buze. Cînd îi dădu drumul, nu mai avea respiraţie, iar părul îi era răvăşit şi sexy. Apoi, cu o privire ispititore, o aşeză pe pat lîngă el, iar Zoya scoase un mic ţipăt, încercînd să scape de mîngîierile lui.

– Simon! Ce-o să creadă doamna Whitman! Încetează!... O să deranjăm tot patul!... Simon!...

El însă rîdea, rezemîndu-se sub uriaşul baldachin.

– Sper, fără-ndoială.

– Simon! Ai de gînd să te ridici de-acolo?

Rîdea şi ea de el. Arăta perfect în largul lui, şezînd, complet îmbrăcat, pe patul uneia dintre cele două camere de oaspeţi ale doamnei Whitman.

– Nu mă ridic.

– Te-ai îmbătat!

Dar nu băuse mai nimic toată ziua, cu excepţia micului pahar cu sherry foarte bun, care nu ajungea ca să-l îmbete. Se vedea clar însă că se distra enorm. Apoi întinse braţul şi o trase pe Zoya spre el.

– Nu sînt beat. Dar ai avut dreptate azi-dimineaţă, cînd ai spus că eşti răpită. M-am gîndit că ţi-ar prinde bine să evadezi o zi, două, iubirea mea. Aşa că, iată-ne, cuibăriţi la loc sigur în ascunzătoarea mea secretă.

Îi depuse un sărut pe buzele întredeschise, zîmbindu-i cînd Zoya se holbă la el.

– Vorbeşti serios? Rămînem aici?

– Vorbesc serios, rămînem aici. De fapt, se arătă el vag jenat pentru întîia oară, mi-am luat libertatea să aduc cîteva lucruri de care m-am gîndit că ai avea nevoie.

Făcu o mutră spăşită, iar Zoya îi zîmbi, mirată.

– Simon, eşti extraordinar!

Sări pe pat lîngă el ca un copil şi, aruncîndu-şi braţele pe după gîtul lui, îl sărută. După cum avea să reiasă, îi adusese o frumoasă cămaşă de noapte din satin şi un halat, papuci asortaţi şi cumpărase tot felul de creme, loţiuni şi uleiuri de baie care socotise că i-ar putea face plăcere, deopotrivă cu două nuanţe de ruj, o

periuţă de dinţi nouă şi marca de pasă pe care o observase anterior în baia ei. Împachetase totul într-o valijoară pe care i-o aduse sus peste cîteva momente şi o depuse în dormitorul de lîngă al lui, în timp ce Zoya nu mai înceta cu micile chicoteli de încîntare, după care se întoarse deodată spre el.

– Ce-o să zică doamna Whitman că stăm aici, Simon? Ştie că nu sîntem căsătoriţi.

Şi păruse atît de cumplit de pedantă, deşi Simon ştia că era mult mai puţin formalistă decît părea şi avea un teribil simţ al umorului. În plus, i-ar fi fost greu să reziste unor oameni atît de vizibil îndrăgostiţi ca ei.

– Ce-ar putea să zică, Zoya? Avem dormitoare separate.

Zoya dădu din cap şi se duse să-şi despacheteze lucrurile pe care i le cumpărase Simon, fiind mişcată să descopere şi o enormă sticlă cu parfumul ei favorit.

– Doamne sfinte, Simon, e ceva la care nu te-ai gîndit?

– Sper cu siguranţă că nu.

O cuprinse din nou în braţe, după care coborî să aducă la etaj restul de tartine şi încă un pahar cu sherry. Se oferise s-o ducă în oraş la cină, dar Zoya insistase că nu-i era foame.

– Prefer ce avem aici.

Simon a aprins focul în camera lui şi s-au aşezat confortabil în faţa căminului, mîncînd sandvişuri cu creson şi micii biscuiţi englezeşti, fini, ai doamnei Whitman, despre care Zoya spuse că erau exact ca aceia pe care obişnuia să i-i facă bunica ei cînd era mică, în Rusia.

– E ireproşabil, iubito, nu?

Ea se rezemă de el şi-l sărută din nou, iar Simon o privi mulţumit. Era tot ce-şi dorise în viaţa lui.

Zoya s-a retras pe la ora nouă, ducîndu-se în camera ei să se pregătească de culcare. Erau amîndoi obosiţi, iar Simon simţea că era nervoasă. O auzi dînd drumul la apă în cadă şi trecu mult timp pînă să audă din nou zgomote în camera ei. Se întrebă ce făcea şi

cum arăta în cămaşa de noapte din satin ivoire. Era un veşmînt de purtat în noaptea nunţii, mod exact în care-şi imaginase el weekend-ul lor secret. Se apropie încet de uşă şi bătu uşor, iar cînd uşa se deschise, rămase cu respiraţia tăiată la vederea ei. Cămaşa de satin se mula perfect pe formele trupului ei, părul roşcat i se revărsa gingaş peste umeri, iar pielea lăptoasă a gîtului îl ispitea s-o atingă.

– Dumnezeule... arăţi incredibil...

– E foarte frumoasă, Simon... îţi mulţumesc...

Cu o expresie sfioasă, făcu un pas înapoi în cameră, privindu-l. În viaţa lui nu văzuse o femeie mai fermecătoare. Reuşea să arate atît regală, cît şi tentantă, iar Simon trebui să facă mari eforturi pentru a nu se repezi s-o înşface. Dar nu îndrăznea, arăta ca un porţelan fin, stînd acolo, asemenea uneia dintre delicatele comori englezeşti din salonul doamnei Whitman.

– Zoya...

Ea îi zîmbi încet, fără să mai arate ca o fetişcană, ci a femeie, o femeie care ajunsese să-l iubească profund, cu toată bunătatea lui, cu toate gesturile lui atente şi generoase faţă de ea. Ştia, privindu-l, că fusese binecuvîntată în ziua cînd îl cunoscuse.

– De ce nu intri puţin.

Făcu un pas într-o parte, iar vocea-i era senzuală cînd îl invită înăuntru. Simon trecu pragul, simţindu-se din nou ca un băieţandru, după care, simţind forţa propriei bărbăţii împingîndu-i în lături orice rezervă, o luă în braţe şi, în timp ce o ţinea, cămaşa îi lunecă încet de pe umeri. Nu fu nevoie decît de o infimă atingere pentru a i-o coborî pe mijloc şi apoi peste şoldurile zvelte, iar în cîteva momente Zoya stătea goală în faţa lui.

– Te iubesc atît de mult.

Abia mai putea vorbi, în timp ce îi săruta buzele şi gîtul, şi sînii, după care îşi lăsă buzele să-i cutreiere trupul, şi cu o singură mişcare puternică o luă în braţe şi o purtă pînă pe pat, iar un moment mai tîrziu se culcă

şi el alături. Făcu dragoste cu ea cum tînjise din ziua cînd se întîlniseră, iar camera era cufundată în tăcere cînd în sfîrşit rămaseră unul lîngă altul, sătui, fericiţi şi legaţi pe viaţă. Era tot ceea ce-şi dorise să fie. Era mai mult decît visase vreodată.

– Te iubesc, Simon.

Şi ştiu, rostind aceste cuvinte, că îl iubea ca pe nici un alt bărbat înaintea lui. Acum era femeie, era femeia lui şi întotdeauna avea să fie. Prezentul şi viitorul erau ale lor, iar trecutul nu mai era decît o amintire vagă, pe cînd reveneau în odaia lui şi stingeau luminile, după care se culcară în patul lui Simon, privind focul care se prefăcea în jar. Iar după ce făcură din nou dragoste, adormiră unul în braţele celuilalt, cu visurile împlinite, cu trupurile şi vieţile unite la fel de sigur ca şi cum s-ar fi cununat în noaptea aceea, la hanul doamnei Whitman. Era noaptea perfectă a nunţii şi a doua zi dimineaţă micul dejun apăru în chip misterios, pe tăvi, în salonul doamnei Whitman, în timp ce Zoya îşi îmbrăca halatul de satin ivoire peste pielea goală şi-l urma pe Simon jos cu un suspin fericit.

– Mă simt absolut păcătoasă, tu nu? îi şopti ea printre chiflele cu afine. Îi întinse una lui Simon şi-i turnă cafeaua. Părea că nu aparţinuse niciodată unui alt bărbat. Trecuse atîta timp de cînd fusese soţia lui Clayton, iar acum era altcineva. Dar Simon nu făcu decît să-i surîdă, clătinînd din cap.

– Eu nu mă simt deloc păcătos. Mă simt căsătorit.

– Şi eu, răspunse ea încet, privindu-l cu ochii plini de tot ceea ce simţea şi, fără alte cuvinte, Simon o duse înapoi la etaj, lăsînd gustarea neatinsă şi cafeaua dată uitării.

Capitolul 39

În următoarele două săptămîni, totul între ei a părut să se schimbe. Îşi aparţineau unul altuia şi o ştiau. Singurul obstacol rămas de trecut era faptul că Zoya încă nu-i cunoscuse părinţii. Era nervoasă la gîndul întîlnirii cu ei, dar Simon o încurajă cît putea de bine, după ce, într-o vineri seară, luînd-o prin surprindere, i-a spus că-şi anunţase mama că venea cu Zoya la cină.

– Şi ce-a zis? îl privi îngrijorată Zoya, care purta o rochie neagră, nouă. N-o prevenise, ca să n-o sperie. Îi spusese doar că ieşeau în oraş. Iar acum, deodată, în pofida tuturor celor întîmplate între ei la pensiunea doamnei Whitman cu două săptămîni în urmă, se simţea din nou ca o tînără fată, înfricoşată de perspectiva întîlnirii cu mama lui.

– Chiar vrei să ştii? rîse Simon. M-a întrebat dacă eşti evreică.

– O, nu... şi stai numai pînă-mi aude accentul. Cînd va afla că sînt rusoaică, o să fie îngrozitor.

– Nu vorbi prostii.

Dar Zoya avea dreptate. Simon abia apucase să facă prezentările, cînd mama lui o privi cu ochi îngustaţi.

– Zoya Andrews? Ce fel de nume e acesta? Familia dumitale e din Rusia?

Bănuia că fusese botezată după vreo bunică sau altă rudă îndepărtată. Era aproape la fel de înaltă ca Simon, privind-o pe Zoya de sus.

– Nu, doamnă Hirsch, o privi Zoya cu ochii ei mari şi verzi, rugîndu-se să nu înceapă furtuna. Eu sînt...

– Eşti rusoaică?

Pusese întrebarea în limba maternă, iar Zoya aproape zîmbi la auzul accentului. Era accentul ţăranilor pe care-i cunoscuse în tinereţe şi, o clipă, îşi aminti de Feodor şi buna lui soţie, Ludmila.

– Sînt rusoaică, recunoscu ea din nou, dar de astă dată în limba ei, pe care o vorbea cu dicţia perfectă şi distincţia claselor superioare. Ştia că femeia cea vîrstnică avea s-o recunoască imediat şi, mai mult decît probabil, s-o urască pentru asta.

– De unde?

Interogatoriul continua, în timp ce Simon îşi privea neputincios tatăl, care se uita la Zoya cu egală atenţie. Îi plăcea ceea ce vedea, era o femeie atrăgătoare, cu maniere alese şi evident de neam nobil. Simon făcuse o alegere bună, dar mai ştia şi că n-o putea opri pe Sofia, mama lui.

– Din St. Petersburg, răspunse Zoya cu un surîs liniştit.

– Din St. Petersburg?

Era impresionată, dar mai curînd ar fi murit decît s-o recunoască.

– Care era numele dumitale de familie?

Pentru prima dată în viaţă, fu recunoscătoare că nu era Romanov, dar nici propriul ei nume nu era cu mult mai bun. Aproape rîse, în timp ce o înfrunta pe uriaşa femeie în capot imprimat. Sofia avea braţe aproape bărbăteşti, ceea ce o făcea pe Zoya să se simtă şi mai copilăroasă.

– Ossupov. Zoya Konstantinovna Ossupova.

– De ce nu stăm jos cît vorbim? propuse stînjenit Simon, maică-sa nedînd nici un semn de îmblînzire şi neschiţînd nici un gest spre scaunele cu spătar drept din camera micului lor apartament de pe Houston Street.

– Cînd ai venit aici? o întrebă ea direct pe Zoya, iar

Simon gemu în sinea lui. Bănuia ce urma.

– După război, madame. M-am dus la Paris în 1917, după revoluţie.

N-avea nici un rost să-i ascundă ceea ce era. Îi părea doar rău pentru Simon, care asculta cu o expresie nefericită schimbul de replici dintre mama lui şi femeia cu care voia să se căsătorească. Dar, după ce-i legase dragostea şi apropierea născută din aceasta, ştiau amîndoi că acum nimic nu-i mai putea ţine despărţiţi.

– Deci, te-au alungat după revoluţie.

Zoya îi zîmbi.

– Cred că se poate spune şi aşa. Am plecat cu bunica mea, după ce mi-a fost ucisă familia.

– Şi a mea a fost, preciză cu brutalitate Sofia Hirsch.

Numele lor fusese anterior Hirschov, dar funcţionarul de la emigrări renunţase să-l scrie coplet şi, fără alte comentarii, deveniseră Hirsch în loc de Hirschov.

– Familia mea a fost omorîtă în pogromuri, de către cazacii ţarului.

Zoya auzise în copilările povestindu-se despre asta, dar niciodată nu-şi dăduse seama că într-o bună zi avea să ajungă în situaţia de apărător.

– Îmi pare foarte rău.

– Mmm... Mama lui Simon se încruntă, şi porni cu paşi mari spre bucătărie să termine de pregătit cina. Iar cînd mîncarea fu gata, tatăl lui aprinse lumînările şi intonă rugăciunea de Sabbath. Mama lui Simon ţinea o casă cuşeră şi făcuse tradiţionala *challah,*[1] pe care o serveau cu vin ceremonial. Totul era o experienţă nouă pentru Zoya.

– Ştii ce înseamnă *cuşer?* întrebă Simon, pe la jumătatea cinei.

– Nu... eu... da... mă rog, nu prea bine.

---

1. Pîine albă frămîntată cu ou şi drojdie, de obicei împletită, consumată în mod tradiţional de evrei cu prilejul Sabbath-ului şi al altor sărbători religioase.

Continuau să vorbească ruseşte, iar Zoya se simţi stingherită de lipsa ei de cunoştinţe.

– Nu se bea lapte cu carne.

Mai mult nu ştia, iar maică-sa se uită din nou urît la el; îl numea cu consecvenţă „Shimon", vorbindu-i în yidiş, în loc de rusă.

– Toate trebuie ţinute separat. Lactatele nu au voie să se atingă niciodată de carne.

Aveau farfurii separate şi, în noua lor prosperitate, foloseau acum două cuptoare. Explicaţiile i se păreau Zoyei foarte complicate, dar Sofia era de-o mîndrie feroce în devoţiunea ei faţă de legea talmudică, după care îşi privi mîndră fiul, în timp ce Zoya zîmbea.

– E atît de isteţ, încît ar fi putut deveni rabin. Dar el ce face? Se duce pe Seventh Avenue şi-şi aruncă familia afară din afaceri.

– Mama, nu-i adevărat, zîmbi Simon. Tata s-a retras, la fel ca unchiul Joe şi unchiul Isaac.

Ascultînd, Zoya îşi dădea seama că acesta era un aspect al vieţii lui pe care nu-l înţelesese cu adevărat. Una era să-l audă pe el povestind, şi alta să-i cunoască efectiv. Dintr-o dată, i se făcu teamă că n-avea să se arate demnă în ochii lor. Nu ştia nimic despre religia lui, sau cît de importantă era pentru el. Nici măcar nu ştia dacă Simon însuşi era religios, cu toate că, într-un fel, bănuia că nu. Pentru ea, propria ei religie nu era extrem de importantă, deşi credea în Dumnezeu. Dar nu se ducea la biserica ortodoxă decît de Paşti şi de Crăciun.

– Cu ce s-a ocupat tatăl dumitale? aruncă Sofia Hirsch întrebarea spre ea, după ce Zoya o ajutase să elibereze masa. Ştia deja că Zoya lucra într-un magazin şi că Simon o cunoscuse la Paris.

– Tatăl meu a fost militar, răspunse ea, iar femeia mai vîrstnică aproape ţipă:

– Nu cumva cazac?

– Nu, mama, fireşte că nu, răspunse Simon în locul ei. Se vedea clar că era nerăbdător să plece, iar Zoya găsi deodată totul foarte caraghios. Vieţile lor, începute în medii atît de diferite, se întîlniseră undeva la mijloc, şi după ani de zile în care-şi afişase numele în faţa unora,

trebuia acum s-o asigure pe această femeie că tatăl ei nu fusese cazac. Şi deodată văzu cu coada ochiului că şi Simon se amuza. Parcă ar fi ştiut exact ce gîndea. Şi hotărî să-şi tachineze puţin mama. Ştia că avea să fie impresionată, chiar dacă se prefăcea îngrozită. Simţea deja că tatăl lui era de acord, iar Sofia, fie şi dacă aproba şi ea, n-ar fi recunoscut-o.

– Zoya e contesă, mama. Doar că e prea umilă ca să-şi folosească titlul.

– Contesă de ce? întrebă maică-sa, iar de astă dată Zoya rîse pe faţă.

– De absolut nimic, acum. Aveţi perfectă dreptate. S-a terminat cu toate astea.

Revoluţia avusese loc cu nouăsprezece ani în urmă şi, deşi n-o uitase, părea să facă parte dintr-o altă viaţă.

Se lăsă o lungă tăcere, timp în care Simon se gîndea cum să-şi facă o ieşire politicoasă împreună cu Zoya, cînd Sofia vorbi pe un ton jalnic, parcă pentru cine ştie ce zei ar fi ascultînd-o.

– Mare păcat că nu e evreică.

Simon zîmbi. Pentru Sofia, era aproape ca şi cum ar fi spus că o plăcea.

– S-ar converti? îl întrebă ea răspicat pe Simon, de parcă Zoya nici n-ar fi fost de faţă şi, cînd ea se arătă surprinsă, Simon răspunse în locul său:

– Fireşte că nu, mama. De ce-ar face-o?

Tatăl lui îi oferi Zoyei încă un pahar cu vin, în timp ce Simon o bătea pe mînă, iar mama sa o privea cu continuu interes.

– Simon spune că ai copii.

Era mai mult o acuzaţie decît o întrebare, dar Zoya zîmbi, mereu mîndră de ei.

– Da, am doi.

– Eşti divorţată.

Simon gemu iarăşi în sinea lui, în vreme ce Zoya îi surîdea Sofiei.

– Nu, sînt văduvă. Soţul meu a murit acum şapte ani, de inimă.

Se hotărîse să i-o spună, ca să nu creadă că ea îl

omorîse.

– Mare păcat. Ce vîrstă au?

– Fiul meu Nicolae are aproape cincisprezece ani, iar Alexandra unsprezece.

Sofia dădu din cap, părînd satisfăcută deocamdată, iar Simon profită de ocazie ca să se ridice, spunînd că trebuia să plece, în timp ce Zoya se scula şi ea, mulţumindu-le pentru cină.

– Mi-a făcut plăcere să te cunosc, spuse morocănoasă Sofia, pe cînd soţul ei zîmbea. Abia vorbise toată seara, doar rareori, încet, cu Simon. Era un om timid, care petrecuse o jumătate de secol în umbra mult mai vorbăreţei Sofia.

– Să mai treci pe la noi, spuse el politicos, în timp ce Zoya dădea mîna cu Sofia şi-i mulţumea în rusa ei aristocratică. Iar Simon ştia că a doua zi avea să-i dea telefon şi numai el bănuia ce va auzi.

O conduse pe Zoya la *Cadillac*-ul parcat afară, lăsînd să-i scape un oftat de uşurare în timp ce se aşeza la volan, cu o privire chinuită spre femeia pe care o iubea.

– Iartă-mă. N-ar fi trebuit să te aduc aici.

Zoya rîse la vederea expresiei de pe chipul lui.

– Nu fi prostuţ, se aplecă ea să-l sărute. Mama mea ar fi fost *mult* mai rea. Fii doar recunoscător că nu trebuie s-o înfrunţi.

– Nu-mi vine să cred cînd aud ce întrebări pune, şi se mai miră că n-aduc pe nimeni acasă. Ar însemna să fiu nebun! *Meshugge!* adăugă el în yidiş, ciocănindu-şi capul explicativ, în timp ce Zoya rîdea; şi o duse încet pînă acasă.

– Ascultă, aşteaptă numai pînă-ncepe Saşa să-ţi dea de furcă. Pînă acum, s-a purtat ca un înger.

– Atunci sîntem chit. Jur, niciodată n-am să-ţi mai fac asta.

– Ba ai s-o faci, şi nu mă deranjează. Mi-era groază doar să nu mă întrebe ceva despre ţar. Nu voiam s-o mint, dar nici nu mueam să-i spun adevărul.

Surîse.

– Mă bucur doar că nu sîntem Romanovi. S-ar fi

prăbuşit peste masă.

Simon rîse imaginîndu-şi scena, şi o duse pentru scurt timp la *Copacabana,* să se relaxeze şi să bea şampanie. În ce-l privea pe el, fusese o seară foarte dură. Dar Zoya se mira cît de lin decursese. Chiar se aşteptase să fie mai rău, ceea ce pe Simon îl îngrozea.

– Ce-ar fi putut să fie mai rău?

– Ar fi putut să-mi ceară să plec. La un moment dat, am crezut că o va face.

– N-ar fi-ndrăznit. Nu-i atît de rea pe cît pare, zîmbi el spăşit. Şi face o supă de pui grozavă.

– Am să-i cer să mă-nveţe.

Şi apoi, Zoya îşi aminti deodată o întrebare pe care şi-o tot pusese.

– Trebuie să facem mîncare cuşeră?

Simon izbucni în rîs de nu se mai putea opri.

– Ei, trebuie sau nu?

– Maică-mea ar fi fascinată dacă am face-o, dar dă-mi voie să-ţi spun, iubito, că aş refuza să mai mănînc acasă. Tu doar nu-ţi face griji cu chestia asta. În regulă? Promiţi?

Se aplecă şi o sărută, în timp ce orchestra începea să cînte melodia lui favorită. Era *I've got you under my skin*, de Cole Porter.

– Vreţi să dansaţi, doamnă Andrews, sau mai bine să vă numesc contesă Ossupova?

– Ce-ai zice doar de Zoya? rîse ea, urmîndu-l pe ring.

– Ce-ai zice tu de Zoya Hirsch? Cum ţi se pare?

Îi zîmbi, dansînd, şi rîseră amîndoi, gîndindu-se din nou la acelaşi lucru. Era, fără-ndoială, un nume ciudat pentru verişoara ţarului.

Capitolul 40

Au reuşit să păstreze secretul faţă de copii pînă în iunie cînd, într-o zi, Saşa a dat peste ei sărutîndu-se cu patimă în bucătărie. S-a holbat la ei cu groază mută, după care a plecat cu pas întins, s-a încuiat în camera ei şi n-a mai ieşit pînă după cină, cînd Nicolae a amenințat că sparge uşa dacă nu iese şi nu se poartă ca o fiinţă omenească. Era extrem de indignat de comportarea surorii sale. Îl plăcea pe Simon şi începea să spere că avea intenţii serioase cu mama lui. Simon nu fusese cu ei altfel decît generos, luîndu-i la plimbări cu maşina sîmbăta după-amiază, ducîndu-i la restaurant ori de cîte ori era posibil şi aducîndu-le cadouri demne de luat în seamă. L-a luat pe Nicolae de la şcoală cu *Cadillac*-ul de mai multe ori şi le-a adus copiilor un aparat de radio, la care cu toţii ţineau nespus.

– Poartă-te frumos! o preveni furios Nicolae. Şi du-te să-i ceri scuze mamei!

– Ba nu mă duc! Se săruta cu el în bucătărie.

– Şi ce dacă? Îl place.

– Da' nu aşa... aşa-i *dezgustător!*

– Tu eşti dezgustătoare. Acuma du-te şi le spune că-ţi pare rău.

Fata trecu bosumflată în living-room, refuzînd să se uite la Simon. Iar în seara aceea, după plecarea lui, Zoya îi spuse în sfîrşit.

– Îl iubesc foarte mult, Saşa.

Fata începu să plîngă, în timp ce Nicolae le asculta din uşă.

– Şi cu tata cum rămîne? Pe el nu l-ai iubit?

– Sigur că l-am iubit... dar, draga mea, acum el nu mai e. Ne-a părăsit de mult timp. Ar putea fi plăcut să avem cu noi pe cineva care ne iubeşte. Simon vă iubeşte foarte mult, pe tine şi Nicolae.

– Şi mie-mi place de el, sări Nicolae credincios în apărarea lui Simon, lucru care o mişcă pe Zoya. Vă veţi căsători? întrebă el cu blîndeţe şi, privind de la unul la altul, mama lor dădu din cap afirmativ, făcînd-o pe Saşa să izbucnească într-o nouă criză de isterie.

– Te urăsc! Îmi distrugi viaţa!

– De ce, Saşa?

Reacţia fetiţei o tulbura profund.

– Nu-ţi place de el? E un om atît de drăguţ şi va fi foarte bun cu noi.

Încercă s-o ia în braţe, dar fata, peste măsură de răvăşită, n-o lăsă.

– Vă urăsc pe *amîndoi!* se văicări ea, nefiind nici măcar sigură de ce o spunea, decît poate ca s-o necăjească pe maică-sa. Dar Nicolae se înfurie pe dată, făcînd un salt spre sora sa care suspina pe pat.

– Cere-ţi iertare sau te cîrpesc!

– Terminaţi! Amîndoi! Nu aşa se începe o viaţă nouă.

– Cînd vă căsătoriţi? se opri Saşa din plîns destul cît să întrebe.

– Încă nu ştim. Am vrut să mai treacă puţin timp.

– De ce n-o faceţi în vara asta, ca să putem pleca împreună în vacanţă? propuse Nicolae, iar Zoya zîmbi. I

se părea o idee bună, şi ştia că Simon ar fi fost încîntat, dar se vedea clar că perspectiva nu-i surîdea Saşei.

– Nu mă duc nicăieri cu voi.

– Ba ai să vii, o să te băgăm într-o valiză şi plecăm, şi-atunci cel puţin nu va mai trebui să te ascultăm.

Atunci fata îşi îndreptă furia spre fratele ei, cu o expresie chinuită.

– *Te urăsc!* Nu merg nicăieri cu ei, îşi trase ea nasul zgomotos, uitîndu-se urît la maică-sa, dar Nicolae o încolţise, cu o privire acuzatoare.

Ştii ce-i cu tine? Eşti geloasă! Eşti geloasă pe mama şi pe Simon.

– Ba *nu* sînt!

– Ba *eşti!*

Au continuat să răcnească, Zoya pierzîndu-şi orice speranţă că va mai avea vreodată linişte, dar a doua zi, cînd îi spuse lui Simon, Saşa se calmase, deşi nu schimba nici o vorbă cu fratele ei.

– Cel mai mult îmi place ideea lui Nick, spuse Simon înţelegător. Ştia cît de dificil îi era uneori Zoyei să se descurce cu Saşa. El se înţelegea cu ea destul de bine, dar fata părea să vină încontinuu cu pretenţii faţă de mama ei, dorind mai multă atenţie, mai mult timp, rochii noi, haine noi, şi-i punea mereu răbdarea la încercare.

– Ce-ar fi să ne căsătorim în iulie şi să mergem la Sun Valley cu copiii?

– Nu te-ar deranja să-i luăm în luna noastră de miere?

Era uimită de generozitatea lui, dispus acum să-i accepte copiii ca pe-ai lui proprii, lucru care o emoţiona profund.

– Firește că nu. Ţi-ar plăcea?

– Enorm.

– S-a făcut, spuse el şi o sărută, înainte de-a se duce să consulte calendarul. Cum ar fi 12 iulie ca dată a nunţii?

O privi radios, în timp ce Zoya îl cuprindea cu bra-

ţele de mijloc. De mult, mult timp nu mai fusese atît de fericită. Şi-i devenise efectiv greu să tot aştepte căsătoria cu el. Acum nu mai voia decît să fie a lui, pentru toată viaţa.

– Ce va spune mama ta?

Simon cugetă, apoi surîse.

– O vom pune să discute cu Saşa. Sînt făcute una pentru cealaltă.

Zoya rîse, în timp ce Simon o săruta.

Capitolul 41

În data de 12 iulie 1936, Simon Ishmael Hirsch şi Zoya Alexandra Evghenia Ossupova Andrews au fost cununaţi de către un judecător în grădina frumoasei căsuţe de gresie a lui Axelle de pe East Forty-Ninth Street.

Mireasa purta un costum *Norell* de culoare crem şi o pălărioară cu o adiere de voal ivoire şi îşi ridică privirea spre ochii soţului ei, zîmbindu-i, în timp ce acesta o săruta. Mama lui preferase să nu vină, doar ca să se ştie că nu aproba faptul că Zoya nu era evreică. Dar tatăl său era acolo şi două fete de la magazin. Mai veniseră cîţiva prieteni şi, desigur, ambii copii ai Zoyei. Nicolae era cavaler de onoare, iar Saşa stătea alături cu o expresie îmbufnată. Zoya putea să fi avut o rochie mai elaborată dacă ar fi dorit, iar clientelor ei mai importante, ca Barbara Hutton şi Doris Duke, le-ar fi plăcut să vină, dar cu toate că Zoya le cunoştea bine, nu se simţea prea apropiată de ele. Făceau parte dintr-o altă viaţă şi dorea ca nunta ei să fie cît mai restrînsă şi intimă.

Majordomul lui Axelle turnă şampania şi, la ora patru, Simon o duse pe Zoya acasă cu *Cadillac*-ul. Se

hotărîseră să locuiască în apartamentul ei pînă după luna de miere cînd aveau să caute o locuinţă mai mare. Dar mai întîi urmau să petreacă trei săptămîni în Sun Valley. Tocmai se deschisese în acel an şi au luat trenul pînă în Idaho de la *Pennsylvania Station.* Simon a adus jocuri pentru copii şi, cînd au ajuns la Chicago, chiar şi Saşa era emoţionată. Au tras peste noapte la *Blackstone,* continuîndu-şi drumul a doua zi, şi cu toţii erau foarte bine dispuşi cînd au ajuns la Ketcham, mai ales Simon şi Zoya, dornici să o noaptea de pasiune neînfrînată. Relaţia lor fizică era ceva ce nici unul dintre ei nu mai cunoscuse vreodată şi-i făcea să fie şi mai apropiaţi.

Trecuseră doar trei luni de cînd se cunoşteau, dar Zoya avea senzaţia că-l ştia pe Simon de-o viaţă. El l-a învăţat pe Nicolae să pescuiască şi se duceau la scăldat în fiecare zi. Iar la sfîrşitul lunii, s-au înapoiat în apartamentul Zoyei bronzaţi, sănătoşi şi fericiţi. Abia atunci pe Zoya a izbit-o realitatea situaţiei. În prima zi după întoarcere, îl privea pe Simon bărbierindu-se şi se simţi scăldată într-un val de fericire uitîndu-se la el cum îşi săpunea faţa, şi deodată rîse, atingînd pielea netedă pe care o iubea atît de mult şi sărutîndu-l.

– E ceva comic? se întoarse el cu un zîmbet, iar Zoya clătină din cap.

– Nu, doar că dintr-o dată totul mi se pare atît de real, nu-i aşa?

– Mai mult ca sigur.

Se aplecă s-o sărute, mînjind-o toată cu spumă, iar Zoya rîse şi-l sărută din nou şi, peste un moment, au încuiat uşa dormitorului şi iar au făcut dragoste înainte de-a pleca amîndoi la lucru. Zoya îi promisese lui Axelle să rămînă pînă la sfîrşitul lui septembrie. Zilele păreau să zboare. La trei săptămîni după întoarcerea lor, au găsit pe Park Avenue colţ cu Sixty-Eight Street un apartament care le plăcea. Avea camere mari şi aerisite, iar dormitorul lor se afla în capătul opus faţă de cele ale copiilor. Nicolae avea o cameră mare şi plăcută, iar Saşa insistă ca pe a sa să şi-o zugrăvească în violet.

– Şi eu am avut o cameră violetă cînd eram mică... pe vremea cînd aveam cam vîrsta ta de-acum.

Îi povesti despre fermecătorul budoar mov al Alexandrei. Descrierea acestuia îi redeşteptă amintiri tandre, în timp ce Saşa o asculta cu fascinaţie extaziată.

În camera lui Nicolae se găsea o fotografie de-a lui Clayton şi, lîngă ea, băiatul puse un frumos portret al lui Simon. Cei doi bărbaţi ai familiei ieşeau să facă lungi plimbări la sfîrşitul după-amiezei, cînd Simon venea acasă de la lucru, iar în săptămîna de după mutare le-a cumpărat un mic cocker spaniol.

– Uite, mamă, spuse surescitat Nicolae, arată exact ca Sava!

Zoya fu surprinsă că încă şi-o mai amintea, iar Saşa se bosumflă o zi, pentru că nu era cîine-lup siberian. Aceştia încă mai erau „de toată coma", deşi nu la fel de mult cum fuseseră la sfîrşitul anilor douăzeci. Dar cîinele era foarte dulce şi l-au botezat Jamie. Păreau să ducă o viaţă idilică, instalîndu-se în noul apartament. Aveau chiar şi o cameră de oaspeţi, lîngă bibliotecă, iar Simon o tachina pe Zoya că era pentru primul lor bebeluş. Dar Zoya clătină din cap, rîzînd.

– Mi-am făcut bebeluşii demult, Simon. Acum sînt prea bătrînă pentru aşa ceva.

La treizeci şi şapte de ani, trecuse demult de vîrsta de-a mai dori şi alţi copii.

– Zilele-astea, voi fi bunică, rîse ea, iar Simon clătină din cap.

– O să vrei şi un baston, bunicuţo?

O cuprinse cu un braţ pe după umeri, în timp ce stăteau de vorbă în dormitor, noaptea tîrziu, aşa cum făcuse Zoya cu Clayton cu ani în urmă. Dar viaţa cu Simon era foarte diferită. Aveau interese comune, prieteni comuni, erau doi oameni în toată firea care ajunseseră împreună prin forţă, nu din slăbiciune. Ea abia dacă fusese mai mult de-o copilă cînd o salvase Clayton de ororile vieţii ei la Paris, în 1919, aducînd-o la New York. Acum totul era altfel, îşi spuse Zoya în timp

ce pleca la lucru, bucurîndu-se de ultimele ei zile la *Axelle's*, iar în cea din urmă zi îşi privi prietena cu jale.

– Ce-am să fac acum?

Stătea tristă la biroul ei *Louis XV*, privind-o pe Axelle peste ultima ceaşcă cu ceai.

– Ce voi face cu mine însămi în fiecare zi?

Femeia cea vîrstnică rîse.

– Ce-ar fi să mergi acasă şi să faci un copilaş?

Zoya clătină din cap, dorindu-şi să fi putut rămîne, dar Simon dorise ca ea să aibă libertatea pe care n-o mai cunoscuse de ani de zile. Lucra de şapte ani, iar acum nu mai era nici o nevoie. Se putea bucura de copii, de soţul ei, de casa lor, trăind liniştită, dar Zoyei totul i se părea foarte plicticos, fără să vină la magazin în fiecare zi.

– Vorbeşti ca soţul meu.

– Şi are dreptate.

– Mă voi plictisi atît de rău, fără muncă.

– Mă-ndoiesc foarte mult, draga mea.

În ochii lui Axelle însă luceau lacrimi după-amiază cînd Simon veni s-o ia pe Zoya şi cele două femei se îmbrăţişară. Zoya promise să treacă a doua zi şi s-o ia la masă.

Simon rîse, prevenind-o pe femeia care de la bun început le încurajase legătura.

– Va trebui să încui uşile ca s-o împiedici să mai vină aici. Îi tot spun că afară e o lume-ntreagă de văzut pentru ea.

Dar, în octombrie, Zoya descoperise că avea prea mult timp liber ca să ştie cu ce să şi-l ocupe. O vizita pe Axelle aproape zilnic, se ducea la muzee, o lua pe Saşa de la şcoală. Trecea frecvent chiar şi pe la biroul lui Simon, ascultîndu-i avidă planurile de afaceri. Se hotărîse să adauge o linie de îmbrăcăminte pentru copii şi-i ceru cu nerăbdare sfaturile, pe care i le şi dădu. Impecabilul ei simţ al stilului îl ajuta să facă alegeri interesante, care altminteri nici nu i-ar fi trecut prin cap.

– Simon, totul îmi lipseşte atît de mult, îi mărturisi ea

în decembrie, în timp ce se întorceau acasă de la teatru cu un taxi. O dusese la premiera spectacolului cu piesa *You Can't Take It With You,* cu Frank Conlan şi Josephine Hull, la *Booth Theatre*. Fusese o seară plăcută, dar Zoya era neliniştită şi plictisită. Descoperise că lucrase prea mulţi ani pentru ca acum să renunţe şi să stea acasă fără a face nimic.

– Dacă m-aş întoarce pentru o vreme la Axelle?

Simon se gîndi la asta, apoi o privi, tocmai cînd soseau acasă.

– Uneori e greu să-ţi potriveşti din nou pasul după timp, iubito. De ce nu faci ceva nou?

Ca de pildă? se întrebă ea. Nu se pricepea decît la dans şi la vestimentaţie, iar dansul, categoric, nici nu intra în discuţie. Rîse în sinea ei pe cînd intrau în apartament, iar Simon se întoarse s-o privească. Era atît de frumoasă, cu pielea ei albă ca laptele, ochii sclipitori şi părul roşcat. Încă mai arăta ca o fetişcană şi vederea ei îl umplea întotdeauna de dorinţă. Nu părea atît de matură, încît să aibă un fiu de cincisprezece ani, în timp ce se aşeza, rîzînd şi privindu-l, atît de atrăgător în sacoul lui de seară.

– Ce-i de rîs?

– Doar o trăsnaie... Mi-aminteam cînd am dansat la *Fitzhugh's*. A fost atît de îngrozitor, Simon... o detestam enorm.

– Într-un fel, nu mi te prea pot imagina, dînd din fund şi legănîndu-ţi perlele.

Rîse la gîndul acestei imagini, dar inima i se frîngea de duioşie. Fusese atît de curajoasă, în toate prin cîte trecuse. Nu-i părea rău decît că n-o cunoscuse atunci. S-ar fi căsătorit cu ea, salvînd-o de toate acele lucruri. Acum nu mai avea nevoie de salvare, era capabilă şi puternică. Aproape că-l tenta s-o ia cu el în afaceri, dar ştia că familia lui s-ar fi îngrozit. Locul ei nu era pe Seventh Avenue. Aparţinea unei lumi mult mai elitiste şi deodată îi veni o idee. Turnă un pahar cu coniac franţuzesc şi destupă o sticlă de şampanie pentru Zoya,

în timp ce stăteau lîngă foc, de vorbă.

– Ce-ar fi să-ţi deschizi un magazin propriu?

– Ca *Axelle's?*

Părea intrigată, dar îi plăcea ideea, după care se gîndi la prietena ei şi clătină din cap.

– N-ar fi cinstit faţă de Axelle. Nu vreau să concurez cu ea.

Axelle fusese prea bună cu ea pentru ca acum să-i facă rău, dar Simon avea şi alte idei.

– Atunci fă altceva.

– Cum ar fi?

– Fă de toate, îmbrăcăminte pentru femei şi pentru bărbaţi, poate chiar şi cîte ceva pentru copii. Dar numai de cea mai bună calitate, toate lucrurile la care te pricepi atît de bine. O întreagă concepţie... pantofi, poşete şi pălării... învaţă oamenii cum să se îmbrace, nu doar pe cei pretenţioşi care se duc la *Axelle's* ci şi pe ceilalţi, pe cei cu bani care nu ştiu cum să se aranjeze.

Femeile pe care le servise la Axelle erau cu siguranţă cele mai elegante din New York, dar majoritatea se duceau şi la Paris după haine, ca Lady Mendl, Doris Duke şi Wally Simpson.

– Ai putea începe cu puţin, adăugînd apoi pe măsură ce înaintezi. Ai putea vinde chiar şi mantourile mele! rîse el, în timp ce Zoya îl privea îngîndurată, sorbind din şampanie. Îi plăcea ideea, apoi îi adresă o întrebare serioasă:

– Ne-am putea-o permite?

Ştia că Simon o ducea bine cu banii, dar habar n-avea de cît capital dispunea. Era un lucru pe care nu-l discutaseră niciodată. Aveau mai mult decît suficient pentru viaţa pe care o duceau, însă părinţii lui încă mai locuiau pe Houston Street şi ştia că el îi întreţinea, precum şi pe fraţii tatălui său. Simon o privi cu blîndeţe, aşezîndu-se lîngă ea.

– Poate e timpul să avem o discuţie serioasă despre asta.

Zoya roşi, clătinînd din cap. Nu voia cu adevărat să

ştie. Dar dacă era vorba să-şi deschidă un magazin al ei, poate că trebuia.

– Simon, nu vreau să mă amestec. Afacerile tale îţi aparţin.

– Nu, iubito. Acum sînt şi ale tale şi merg foarte bine. Extrem de bine.

Îi spuse cît realizase anul trecut, iar Zoya îl privi cu ochi mari de uimire.

– Vorbeşti serios?

– Mă rog, se scuză el, neînţelegînd expresia şocată din ochii ei, ne-am fi putut descurca mai bine dacă aş fi comandat toate caşmirurile pe care le doream din Anglia. Nu ştiu de ce m-am abţinut, în sezonul viitor n-am s-o mai fac, îi explică el, în timp ce Zoya rîdea pe faţă.

– Ai înnebunit? Cred că nici Banca Angliei n-a manevrat atîţia bani anul trecut. Simon, e incredibil! Dar mă gîndeam... vreau să zic, părinţii tăi...

De astă dată, rîse el de ea.

– Mama mea n-ar pleca din Houston Street nici dac-ai scoate-o de-acolo cu puşca. Îi place.

Toate încercările lui Simon de a-i muta într-un apartament mai luxos rămăseseră fără succes. Sofiei îi plăceau prietenele ei, magazinele de unde-şi făcea piaţa şi cartierul în sine. Se instalase în Lower East Side cînd venise la New York, cu o generaţie în urmă, şi acolo avea să moară.

– Cred că tata ar muri să se mute mai în sus. Dar nu l-ar lăsa mama.

Ea încă mai purta capoate şi se mîndrea de-a avea numai un singur mantou „bun". Dar putea să cumpere toate hainele de la *Axelle's*, dac-ar fi vrut.

– Şi ce faci cu toţi banii ăştia? Îi investeşti?

Se gîndi, cu un tremur, la răposatul ei soţ şi la aventurile lui pe piaţa acţiunilor, dar Simon era mult mai abil decît Clayton. Avea un fler instinctiv a ceea ce mergea şi, în cazul lui, ce mergea scotea mulţi bani.

– Am investit o parte din ei, majoritatea în obligaţiuni, iar o mare parte i-am băgat înapoi în afaceri. Anul

trecut am mai cumpărat şi două fabrici de textile. Cred că dacă începem să ne producem propriile mărfuri, vom da rezultate mai bune decît cu unele dintre importuri. În plus, aşa pot controla mai bine calitatea. Ambele fabrici sînt în Georgia, unde mîna de lucru e extrem de ieftină. Va dura cîţiva ani, dar cred că se va simţi o mare diferenţă în profituri.

Zoya nu putea nici măcar să-şi imagineze, profiturile pe care i le menţionase erau deja ameţitoare. În douăzeci de ani, clădise toată afacerea din nimic. La vîrsta de patruzeci de ani, adunase deja o vastă avere.

– Deci, iubita mea, dacă vrei să-ţi deschizi propriul magazin, dă-i drumul. Nu iei nimănui hrana de la gură.

Se gîndi un moment în tăcere, pe cînd Zoya încerca să absoarbă ceea ce auzise în ultima jumătate de oră.

– De fapt, cred c-ar putea fi o investiţie al dracului de bună.

– Simon, ai să mă ajuţi?

– N-ai nevoie de ajutorul meu, iubito, decît poate ca să semnez cecurile.

Se aplecă spre ea şi o sărută.

– Ştii mai multe despre domeniul ăsta decît oricine altcineva, ai un simţ înnăscut a ceea ce e bine şi ce nu. Ar fi trebuit să te ascult, în legătură cu ‚rozul şocant", cînd am fost la Paris.

Rîse bine dispus; ratase tot materialul roz, comenzile pentru el pur şi simplu nu veniseră. Newyorkezii nu erau pregătiţi pentru aşa ceva, cu excepţia celor foarte puţini care se duceau direct la *Schiaparelli* şi cumpărau totul de la Paris.

– Unde am să-ncep?

Mintea Zoyei o luase la galop, dintr-o dată plină de emoţie.

– Ai putea căuta un amplasament în următoarele cîteva luni. Şi putem merge la Paris în primăvară ca să comanzi cîteva articole bune pentru o linie de toamnă. Dacă te pui acum în mişcare, îşi îngustă el ochii, calculînd calm, ai putea deschise în septembrie.

– Groaznic de curînd.

Nu mai erau decît nouă luni şi avea o mulţime de făcut.

– Aş putea-o pune pe Elsie să-mi decoreze spaţiul, are un simţ imbatabil pentru ce vor oamenii, chiar cînd nici ei n-o ştiu.

Dar Simon îi zîmbi tandru, acţionat de surescitarea ei.

– Ai putea-o face şi tu la fel de bine.

– Ba n-aş putea.

– Nu contează, oricum s-ar putea să nu ai timp. Cu găsirea amplasamentului, angajarea personalului şi achiziţiile pentru magazin, vei avea şi-aşa prea multe de făcut pentru a-ţi mai bate capul şi cu decoraţiunile, pe lîngă toate astea. Lasă-mă să mă gîndesc... voi vorbi cu nişte cunoscuţi pentru căutarea unui loc.

– Vorbeşti serios?

În ochii ei jucau flăcări verzi.

– Chiar crezi c-ar fi cazul s-o fac?

– Cu siguranţă. Hai să-i dăm bice. Dacă nu merge, închidem şi o trecem la pierderi, după primul an. N-are ce rău să ne facă.

Iar acum, Zoya ştia fără umbră de îndoială că şi-o puteau permite.

În următoarele trei săptămîni n-au mai vorbit despre nimic altceva, iar cînd l-a dus la slujbă, de Crăciunul rusesc, Zoya i-a şuşotit aproape în tot timpul serviciului religios. Unul dintre colaboratorii lui în domeniul funciar găsise o locaţie pe care o considera perfectă, iar Zoya abia aştepta s-o vadă.

– Mama ta ar leşina dacă te-ar vedea ieşind de-aici, rîse ea, privindu-l fericită. De astă dată, ceremonia n-o mai întristase, era prea agitată în legătură cu ceea ce încercau să pună pe picioare.

Îl văzuse acolo pe Serge Obolenski, pentru prima oară în cîteva luni, iar acesta se înclinase politicos cînd i-l prezentase pe Simon, vorbind mai întîi în engleză, pentru Simon, după care conversaseră în rusa ei elegantă.

– Mă mir că nu te-ai măritat cu el, spuse Simon

calm, încercînd să ascundă faptul că era gelos, dar Zoya îşi ridică privirea spre el rîzînd, în timp ce mergeau spre casă cu *Cadillac*-ul verde.

– Pe Serge nu l-am interesat niciodată, iubitule. E mult prea deştept ca să se însoare cu vechi titluri ruse sărăcite. Îi plac mult mai mult americancele din înalta societate.

Simon se întinse spre ea şi o sărută, trăgînd-o mai aproape de el pe banchetă.

– Nu ştie ce pierde.

A doua zi, Zoya o invită pe Axelle la masă, vorbindu-i emoţionată despre planurile ei. Îi spusese lui Axelle din capul locului, precizînd, nervoasă, că nu voia să-i facă în mod direct concurenţă.

– De ce nu? o privi surprinsă prietena ei. *Chanel* nu concurează cu *Dior?* Şi Elsa cu toţi ceilalţi? Nu fi naivă. Va fi grozav, pentru afaceri!

Zoya nu se gîndise în acest fel, dar fu uşurată să primească consimţămîntul lui Axelle.

Iar cînd văzu localul pe care-l găsise prietenul lui Simon, se îndrăgosti de el pe dată. Era perfect. Înainte fusese un restaurant, la intersecţia dintre Fifty-Fourth şi Fifth Avenue, şi se afla doar la trei străzi de *Axelle's.* Se prezenta într-un hal fără de hal, dar, privindu-l, ştiu că era exact ceea ce-şi dorise, ba chiar mai bun, avînd disponibil şi tot etajul întîi.

– Ia-le pe amîndouă, o sfătui Simon.

– Nu ţi se pare că e prea mare?

Era enorm, motiv pentru care restaurantul dăduse faliment. Fusese prea spaţios pentru puţina lor clientelă, dar Simon clătină din cap, cu instinctul său pentru ceea ce avea şanse în afaceri.

– Poţi vinde îmbrăcăminte pentru femei la parter şi pentru bărbaţi la etaj, iar dacă merge, îi făcu el cu ochiul prietenului său, putem cumpăra toată clădirea. De fapt, poate ar fi bine s-o facem chiar acum, înainte să se gîndească şi să ridice prea mult chiria.

Făcu cîteva socoteli într-un carneţel, apoi dădu din cap.

– Dă-i bătaie, Zoya. Cumpăr-o.

– S-o cumpăr? Aproape se înecă cu cuvintele. Cu celelalte trei etaje ce fac?

– Le închiriezi pe termene de cîte un an. Dacă magazinul are succes, îţi poţi lua înapoi cîte un etaj în fiecare an. Într-o bună zi, ai putea fi al dracului de bucuroasă să ai cinci etaje.

– Simon, e o nebunie!

Dar era atît de surescitată, încît abia mai putea suporta. Niciodată nu visase să aibă propriul ei magazin, şi deodată, iat-o, în mijlocul lui. Au angajat arhitecţi şi pe Elsie de Wolfe, iar în cîteva săptămîni Zoya era înconjurată de schiţe, reproduceri şi proiecte, avea toată biblioteca plină de mostre de marmură, materiale, furnir pentru unele lambriuri, întreaga casă intrase în vrie, în timp ce ea îşi făcea planurile, iar Simon îi oferi în sfîrşit un birou în sediul lui şi o secretară proprie care să-i rezolve toate detaliile. A pomenit-o chiar şi Cholly Knickerbocker în rubrica sa, iar în *New York Times* a apărut un articol care avertiza: *Păzea, New York! Cînd Zoya Ossupova, fosta mare contesă de la Axelle's, şi Simon Hirsch, cu Imperiul său de pe Seventh Avenue, şi-au unit forţele în iulie trecut, e posibil să fi început ceva mare!* Iar cuvintele au fost profetice.

În martie, au mers la Paris cu *Normandie*, să cumpere pentru liniile lui Simon şi să aleagă o parte din articolele de bază ale primei colecţii a Zoyei. Iar de astă dată, a ales tot ceea ce-i plăcea, fără a mai trebui să se consulte cu Axelle. În viaţa ei nu se mai distrase atît de bine ca la cumpărături cu Simon, care-i pusese la dispoziţie un buget nelimitat. Au locuit la *Georges V*, bucurîndu-se de cîteva rare momente singuri, care pentru ei au fost ca o lună de miere. S-au înapoiat la New York după o lună, fericiţi şi mai îndrăgostiţi ca niciodată. Întoarcerea acasă n-a fost umbrită decît de vestea că Saşa fusese exmatriculată din şcoală. La doisprezece ani, devenea o mică teroare.

– Cum s-a întîmplat, Saşa? o întrebă Zoya calmă, în

prima seară acasă. La fel ca în urmă cu un an, Nicolae venise să-i aştepte la vapor, dar de astă dată cu noul *Duesenberg* pe care-l comandase înainte de-a se opri fabricaţia. Nicolae fusese extrem de emoţionat să-i revadă, după care îi dăduse Zoyei vestea despre sora lui. Se dusese la şcoală rujată şi cu unghiile lăcuite, şi o prinseseră sărutîndu-se cu un profesor. Acesta fusese concediat pe loc, iar Saşa exmatriculătă, fără nici o şansă de reînscriere.

– De ce? întrebă din nou Zoya. Ce te-o fi putut îndemna s-o faci?

– Mă plictiseam, ridică Saşa din umeri, şi-i aşa de prostesc să merg la o şcoală numai de fete.

Simon îi achitase taxa la *Marymount*, Zoya fiind atît de încîntată s-o vadă într-o şcoală mai bună decît cea pe care i-o putuse plăti ea. Nicolae rămăsese la *Trinity,* unde învăţase şi înainte de căsătoria lor, plăcîndu-i acolo. Mai avea doi ani pînă să termine şi să intre la *Princeton,* unde studiase şi tatăl său. Saşa stătuse şase luni la *Marymount*, iar acum zburase afară şi nici măcar nu avea bunul-simţ să se arate jenată. În toată şcoala nu existaseră decît doi profesori de sex masculin, cel de muzică şi maestrul de dans, restul erau călugăriţe şi chiar şi-aşa Saşa reuşise să creeze dificultăţi! Zoya se întreba dacă nu cumva era modul Saşei de-a o pedepsi pentru a fi lipsit atît de mult şi că era aşa de preocupată de noua ei afacere. Pentru întîia dată, se gîndi mai bine, dar acum era prea tîrziu. Înainte de plecare îşi comandase toate liniile americane, iar acum achiziţionase şi plătise şi restul, la Paris. Trebuia să deschidă magazinul, orice-ar fi fost. Era cel mai nepotrivit moment pentru ca Saşa să-i facă greutăţi. Dar acum fata nu mai era singura problemă pe care o avea în minte.

– Nu ţi-e ruşine deloc? o întrebă Zoya. Înainte de toate, gîndeşte-te ce drăguţ a fost Simon să te trimită acolo.

Fata însă se mulţumi să ridice din umeri, iar Zoya simţi că nu ajunsese la o comunicare cu ea, în timp ce

se ducea în dormitor, unde-l găsi pe Simon despachetînd.

– Îmi pare atît de rău, Simon. E o nerecunoştinţă incredibilă din partea ei, c-a făcut asta.

– Ce-a spus? se întoarse îngrijorat Simon spre soţia lui.

Saşa avea ceva care-l tulbura în ultimele cîteva luni. Îl privise cu pasiune de mai multe ori, şi într-un fel care pe un bărbat mai puţin decent l-ar fi încurajat s-o trateze ca pe o femeie, nu ca pe un copil, dar nu-i spusese Zoyei niciodată despre asta. Continua doar s-o trateze ca pe o fetiţă, lucru care o irita şi mai mult. La urma urmei însă n-avea decît doisprezece ani şi era incredibil de frumoasă. Moştenise frumuseţea germanică, rece, a bunicii ei după mamă şi focul rusesc al mamei. Laolaltă, alcătuiau o combinaţie înfricoşătoare.

– E tulburată? întrebă el.

Zoya clătină din cap, deznădăjduită.

– Măcar de-ar fi.

Păruse complet nepăsătoare.

– Ce-ai să faci acum?

– Voi căuta altă şcoală, cred. E cam tîrziu, în cursul anului, pentru asta.

Era deja jumătatea lunii aprilie.

– I-aş putea găsi un profesor particular pînă-n toamnă, dar nu-s sigură că i-ar prinde bine.

Lui Simon însă îi convenea formula.

– Poate-ar fi cazul, deocamdată. Ar slăbi presiunea asupra ei.

Cu condiţia să fie o profesoară. Dar singurul pe care-l găsi Zoya era un tînăr nervos, care o asigură că putea să se descurce cu Saşa, fără nici o problemă. Rezistase exact o lună, după care fugise îngrozit, fără a-i explica Zoyei că în ajun fata îl întîmpinase într-o cămaşă de noapte care aparţinea vizibil mamei ei, după care îi spusese că voia s-o sărute.

– Eşti o nesimţită, o acuza Nicolae zi şi noapte. La aproape şaisprezece ani, era mult mai perspicace în

privinţa ei decît propria sa mamă. Iar Saşa se ciondănea cu Nicolae ca o pisică sălbatică, zgîriindu-l pe faţă cînd se înfuria. Pînă şi Simon era preocupat în privinţa ei, dar tocmai cînd aproape renunţa la orice speranţă, fata redevenea supusă şi surprinzător de fermecătoare.

Amenajările magazinului decurgeau incredibil de bine, iar în iulie arăta gata de-a se deschide în septembrie. În anul acela, şi-au sărbătorit aniversarea căsătoriei într-o casă închiriată pe Long Island, la două zile după ce Amelia Earhart a dispărut peste Pacific. Nicolae era fascinat de ea şi i-a spus în taină lui Simon că voia să înveţe şi el într-o zi să zboare. Charles Lindbergh era eroul lui din copilărie. Fusese la fel de fascinat de *Hindenburg,* dirijabilul care explodase deasupra statului New Jersey la începutul lunii mai. Din fericire, cînd încercase să-i convingă pe Zoya şi Simon să călătorească în Europa cu el, Zoya se temuse şi oricum doreau să meargă cu vaporul, în amintirea traversării lor de anul trecut cu *Queen Mary.*

– Ei, doamnă Hirsch, ce părere ai?

Simon stătea în raionul de încălţăminte pentru femei de la parterul noului magazin, la începutul lui septembrie. E aşa cum ţi-ai dorit să fie?

Ochii i se umplură de lacrimi, pe cînd privea în jur minunîndu-se în tăcere. Elsie de Wolfe crease o atmosferă de splendoare şi eleganţă, din mătăsuri gri-pal şi planşee de marmură roz. Lumina era discretă, iar pe frumoasele mese *Louis XV* se aflau vaste aranjamente de flori din mătase.

– Arată ca un palat!

– Nu meritai nimic mai puţin, iubito.

O sărută, iar seara au sărbătorit cu şampanie. Magazinul urma să se deschidă în săptămîna următoare, cu o petrecere sclipitoare la care era invitată toată crema New York-ului. Zoya îşi cumpărase de la Axelle rochia pentru inaugurare, iar cele două femei rîseră.

– Asta va prinde bine la afaceri! S-ar putea chiar să

anunţ, în următoarea reclamă, că de la mine îşi face cumpărăturile contesa Zoya!

Se împrieteniseră strîns şi ştiau amîndouă că nimic în lume nu putea schimba acest lucru.

Zoya şi Simon trudiseră îndelung, din greu, la găsirea numelui pentru magazin, şi în sfîrşit, cu un licăr în ochi, Simon chicotise:

– L-am găsit!

– Şi eu, zîmbi mîndră Zoya. *Hirsch & Co.*

– Nu, gemu el la auzul unei denumiri atît de puţin romantice. Nu ştiu cum de nu m-am gîndit mai-nainte. *Contesa Zoya!*

Ei i se părea prea bătător la ochi, dar pînă la urmă o convinse. Era ceea ce voiau oamenii, să atingă misterul aristocraţiei, să aibă un titlu, chiar dacă însemna să şi-l cumpere sau, în acest caz, să cumpere hainele pe care le alesese pentru ei o contesă. În ziare apăreau la nesfîrşit articole despre *Contesa Zoya* şi, pentru prima oară de ani de zile, Zoya începu să meargă la petrecerile unde era invitată. Era prezentată ca fiind contesa Zoya, împreună cu soţul ei, domnul Hirsch, şi pretutindeni mişunau în jurul ei demimondenele şi debutantele. Iar ea arăta întotdeauna superb, în rochiile simple pe care le purta, de la *Chanel* sau *Madame Grès,* sau de la *Lanvin.* Oamenii abia aşteptau să vadă magazinul, iar femeile erau convinse că aveau să iasă de acolo arătînd exact ca Zoya.

– Ai făcut-o, dragă prietenă, îi şopti Simon în seara inaugurării, cînd locul era înţesat de toate numele importante din New York. Axelle însăşi îi trimisese un arbust de mici orhidee philanopsis albe, înalt de un metru. *Bonne chance, mon amie, affectueusement, Axelle,* îi ura cartea de vizită, pe care Zoya o citi cu lacrimi în ochi, acum privindu-l adoratoare pe Simon.

– A fost numai ideea ta.

– E visul nostru, zîmbi el. Într-un sens, era copilul lor. Pînă şi copiii Zoyei se aflau acolo, Saşa într-o frumoasă rochie albă de dantelă, cu înfăţişare sobră, cum ar fi

putut purta şi fetele ţarului, sau Zoya însăşi în copilărie, motiv pentru care i-o şi cumpărase, de la Paris. Iar Nicolae, la şaisprezece ani, arătînd incredibil de atrăgător în primul său sacou de seară şi cu butonii pe care i-i dăruise Simon, mici safire montate în aur alb cu o bordură de diamante în jur. Alcătuiau o familie frumoasă, iar fotografii luau instantanee cu toată lumea, în timp ce Zoya poza iar şi iar cu femeile strălucitoare care aveau să-i devină cliente.

Şi, începînd din ziua aceea, magazinul n-a fost niciodată gol. Veneau femei cu *Cadillac*-uri, *Pierce-Arrow*-uri şi *Rolls*-uri. Cîte un *Packard* sau *Lincoln* oprea ocazional în faţa uşii, iar Henry Ford a venit personal să cumpere o haină de blană pentru soţia lui. Zoya plănuise să vîndă doar cîteva, dorea ca majoritatea mantourilor să fie ale lui Simon. Dar Barbara Hutton a comandat o etolă de hermină, iar doamna Astor, o haină de samur pînă-n pămînt. La sfîrşitul anului, soarta *Contesei Zoya* era pecetluită, iar vînzările dinainte de Crăciun au fost zdrobitoare. Pînă şi rajonul masculin de la frumos decoratul etaj întîi dădea bune rezultate. Bărbaţii îşi făceau cumpărăturile în încăperi lambrisate, cu şemineuri fermecătoare, în timp ce soţiile lor îşi cheltuiau averile la parter, în saloanele de probă tapetate cu mătase gri. Era tot ce visase Zoya şi ceva pe deasupra, iar în Ajunul Anului Nou, pe Park Avenue, soţii Hirsch au închinat fericiţi cu şampanie unul în sănătatea altuia.

– Pentru noi! ridică Zoya paharul. Purta o rochie de seară din catifea neagră, confecţionată de comandă la *Dior*.

Dar Simon nu făcu decît să zîmbească, ridicînd paharul din nou.

– Pentru contesa Zoya!

Capitolul 42

Spre sfîrşitul anului următor, Zoya a trebuit să mai deschidă un etaj, achiziţionarea clădirii de către Simon dovedindu-se profetică. Raionul pentru bărbaţi s-a mutat mai sus şi, la etajul întîi, a început să vîndă blănurile şi rochiile cele mai exclusive, instalînd şi o prăvălioară pentru copiii clientelor. Fetiţele erau acum introduse acolo să-şi cumpere rochiţe festive şi primele rochii de seară. Vindea chiar şi trusouri de botez, în majoritate franţuzeşti, şi toate la fel de frumoase ca acelea pe care le văzuse în Rusia imperială, în copilărie.

Propriei sale fiice îi plăcea enorm să vină la magazin şi să-şi aleagă rochii noi ori de cîte ori dorea, dar în cele din urmă Zoya o potoli. Părea să aibă un apetit de nepotolit pentru haine scumpe şi Zoya nu voia să întreacă măsura.

– De ce? se îmbufnă Saşa cînd Zoya îi spuse prima oară că nu putea veni să cumpere cînd avea ea chef.

– Fiindcă ai deja o mulţime de rochii frumoase în dulap şi unele au să-ţi rămînă mici înainte de-a avea ocazia să le porţi măcar o dată.

La treisprezece ani, era înaltă şi subţire, cum fusese Natalia. O depăşea deja pe mama ei cu aproape un

cap. Nicolae, la şaptesprezece ani, le domina pe amîndouă. Era în ultimul an de liceu dinaintea plecării la *Princeton*.

– Aş vrea să pot intra acum în afaceri, ca tine, îi spusese el admirativ lui Simon, nu o dată. Simon fusese bun cu toţi trei, iar Nicolae îl adora.

– Vei intra, într-o zi, fiule. Nu te grăbi aşa de tare. Dac-aş fi avut şansa să urmez colegiul, ca tine, aş fi murit de plăcere.

– Uneori mi se pare o pierdere de timp, mărturisi Nicolae, dar ştia că mama lui abia aştepta să-l vadă la *Princeton*. Şi nu era prea departe de casă şi plănuia să vină în oraş oricînd era posibil. Ducea o viaţă socială agitată, dar reuşea să şi înveţe cu bune rezultate, spre deosebire de sora lui. La cei treisprezece ani ai ei, era o frumuseţe şi părea uşor cu cinci ani mai mare, plimbîndu-se prin cameră în rochiile pe care Zoya continua să i le cumpere.

– Astea-s prea de copii! se plîngea ea, ochind rochiile de seară din magazin. Ardea de nerăbdare să aibă vîrsta potrivită pentru a le purta.

Iar cînd Simon s-a oferit s-o ducă la noul film al lui Disney, *Albă-ca-zăpada şi cei şapte pitici,* a fost teribil de jignită.

– Nu mai sînt un bebeluş!

– Atunci nu te purta ca bebeluşii! se enervă Nicolae.

Ea însă voia să danseze samba şi conga, cum făceau Simon şi Zoya cînd se duceau la *El Morocco*. Nicoles voia să-i însoţească şi el, dar Zoya insista că încă era prea tînăr. În schimb, Simon i-a dus pe toţi la *21*, şi au discutat serios despre ceea ce se întîmpla cu evreii în Europa. Simon era profund îngrijorat de ce făcea Hitler la sfîrşitul anului 1938 şi era convins că avea să fie război. Dar nimeni altcineva din New York nu părea îngrijorat. Se duceau la petreceri, recepţii şi baluri, iar rochiile zburau valuri-valuri din magazinul Zoyei. Se gîndea chiar să deschidă încă un etaj, dar i se părea prea devreme. Îi era teamă ca afacerile să nu

slăbească, dar Simon nu făcu decît să se amuze de îngrijorările ei.

– Recunoaşte, iubito, e un succes! Afacerile nu vor slăbi niciodată. Odată ce-ai reuşit, ca tine, asta nu mai dispare. Îţi susţii numele prin calitate şi stil. Şi cîtă vreme ai ce vinde, clienţii tăi vor fi prezenţi.

Zoya se temea să admită că Simon avea dreptate şi muncea mai greu ca oricînd, atît de mult, încît au trebuit s-o sune la magazin cînd Saşa a fost iarăşi eliminată din şcoală, chiar înaintea vacanţei de Crăciun. O înscriseseră la *Lycée Français,* o mică şcoală condusă de un francez distins, care i-a telefonat personal Zoyei ca să se plîngă de mademoiselle. Zoya a luat un taxi pînă pe Ninety-Fifth Street, pentru a se ruga de el să n-o exmatriculeze. După cîte se părea, chiulise şi fumase o ţigară în frumoasa sală de bal din oraş a şcolii.

– Trebuie s-o pedepsiţi, madame. Şi trebuie să aderaţi la o disciplină strictă, altminteri, madame, mă tem că vom regreta cu toţii într-o zi.

Dar, după o conversaţie prelungită cu Zoya, acceptă să n-o exmatriculeze. În schimb, avea s-o reprimească de probă, după vacanţa de Crăciun. Simon promise s-o ducă la şcoală chiar el cu maşina în fiecare zi, pentru a fi sigur că ajungea acolo.

– Crezi c-ar fi cazul să plec de la magazin în fiecare zi cînd ajunge acasă de la şcoală? îl întrebă seara Zoya. Se simţea mai vinovată ca oricînd că lucra atîtea ore departe de casă.

– Nu cred că e nevoie, răspunse sincer Simon, el însuşi înfuriat pe Saşa pentru prima oară. La aproape paisprezece ani, ar trebui să fie în stare să se poarte frumos pînă la ora şase cînd ajungem amîndoi acasă.

Deşi ştia că uneori Zoya nu se întorcea pînă după şapte. Avea atîtea de făcut la magazin, atîtea modificări pe care voia să le supervizeze şi comenzi speciale pe care le scria cu mîna ei ca să nu încapă greşeli. Iar o parte din succes consta în disponibilitatea ei faţă de clienţii care cereau să trateze cu contesa Zoya.

– Nu poţi face tu singură totul, îi spusese Simon în repetate rînduri, dar Zoya considera în sinea ei că aşa trebuia, după cum mai socotea şi că ar fi trebuit să se afle acasă cu copiii. Dar Nicolae avea aproape opt-sprezece ani, iar Saşa era doar cu patru ani mai tînără, nu mai prea erau copii.

– Va trebui doar să fie cuminte.

Iar cînd i-o spuse şi Saşei, în aceeaşi seară, fata ieşi din bibliotecă trîntind uşa, iar Zoya izbucni în plîns.

– Uneori cred că plăteşte preţul vieţii pe care am dus-o înainte.

Îşi suflă nasul în batista lui Simon şi-l privi cu ochi nefericiţi. În ultima vreme, Saşa o îngrijora cumplit, iar Simon era furios pe ea pentru asta.

– Cînd era mică, eu eram întotdeauna la serviciu, iar acum... mi se pare aproape prea tîrziu ca să mă răscumpăr faţă de ea.

– N-ai nimic de răscumpărat faţă de ea, Zoya. Are tot ce şi-ar putea dori, inclusiv o mamă care o adoră.

Problema era că fusese răsfăţată, iar Simon nu dorea să fie el acela care s-o spună. Tatăl ei îi făcuse toate capriciile cînd era mică, iar Nicolae şi Zoya o cocoloşiseră după aceea anii în şir. Zoya îl răzgîiase şi pe Nicolae, dar băiatul, ca rezultat, nu devenise decît mai blînd şi mai atent, apreciind tot ceea ce făcea Simon pentru el, spre deosebire de Saşa, care voia doar mereu mai mult şi făcea crize aproape în fiecare zi. Dacă nu dorea o rochie nouă, dorea o nouă pereche de pantofi, sau o călătorie undeva, sau se lamenta că nu merseseră la St. Moritz ori că n-aveau casă la ţară. Dar, ţinînd seama de averea pe care o adunase Simon, nici el şi nici Zoya nu aveau gustul luxurilor excesive. Ea mai cunoscuse aşa ceva, iar ceea ce avea acum împreună cu Simon era mult mai important.

Grijile Zoyei în legătură cu Saşa aproape că le-au stricat vacanţa de Crăciun şi, după Crăciunul rusesc, chiar a început să arate rău. Era palidă şi lucra prea mult la magazin, aproape ca şi cum acolo şi-ar fi putut

îneca necazurile. Ca s-o înveselească, Simon a anunţat că o ducea la Sun Valley, fără copii, să schieze. Asta a înfuriat-o pe Saşa şi mai mult. Voia să meargă cu ei, iar Simon i-a răspuns ferm că nu se putea. Trebuia să stea la New York şi să urmeze şcoala, aşa că făcu tot ce-i stătea în putinţă ca să le compromită călătoria. Dădea telefon şi le spunea că e bolnav cîinele, dar a doua zi Nicolae le spunea că fusese o minciună, sau vărsa cerneală pe covorul din camera ei; şi iar trăgea chiulul, după cum au fost anunţaţi telefonic de la şcoală. Zoya nu mai voia decît să se ducă acasă şi s-o ţină din nou sub control. Dar era atît de îngrijorată, încît tot drumul i-a fost rău în tren şi, cînd au ajuns la New York, Simon a insistat să meargă la doctor.

– Nu vorbi prostii, Simon, sînt doar obosită, se răsti ea, lucru care n-o caracteriza.

– Nu-mi pasă. Arăţi ca toţi dracii. Mama mea a spus asta chiar ieri cînd te-a văzut şi s-a alarmat.

Zoya rîse la aceste cuvinte. Sofia Hirsch se lamenta de obicei în legătură cu religia ei, nu cu sănătatea. Dar în cele din urmă a acceptat să consulte un medic în săptămîna următoare, deşi se simţea ridicol. Ştia că nu făcuse decît să muncească prea mult şi încă mai era îngrijorată din cauza Saşei, deşi fata părea mai docilă, acum că se întorseseră de la Sun Valley.

Dar Zoya nu era nicidecum pregătită pentru ceea ce i-a spus doctorul după ce a examinat-o.

– Sînteţi gravidă, doamnă Hirsch, îi zîmbi el calm peste birou, sau ar trebui să vă numesc contesă Zoya?

– Sînt *ce?*

Se holbă la el, nevenindu-i să creadă. Avea patruzeci de ani şi ultimul lucru pe care-l dorea ar fi fost un copil, fie şi al lui Simon. Conveniseră în urmă cu doi ani şi jumătate, cînd se căsătoriseră, că nici nu se punea problema. Ştia că Simon o regreta, dar acum, cu magazinul, ar fi fost oricum ridicol. *Era* ridicol, îşi spuse ea, privindu-l pe medic neîncrezătoare.

– Dar nu se poate!

– Ei bine, sînteţi.

Îi mai puse cîteva întrebări şi calculă că naşterea urma să aibă loc în jurul datei de întîi septembrie.

– Soţul dumneavoastră va fi mulţumit?

– Eu... el...

Zoya abia mai putea vorbi, cu ochii plini de lacrimi şi, promiţînd să revină peste o lună, ieşi grăbită din cabinet.

În seara aceea, la cină, a stat tăcută, cu o expresie de parcă-i murise cineva, iar Simon o privi de cîteva ori îngrijorat. Dar aşteptă să rămînă singuri în bibliotecă pentru a o întreba ce-i spusese doctorul.

– E ceva în neregulă?

Ştia că n-ar mai fi putut trăi dacă i se întîmpla ceva şi-i putea vedea în ochi că un anume lucru o supăra îngrozitor.

– Simon... Zoya ridică spre el o privire chinuită, sînt însărcinată.

Simon făcu ochii mari şi deodată se repezi spre ea şi o luă în braţe cu un strigăt de bucurie.

– O, iubito... o, iubita mea... o, Doamne, cît te mai iubesc...

Cînd îl privi din nou, văzu că rîdea şi plîngea în acelaşi timp şi nu avu inimă să-i spună că toată după-amiaza se gîndise să facă avort. Ştia că erau periculoase, neîndoielnic, dar mai ştia şi că un număr de cliente de-ale ei făcuseră şi scăpaseră nevătămate, iar ea era prea bătrînă ca să mai aibă un copil. Nimeni nu făcea copii la patruzeci de ani! Nici o cunoştinţă de-a ei, cel puţin, nimeni cu mintea întreagă, şi-şi privi iritată soţul, cu ochii umplîndu-i-se din nou de lacrimi.

– Cum poţi fi atît de fericit? Am patruzeci de ani, sînt prea bătrînă ca să mai fac copii.

Simon se îngrijoră din nou, văzînd-o că plîngea.

– Aşa a spus doctorul?

– Nu, replică ea furioasă, sufiîndu-şi nasul, a spus: Felicitări!

Simon nu putu decît să rîdă, în timp ce Zoya umbla

înnebunită prin cameră.

– Ce facem cu magazinul? Simon, gîndeşte-te. Şi cum rămîne cu copiii?

– Le va prinde bine.

Se aşeză calm într-un fotoliu, arătînd de parcă tocmai cucerise lumea.

– Nicolae va fi la colegiu la anul, şi cred că oricum se va bucura pentru noi. Şi s-ar putea să fie bine pentru Saşa că nu va mai fi cea mai mică din casă. În orice caz, va trebui să se adapteze. Iar magazinul va merge bine. Te poţi duce zilnic pentru cîteva ore, iar după aceea vei avea o bonă...

Plănuise deja totul. Zoya se răsuci spre el. Muncise atît de greu, stările de spirit ale Saşei erau întotdeauna atît de precare, numai de-asta nu mai avea nevoie în viaţa ei, de un copil mic care să strice tot echilibrul.

– Cîteva ore? Crezi că pot conduce firma asta în cîteva ore pe zi? Simon, eşti nebun!

– Ba nu sînt deloc nebun, răspunse el cu un surîs liniştit, sau, totuşi, sînt nebun după soţia mea...

O privi radios, arătînd din nou ca un băieţandru. La patruzeci şi trei de ani, avea să fie tată.

– Voi fi tată!

Era atît de încîntat, încît o calmă cu totul, Zoya aşezîndu-se nefericită pe canapea şi începînd să plîngă şi mai tare.

– Of, Simon... cum s-a putut întîmpla?

– Vino aici, se apropie el; cuprinzînd-o cu un braţ pe după umeri, am să-ţi explic...

– Simon, încetează!

– De ce? Acum oricum nu mai poţi rămîne însărcinată.

Îl amuza cu atît mai mult, cu cît fusese întotdeauna atît de grijuliu, dar uneori destinul împărţea altfel cărţile şi n-avea s-o lase să schimbe acest lucru. Zoya făcuse deja o aluzie sumbră că situaţia se putea „schimba" şi ştia la ce se referea, dar nici nu se punea problema. N-avea de gînd s-o lase să-şi rişte viaţa avortînd copilul

pe care el şi-l dorise dintotdeauna.

– Zoya... iubito... calmează-te un moment şi gîndeşte-te. Poţi lucra atîta timp cît te ţin puterile. Probabil că vei putea sta în birou la magazin zi de zi pînă se naşte copilul, cu condiţia să nu alergi prea mult. Iar după aceea, vei putea reveni la lucru şi nimic nu se va schimba, decît că vom avea un copilaş frumos al nostru pe care să-l iubim toată viaţa. E chiar atît de îngrozitor, iubito?

Nu părea, cînd îi explica el astfel, şi fusese atît de bun cu copiii ei, încît ştia că nu i-l putea refuza pe al lui. Oftă şi-şi suflă din nou nasul.

– Va rîde de mine cînd o să crească, va crede că-s bunica lui, nu mama!

– Nu, şi dacă vei arăta ca acum, şi de ce ne-am aştepta să te schimbi?

Era încă frumoasă şi, la patruzeci de ani, arăta aproape ca o fată. Numai faptul că avea un fiu de şaptesprezece ani îi trăda cît de cît vîrsta şi era atît de mîndră de Nicolae, încît vorbea despre el tot timpul. Altminteri însă nimeni nu i-ar fi dat mai mult de treizeci de ani.

– Te iubesc atît de mult, o asigură din nou Simon, după care Zoya păli, gîndindu-se la Saşa.

– Ce-o să-i spunem?

– Vestea cea bună, îi zîmbi el blînd soţiei sale, că aşteptăm un bebeluş.

– Cred că va fi foarte supărată.

Dar aceasta s-a dovedit a fi cea mai blîndă prognoză a secolului. Nici unul dintre ei nu era pregătit pentru uraganul care a izbucnit în Park Avenue cînd Zoya i-a spus despre copil.

– Cum *eşti?* Ăsta-i *cel mai* dezgustător lucru pe care l-am auzit *vreodată!* Ce-am să le spun prietenelor mele pentru Dumnezeu? O să rîdă toată şcoala de mine şi *numai tu eşti de vină!* tuna şi fulgera ea, în timp ce Zoya o privea nefericită.

– Iubito, asta nu schimbă dragostea pe care o am

faţă de tine. Nu-ţi dai seama? întrebă ea, neajutorată.

– Puţin îmi pasă! Şi nu vreau să mai locuiesc aici cu tine, dacă faci un copil!

Trînti uşa şi mai spre seară dispăru de-acasă, după şcoală. Au fost necesare două zile încheiate pentru a descoperi că locuia la o prietenă. Între timp, Zoya şi Simon anunţaseră poliţia, iar Saşa i-a întîmpinat în living-ul prietenei sale cu o expresie de sfidare care le izbi chipurile răvăşite de durere. Zoya îi ceru calmă să vină cu ei acasă, fata refuză şi deodată, pentru prima oară, pe Simon îl învinse o furie absolută.

– Ia-ţi lucrurile *imediat!* Înţelegi?

O înhăţă de braţ şi o zgudui cu putere, în timp ce Saşa se holba la el. Niciodată nu mai făcuse aşa ceva şi crezuse despre el că avea o răbdare nemărginită. Dar pînă şi Simon avea limitele lui.

– Acum te duci şi-ţi iei pălăria şi paltonul şi ce ţi-ai mai adus aici şi vii cu noi acasă că-ţi place, că nu-ţi place, şi dacă nu te porţi frumos, Saşa, am să te-nchid într-o mănăstire.

Şi, un moment, chiar îl crezu. Dar Simon nu voia ca soţia lui să piardă sarcina, graţie fiicei ei răzgîiate şi nesimţite. Saşa reveni în cameră un moment mai tîrziu, cu lucrurile şi cu o expresie oarecum mai supusă şi cam speriată de Simon. Zoya îşi ceru scuze insistent de la mama celeilalte fete şi, coborînd, au dus-o acasă, unde Simon i-a citit Legea Împotriva Revoltelor de cum au pus piciorul în apartament.

– Dacă mai îndrăzneşti o dată, o singură dată, să-i mai faci necazuri mamei tale, Saşa Andrews, te bat de nu te mai scoli de jos, ai înţeles? tună el, dar Zoya zîmbi în sinea ei. Ştia că niciodată n-ar fi ridicat mîna asupra fetei, sau asupra oricui, dar era atît de furios, încît se făcuse palid la faţă. Şi deodată, începu să se alarmeze că ar fi putut face un atac de inimă, asemeni lui Clayton.

– Du-te-n camera ta, Saşa, spuse ea rece, iar fata se supuse tăcută, pentru prima oară uimită de reacţiile lor, în timp ce Nicolae stătea tăcut, privindu-i.

– De mult trebuia să-faci asta. Cred că de-asta are nevoie. Un şut scurt şi zdravăn în dos.

Apoi rîse ştrengăreşte, iar Simon se relaxă din nou.

– Îl plasez bucuros în numele tău, oricînd doreşti, continuă băiatul, după care se întoarse spre mama sa cu zîmbetul care-i amintea atît de des de al fratelui ei. Vreau doar să ştii că povestea cu copilul mi se pare minunată.

– Îţi mulţumesc, iubitule, se apropie Zoya de el, cuprinzîndu-şi cu un braţ fiul înalt şi chipeş şi privindu-l spăşită. N-ai să te jenezi că bătrîna ta mamă mai face un copil?

– Dacă aş avea o mamă bătrînă, poate că aşa ar fi, îi zîmbi el şi, un moment mai tîrziu, întîlni ochii lui Simon, citind acolo cît îl iubea. Se duse şi-l îmbrăţişă şi pe el.

– Felicitări, tati, spuse calm Nicolae, strîngîndu-l la piept, în timp ce ochii lui Simon lăcrimau fără reţinere. Era pentru prima oară cînd băiatul îl numea astfel. Începuse o viaţă nouă, pentru ei toţi, nu numai pentru Simon şi Zoya.

Capitolul 43

În luna aprilie a anului 1939, la *Flushing Meadows* s-a deschis Tîrgul Mondial, Zoya fiind dornică să-l viziteze, dar Simon nu găsea că ar fi cazul. Era îngrozitor de aglomerat, iar Zoya intrase în luna a patra. Încă mai lucra la magazin cu program complet, deşi era puţin mai atentă decît înainte. În schimb, Simon a dus copiii la Tîrg, şi amîndoi s-au declarat încîntaţi. Pînă şi Saşa a fost cuminte, cum făcea acum aproape tot timpul, după faimoasa explozie a lui Simon. Dar era dificilă cu Zoya ori de cîte ori putea să-i meargă, ceea ce însă se întîmpla prea des.

În iunie, compania *Pan Am* a început primele zboruri transatlantice de pasageri, iar Nicolae murea să se ducă în Europa cu *Dixie Clipper*, dar Simon nu l-a lăsat. Găsea că era prea primejdios şi, mai important decît asta, îl îngrijora tot mai mult ceea ce se întîmpla în Europa. El şi Zoya călătoriseră din nou cu *Normandie* în primăvară, ca să cumpere haine pentru magazin şi materiale pentru linia lui de mantouri. Simţise însă tensiunea pretutindeni şi era mult mai conştient de antisemitism decît ultima dată cînd fusese acolo. Acum avea convingerea că se pregătea un război, aşa că-i

oferi în schimb lui Nicolae o călătorie de absolvire în California, care pe băiat îl delectă nespus. A zburat pînă la San Francisco şi înapoi, îndrăgostindu-se de tot ceea ce a văzut acolo şi amuzat de proporţiile mamei sale la întoarcere. În august, Zoya încetă în sfîrşit să se mai ducă la magazin, dînd însă telefon la fiecare jumătate de oră. Nu ştia cu ce să-şi ocupe timpul cînd nu lucra. Simon îi aducea dulciuri şi revistele preferate, dar pe la sfîrşitul lui august ea nu se mai putea gîndi decît la camera copilului pe care o amenajase în fosta odaie de oaspeţi de lîngă bibliotecă şi o găsea acolo în fiecare zi, împăturind lucruri de bebeluşi. Era o latură a ei pe care niciodată nu i-o mai văzuse. Zoya îşi reorganiză pînă şi debaralele şi schimbă mobila din dormitor.

– Las-o mai moale, Zoya, o tachina el, mi-e frică să mai vin seara acasă. S-ar putea să mă aşez pe un scaun care nu mai e la locul lui.

Zoya roşi, ea însăşi conştientă de acest lucru.

– Nu ştiu ce se întîmplă cu mine. Se pare că simt o nevoie continuă să pun casa în ordine.

Rearanjase şi camera Saşei, care era plecată într-o tabără de tinere în munţii Adirondacks, pentru Simon fiind o uşurare ca deocamdată să nu mai aibă şi grija ei pe cap. Iar lucrurile păreau să meargă bine acolo, o singură dacă scăpase de sub ochii supraveghetorilor, ducîndu-se cu prietenele la dans într-un sat din apropiere. O găsiseră în fruntea unei coloane de conga şi o luaseră înapoi fără discuţie, dar cel puţin nu amenin-ţaseră s-o trimită acasă. Simon voia ca Zoya să se poată relaxa înainte de a aduce pe lume copilul.

La sfîrşitul lui august, Germania şi Rusia au uimit lumea semnînd un pact reciproc de neagresiune, dar pe Zoya nu păreau s-o intereseze ştirile din lume. Era prea ocupată să dea telefoane la magazin şi să schimbe totul prin apartament şi pe 1 septembrie, Simon a venit acasă şi i-a propus s-o ducă la cinema. Saşa urma să se întoarcă în seara următoare, iar Nicolae pleca peste o săptămînă la *Princeton*, însă acum era cu nişte

prieteni, plimbîndu-i cu maşina pe care tocmai i-o dăruise Simon ca să meargă cu ea la facultate. Era un *Ford coupé* nou-nouţ, proaspăt ieşit de pe linia de montaj din Detroit, cu toate suplimentele posibile pe care le aveau de oferit.

– Eşti mult prea generos cu el, zîmbise Zoya, recunoscătoare ca întotdeauna în faţa celor ce le făcea Simon pentru ei. În seara aceea, Simon trecuse pe la magazin şi îi spuse toate noutăţile, observînd că arăta şi mai stînjenită decît de dimineaţă.

– Te simţi bine, iubito?

– Mi-e bine.

Dar spuse că era prea obosită ca să meargă la film. S-au culcat la ora zece şi, peste o oră, o simţi mişcîndu-se şi auzi un uşor geamăt, care-l făcu să aprindă lumina. Zoya zăcea alături, cu ochii închişi, ţinîndu-se de burtă.

– Zoya?

Nu ştia ce să facă şi sări din pat, luînd-o la fugă prin cameră şi căutîndu-şi hainele, incapabil să-şi amintească unde şi le lăsase.

– Nu te mişca. Sun după doctor.

Nici măcar unde era telefonul nu mai ţinea minte, iar Zoya rîse de el, din pat.

– Cred că-i doar o indigestie.

Dar indigestia se agravă rău în următoarele două ore, iar la trei dimineaţa Simon dădu telefon portarului să aducă un taxi. O ajută pe Zoya să se îmbrace şi o urcă în maşina care aştepta jos. Zoya abia mai putea vorbi şi-i era greu să meargă, iar Simon se simţi cuprins de groază. Dintr-o dată, nici nu-i mai păsa de copil, voia doar ca ea să nu păţească nimic. Era înnebunit cînd au dus-o cu targa, la spital, iar răsăritul soarelui îl găsi învîrtindu-se pe coridoare. Sări de-un stînjen cînd, peste o oră, o asistentă îl atinse pe umăr.

– E bine?

– Da, zîmbi sora, aveţi un băieţel frumos, domnule Hirsch.

O privi cu ochi mari, după care izbucni în plîns, în timp ce femeia se îndepărta tăcută. Iar o jumătate de ceas mai tîrziu, l-au lăsat s-o vadă pe Zoya. Dormea liniştită, cu bebeluşul în braţe, cînd Simon intră tiptil în salon şi se opri cu mirare, văzîndu-şi pentru prima oară copilul. Avea o claie de păr negru ca al lui, iar mînuţa-i stătea încîrligată peste degetele mamei lui.

– Zoya? şopti, în camera spaţioasă şi însorită de la *Doctors Hospital*. E atît de frumos, murmură el, în timp ce Zoya deschidea ochii şi-i zîmbea. Fusese o naştere dificilă, copilul era mare, dar chiar de-atunci, imediat după aceea, ştia că meritase.

– Seamănă cu tine, spuse ea, cu vocea încă răguşită de pe urma anesteziculuí.

– Bietul copilaş.

Ochii i se umplură din nou de lacrimi şi se aplecă s-o sărute. Niciodată în viaţa lui nu mai fusese atît de fericit, iar Zoya arăta aşa de mulţumită şi mîndră în timp ce-şi trecea lin o mînă peste părul negru şi mătăsos.

– Cum îl numim?

– Ce zici de Matthew? şopti ea, în timp ce Simon îşi privea fiul.

– Matthew Hirsch.

– Matthew Simon Hirsch, spuse ea, după care adormi din nou, cu fiul ei în braţe şi cu soţul ei privind-o, lacrimile lui de bucurie picurîndu-i în coama de păr roşcovan, pe cînd o săruta.

Capitolul 44

Matthew Simon Hirsch era încă în spital, în vîrstă de o zi, cînd în Europa a izbucnit războiul. Marea Britanie şi Franţa declaraseră război Germaniei, cînd aceasta invadase Polonia, aliata lor. Simon a intrat în camera Zoyei cu ochi întunecoşi şi i-a dat vestea, dar peste un moment aproape uitase, luîndu-l în braţe pe Matthew şi privind copilul care scoase un ţipăt viguros după maică-sa.

Cînd Zoya s-a întors în apartamentul de pe Park Avenue, Saşa o aştepta acolo. Nici chiar ea n-a putut rezista la vederea băieţelului frumos care semăna aidoma cu Simon.

– Are nasul mamei, anunţă ea cu amuzament încîntat, fascinată că totul era atît de perfect şi mic, ţinîndu-l în braţe pentru prima oară. La paisprezece ani, era prea tînără pentru vizite la spital, dar Nicolae îşi cunoscuse fratele înainte de a pleca la *Princeton*. Şi are urechile mele, chicoti Saşa, dar restul e de la Simon.

În ziua de 27 septembrie, Varşovia a capitulat, după ce fusese atacată brutal, cu enorme pierderi de vieţi omeneşti. Simon era zdrobit de această veste şi a stat de vorbă cu Zoya pînă noaptea tîrziu, în timp ce ea îşi

amintea de revoluţie. Era cumplit, iar Simon îi plînse pe evreii masacraţi prin toată Germania şi Europa de Est. Făcea tot ce putea pentru aceia care reuşiseră să fugă. Înfiinţase un fond de ajutorare şi încerca să obţină acte pentru rude despre care nu auzise în viaţa lui. Cei din Europa foloseau cărţile de telefon pentru a suna persoane din New York cu nume similare, implorîndu-le ajutorul, pe care el unul nu-l refuza niciodată. Dar aceia pe care reuşea să-i ajute erau infim de puţini. Restul erau duşi la moarte, închişi în lagăre de detenţie sau măcelăriţi pe străzile Varşoviei.

Cînd Matthew avea trei luni, Zoya s-a întors la lucru, în ziua cînd Rusia a invadat Finlanda. Simon urmărea avid ştirile din Europa, şi mai ales transmisiile lui Edward R. Murrow de la Londra.

Sosise ziua de 1decembrie, iar Zoya avu emoţia să găsească magazinul *Contesa Zoya* forfotind de lume. Iar cînd Saşa a ieşit de la şcoală, s-au dus cu toţii să vadă *Vrăjitorul din Oz*. Nicolae venise acasă de la *Princeton*, unde-i plăcea mult, iar în timpul vacanţei a vorbit mult cu Simon despre război.

I-a plăcut şi mai mult în anul al doilea şi, înainte de a reveni la *Princeton*, s-a dus să-şi petreacă vacanţa de vară în California. Zoya nu reuşise să se ducă anul acela în Europa, datorită războiului, aşa că trebuia să folosească modele din State. Cel mai mult îi plăceau cele ale lui Norman Norell şi Tony Traina. Începuse luna septembrie a anului 1941, Simon era sigur că ţara avea să intre în război, dar Roosevelt încă mai insista că n-o vor face. Iar războiul, categoric, nu pricinuise nici un rău magazinului, fiind cel mai bun an pe care-l cunoscuse Zoya. La patru ani după deschiderea porţilor, folosea toate cele cinci etaje ale clădirii pe care o cumpărase, cu atîta spirit de prevedere, Simon. El mai achiziţionase patru ţesătorii în Sud, propriile lui afaceri mergînd la rîndu-le extrem de bine. Zoya avea un raion întreg cu mantouri de-ale lui şi-l tachina tot timpul, numindu-l furnizorul ei favorit.

Micul Matthew avea deja doi ani şi era comoara tuturor, chiar şi a Saşei. Ea devenise o adolescentă înfloritoare, avea şaisprezece ani şi, după părerea tuturor, o frumuseţe izbitoare. Înaltă, subţire cum fusese mama Zoyei, dar, în loc de ţinuta regală a Nataliei, avea o calitate senzuală care atrăgea bărbaţii ca albinele la miere. Zoya era recunoscătoare că încă mai învăţa la şcoală şi nu făcuse nimic scandalos de aproape un an. Ca răsplată, Simon promisese să-i ducă pe toţi la schi în Sun Valley, la iarnă, iar Nicolae era nerăbdător să meargă cu ei.

În ziua de 7 decembrie, Simon şi copiii stăteau în bibliotecă, discutînd despre planurile lor, cînd Simon a deschis radioul. Îi plăcea să asculte ştirile cînd era acasă şi tocmai îl luase pe Matthew pe genunchi, cînd chipul îi încremeni. Împinse copilul în braţele Saşei şi alergă în camera de alături după Zoya. Alb la faţă, o găsi în dormitor.

– Japonezii au bombardat Pearl Harbor-ul, în Hawaii!

– O, Doamne...

O trase cu el în altă cameră să asculte ştirile, în timp ce crainicul explica în tonuri sacadate ce se întîmplase. Cu toţii au rămas ţintuiţi pe locurile unde se aflau, în timp ce Matthew o smucea pe Zoya de fustă încercînd să-i atragă atenţia, dar ea îl luă doar în braţe şi-l ţinu la piept. Nu se putea gîndi decît la faptul că Nicolae avea douăzeci de ani. Nu voia să moară ca fratele ei.

– Simon... acum ce-o să se-ntîmple?

Ştiu însă, instinctiv, în timp ce ascultau. Prezicerile lui Simon se adeveriseră în sfîrşit. Intrau în război. Preşedintele Roosevelt a anunţat această decizie, cu glasul plin de regret, dar nu un regret la fel de mare ca al Zoyei. Simon s-a înrolat în armată a doua zi dimineaţă. Avea patruzeci şi cinci de ani şi Zoya l-a implorat să nu se ducă, dar, la întoarcerea acasă, el o privi cu tristeţe.

– N-am încotro, Zoya. N-aş putea trăi în continuare dacă aş sta doar aici pe fund, fără să fac nimic ca să-mi

apăr ţara.

Şi n-o făcea numai pentru ţara lui, ci şi pentru evreii din Europa. Pe tot cuprinsul lumii, cauza libertăţii era ameninţată, nu putea sta liniştit la locul lui, lăsînd să se întîmple asta.

– Te rog... îl imploră Zoya, te rog, Simon...

Era doborîtă de durere.

– N-aş putea trăi fără tine.

Mai trecuse prin aşa ceva şi înainte, pierzînd oameni pe care-i iubea, şi ştia că n-ar mai fi putut să supravieţuiască din nou... nu Simon, atît de bun şi de drag, şi atît de iubitor.

– Te iubesc prea mult. Nu pleca. Te rog...

O copleşea teama, dar el nu se lăsa convins.

– Zoya, trebuie.

În noaptea aceea, au stat unul lîngă altul în pat, iar el a atins-o tandru cu mîinile sale mari care-l ţinuseră cu atîta drag pe fiul lor, aceleaşi mîini ce-o atingeau acum şi o strîngeau la piept în timp ce Zoya plîngea, îngrozită să nu-l piardă pe omul care-i era atît de scump.

– N-o să se întîmple nimic.

– N-ai de unde şti. Avem prea mare nevoie de tine ca să pleci. Gîndeşte-te la Matthew.

Ar fi spus orice ca să-l facă să rămînă, dar nici chiar asta nu-l înduplecă.

– Mă gîndesc la el. Lumea asta n-o să merite să trăiască în ea cînd va creşte mare dacă noi ceilalţi nu ne ridicăm acum, să luptăm pentru civilizaţie şi pentru ceea ce e drept.

Încă mai suferea după cele întîmplate în Polonia, cu doi ani în urmă. Dar acum, cînd propria lui ţară fusese atacată, era clar că nu mai avea de ales. Şi nici chiar dragostea pasională a Zoyei din noaptea aceea şi rugăminţile reînnoite nu l-au abătut, oricît de mult o iubea, ştiind că trebuia să plece. Iubirea lui pentru Zoya era egalată doar de simţul datoriei faţă de ţară, indiferent cît avea să-l coste.

A fost trimis la Fort Benning, în Georgia, cu trenul,

iar peste trei luni a venit acasă pentru două zile, înainte de a pleca spre San Francisco. Zoya a vrut să meargă la micul han din Connecticut a doamnei Whitman pentru a fi singură cu el, dar Simon considera că trebuia să-şi petreacă ultimele zile acasă împreună cu copiii. Nicolae a venit de la *Princeton* ca să-şi ia rămas-bun şi cei doi bărbaţi şi-au strîns solemn mîna în *Grand Central Station.*

– Să ai grijă de mama ta în locul meu, vorbi calm Simon în hărmălaia din jur, mereu blînd, mereu liniştit. Pînă şi Saşa plîngea. Matthew plîngea şi el, deşi nu înţelegea ce se întîmpla. Ştia doar că tatăl lui pleca undeva şi mama şi sora lui plîngeau, iar fratele său mai mare arăta şi el nefericit.

Nicolae îl îmbrăţişă pe bărbatul care în ultimii cinci ani îi fusese ca un tată, cu lacrimi în ochi, în timp ce Simon îi spunea:

– Să ai grijă, fiule.

– Vreau să merg şi eu.

O spusese atît de încet, încît mama sa nu-l auzi.

– Nu încă, răspunse Simon. Încearcă să termini şcoala. S-ar putea să te recruteze oricum.

Dar el nu voia să fie recrutat, voia să meargă în Anglia şi să zboare cu avionul. Se gîndea la asta de luni de zile şi, în martie, nu mai putu rezista. Între timp, Simon ajunsese în Pacific, iar Nicolae le anunţă în ziua de după a şaptesprezecea aniversare a Saşei. Zoya nici nu vru s-audă, şi izbucni în plîns, furioasă:

– Nu-i destul că a plecat tatăl tău, Nicolae?

Ajunsese să-l numească astfel pe Simon, iar Nicolae nu obiecta. Îl iubea ca pe un tată.

– Mamă, trebuie. Nu poţi să înţelegi?

– Nu, nu pot. Atîta vreme cît nu te recrutează, de ce nu poţi sta aici unde eşti? Simon vrea să termini şcoala, chiar el ţi-a spus-o.

Încerca disperată să discute cu el raţional, dar putea totuşi simţi că nu se lăsa convins, în timp ce stăteau amîndoi în living şi ea plîngea. Deja îi era un dor

disperat de Simon, iar perspectiva ca şi Nicolae să plece era mai mult decît putea îndura.

– Mă pot duce la *Princeton* după război.

Dar de ani de zile considera că-şi pierdea vremea. Îi plăcea foarte mult la *Princeton,* încă dorea să intre în lumea reală, să lucreze aşa ca Simon şi, acum, să lupte cum făcea el în Pacific. Le scria ori de cîte ori putea, spunîndu-le atît cît îi era permis despre ceea ce se petrecea în jur. Zoya însă îşi dorea mai mult ca oricînd să fi fost acasă pentru a-l lămuri pe Nicolae să se întoarcă la şcoală. După două zile de discuţii în contradictoriu, ştiu că pierduse. Iar peste trei săptămîni, Nicolae plecă în Anglia, să se instruiască. Ea rămase în apartament, singură, gîndindu-se cu amărăciune la tot ceea ce pierduse şi se temea că va pierde din nou... un tată, un frate, o ţară în ultimă instanţă, iar acum plecaseră soţul şi fiul ei. Saşa era în oraş, iar Zoya stătea cu privirea în gol. Nici măcar nu auzi soneria. Sună iar şi iar, însă ea se gîndi să nu răspundă deloc, după care se ridică încet. Nu era nici un om pe care voia să-l vadă. Îi dorea doar pe ei doi, să se întoarcă acasă, înainte de-a li se întîmpla cine ştie ce. Ştia că dacă păţeau ceva, n-ar fi putut să suporte.

– Da?

Venise de la magazin cu o oră în urmă şi nici chiar asta nu-i mai ocupa îndeajuns gîndurile în ultima vreme. Nimic n-o mai ajuta. O obsedau grijile pentru Simon, iar acum îl mai avea şi pe Nicolae, care zbura în raiduri de bombardament deasupra Europei.

Băiatul în uniformă stătea nervos afară. Ajunsese să-şi deteste munca, în ultimele cîteva luni. Iar acum o privi pe Zoya, dorindu-şi să fi trimis pe altcineva. Părea o femeie cumsecade, cu părul roşcat strîns într-un coc complicat şi zîmbind în timp ce-l privea, fără să înţeleagă ce urma.

– O telegramă pentru dumneavoastră, doamnă.

Apoi, cu ochii săi trişti de copil, murmură:

– Îmi pare rău.

I-o întinse şi se întoarse să plece. Nu voia să-i vadă ochii cînd o deschidea şi citea vestea. Chenarul negru exprima totul, iar Zoyei i se opri respiraţia şi, sufocată, cu mîinile tremurătoare, o deschise. Liftul se întoarse, salvîndu-l. Plecase deja cînd ea citea cuvintele... *„Regretăm să vă informăm că soţul dumneavoastră, Simon Ishmael Hirsch, a decedat ieri..."* Restul era neclar. Se prăbuşi în genunchi, în hol, suspinîndu-i numele... şi deodată amintindu-şi-l pe Nicolai, cum sîngera de moarte pe duşumeaua de marmură a palatului Fontanka...

Zăcu acolo, plîngînd ore-n şir, tînjind să-i simtă iarăşi atingerea blîndă, să-l vadă, să miroasă colonia pe care o folosea... parfumul proaspăt al săpunului de bărbierit... orice... orice... n-avea să mai vină acasă niciodată. Simon se prăpădise, la fel ca toţi ceilalţi.

Capitolul 45

Cînd Saşa a venit acasă, şi-a găsit mama aşezată în întuneric. Auzind de ce, pentru prima oară în viaţa ei a făcut ceea ce trebuia. I-a dat telefon lui Axelle, care a venit să stea cu ea şi a făcut planuri pentru o slujbă de comemorare. A doua zi, magazinul *Contesa Zoya* a fost închis, avînd uşile drapate cu crep negru. Axelle a stat în apartament cu Zoya, care şedea înlemnită, incapabilă să gîndească în mod coerent, sau să facă mai mult decît să dea din cap, în timp ce Axelle plănuia slujba. Zoya nu părea în stare să ia nici una dintre deciziile necesare, lucru total necaracteristic pentru ea.

Ultimul ei act de curaj fusese să-i viziteze pe părinţii lui Simon, pe Houston Street, în seara precedentă. Mama lui zbierase şi se văicărise în braţele soţului ei, şi în cele din urmă Zoya plecase discret, poticnindu-se şi ţinîndu-se de braţul Saşei. Era orbită de durere şi de jale după pierderea omului pe care-l iubise mai mult decît pe oricare altul.

Slujba în sine a fost un chin, cu litania ei nefamiliară şi vaietele mamei lui Simon, în timp ce Zoya se ţinea strîns de mîinile lui Axelle şi Saşei, după care au condus-o înapoi acasă unde s-a pus pe un plîns nesfîrşit.

– Trebuie să te întorci la lucru de îndată ce poţi, o privi Axelle, vorbind aproape cu asprime. Ştia cît de uşor i-ar fi fost să se piardă, ea aproape o păţise la moartea soţului ei. Zoya nu-şi putea permite acum acest lux. Avea trei copii la care să se gîndească, şi pe ea însăşi. Şi mai supravieţuise şi înainte tragediilor. Acum trebuia s-o facă din nou, dar ea se rezumă să clatine din cap, în timp ce lacrimile continuau să-i şiroiască pe faţă şi o privea fără expresie pe Axelle. Nu părea să mai existe nici un lucru pentru care să vrea să trăiască.

– Acum nici nu mă pot gîndi la asta. Nu-mi pasă de magazin. Nu-mi mai pasă de nimic. Numai de Simon.

– Ei bine, va trebui. Ai o răspundere faţă de copiii tăi, faţă de tine însăţi, de clienţi... şi de Simon. Trebuie să continui, în memoria lui, să continui să clădeşti ceea ce te-a ajutat el să începi. Nu poţi renunţa acum. Magazinul a fost darul lui pentru tine, Zoya.

Era adevărat, dar acum magazinul părea atît de neînsemnat, atît de ridicol de neimportant, fără Simon cu care să-l conducă în comun, ce mai conta?

– Trebuie să fii tare.

Îi dădu un pahar cu brandy din bar şi insistă să ia o sorbitură, în timp ce ea o privea.

– Bea-l tot. Îţi va face bine.

Axelle devenise dintr-o dată ca un jandarm, iar Zoya îi zîmbi printre lacrimi prietenei sale, după care nu începu decît să plîngă şi mai tare.

– N-ai supravieţuit revoluţiei şi tuturor celor întîmplate după aceea ca să te dai acum bătută, Zoya Hirsch.

Dar auzul numelui lui ataşat de-al ei o făcu doar să plîngă şi mai tare, iar Axelle reveni zilnic, pînă o convinse pe Zoya să se întoarcă la magazin. Păru un miracol cînd în sfîrşit acceptă să revină, dar numai pentru cîteva minute. Purta haine negre, sobre, şi ciorapi negri, simpli, dar cel puţin se înapoiase în biroul ei. Iar minutele deveniră ore în doar cîteva zile. Şi în cele din

urmă veni şi se aşeză la birou, în cea mai mare parte din zi stînd cu privirea în gol şi amintindu-şi de Simon. Se ducea acolo ca un robot în fiecare zi, iar Saşa începuse să-i dea din nou de furcă. Zoya ştia că-şi pierdea controlul asupra ei, dar deocamdată nu putea rezolva nici problema asta. Tot ce putea să facă era să supravieţuiască zi de zi, ceas de ceas, ascunzîndu-se în biroul ei, apoi ducîndu-se seara acasă să viseze la Simon. Pînă şi micul Matthew îi frîngea inima – simplul fapt de a-l vedea îi amintea necontenit de tatăl lui.

Avocaţii lui Simon o sunau de săptămîni în şir, dar Zoya evitase toate încercările lor de-a o întîlni. Simon lăsase doi angajaţi loiali la conducerea filaturilor şi a fabricii unde se confecţionau mantourile. Zoya ştia că acolo totul era în ordine şi avea destule greutăţi conducîndu-şi propriul magazin, fără a le mai înfrunta şi pe acestea. Iar discuţia despre avere cu avocaţii ar fi însemnat să se confrunte cu faptul că el nu mai era, ceea ce nu putea. Tocmai se gîndea la el, amintindu-şi weekend-ul din Connecticut, cînd una dintre asistentele ei bătu uşor în uşa biroului.

– Contesă Zoya? întrebă femeia prin uşă, în timp ce Zoya se ştergea din nou la ochi. Stătuse la birou, privind o fotografie a lui Simon. În seara trecută avusese iarăşi un scandal cu Saşa, dar chiar şi asta îi părea lipsit de importanţă.

– Ies imediat.

Îşi mai suflă o dată nasul şi se privi în oglindă pentru a-şi remedia machiajul.

– Vă caută cineva.

– Nu vreau să văd pe nimeni, spuse ea calmă, întredeschizînd uşa. Spune-le că nu-s aici.

Apoi, gîndindu-se mai bine.

– Cine este?

– Un domn, Paul Kelly. Zice că e ceva important.

– Nu-l cunosc, Christine. Spune-i doar că lipsesc.

Fata părea nervoasă, o tulbura s-o vadă pe Zoya atît de răscolită cum arăta tot timpul de la moartea soţului

ei, dar era de înţeles. În ultima vreme, cu toatele erau îngrijorate pentru soţii, fraţii, prietenii lor, îngrozindu-se de telegramele cu chenar negru, ca aceea care-i fusese adresată Zoyei.

Zoya închise din nou uşa, rugîndu-se ca în acea zi să nu vină nimeni important. Nu putea să suporte privirile compătimitoare, cuvintele amabile. Îi făceau doar mai rău, dar imediat auzi o nouă bătaie în uşă. Era Christine, nervoasă şi roşie la faţă.

– Spune că poate aştepta. Acum ce fac?

Zoya oftă. Nu-şi putea închipui cine era. Poate soţul unei cliente, cineva care se temea să nu discute cu o nevastă despre vreo amantă. Primea uneori asemenea vizite şi întotdeauna îi liniştea, cu reţinere politicoasă. Dar de la moartea lui Simon nu mai tratase cu nimeni. Reveni la uşă şi i-o deschise din nou asistentei, cu o înfăţişare lugubră, în rochia de doliu şi ciorapii negri. În ochii ei se citea o durere peste măsură de mare.

– Bine. Primeşte-l.

Oricum n-avea altceva de făcut. Nu-şi putea concentra gîndurile asupra nici unei probleme. Nici aici, nici acasă, acum nu-i mai era nimănui de folos. Rămase pe loc, calmă, în timp ce Christine introducea un bărbat înalt şi distins, în costum albastru-închis, cu părul alb şi ochii albaştri. Fu frapat de frumuseţea ei, şi de înfăţişarea tristă, cu nişte ochi care păreau să privească prin el.

– Doamna Hirsch?

Era neobişnuit ca oamenii s-o numească astfel la magazin, iar Zoya dădu din cap nefericită, întrebîndu-se cine era, dar fără să-i pese prea mult.

– Da?

– Numele meu este Paul Kelly. Firma noastră se ocupă de... averea soţului dumneavoastră.

Îi strînse mîna, cu o expresie doborîtă de durere, şi-l invită să ia loc pe unul dintre scaunele de lîngă birou.

– Am fost foarte dornici să luăm legătura cu dumneavoastră.

O privi cu reproş blînd, iar Zoya observă că avea ochi interesanţi. Trăsăturile lui erau irlandeze şi bănui, pe bună dreptate, că avusese cîndva părul negru ca pana corbului, acum albit ca zăpada.

– Nu ne-aţi răspuns la telefon.

Dar acum, văzînd-o, înţelegea de ce. Femeia aceasta era distrusă de durere şi-i părea enorm de rău pentru ea.

– Ştiu, îşi mută ea privirea; apoi, cu un oftat, se uită la el. Ca să vă spun adevărul, nu vreau să am relaţii cu dumneavoastră. Face ca totul să mi se pară mult prea real. Este... vocea îi scăzu pînă la o şoaptă, privind din nou în altă parte ...e foarte greu pentru mine.

Se lăsă o lungă tăcere, timp în care bărbatul dădu din cap, privind-o. Se vedea limpede cît de greu lovită fusese şi totuşi, dincolo de durere, simţea o enormă forţă, o putere de care ea însăşi uitase.

– Înţeleg. Dar avem nevoie să vă cunoaştem dorinţele cu privire la unele dintre aceste probleme. Urma să propunem o citire oficială a testamentului, dar poate că, în împrejurările momentului de faţă...

Lăsă fraza neterminată, în timp ce ochii ei îi întîlneau din nou, încet, pe-ai lui.

– Poate că tot ce e necesar să ştiţi deocamdată este că a lăsat aproape tot ce avea în depozit dumneavoastră şi fiului său. Părinţilor şi celor doi unchi le-a lăsat moşteniri mari, precum şi celor doi copii ai dumneavoastră, doamnă Hirsch.

Şi apoi, pe un ton oficial, continuă:

– Moşteniri foarte generoase, aş putea adăuga, cîte un milion de dolari fiecăruia, în depozite, fireşte. Nu se pot atinge de capital pînă la vîrsta de douăzeci şi unu de ani, şi depozitul mai presupune şi alte condiţii, dar foarte rezonabile, sînt absolut sigur. Departamentul nostru de conturi l-a ajutat cu toate aceste chestiuni...

Se întrerupse, văzînd că Zoya îl privea cu ochi mari.

– S-a întîmplat ceva?

Dintr-o dată, îi părea rău că venise. Într-adevăr, nu

avea stare să asculte ceea ce-i spunea.

– Cîte un milion de dolari fiecăruia?

Reprezenta mult mai mult decît visase ea vreodată şi erau copiii ei, nu ai lui. Rămăsese năucită. Dar era o faptă atît de tipică pentru Simon. Iubirea pentru el o înjunghie din nou ca un pumnal.

– Da, este corect. În plus, a dorit să-i ofere fiului dumneavoastră o poziţie în firma lui, cînd va fi îndeajuns de matur, fireşte. Este o companie mare de condus, împreună cu fabrica şi toate cele şase ţesătorii, mai ales acum, cu contractele de război care au intervenit după plecarea lui...

Continuă să murmure monoton, în timp ce Zoya încerca să conştientizeze totul. Cît de firesc pentru Simon, să le asigure tuturor existenţa şi chiar să plănuiască a-l coopta pe Nicolae în afaceri alături de el. Cît de caracteristic din partea lui... de-ar fi trăit numai, să fie cu ei, în loc de-a le fi lăsat o avere.

– Ce contracte?

Mintea i se trezea încet din nou la viaţă, avînd prea multe la care să se gîndească. Simon construise atît de mult, din absolut nimic. Şi-i era datoare să încerce să înţeleagă.

– Mie nu mi-a menţionat nici un contract de război.

– Erau încă nesigure cînd a plecat. Filaturile vor furniza tot materialul pentru echipamentele noastre militare, pe durata războiului.

Îi aruncă o privire, incapabil să scape din vedere cît de frumoasă era, cît de elegantă, aşa cum stătea în faţa lui cu calmă demnitate, drapată în doliu şi răpusă de durerea de a-şi fi pierdut soţul.

– O, Doamne... asta ce-nseamnă, în termenii vînzărilor?

Un moment, avu impresia că Simon se întorsese. Ştia cît de emoţionat ar fi fost, iar cînd avocatul îi oferi o idee aproximativă a sumelor implicate, îl privi cu ochi mari, neîncrezători.

– Dar nu e cu putinţă... nu?

Pe chip i se ivi sugestia unui zîmbet, arătînd dintr-o dată mult mai tînără, categoric nu în vîrstă de patruzeci şi trei de ani, cum ştia Kelly din documentele pe care le citise. Acum însă i se părea greu de crezut.

– Mă tem că e cu putinţă. Ca să mă exprim de-a dreptul, doamnă Hirsch, dumneavoastră şi fiul dumneavoastră veţi fi foarte bogaţi, după război. Iar dacă Nicolae intră la firmă, domnul Hirsch i-a oferit un procentaj considerabil.

Se gîndise la toate, dar acum asta era o slabă consolare. Ce-aveau să facă cu atîţia bani, fără Simon? Ascultînd însă, ştiu că Axelle avusese dreptate. Îi datora lui Simon să continue ceea ce clădise el. Fusese darul lui final pentru ea, pentru ei toţi. Şi trebuia să continue, în numele lui şi al copiilor ei.

– Oamenii pe care i-a lăsat la conducere sînt capabili să se ocupe de problema asta? Îl privea îngustînd ochii, ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară, iar Kelly îi zîmbi. Era frumoasă cînd surîse. Chiar mai frumoasă decît o găsise la început.

– Da, cred că sînt. Trebuie să răspundă în faţa noastră, fireşte, şi – o privi el drept în ochi – într-a dumneavoastră. Domnul Hirsch v-a numit directoare a tuturor companiilor sale. Avea un mare respect pentru simţul dumneavoastră de afaceri.

Se uită în altă parte, pe cînd ochii Zoyei se umpleau de lacrimi şi se chinuia să vorbească, cu o voce puţin mai puternică decît o şoaptă. Însemnase pentru ea mai mult decît toate companiile lui, dar omul din faţa ei n-ar fi putut înţelege niciodată acest lucru.

– L-am iubit foarte mult.

Se ridică, îndepărtîndu-se, pentru a privi afară, pe Fifht Avenue. Nu putea să cedeze tocmai acum. Trebuia să meargă înainte... pentru copii... şi pentru el. Se răsuci încet spre Paul Kelly.

– Vă mulţumesc că aţi venit aici, spuse ea printre lacrimi, aproape tăindu-i respiraţia cu frumuseţea ei. Puteam să nu vă fi răspuns niciodată la solicitări.

Şi nu voise. Nu dorise să privească în faţă pierderea lui Simon, dar acum ştia că trebuise s-o facă.

Kelly rîse trist.

– Mă temeam de asta. Din acest motiv am şi venit. Sper că mă veţi ierta că am dat buzna. Aveţi un magazin frumos. Soţia mea îşi face cumpărăturile aici de cîte ori poate.

Zoya dădu din cap, gîndindu-se la toate clientele favorite pe care le neglijase, fiind aproape de-a le uita cu totul.

– Vă rog să-i spuneţi să mă caute cînd va mai veni. Putem să-i arătăm tot ce-i place, chiar aici, în cabinetul meu.

– Poate aţi fi mai generoasă cu mine dacă aţi încuia uşile înainte de-a ajunge aici.

Zîmbi, iar Zoya zîmbi la rîndul ei. Apoi îi puse cîteva întrebări despre Nicolae. Îi explică lui Kelly că era la Londra, zburînd cu bombardierele pe care forţele americane le ataşaseră RAF-ului.

– Aveţi o mulţime pe cap, nu-i aşa, doamnă Hirsch?

Zoya încuviinţă tristă, Kelly fiind mişcat de vulnerabilitatea ei. Îşi construise un imperiu propriu, cu ajutorul soţului ei fireşte, şi totuşi părea delicată ca aripile unui fluture, aşa cum stătea privindu-l peste birou.

– Vă rog să mă anunţaţi dacă pot face ceva ca să vă ajut.

Dar ce-ar fi putut el să facă? Nimeni nu i-l putea aduce înapoi pe Simon, şi altceva nu-şi dorea.

– Aş vrea să petrec cîtva timp în birourile soţului meu, spuse Zoya, încruntîndu-se uşor. Dacă voi fi directoarea companiilor, va trebui să mă familiarizez cu toate problemele.

Şi poate că, în muncă, avea să-şi găsească binecuvîntata linişte.

– Ar putea fi o decizie înţeleaptă.

Era profund impresionat de ea în toate sensurile posibile.

– Am vrut să fac chiar eu acest lucru şi voi fi fericit

să vă împărtăşesc toate informaţiile noastre.

Era partener într-una dintre cele mai importante firme de drept de pe Wall Street, iar Zoya bănuia că avea cam cu zece ani mai mult decît ea, dar felul cum îi dansau ochii cînd rîdea îl făcea să pară mai tînăr. De fapt, avea cincizeci şi trei de ani, şi şi-i arăta. Au vorbit un timp, după care, cu regret, Paul Kelly s-a ridicat.

– Ne întîlnim săptămîna viitoare în biroul lui Simon de pe Seventh Avenue, sau aţi dori să aduc aici la dumneavoastră cît de multe pot?

– Ne vedem acolo. Vreau să ştie că sînt supravegheaţi... de amîndoi, zîmbi ea şi-i strînse mîna, după care reluă, din nou încet: Vă mulţumesc, domnule Kelly. Vă mulţumesc că v-aţi deplasat pînă aici.

El zîmbi din nou, cu farmecul său irlandez vizibil în ochi.

– Aştept cu nerăbdare să lucrăm împreună.

Zoya îi mulţumi din nou şi Kelly plecă, în timp ce ea se aşeza la birou, cu privirea în gol. Cifrele pe care i le citase, din contractele cu armata, erau ameţitoare. Pentru fiul unui croitor din Lower East Side, făcuse o treabă nemaipomenită. Clădise un imperiu. Zîmbi iarăşi fotografiilor lui Simon şi părăsi calmă biroul, arătînd din nou în apele ei pentru prima oară de la moartea lui. Vînzătoarele au observat şi ele, în timp ce se grăbeau pe lîngă ea servindu-şi clientele, iar în acea după-amiază Zoya a luat liftul şi s-a oprit pe la toate etajele să privească în jur la ce făceau. Era timpul să vadă din nou. Timpul contesei Zoya de a porni încă o dată înainte... cu amintirea lui aproape de inimă, aşa cum avea să fie întotdeauna... ca a tuturor oamenilor pe care-i iubise. Dar acum nu se mai putea gîndi la ei. Îi rămăseseră atîtea treburi de făcut. Pentru Simon.

Capitolul 46

Spre sfîrşitul anului 1942, Zoya petrecea o zi întreagă pe săptămînă la birourile lui Simon din Seventh Avenue, iar Paul Kelly se afla de obicei acolo cu ea. Începuseră foarte formal, ca domnul Kelly şi doamna Hirsch. Ea purta costume negre, simple, el costume cu dungi sau bleumarin. Dar, după cîteva luni, se strecurase o tuşă de umor. El îi spunea bancuri teribil de amuzante, ea îl făcea să rîdă cu povestiri de la *Contesa Zoya*. Purta haine mai puţin oficiale la lucru, iar el îşi scotea sacoul şi-şi sufleca mînecile. Era profund impresionat de perspicacitatea ei în afaceri. Simon avusese dreptate s-o respecte atît de mult. La început, Paul a crezut că greşise făcînd-o directoare, dar Simon fusese şiret ca o vulpe, iar ea era şi mai deşteaptă. În acelaşi timp, reuşea să rămînă feminină şi nu ridica niciodată vocea, dar le era clar tuturor că n-ar fi tolerat nici o abatere din partea nimănui. Şi verifica registrele contabile cu străşnicie. Întotdeauna.

– Cum ai ajuns aici? o întrebă el într-o zi, cînd luau masa pe biroul lui Simon. Comandaseră sandvişuri, luînd o pauză binemeritată. Atherton, Kelly şi Schwartz îl înlocuiseră în ajun pe unul dintre cei doi administratori

şefi ai lui Simon, şi acum era de făcut multă curăţenie.

– Din greşeală, rîse Zoya, spunîndu-i despre zilele ei la revistă, despre slujba de la Axelle şi că, demult, dansase cu Baletul rus. Succesul remarcabilului ei magazin era cunoscut tuturor. Paul studiase la Yale şi se căsătorise cu o debutantă din Boston pe nume Allison O'Keefe. Făcuseră trei copii în patru ani şi vorbea despre ea cu respect, dar nu i se zărea nici o scînteie în ochi cînd îi rostea numele, nimic din rîsul pe care Zoya îl împărtăşea atît de adeseori cu el.

N-o surprinse deloc cînd, într-o după-amiază tîrzie, după o zi istovitoare, îi mărturisi că detesta să se ducă acasă.

– Allison şi cu mine sîntem ca doi străini, de ani de zile.

Nu-l invidia. Ea şi Simon fuseseră cei mai buni prieteni, pe lîngă pasiunea fizică prin care erau uniţi şi de care încă îşi mai amintea cu dor.

– De ce rămîi căsătorit cu ea?

Întreaga lume părea să se fi aruncat în divorţuri, iar apoi îşi aminti, înainte ca el să-i răspundă, cu o expresie de regret.

– Amîndoi sîntem catolici, Zoya. N-ar fi niciodată de acord. Am încercat, acum vreo zece ani. A avut o depresie nervoasă, sau cel puţin aşa a susţinut ea, şi de-atunci niciodată n-a mai fost aceeaşi. N-o pot părăsi acum. Şi, mă rog...

Ezită, după care se hotărî să fie sincer cu ea. Era o femeie în care putea avea încredere, în ultimul an deveniseră prieteni apropiaţi.

– Ca să fiu sincer cu tine, bea. N-aş putea rămîne cu conştiinţa curată dacă din vina mea i s-ar întîmpla ceva.

– Nu pare o viaţă prea veselă pentru tine.

O debutantă îngheţată din Boston care bea şi nu accepta să divorţeze. Zoya aproape se cutremură la acest gînd, dar vedea multe asemenea femei la magazin, femei care cumpărau fiindcă erau plictisite şi nu purtau niciodată ceea ce luau, deoarece nu le

interesa cu adevărat cum arătau.

– Probabil că te simţi foarte singur.

Îl privi cu ochi blînzi şi-şi reaminti să nu spună prea mult. Trebuia să lucreze împreună în fiecare săptămînă şi învăţase de mult lecţia. Existaseră şi alte femei în viaţa lui, dar nu însemnau niciodată prea mult pentru el. Erau doar persoane cu care să stea de vorbă din cînd în cînd, sau să facă dragoste ocazional, dar niciodată nu mai cunoscuse o femeie ca Zoya şi de ani de zile nu mai simţise aşa ceva pentru o femeie, sau poate chiar nicicînd.

– Munca mea mă ţine pe linia de plutire, îi zîmbi el cu blîndeţe, la fel ca pe tine.

Ştia cît de greu muncea. Doar pentru asta mai trăia acum şi pentru copiii care-i erau atît de dragi.

În 1943, luau cina împreună în fiecare luni seară, cînd plecau de la sediul lui Simon. Devenise o ocazie de a discuta mai pe larg ceea ce lucraseră în timpul zilei şi de obicei mîncau la micile restaurante de lîngă Seventh Avenue.

– Ce mai face Matt? îi surîse el într-o seară din primăvara acelui an.

– Matthew? Bine.

Avea trei ani şi jumătate şi era lumina vieţii ei.

– Mă face să mă simt din nou tînără.

Era o ironie a sorţii că la naşterea lui se crezuse prea bătrînă pentru a mai avea un copil şi totuşi acum el îi aducea cele mai mari bucurii. Saşa lipsea mai tot timpul, aproape ca şi cum nici n-ar fi fost acasă. Tocmai împlinise optsprezece ani. Paul o văzuse o dată şi fusese năucit de frumuseţea ei. Dar bănuia şi ce pacoste era pe capul Zoyei. Nu o dată Zoya îi spusese că abia reuşea s-o ţină în şcoală. Nicolae era încă la Londra şi se ruga zi şi noapte să se întoarcă acasă nevătămat.

– Copiii tăi ce fac, Paul?

Nu vorbea prea mult despre ei. Ambele fete erau măritate, una la Chicago, cealaltă pe Coasta de Vest, iar fiul său lupta pe undeva pe lîngă Guam. Mai avea în

California şi doi nepoţi pe care-i vedea rareori. Soţiei lui nu-i plăcea să se ducă în California, iar Paul se temea s-o lase singură acasă.

– Copiii mei fac bine, cred, surîse el, au zburat atît de demult din cuib, încît nu prea mai primim veşti de la ei. Oricum n-au avut o copilărie uşoară, cu Allison bînd atît de mult. O situaţie ca asta schimbă totul.

Apoi îi zîmbi. Îi plăcea întotdeauna s-o audă spunîndu-i noutăţile.

– Ce mai e nou pe la magazin?

– Nu prea multe. Am deschis un raion nou, pentru bărbaţi de data asta, şi încercăm cîteva linii noi. Va fi plăcut să merg din nou în Europa după război, ca să putem încerca noutăţile.

Dar nu se întrezărea sfîrşitul războiului, care făcea prăpăd peste Atlantic.

– Şi mie mi-ar plăcea să mai merg la un moment dat în Europa. De unul singur, îi zîmbi el cu sinceritate.

Nu-l amuza deloc s-o facă pe bona la nevastă-sa, care-şi croia drum din bar în bar sau se ascundea în camera ei, prefăcîndu-se a fi obosită, nu beată. Zoya se întreba de ce continua acest joc. Părea să fie o povară cumplită pe umerii lui şi i-o şi spuse, cînd Paul o conduse acasă, iar ea îl invită înăuntru să bea ceva. Mai fusese în apartamentul ei doar o singură dată şi-şi amintea numai o impresie de confort şi căldură, la fel cum o simţea şi pe ea cînd se uita la el. Intră în lift cu ea, bucuros, şi se aşeză pe canapeaua din bibliotecă, în timp ce Zoya îi turna un pahar. La sosire, o strigase pe Saşa, dar servitoarea era plecată, iar fata nu venise încă. Numai Matthew era acasă, adormit în camera lui, cu guvernanta.

– Ar trebui să pleci la un moment dat într-o vacanţă undeva, Paul. Du-te singur în California şi vezi-ţi copiii. De ce să-ţi laşi viaţa stricată de ceea ce face soţia ta?

– Ai dreptate, dar singur nu e prea distractiv.

Întotdeauna se simţea bine şi era deschis cu ea, ca şi acum, cînd îşi sorbea băutura, privind-o pe Zoya

acolo unde se aşezase. Purta o rochie albă şi avea părul strîns la spate ca o fetiţă.

– Nu, nu-i prea amuzant să te distrezi de unul singur, zîmbi ea. Dar încep să mă obişnuiesc.

Fusese brutal procesul de a se obişnui cu o viaţă fără Simon.

– Ai grijă să nu te obişnuieşti prea tare, Zoya. E infect.

O spusese cu atîta vehemenţă, încît Zoya fu surprinsă.

– Meriţi mai mult de-atît.

Îşi petrecuse întreaga viaţă singur şi nu voia s-o vadă şi pe ea păţind acelaşi lucru. Era vibrantă, frumoasă şi vie şi merita mai mult decît singurătatea pe care Paul o cunoştea atît de bine.

Zoya însă nu făcu decît să rîdă, clătinînd din cap:

– Am patruzeci şi patru de ani, sînt prea bătrînă ca s-o iau de la început.

Şi ştia că nimeni nu s-ar fi putut compara cu Simon.

– Baliverne, eu am aproape cincizeci şi cinci şi dac-aş avea o şansă s-o iau de la capăt, m-aş repezi imediat.

Era pentru prima oară cînd îi mărturisea asta, întinzîndu-şi în faţă picioarele lungi, cu claia de păr alb pieptănat lins, şi ochii privind-o plini de viaţă. Întotdeauna îi plăcea enorm să fie cu ea. Toată săptămîna, abia aştepta întîlnirile de muncă grea de lunea. Acestea erau cele care îl ţineau activ.

– Sînt fericită aşa cum trăiesc.

Se minţea mai mult pe ea însăşi decît pe el. Nu era fericită, dar acum altceva nu mai avea.

– Ba nu eşti. De ce-ai fi?

– Fiindcă e tot ce am, spuse Zoya calmă, destul de înţeleaptă ca să accepte viaţa aşa cum era, în loc de a se agăţa de un trecut care se dusese pentru totdeauna. Mai făcuse asta şi înainte şi n-avea s-o mai repete. Trebuia să fie mulţumită cu ceea ce avea, copiii şi munca ei şi discuţiile săptămînale cu Paul Kelly.

La auzul acestor cuvinte, Paul o privi lung şi, fără o vorbă, puse paharul jos şi veni să se aşeze lîngă ea, privind-o pătrunzător cu ochii lui albaştri care îi sfredeleau pe-ai ei.

– Vreau doar să ştii ceva. Nu pot face nimic în problema asta, şi deocamdată nu-ţi pot oferi nimic, dar, Zoya... te iubesc. Te iubesc din ziua cînd te-am cunoscut. Eşti cel mai minunat lucru care mi s-a întîmplat vreodată.

Zoya se arătă şocată, în timp ce Paul o privea, după care, fără a mai adăuga nimic, o luă în braţe şi o sărută cu tărie pe gură, simţindu-şi inima înălţîndu-se pînă la cer şi tot trupul chinuit de dorul ei.

– Eşti atît de frumoasă... şi de puternică...

– Nu spune asta, Paul... nu...

Vru să-l împingă la o parte, dar nu se putu îndura s-o facă. Se simţea atît de vinovată că îl dorea, avea impresia că nega însăşi memoria lui Simon şi totuşi nu se putea opri şi-l sărută din nou, agăţîndu-se de el ca şi cum s-ar fi înecat.

– Te iubesc atît de mult, şopti Paul, sărutînd-o iarăşi, strîngînd-o la piept cu braţele lui puternice, simţindu-i inima cum bătea lipită de-a lui, după care o privi, zîmbitor. Hai să mergem undeva... să plecăm... oriunde... nè-ar prinde bine la amîndoi.

– Nu pot.

– Ba da, poţi... *putem.*

O ţinu strîns de mînă, simţind că se trezea din nou la viaţă. Anii păreau să se desprindă de el în timp ce-o privea. Era din nou tînăr şi n-avea de gînd s-o lase să-i scape. Dacă trebuia să trăiască alături de Allison tot restul vieţii, atunci poate cel puţin, pentru un singur moment luminos, o putea avea pe Zoya.

– Paul, e o nebunie.

Se îndepărtă de el şi porni prin cameră, văzînd chipul lui Simon în fotografii, privindu-i trofeele, antichităţile, albumele de artă.

– Nu avem dreptul să facem asta.

El însă nu intenţiona să-i mai dea drumul. Dacă l-ar fi pălmuit, şi-ar fi cerut scuze şi ar fi plecat, dar acum putea să vadă că şi ea îl dorea la fel de tare pe cît o dorea el.

– De ce? Cine face regulile astea? Nu eşti căsătorită? Eu da, dar într-un mod care nu mai înseamnă nimic pentru nimeni. Nu mai sînt căsătorit de ani de zile. Sînt prins în capcana unei căsnicl de formă cu o femeie care nici măcar nu ştie că sînt viu, şi nu mă mai iubeşte de ani de zile, dacă m-a iubit vreodată... nu am dreptul la mai mult de-atît? Sînt îndrăgostit de tine.

Ochii lui luptau pentru ceea ce dorea cu atîta disperare, în timp ce Zoya îl privea.

– De ce? De ce mă iubeşti, Paul?

– Fiindcă eşti exact ceea ce şi pe cine mi-am dorit întotdeauna.

– Nu-ţi pot dărui foarte mult.

Era cinstită cu el, la fel cum fusese întotdeauna cu Clayton şi cu Simon.

– Fie şi o bucăţică din tine îmi va fi de-ajuns, înţeleg asta.

Iar apoi, mai liniştit, o sărută şi, spre propria-i mare uimire, Zoya nu se mai opuse. După aceea au stat de vorbă ore de-a rîndul, sărutîndu-se, ţinîndu-se de mînă, iar Paul a plecat abia după miezul nopţii, făgăduindu-i s-o sune a doua zi. Zoya a rămas în apartamentul tăcut, cu un sentiment de vinovăţie. Greşiseră, trebuia să fie aşa... nu? Ce-ar fi crezut Simon? Dar Simon nu mai credea nimic, nu mai era, iar ea era vie, şi Paul Kelly însemna ceva ceva pentru ea. Îi preţuia prietenia şi-i stîrnise în trup ceva ce aproape uitase că exista. Încă mai stătea acolo, gîndindu-se la el, cînd o auzi pe Saşa sosind şi intră calmă în camera ei. Fata purta o rochie de culoare roşiu-aprins şi avea machiajul mînjit, Zoyei neplăcîndu-i cum arăta. Bănuia că era beată, mai discutase şi altă dată cu ea despre asta. Acum fiica ei o privi cu ochi obosiţi. Întotdeauna o extenua să se certe cu ea.

– Unde-ai fost?

Vocea-i era calmă, încă se mai gîndea la Paul, în timp ce-şi măsura fiica din priviri.

– În oraş.

Îi întoarse spatele pentru ca mama ei să nu-i poată vedea faţa. Zoya avusese dreptate. Era beată, dar tot frumoasă.

– Şi ce-ai făcut?

– Am luat masa cu un prieten.

– Saşa, ai numai optsprezece ani, nu poţi fugi peste tot cum îţi vine. Cu şcoala cum rămîne?

– Termin în două luni, acum ce mai contează?

– Contează mult, pentru mine. Trebuie să te porţi omeneşte. Oamenii vor începe să vorbească dacă eşti prea nebunatică, ştiu cine eşti, cine sînt eu. Nu-ţi trebuie aşa ceva, Saşa. Te rog, înţelege.

Dar nu era nici o speranţă de-aşa ceva şi de mult nu mai existase. De la moartea lui Simon şi plecarea fratelui ei, Saşa o luase razna şi Zoya aproape pierduse orice speranţă de-a o controla, se temea să n-o piardă cu totul. De mai multe ori o ameninţase că se mută, ceea ce-ar fi fost şi mai rău. Aşa, cel puţin, Zoya avea o vagă idee despre ce se întîmpla şi ce făcea.

– Astea-s o grămadă de palavre de modă veche, spuse Saşa, aruncîndu-şi rochia pe jos şi umblînd prin cameră în furou. În zilele noastre, oamenii nu mai cred în aiurelile astea.

– Oamenii cred în aceleaşi lucruri în care au crezut dintotdeauna. Anul ăsta termini liceul. N-ai nevoie să se spună vorbe urîte despre tine, iubito.

Saşa ridică din umeri şi nu-i răspunse, iar Zoya, cu un oftat, o sărută urîndu-i noapte bună; îi simţi damful de alcool din răsuflare, mirosul de fum din păr şi o privi nefericită.

– Nu vreau să bei.

– De ce? Sînt majoră.

– Nu asta e problema.

Saşa ridică iarăşi din umeri şi se întoarse cu spatele,

pînă cînd mama ei ieşi. Nici măcar nu mai avea rost să discute cu ea. Zoyei îi era dor să vină acasă Nicolae, poate el mai ayea vreo influenţă asupra ei. Altcineva, cu siguranţă, nu. Iar acum o îngrijora şi ce-avea să se întîmple cînd Saşa va începe să intre în banii lăsaţi ei de Simon. Atunci chiar urma să-şi iasă din minţi, dacă n-o oprea cineva înainte. Încă se mai gîndea la asta, cînd, la ora unu, sună telefonul. O clipă i se opri inima în loc, temîndu-se de o veste îngrozitoare. Dar era Paul. Ajunsese acasă, însă se hotărîse s-o sune. Allison dormea încuiată în camera ei şi, după ce lăsase în urmă căldura Zoyei, se simţea de două ori mai singur.

– Voiam doar să-ţi spun cît de mult a însemnat asta pentru mine. Mi-ai dăruit ceva cu totul deosebit.

– Nu ştiu în ce fel, Paul.

Vocea-i era scăzută şi blîndă; în mintea ei, îi dăduse foarte puţin. Cîteva sărutări şi un moment de căldură.

– Îmi faci viaţa din nou interesantă. Numai serile noastre de luni fac să merite restul zilelor.

Atunci Zoya îşi dădu seama cît de nerăbdătoare le aşteptase şi ea. Era inteligent, generos şi amuzant.

– Îmi va fi dor de tine săptămîna asta, continuă Paul.

Apoi zîmbi.

– Crezi c-o să lovească trăsnetul dacă ne-am întîlni într-o marţi?

– Crezi c-ar fi cazul să încercăm? replică ea, simţindu-se foarte îndrăzneaţă. Şi rîseră amîndoi ca nişte copii fericiţi.

– Hai să luăm mîine masa împreună şi să aflăm.

Zîmbea cum n-o mai făcuse de ani în şir. Îl făcea să se simtă ca un băieţandru, iar el o făcea pe Zoya să se simtă fericită şi împăcată.

– Crezi c-ar fi bine?

Ar fi vrut să se simtă vinovată, dar, în chip destul de ciudat, nu se simţea astfel. Avea sentimentul straniu că Simon ar fi înţeles.

– Mîine la ora unu?

– Hai la douăsprezece.

Mîna îi tremura în timp ce închidea telefonul. Era o nebunie... şi totuşi, nu voia să înceteze. Îşi amintea de atingerea buzelor lui peste ale ei, în bibliotecă, seara, şi o senzaţia dulce şi inocentă. Era prietenul ei, orice s-ar fi întîmplat acum. Era un om cu care putea vorbi şi sta de vorbă, petrecîndu-şi timpul împreună, discutînd despre afaceri şi despre copiii ei. Paul o asculta şi părea să-l intereseze ceea ce i se întîmpla. Zoya se întrebă dacă făcea o greşeală, dar în noaptea aceea, cînd adormi, îl visă pe Simon, care stătea lîngă Paul Kelly şi zîmbea.

Capitolul 47

Paul a sosit la magazin a doua zi cu cîteva minute înainte de amiază şi a găsit-o în biroul ei, parcurgînd documentele cu o expresie serioasă şi un creion înfipt în păr. Ciocăni încet la uşă şi zîmbi cînd, deschizînd, o văzu aşezată la birou.

– O imagine familiară, surîse, în timp ce Zoya ridica privirea spre el. Prea ocupată, Zoya? Să revin mai tîrziu?

– Nu, e-n regulă. Mai poate aştepta, zîmbi ea, bucurîndu-se de căldura prieteniei lor. Paul aşteptase cu nerăbdare toată ziua s-o revadă şi, cînd Zoya se ridică şi merse să-şi ia poşeta, fu frapat din nou de farmecul ei. Era încă o femeie remarcabil de frumoasă.

– O zi grea? întrebă el, cu surîsul său cald, irlandez.

– Nu atît de grea pe cît s-ar fi putut, îi răspunse zîmbetul ei, cu bucuria că venise s-o viziteze. Îi era mai uşor să-l întîlnească aici decît în biroul lui Simon. Era pe terenul ei, nu pe-al lui, şi-i îngăduia lui Paul să facă parte mai mult din prezent decît din trecut, ceea ce dintr-o dată i se părea mult mai important.

S-au dus să prînzească la *21* şi, la ora trei, încă mai conversau şi rîdeau. La o masă din apropiere stătea Spencer Tracy, împreună cu o femeie cu pălărie mare şi ochelari de soare, iar Zoya se întrebă cine era, dar pe

Paul nu-l interesa persoana. Nu-şi mai putea lua ochii de la Zoya.

– De ce faci asta? întrebă ea în cele din urmă, cercetîndu-i ochii, dar fiind consolată de ceea ce văzu acolo. Nu se citea decît bunătate şi putere şi toate bunele sentimente pe care le avea pentru Zoya.

– Fiindcă te iubesc, răspunse el foarte încet. N-am intenţionat niciodată să mă îndrăgostesc de tine, dar asta e. Greşesc atît de mult?

Nu-i putea spune că da, după tot ceea ce ştia despre goliciunea vieţii sale cu Allison.

– Nu greşeşti. Dar, Paul...

Ezită, apoi continuă:

– ...ce vom avea dacă ne complacem în asta? Cîteva momente furate din timp în timp. Asta vrei?

– Numai atîta să fie, şi tot voi fi recunoscător. Pentru mine, orele petrecute cu tine preţuiesc nespus. Restul e... în fine, ceea ce trebuie să fie.

Şi ştia, instinctiv, că nu voia mai mult de la el. Avea copiii ei, magazinul şi amintirile despre Simon.

– N-am să-ţi cer mai mult de-atît. Nu am dreptul. N-am să te mint. Niciodată. Ştii că n-o pot părăsi pe Allison şi, dacă ceea ce-ţi pot oferi eu nu-i de-ajuns, voi înţelege.

O luă delicat de mînă, pe sub masă.

– Poate sînt foarte egoist.

Zoya clătină din cap, în timp ce la masa alăturată îl vedea pe Spencer Tracy rîzînd. Se întrebă din nou cine era femeia şi de ce părea atît de fericit.

– Oricum nu sînt sigură că-s gata pentru mai mult de-atît. S-ar putea să nu fiu niciodată. L-am iubit foarte mult pe Simon.

– Ştiu.

Apoi, cu voce mică:

– Dar cred că şi eu te iubesc...

Era atît de ciudat, nu se aşteptase niciodată la asta, dar îi plăcea să fie cu el. Se întîlniseră în fiecare luni şi ajunsese să se bazeze pe el şi să-l respecte.

– Nu-ţi voi cere mai mult decît vrei să-mi dai. Înţeleg.

Mai mult nu-i putea cere. Părea să înţeleagă tot ce simţea ea. Şi apoi, mai curajos, îi zîmbi cu tandreţe.

– Vei veni cu mine într-o zi, cînd vei fi gata?

Zoya îl privi timp îndelungat, după care dădu încet din cap.

– Nu ştiu cînd va fi asta. Încă nu sînt gata.

Deşi sărutările lui din seara trecută o aţîţaseră profund, încă nu era pregătită să fie necredincioasă memoriei soţului ei.

– Nu te presez. Pot aştepta. Poate chiar şi o viaţă.

Zîmbiră amîndoi. Era atît de diferit de Simon, cu nerăbdarea lui debordantă şi agitaţia privitoare la ale vieţii, şi de Clayton, cu obiceiurile lui delicate, aristocratice. Paul Kelly era el însuşi, cu propriul lui stil şi situaţie.

– Îţi mulţumesc, Paul.

Îl privi recunoscătoare şi, fără să mai spună o vorbă, Paul se aplecă peste masă şi o sărută.

– Hai să luăm cina împreună ori de cîte ori putem.

Arăta fericit şi plin de speranţă.

– Allison n-o să se supere?

După un moment, Paul se întristă.

– Nici măcar n-o să observe.

De astă dată îl sărută Zoya, o sărutare pentru a vindeca durerea anilor de singurătate. Acum amîndoi erau oameni singuri, şi totuşi timpul petrecut împreună era întotdeauna însufleţit şi fericit. Hotărîrile pe care le luau referitor la afacerile lui Simon erau importante, iar Zoyei îi plăcea să-i vorbească despre magazin. Uneori îl făcea să rîdă ore de-a rîndul, povestindu-i despre clientele ei cele mai scandaloase... sau despre micul Matthew.

După masă, Paul a condus-o înapoi la magazin şi au fost amîndoi şocaţi să-şi dea seama că era aproape ora patru şi, mai mult ca niciodată, el nu voia să se despartă de ea.

– Poţi face cina vineri seară, sau s-o lăsăm pe luni?

Nu insistă, stînd doar şi privind-o fericit, în faţa magazinului. Zoya ştia că Saşa pleca de-acasă pe timpul weekend-ului şi deodată vru să-l revadă înainte de-a

se întîlni din nou în biroul lui Simon.

– Cina ar fi fermecătoare, zise ea, iar Paul surîse:

– Probabil c-am făcut o faptă bună la viaţa mea de sînt aşa de norocos acum.

– Nu fi prost, rîse ea, apoi îl sărută pe obraz, în timp ce el îi promitea s-o sune. Ştia că avea s-o facă şi urma să-i dea şi ea lui telefon, fie şi numai sub pretextul afacerilor.

Dar trandafirii care au sosit pentru ea în după-amiaza aceea erau departe de-a părea legaţi de afaceri. Erau două duzini de trandafiri albi, căci îi spusese odată că-i plăceau. Şi aflase demult că Paul rareori uita cîte ceva. Pe cartonaş scria: *„Nu momente furate, draga mea Zoya, doar împrumutate. Îţi mulţumesc pentru împrumut, pentru fiecare infimă clipă. Cu dragoste, P."* Citi dedicaţia şi surîse, în timp ce-o punea în poşetă, după care ieşi iarăşi din birou pentru a se ocupa de clienţi. Însă nu încăpea nici o îndoială că Paul adăugase ceva în viaţa ei. Adăugase ceva extrem de preţios, ceva ce aproape uitase... atingerea unei mîini, expresia unui om care ţinea la ea şi voia să-i stea alături. Deocamdată, nu aveau de unde şti încotro îi va purta viaţa. Poate că nicăieri. Dar, între timp, ştia că avea nevoie de el, întocmai cum şi Paul avea nevoie de ea. Şi, revenind la lucru, începu să umble cu un pas mai uşor. Nici măcar nu se simţea vinovată.

– Cu cine te-ai văzut la masă azi? o întrebă curioasă asistenta ei, în timp ce se pregăteau să închidă magazinul. Rareori se întîmpla ca Zoya să plece din magazin la prînz. Ea însă se mulţumi să rîdă, în timp ce ochii-i jucau cum n-o mai făcuseră de luni de zile.

– Cu Spencer Tracy, răspunse ea sigură pe sine.

– A, sigur, zîmbi fata, drept răspuns.

Dar nu minţise. Era adevărat. Îl văzuse pe Spencer Tracy... şi pe Paul Kelly.

Capitolul 48

Paul şi Zoya au continuat să se întîlnească în fiecare luni după-amiază, la sediul lui Simon. Munceau din greu, luau cina tîrziu şi, ori de cîte ori puteau amîndoi, plecau, plecau în cîte un weekend liniştit, se plimbau pe plajă şi vorbeau despre vieţile lor şi făceau dragoste, dar prietenia lor era întotdeauna mai importantă pentru ei decît dragostea. Iar apoi se întorceau la New York, la vieţile lor reale şi la oamenii cărora le aparţineau. Zoya nu-l lăsa să se amestece în restul vieţii ei. Amîndoi aveau de făcut prea multe alte lucruri. Şi nu se amăgea niciodată că s-ar mărita cu el. Nu avea nici o speranţă. Era prietenul ei, un prieten cu totul deosebit, şi în timp ce participau an după an la şedinţele de consiliu, se mîndreau cu faptul că nimeni nu aflase vreodată cît de mult însemnau unul pentru celălalt în viaţa particulară – nici chiar copiii lor. Matthew îl plăcea pe Paul foarte mult, iar Saşa îl tolera. Acum era prea ocupată cu propria ei viaţă ca să-i mai pese prea mult ce făcea maică-sa şi nu păru să fie nici un moment conştientă de legătura lor. Şi, desigur, Nicolae era încă plecat, luptînd cu R.A.F.-ul în Europa.

Preşedintele Roosevelt a murit la data de 12 aprilie

1945. Peste trei săptămîni, războiul din Europa a luat sfîrşit, iar Zoya s-a bucurat nespus, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Fiul ei era încă în viaţă. A venit acasă în ziua în care a împlinit douăzeci şi patru de ani şi, două zile mai tîrziu, s-a terminat şi războiul din Pacific. Au avut loc sărbătoriri nesfîrşite şi parade pe Fifth Avenue. Zoya a închis magazinul şi s-a dus acasă să-l vadă pe Nicolae, care stătea la fereastra living-room-ului, privind oamenii ce dansau pe străzi, cu lacrimile curgîndu-i pe faţă.

– De-ar fi trăit şi tata, numai, să vadă ziua asta, îi şopti el, privind entuziasmul de pe străzi, iar Zoya îşi ridică ochii cu tandreţe spre chipeşul ei fiu. Semăna mai mult decît oricînd cu Nicolai, mai ales acum, în uniformă. Devenise bărbat în anii trăiţi departe şi nu fu surprinsă cînd îi spuse că nu se mai întorcea la *Princeton*. Voia să înceapă să-nveţe ceea ce era necesar pentru imperiul pe care-l lăsase Simon în urma lui. Saşa ştia şi ea că avea să moştenească o mare sumă de bani în anul următor, deşi încă nu ştia cît de mulţi. Dar Nicolae a rămas cu gura căscată cînd a văzut cum se purta sora lui, în timpul scurtei sale şederi la Zoya. Lipsea în fiecare noapte pînă spre dimineaţă, de cele mai multe ori venea acasă beată şi răspundea grosolan oricui încerca să-i vorbească despre ceea ce făcea, mai ales lui Nicolae, dar şi Zoyei. Tînărul s-a înfuriat, într-o noapte tîrziu cînd a discutat despre asta cu mama lui. Saşa venise acasă devreme şi deja zăcea în camera ei. O adusese acasă un băiat în uniformă, atît de beat, încît abia mai putea umbla cînd Nicolae aproape îl aruncase afară.

– Nu poţi face ceva cu ea, mamă? A scăpat complet de sub control.

– E prea mare ca s-o bat la fund, Nicolae, şi nu pot s-o încui în camera ei.

– Mie mi-ar plăcea să-ncerc.

Părea amărît, dar a doua zi dimineaţă, cînd vorbi cu sora lui, nu ajunse la nici un rezultat. Seara plecă din

nou şi nu se întoarse decît mult după ora patru dimineaţă.

Era chiar mai frumoasă decît fusese înainte, prea tînără pentru ca excesele să-i degradeze înfăţişarea, dar Zoya ştia că, dacă nu se oprea, cu timpul avea să se vadă. Iar Zoya n-a fost deloc mulţumită cînd, în decembrie, Saşa a fugit de-acasă. Se măritase cu un băiat pe care-l cunoştea de nici trei săptămîni, iar faptul că era fiul unui jucător de polo din Palm Beach constituia o prea slabă consolare pentru ea. Tînărul avea un stil de viaţă la fel de dezorganizat ca al ei, beau, dansau şi se zbăteau în fiecare noapte şi a fost chiar mai jenant cînd Saşa şi-a anunţat veselă mama, în martie cînd a venit la New York, că aştepta un copil pentru luna septembrie.

– De ziua lui Matthew, cred.

Era, categoric, vagă, umblînd fără ţintă prin cameră. Fratele ei avea şase ani şi jumătate, precum şi ochii mari căprui, şi felul de-a fi blînd al lui Simon. Îl adora pe Nicolae, dar învăţase de mult să nu stea în calea surorii lui. Bea prea mult şi era fie indiferentă, fie făţiş ostilă. Avea douăzeci şi unu de ani, iar moştenirea pe care i-o lăsase Simon n-a făcut decît s-o azvîrle şi mai repede spre propria-i distrugere.

În iunie, a venit iar acasă şi a anunţat că Freddy o înşela, după care s-a răzbunat pe dată. Şi-a cumpărat o maşină nouă, două brăţări cu diamante, s-a culcat cu un prieten de-al lui, în pofida stării ei delicate, şi s-a întors la Palm Beach să-şi regăsească soţul. Zoya ştia că nu mai putea face nimic. Nici chiar Nicolae nu mai voia să vorbească despre asta. Era aşa cum era, lucru neplăcut pentru toată lumea. Zoya discuta adeseori situaţia cu Paul, iar înţelepciunea lui blîndă o mai consola oarecum.

Nicolae îl lua pe Matthew la pescuit în weekend-uri şi în parc să se joace cu mingea, de cîte ori putea. Era ocupat cu munca pînă peste cap, dar îşi făcea întotdeauna timp pentru băiat, ceea ce îi lăsa şi Zoyei cîteva

momente libere cu Paul Kelly. Continuau să-şi consume legătura în linişte, fără ca Nicolae să fi aflat vreodată, din cauza discreţiei Zoyei şi a lui Paul.

La sfîrşitul lui august s-a născut copilul Saşei, o fetiţă micuţă cu păr roşu-aprins. Zoya s-a dus în Florida s-o vadă şi a privit-o cu uimire. Era atît de mică şi de dulce, iar mama ei nu părea să manifeste nici un interes pentru ea. Aproape imediat ce s-a născut fetiţa, Saşa a şi început să se fîţîie şi să se zbenguiască te miri pe unde în maşinile ei scumpe, cu sau fără Freddy cel la fel de autoindulgent. Zoya nu ştia niciodată unde erau, fetiţa fiind lăsată tot timpul cu o bonă, spre marea dezaprobare a Zoyei. A încercat să-i vorbească Saşei despre modul ei de viaţă în timpul rarelor lor conversaţii la telefon, dar, în mod previzibil, fiica ei nici n-a vrut s-audă. Iar Nicolae nu mai voia nici el să audă de ea. Părea aproape să se fi şters din viaţa lor. Zoya era tristă, în special că n-o vedea mai mult pe fetiţa Saşei, Marina.

Cînd a sunat telefonul, în Ajunul Crăciunului, Zoya s-a pomenit sperînd că era Saşa. Nicolae lua cina cu ea, iar Matthew tocmai se dusese la culcare, după ce împodobiseră pomul. Avea şapte ani şi încă mai credea în Moş Crăciun, deşi Zoya bănuia că acesta era ultimul an. Băiatul continua să fie bucuria vieţii ei şi zîmbea fericită cînd ridică receptorul.

– Alo?

Era poliţia statului Florida. I se opri inima în piept, temîndu-se instantaneu de ce o sunaseră. I-au spus că Saşa şi Freddy avuseseră un accident în drum spre casă, venind de la cine ştie ce petrecere şi, ţinîndu-şi respiraţia, auzi că temerile cele mai negre i se adeveriseră. Puse receptorul jos, privindu-l cu ochi mari pe Nicolae, incapabilă să-i spună. Peste un moment, le dădu telefon bona fetiţei, isterizată că fusese lăsată singură cu copilul. Nicolae vorbi cu ea şi-i promise că vine dimineaţă să ia fetiţa. Bona îi explică totul, în timp ce el îşi privea mama cu groază mută. În noaptea aceea, Zoya se învinui singură, plîngînd, insistînd că făcuse

numai greşeli şi că acum era prea tîrziu. Fusese nedemnă de fiica ei, care iată că murise.

– ...era atît de dulce cînd era mică... plînse Zoya. Dar Nicolaseavea alte amintiri despre Saşa. Ţinea minte numai cît de răsfăţată fusese, cît de egoistă şi cît de rea cu mama lor. Zoyei însă i se părea nedrept. Avea doar douăzeci şi unu de ani, iar acum se prăpădise, ca străfulgerarea luminoasă şi fugară a unei stele căzătoare într-o noapte întunecoasă de vară. Într-o clipă vie, în următoarea, deodată, dispărută pe veşnicie.

Nicolae a zburat în Florida a doua zi şi a adus acasă trupul neînsufleţit al surorii sale şi pe surioara cea mică, Marina. Pentru Zoya a fost un Crăciun sumbru, în timp ce desfăcea cadourile împreună cu Matthew, înfruntîndu-şi lacrimile, cu mîini tremurătoare, şi întrebîndu-se dacă s-ar fi putut face ceva pentru fiica ei şi n-o făcuseră. Poate dacă n-ar fi lucrat niciodată, dacă viaţa ar fi fost mai uşoară, dacă nu murea Clayton... sau Simon... sau poate... chinurile îi erau duşmani, în vreme ce încerca să se concentreze asupra lui Matthew, care nu părea să înţeleagă ce se întîmplase cu sora lui, era mult prea calm, lucru ce-o înspăimînta pe Zoya. Dar îşi dădu seama că înţelegea prea bine, cînd îşi ridică spre ea doi ochi căprui şi mari şi o întrebă calm:

– Iar era beată, mami?

Zoya fu şocată la auzul cuvintelor lui Matthew. Dar copilul avea dreptate. Fusese. Iar Zoya n-o negă, pe cînd o ţinea în braţe pe fetiţa Saşei. Tîrziu în noapte, Zoya se aşeză privind-o, cînd Marina deschise ochii şi căscă somnoroasă. Avea patru luni şi acum numai pe Zoya o mai avea şi pe Matthew şi pe Nicolae, unchii ei.

– Sînt prea bătrînă pentru aşa ceva, oftă Zoya în seara aceea, cînd Paul dădu telefon, ca întotdeauna.

– Ba nu eşti. Îi e mai bine cu tine decît i-ar fi fost cu ei. E o fetiţă norocoasă.

Şi el era un bărbat norocos, să-şi împartă viaţa cu ea. Binecuvîntările din viaţa Zoyei îi atingeau pe toţi cei din jur... cu excepţia Saşei, lucru pentru care se acuză

din nou în acea noapte, ştiind cît de total eşuase faţă de fiica ei. Dar ar fi putut face altfel? Ştia, cu o durere pîrjolitoare, că niciodată n-avea să afle răspunsul. Tot ce mai putea face acum ca să se răscumpere era s-o iubească pe Marina ca şi cum ar fi fost a ei. Puse leagănul fetiţei lîngă propriul său pat şi stătu ore-n şir privind-o cum dormea acolo, cu ochii închişi, cu pielea caldă, cu părul ei roşcat şi mătăsos, ca al Zoyei, şi-şi făgădui s-o ţină în siguranţă, şi de astă dată să facă tot ce putea. Iar apoi, cu un suspin oprindu-i-se în gît, îşi aminti de noaptea cînd Saşa şi Nicolae aproape muriseră în incendiu... mica Saşa zăcuse pe caldarîm, cu pompierii luptîndu-se s-o reanime după efectele fumului dens, şi apoi ea se mişcase, iar Zoya o luase în braţe suspinînd, la fel cum suspina acum, amintindu-şi... cum se putuseră întîmpla atît de prost toate? Pînă la urmă, în pofida tuturor, la numai douăzeci şi unu de ani, o pierduse.

Înmormîntarea a avut loc după două zile, cu participarea cîtorva prieteni din şcoală şi a oamenilor pe care-i cunoscuse în copilăria ei la New York. Pe chipurile lor se citea un şoc mut, în timp ce Zoya ieşea din biserică la braţul lui Nicolae, ţinîndu-l pe Matthew de mînă, pentru a-l vedea pe Paul stînd solemn în ultimul rînd, cu părul alb distingîndu-i-se deasupra mulţimii şi ochii oferindu-i tot ceea ce simţea pentru ea. Îl privi doar un moment, după care îşi continuă drumul, cu fiii ei de-o parte şi de alta, şi cu mica Marina, cu întreaga-i viaţă pe cale să înceapă, aşteptîndu-i acasă, în pătuţul de lîngă cel al Zoyei.

Capitolul 49

1947 a fost anul *New Look*-ului lansat de *Dior,* iar Zoya i-a luat pe Matthew şi Marina la Paris cu ea, cînd a plecat să comande linii noi. Acum Matthew avea aproape opt ani, iar Marina era încă foarte mică. Pe băiat însă l-a dus în Turnul Eiffel, s-a plimbat cu el pe malurile Senei şi în Tuileries, unde fusese cu Evghenia atît de demult.

– Mai spune-mi despre bunica ta.

Zîmbindu-i, îi povesti din nou totul, despre troicile din Rusia, cînd era mică, despre jocurile pe care le jucaseră, despre oamenii pe care-i cunoscuseră. Era un mod de a-i împărtăşi istoria ei şi, în fond, şi pe-a lui. După aceea s-au dus în Sudul Franţei, iar în anul următor, din nou cu amîndoi copiii, au mers la Roma. O ducea pe Marina pretutindeni cu ea, ca şi cum în vreun fel ar fi putut să-i acorde ei ceea ce pierduse mama sa. Marina era acum ca propriul ei copil şi semăna atît de mult cu Zoya, cînd se clătina fericită pe puntea vaporului ce le ducea acasă, încît oamenii bănuiau, în mod firesc, că era fetiţa Zoyei. La patruzeci şi nouă de ani, încă mai avea un aer tineresc, şi nu-i părea nimănui

curios că umbla însoţită de copii mici.

– Mă menţine tînără, cred, îi spunea ea lui Paul de multe ori. Iar el era de aceeaşi părere. Arăta chiar mai fermecătoare decît înainte. Între timp, Nicolae ajunsese să conducă firma, iar prin primăvara lui 1951 ţinea bine în mînă fabricile de textile. Avea aproape treizeci de ani şi, cînd Zoya s-a întors din Europa cu cei mici, a venit la ei să afle totul despre călătorie. Matthew avea unsprezece ani, iar Marina patru şi jumătate, cu părul ei roşu-strălucitor şi ochii mari, verzi. Hohotea de rîs cînd Nicolae o gîdila, iar pe Matthew îl culcă chiar el, după care se întoarse în living să-i spună Zoyei despre planurile sale.

– Ei, mamă...

Ezita, zîmbindu-i, iar ea simţi că se întîmpla ceva important.

– Da, Nicolae? E cazul să afişez o faţă serioasă, sau încerci doar să mă sperii?

O aştepta de-un timp. Întîlnise o fermecătoare fată din Sud. Se cunoscuseră cînd fusese în Carolina de Sud să controleze ţesătoriile. Era foarte frumoasă şi cam răsfăţată. Dar Zoya nu comentă niciodată asupra acestui lucru. Era om în toată firea, liber să ia singur hotărîrile în viaţă. Şi, cînd i-o spuse lui Paul, el îi respectă judecata. Nicolae era un tînăr de mare bun-simţ, cu inimă bună şi o minte pe care o cizelase conducerea afacerilor lui Simon.

– Te-ar surprinde dacă-ţi spun că în toamnă mă căsătoresc?

Ochii lui se jucau cu ai ei, iar Zoya rîse:

– Să mă surprindă, iubitule?

– Elizabeth şi cu mine ne căsătorim, anunţă el mîndru.

– Sînt fericită pentru voi, dragul meu.

Îl privi, surîzătoare. Era un om de ispravă şi amîndoi taţii lui s-ar fi mîndrit cu el.

– Sper să te facă fericit, iubitul meu.

– Mă şi face.

Zoya n-ar fi putut cere mai mult, şi se oferi să-i ajute la găsirea unei rochii de mireasă cu proxima ocazie, amintindu-şi de interogatoriul Sofiei înainte ca ea şi Simon să se fi căsătorit, cu ani în urmă. Părinţii lui Simon nu mai erau de mult, iar unchii muriseră şi ei între timp. Nu fusese niciodată apropiată de ei, dar se îngrijise ca Matthew să-i viziteze cît mai des înainte de-a fi murit, lucru pentru care-i fuseseră recunoscători.

Îşi reaminti să nu fie dificilă cînd intră Elizabeth în magazin şi începu să repeadă pe toată lumea. Rochia de mireasă era sub orice critică. Se mai aştepta şi ca Zoya să-i furnizeze tot trusoul şi să le cumpere un apartament. Zoya simţi un mic fior pe şira spinării, cînd participă la cununie, privindu-l pe Matthew cum ţinea atent verigheta în echilibru pe perna din mîini şi pe Marina legănînd un coşuleţ cu petale de trandafiri şi făcîndu-i cu mîna bunicii sale aflate în rîndul întîi, în timp ce Zoya le zîmbea mîndră.

Dar Nicolae se achită vitejeşte, satisfăcîndu-i orice dorinţă, răspunzînd la toate cerinţele, tolerîndu-i fiecare capriciu, pînă nu mai putu suporta nici el. După aproape patru ani de cînd Zoya o privise pe Marina aruncînd spre ei cu petale de trandafiri, Nicolae o trimise pe Elizabeth acasă la părinţi. Acum Marina avea nouă ani şi Zoya o ducea în fiecare zi la cursul de balet. Era singura ei pasiune în viaţă, de la vîrsta de cinci ani. Iar de astă dată, Zoya era hotărîtă să facă tot ce-i stătea în putere pentru fetiţă, încă mai simţind că, într-un fel, o trădase pe Saşa. Pleca de la magazin în fiecare zi la ora trei, o lua pe Marina de la Miss Nichtingale şi o ducea la orele de balet unde făcea aceleaşi *tours jetés*-uri, aceleaşi *pliés*-uri, aceleaşi exerciţii pe care Zoya însăşi le lucrase cu-o viaţă în urmă, la St. Petersburg, cu Madame Nastova.

Era ciudat cum se repetau toate din nou. Îi vorbi despre Şcoala Marinski, despre minunile şi bucurile ei şi cît de pretenţioasă fusese Madame Nastova. Iar cînd ea şi Nicolae s-au dus la recitalul fetiţei, Zoya a

plîns în tăcere. Nicolae a privit-o şi i-a atins mîna, în timp ce Zoya surîdea printre lacrimi, admirînd-o pe Marina.

– E atît de dulce şi de nevinovată.

Pentru ea, viaţa abia începea. Şi muncea atît de îndîrjită la tot ceea ce făcea, era un copil aşa de bun şi de cinstit. Matthew îi era ca un frate, deşi îi despărţea o diferenţă de şapte ani, în mod asemănător cu Nicolai, în copilăria Zoyei. Curios cum totul se întîmpla iar şi iar, generaţie după generaţie, propria ei pasiune pentru balet renăscînd în sufletul Marinei.

În seara aceea, Paul i-a dat balerinei îmbobocite un buchet de flori, iar după ce Marina s-a dus la culcare, ciripind surescitată despre cum mersese recitalul, a pus întrebarea pe care Zoya se îngrozea s-o audă de ani de zile. Soţia lui murise în sfîrşit, de ciroză, cu cîteva luni în urmă, iar Paul o privi pe Zoya calm, în tăcerea bibliotecii, după ce plecase şi Nicolae înapoi la apartamentul lui.

– Zoya... după doisprezece ani, acum pot să te întreb. Vrei să te măriţi cu mine?

Întinse mîna spre a ei, iar ea îl privi în ochi cu surîsul născut dintr-o iubire îndelung împărtăşită, dar niciodată fructificată pe deplin. Erau împreună de doisprezece ani, îl iubea profund şi-i preţuia prietenia, dar timpul acela trecuse pentru ea. Nu mai dorise niciodată să se mărite, după Simon. Era fericită să-l privească pe Matthew crescînd, pe Marina dansînd. Încă se mai agita prin magazin, cu aproape aceeaşi energie dinainte. La cincizeci şi şase de ani, abia dacă încetinise. Dar nu căsnicia era ceea ce dorea acum, şi-i atinse uşor degetele cu buzele, clătinînd din cap.

– Paul, iubitule, nu pot.

O ascultă, cu o expresie rănită, iar ea încercă să afle cuvintele pentru a-i explica.

– Am trecut de mult de-aşa ceva. Sînt prea bătrînă ca să mă mai mărit cu cineva.

– Nu spune asta, Zoya, uită-te la tine! Nu te-ai

schimbat de prima dată cînd te-am văzut.

Încă mai era absolut fermecătoare.

– Ba m-am schimbat, zîmbi ea amabilă, pe dinăuntru. Vreau să îmbătrînesc în liniște, să-l văd pe Matthew la casa lui și pe Marina devenind exact ceea ce vrea ea să fie. Îi doresc luxul de-a face exact ce dorește, să fie cine trebuie să fie... și asta vreau și pentru mine.

Se temuse de un asemenea răspuns, încă dinainte de-a o fi întrebat. Dorea să se însoare cu ea de ani de zile, dar nu putuse. Iar acum, cînd era liber, pentru ea trecuse momentul. Se întrebă dacă lucrurile ar fi stat altfel în cazul că Allison ar fi murit mai devreme. Week-end-urile sale cu Zoya erau acum mai puțin frecvente, încă se mai duceau din cînd în cînd la casa lui din Connecticut, dar în anii din urmă sfîrșiturile de săptămînă deveniseră mai neimportante pentru ea. Prietenia lor era aceea la care ținea și ar fi dorit mai mult asta decît o căsnicie. Dorea pasiune. Iar acum, copiii erau singura ei pasiune. Copiii și, încă, magazinul. Acesta întotdeauna, în memoria lui Simon.

– Nu mai pot fi soția nimănui. Acum o știu. Tot ceea ce-am avut de dat i-am dat lui Clayton, apoi lui Simon, demult. N-am mai rămas decît eu. Copiii, munca mea, și tu, cînd avem amîndoi timp. Dar nu ți-aș putea dărui destul din mine pentru a justifica o căsnicie. N-ar fi drept față de tine. Vreau acum puțin timp și pentru mine, Paul, oricît de groaznic o fi sunînd. Dar poate mi-a venit și mie rîndul să fiu egoistă. Vreau să călătoresc, atunci cînd copiii vor fi destul de mari, să fiu din nou liberă. Poate ne vom reîntoarce în Rusia, într-o zi... să vizităm iarăși St. Petersburg-ul... sau Livadia...

Știa că ar fi fost dureros pentru ea, dar era un vis care-i venise în ultimii ani și cu fiecare an devenea tot mai posibil. Nu avea nevoie decît de timp și de curajul de-a se întoarce. Știa însă că nu putea face toate astea împreună cu el. Paul avea viața lui, casa, munca, grădinăritul lui, prietenii lui. Viața lui încetinise considerabil

în anii din urmă.

– Cred că m-am maturizat, în sfîrşit.

La şaizeci şi şase de ani, părea dintr-o dată mult mai bătrîn, dar Zoya nu spuse acest lucru.

– Am fost atît de ocupată să supravieţuiesc, timp de atîţia ani. În fine am descoperit că există mult mai mult de-atît. Poate, dacă aş fi ştiut-o mai devreme... poate că lucrurile ar fi stat altfel pentru Saşa.

Încă se mai învinuia de moartea fetei şi-i era greu să privească în urmă şi să vadă ce-ar fi putut face altfel, şi de fapt nici nu mai conta cu adevărat. Pentru Saşa, era mult prea tîzriu, dar nu şi pentru Matthew, pentru Marina, sau chiar pentru Zoya însăşi. Încă mai avea de trăit şi alesese s-o facă de una singură, indiferent cît de mult îl iubea pe Paul Kelly.

– Asta înseamnă că s-a terminat totul între noi? O privi cu ochi trişti, suferinzi, în timp de Zoya se aplecă încet şi-l sărută pe buze, făcîndu-l să simtă acelaşi foc care-l pîrjolise întotdeauna, din ziua cînd o cunoscuse.

– Numai dacă aşa vrei tu. Dacă mă poţi accepta astfel, voi rămîne lîngă tine să te iubesc mult, mult timp.

Întocmai cum îi fusese alături în anii căsniciei lui.

Paul rîse liniştit.

– Ăsta-i norocul meu, lumea a atins în sfîrşit majoratul, oamenii fac lucruri care-ar fi şocat universul acum douăzeci de ani, culcîndu-se unii cu alţii pe faţă, trăind în păcat, şi mie ce mi se-ntîmplă? Îţi ofer respectabilitatea cu o duzină de ani prea tîrziu!

Rîseră amîndoi, aşezîndu-se comod în bibliotecă.

– Zoya, eşti prea tînără pentru mine.

– Îţi mulţumesc, Paul.

Se sărutară din nou şi, peste puţin timp, el se duse acasă. Zoya îi promisese să petreacă împreună sfîrşitul de săptămînă în Connecticut, calmîndu-l oarecum la plecare. Apoi se duse pe vîrfuri în camera Marinei, s-o privească dormind, şi zîmbi iar. Într-o bună zi, lumea

avea să fie a ei. Ochii Zoyei se umplură de lacrimi, aplecîndu-se s-o sărute gingaş pe obraz şi, visînd liniştită, Marina se foi sub mîna iubitoare a bunicii ei.

– Dansează, micuţa mea... micuţă balerină... dansează...

Capitolul 50

Anii administraţiei Kennedy au fost interesanţi pentru Zoya, la magazin. Soţia tînărului senator stabilea curente captivante pe care le urma toată lumea. Iar Zoya o admira mult. A fost chiar invitată la dineuri la Casa Albă, spre marea încîntare a fiului ei. Zoya continua să fie la fel de frumoasă şi elegantă ca pe vremea cînd el fusese copil. La şaizeci şi unu de ani, era recunoscută de toţi, intrînd cu paşi mari, mîndră, în magazinul său, îndreptînd o pălărie, încruntîndu-se la vederea unui lucru care nu-i plăcea, schimbînd florile cu o mînă exersată. Axelle murise, magazinul ei rămînînd doar o amintire, dar Zoya îi învăţase bine lecţiile.

Marina era la *Juilliard,* dansînd profesionist ocazional, şi ori de cîte ori o vedea dansînd, Zoya îşi simţea din nou inima tresărind în piept, ca atunci cînd dansase pentru Diaghilev, cu peste patruzeci de ani în urmă. Matthew a absolvit la *Harvard* în iunie '61, iar Zoya şi Nicolae, stînd în rîndul întîi, l-au aplaudat. Era un tînăr serios, cu care mama lui se mîndrea nespus. Urma o şcoală de afaceri, după care avea să lucreze cu ea în magazin. Nicolae ar fi vrut să-l ia pe lîngă el, dar pe Matthew îl interesa mai mult comerţul cu amănuntul,

după cum mărturisi el. Zoya promisese să ţină magazinul deschis pînă era gata, şi amîndoi băieţii au rîs.

– Nu ţi-ai închide uşile nici dacă ar arde casa pînă-n temelii, o tachină Matthew, făcînd-o să rîdă. Îşi cunoştea bine băieţii şi-i iubea enorm. În timpul unui zbor spre New York, conversa distrată cu Nicolae, şi în sfîrşit se întoarse spre el. Era uşor de văzut că-l frămînta ceva şi se hotărî să-l întrebe.

– Bine, ce este, Nicolae? Nu mai pot suporta suspense-ul.

Ochii-i erau jucăuşi, iar tînărul rîse nervos.

– Mă cunoşti prea bine, îşi îndreptă el cravata şi-şi drese glasul.

– Ar fi şi cazul, după atîţia ani.

Avea treizeci şi nouă.

– Ce-mi ascunzi?

Şi deodată îşi aminti cum fratele ei o luase la o plimbare, cu o mie de ani în urmă, iar ea îl tachinase în legătură cu dansatoarea lui. Ştiu, fără ca el să-i spună, că pricina jenei fiului ei era o femeie.

– Iar mă-nsor.

– Să aplaud sau să plîng? rîse Zoya. Asta va fi mai bună ca ultima?

El o privi tăcut, chipeş, cu ochii lui pătrunzători.

– E avocată. De fapt, va lucra pentru Paul Kelly. Locuieşte la Washington, a lucrat pentru Administraţia Kennedy. E amuzantă şi inteligentă şi o bucătăreasă groaznică – rîse el -şi-s nebun după ea. De fapt – redeveni stînjenit – speram să iei cina cu noi diseară, dacă nu eşti prea obosită.

De mai mult de-un an, făceau naveta între New York şi Washington.

Zoya îl privi cu seriozitate, sperînd că de data asta făcuse o alegere mai înţeleaptă.

– Aveam de gînd să lucrez la magazin pînă tîrziu, dar... aş putea fi convinsă să mă răzgîndesc.

Rîseră amîndoi, în timp ce Nicolae o lăsa acasă, în drum spre apartamentul lui. Julie îl aştepta deja acolo,

şi-i spuse că o invitase pe mama lui să cineze cu ei, făcînd-o să-l privească îngrozită.

– O, nu! Dacă n-o să mă poată suferi? Uită-te la rochia asta! N-am adus nimic decent cu mine de la Washington.

– Arăţi superb. Puţin o să-i pese de asta.

– Pe dracu' n-o să-i pese!

Julie văzuse fotografii de-ale Zoyei, care întotdeauna arăta impecabil şi era îmbrăcată în cele mai bune haine ale ultimei mode.

Seara, Zoya o cercetă cu atenţie, cînd au mers să cineze la *La Côte Basque.* Era aproape de magazin, fiind restaurantul ei favorit. Julie era întru totul aşa cum spusese Nicolae: amuzantă, sclipitoare, entuziasmată de viaţă, concentrată pe munca ei, dar nu pînă la a exclude orice altceva. Avea cu zece ani mai puţin decît Nicolae, iar Zoya avu convingerea că urma să-i fie o soţie bună. Ba chiar, în seara aceea cînd se despărţi de ei, luă o decizie importantă. Avea să le dea *Oul Imperial,* ca dar de nuntă. Era timpul să-l treacă în mîinile copiilor ei.

S-a întors liniştită la magazin, singură, şi a intrat cu cheia ei în sălile tăcute. Paznicul de noapte nu s-a mirat cînd a văzut lumină pe sub uşa biroului. Venea adeseori noaptea tîrziu, numai ca să controleze, sau să-şi ia de lucru acasă. Şi, întorcîndu-se acasă, s-a gîndit ce frumos va fi ca într-o bună zi Matthew să lucreze cu ea. Rămăsese iubirea vieţii ei, copilul pe care crezuse că era prea bătrînă ca să-l nască. Simon avusese dreptate. O menţinuse tînără, chiar şi acum, în timp ce mergea, sprintenă la cei şaizeci şi doi de ani ai ei, spre casă, la Marina, care-şi aştepta nerăbdătoare bunica iubită.

A ajuns la miezul nopţii şi şi-a auzit nepoata strigînd-o din dormitor:

– Bunico, tu eşti?

– Sper cu siguranţă.

Intră în camera ei, îşi scoase pălăria pe care o purtase la cina cu Nicolae şi cu Julie şi-i zîmbi copilei

care semăna atît de mult cu ea. Părul ei roşu era lung ca al Zoyei chiar şi-acum, deşi al ei albise, iar al Marinei se revărsa ca o cascadă peste cămaşa de noapte.

– Ia ghici! Am fost invitată să dansez la *Lincoln Center!*

– Ei, asta zic şi eu lovitură! Spune-mi cum s-a întîmplat.

Se aşeză pe marginea patului, ascultînd-o în timp ce-i povestea fericită. Trăia numai ca să danseze, dar acum era incontestabil, nemaiputînd fi vorba numai de mîndria de bunică, fata avea un enorm talent.

– Bine, acum spune-mi cînd.

Îi înşirase numele întregii distribuţii, ale coregrafului, regizorului, biografiile lor, muzica, pentru ea data nu era atît de importantă.

– Peste şase săptămîni! Îţi vine să crezi? Nici moartă n-am să pot fi gata!

– Ba ai să fii.

Studiile ei suferiseră un pic în ultimii ani, dar pentru Marina nici asta nu conta, iar Zoya se pomenea întrebîndu-se frecvent dacă de data asta muzele aveau să cînte. Îi povestise demult cum dansase ea cu *Baletul rus* la Paris, în tinereţe, şi o dată chiar cu Nijinski, iar apoi, peste multă vreme, despre *Fitzhugh's Dance Hall.* Marinei îi plăcea să asculte povestea, care o făcea pe respectabila ei bunică să pară mult mai exotică.

Şi, peste şase săptămîni, spectacolul a decurs superb. Pentru prima dată, s-a scris despre ea în presă. La cincisprezece ani, Marina era o balerină adevărată.

Capitolul 51

Primul copil al lui Nicolae, o fiică, s-a născut în 1963, anul cînd a fost împuşcat John Kennedy, şi cînd Matthew a venit să lucreze la *Contesa Zoya.* Zoya a fost profund flatată cînd Nicolae şi Julie şi-au botezat cea dintîi născută Zoe, era o americanizare a propriului ei nume şi, la drept vorbind, îi plăcea mult mai mult.

Marina dansa deja cu normă întreagă, la şaptesprezece ani. Preluase numele rusesc al Zoyei şi era cunoscută ca Marina Ossupov. Muncea din greu şi călătorea prin toată ţara. Nicolae considera că ar fi trebuit să fie silită să urmeze colegiul odată ce termina şcoala, dar Zoya nu era de acord cu el.

– Nu toată lumea e făcută pentru aşa ceva, Nicolae. Are deja viaţa ei. Acum, că eşti tată, nu mai fi aşa scorţos.

Zoya era mereu deschisă în faţa ideilor noi, mereu interesată de viaţă, niciodată plictisitoare. Iar Paul continua să fie profund îndrăgostit de ea. Ieşise la pensie de cîţiva ani şi locuia permanent în Connecticut. Zoya mergea cu maşina să-l viziteze de fiecare dată cînd putea, iar el se plîngea întotdeauna că era prea ocupată. Magazinul părea să se bucure de o viaţă cu

totul nouă. Adusese piese de la *Cardin, St. Laurent, Courrèges*, iar acum Matthew o însoţea în fiecare voiaj la Paris. Se lua după toate manechinele pe care le vedea şi-i plăcea să stea la Ritz. La douăzeci şi patru de ani, era plin de viaţă şi ştrengării, nedeosebindu-se prea mult de mama lui. Şi, în loc să se mai astîmpere, aşa cum promisese, Zoya părea să lucreze şi mai cu rîvnă odată ce intrase şi el în scenă.

– Mama ta e uimitoare, îi spuse Julie lui Nicolae şi, spre deosebire de majoritatea nurorilor, nu glumea. Cele două femei prînzeau împreună din cînd în cînd, iar cînd mica Zoe împlini cinci ani, Zoya îi cumpără prima jupă de balerină şi pantofi cu poante. Acum Marina avea douăzeci şi doi de ani şi era o stea de proporţii. Dansase prin toată lumea, spre delectarea cronicarilor. Era favorita fanilor baletului de pretutindeni şi, în urmă cu un an, dansase chiar şi în Rusia. Îi povestise sure-scitată Zoyei despre Leningrad, cum se numea acum fostul St. Petersburg, unde văzuse Palatul de Iarnă şi vizitase chiar şi Şcoala Marinski. Ochii Zoyei se umplură de lacrimi ascultînd-o. Era ca un vis adeverit... toate acele locuri pe care ea le părăsise cu peste cincizeci de ani în urmă, unde încă mai rămăsese o părticică dintr-însa, fuseseră acum vizitate de Marina. Încă mai vorbea despre o călătorie pe care s-o facă ea însăşi în Rusia, dar declara că o păstra pentru bătrîneţe.

– Şi cînd va fi asta, mamă? o tachină Nicolae, la împlinirea vîrstei de şaptezeci de ani. Îmbătrînesc mai repede decît tine. Am aproape cincizeci. Problema e că tu nu arăţi, iar eu, da.

– Nu vorbi prostii, Nicolae. Arăt absolut ca o anti-chitate!

Dar uimitor era că nu arăta astfel. Încă mai era frumoasă, cu părul, cîndva roşu, acum alb, însă întotdeauna impecabil aranjat, iar costumele elegante şi rochiile drepte pe care le purta îi dezvăluiau silueta încă fermecătoare. Era un subiect de invidie pentru toată lumea şi sursă de inspiraţie a tuturor celor care o cunoşteau. Oamenii continuau să vină în magazin, cerînd s-o vadă

pe contesă. Matthew le spunea întotdeauna poveşti comice despre cei care insistau că trebuie neapărat s-o întîlnească.

– Cam ca Luvrul, remarcă sec Zoya, doar oarecum mai mică.

– Ei, mamă, nu fi modestă. Fără tine, magazinul n-ar fi nimic.

Dar nu mai era adevărat. Matthew aplicase tehnicile de marketing pe care le învăţase la şcoala comercială şi, în primii lui cinci ani de activitate, vînzările li se dublaseră din nou. A adăugat un nou parfum – numit, desigur, *Contesa Zoya* – în anul următor, iar în alţi cinci ani, s-au dublat încă o dată: Prin 1974, contesa Zoya, femeia şi magazinul, intraseră în legendă.

Dar, odată cu legenda, au intervenit cereri care-l interesau pe Matthew, însă o înfricoşau pe mama lui. *Federated* voia să cumpere magazinul, precum şi alte reţele, o companie de băuturi şi una care comercializa alimente conservate, dar voia să-şi diversifice investiţiile. Matthew s-a dus la biroul lui Nicolae să discute totul cu el şi cei doi fraţi s-au consfătuit zile-n şir. Nicolae era surprins doar că ofertele nu apăruseră mai devreme.

– E un omagiu la adresa ta, spuse el calm, privindu-şi cu drag fratele mai tînăr. Dar Matthew se rezumă să clatine din cap, păşind cu repeziciune prin cameră. Era un om aflat întotdeauna în mişcare. Luă nişte registre, se uită la lucrurile din rafturile fratelui său, apoi se întoarse din nou spre el, clătinînd din cap.

– Nu, nu-i aşa, Nick. E un omagiu adus ei. Tot ce-am făcut eu a fost parfumul.

– Nu-i întru totul adevărat, Matthew. Am văzut cifrele.

– Alea nu-s importante. Da' ce-o să-i spunem mamei? Ştiu la ce se va gîndi. Am treizeci şi cinci de ani, pot să-mi găsesc altă muncă. Mama are şaptezeci şi cinci bătuţi pe muche, pentru ea se va sfîrşi totul.

– Nu-s atît de sigur.

Nicolae căzu pe gînduri. Din punct de vedere al afacerilor, ofertele erau prea bune ca să le refuze – una

mai ales, care le plăcea amîndurora. Îl menţineau pe Matthew timp de cinci ani, ca preşedinte şi consultant, după care le ofereau tuturor o sumă de bani incredibilă, inclusiv Zoyei. Ştiau însă amîndoi că nu banii o interesau pe mama lor, ci magazinul, oamenii şi activitatea.

– Cred că va înţelege valoarea ofertei.

Nicolae aşa spera, iar Matthew rîse şi se prăbuşi momentan într-un fotoliu de piele.

– Atunci n-o cunoşti pe mama. O să facă un atac. La ceea ce-o să facă după aia trebuie să ne gîndim. Nu vreau s-o deprime toată povestea asta. La vîrsta ei, i-ar putea fi fatal.

– Şi la asta trebuie să ne gîndim, adăugă grav Nicolae. La şaptezeci şi cinci de ani, nu ne putem aştepta să fie pe fază la nesfîrşit. Şi lucrurile sînt sortite să se schimbe odată ce ea va fi plecat, chiar dacă rămîi tu acolo. Ea adaugă ceva magazinului. Îl poţi simţi cum se trezeşte la viaţă cînd intră ea.

Continua să se prezinte la lucru zilnic, deşi acum pleca fix la cinci şi o ducea acasă un şofer. Nicolae insistase asupra acestui sistem cu cîţiva ani în urmă, iar Zoya acceptase cu graţie. Dar era prezentă în fiecare dimineaţă la ora nouă, fie ploaie, fie vînt.

– Trebuie pur şi simplu să vorbim cu ea, hotărî în cele din urmă Matthew.

Dar, cînd au făcut-o, Zoya a avut criza pe care el o prevăzuse cu atîta intuiţie.

– Mamă, te rog, o imploră, uită-te la ce ne oferă.

Zoya se întoarse spre el cu ochi de gheaţă care-ar fi fost demni de mama ei.

– E vreun lucru pe care nu-l ştiu? Sîntem dintr-o dată falimentari, sau sîntem numai lacomi?

Îşi privi cu subînţeles fiul, iar Matthew rîse. Era imposibilă, dar o iubea nespus. Trăia cu aceeaşi femeie de cinci ani şi era convins că o iubea din singurul motiv că era de origine rusă, avea păr roşcat şi semăna vag cu Zoya. „Ştiu că-i foarte freudian", recunoscuse el în repetate rînduri. Dar mai era şi fermecătoare, deşteaptă

şi foarte sexy. Din nou, asemenea mamei lui.

– Ai să te gîndeşti măcar cît de cît? întrebă Nicolae.

– Da. Dar nu vă aşteptaţi să accept. N-am să vînd magazinul unui fabricant de mîncare pentru cîini numai fiindcă voi doi v-aţi plictisit.

Se întoarse spre fiul ei cel mai tînăr.

– De ce nu inventezi un parfum nou?

– Mamă, în veci n-o să mai primim o ofertă ca asta.

– Dar avem nevoie?

Şi apoi, privindu-i, înţelese şi nu încăpu nici o îndoială că o durea.

– Credeţi că sînt prea bătrînă, nu-i aşa?

Se uită de la Nicolae la Matthew şi fu adînc mişcată de respectul şi dragostea pe care le putea citi în ochii lor.

– Sînt. Nu se poate nega. Dar sînt sănătoasă. În ce mă priveşte, miji ea ochii, cugetînd, mă gîndeam să mă retrag la optzeci de ani.

La asta rîseră toţi trei, iar Zoya se ridică şi făgădui să se gîndească pe îndelete.

În următoarele patru luni, bătălia făcu ravagii, noi oferte apărînd, chiar mai avantajoase decît ultimele. Dar reala problemă nu era cît de mult, ci dacă vindeau sau nu. Iar prin primăvara anului 1975, cînd Paul muri liniştit în somn, la optzeci şi şase de ani, Zoya începu să înţeleagă că n-avea să trăiască la nesfîrşit. Era nedrept din partea ei să-şi ţină fiii în căpăstru şi să le refuze dreptul de-a face ce voiau ei. Ea avusese viaţa sa, distracţia sa, şi nu avea nici un drept să modifice cursul vieţilor lor. Cît de tare îi înfruntase înainte, capitulă cu eleganţă într-o după-amiază tîrzie, la sfîrşitul unei şedinţe de consiliu, reducîndu-i pe toţi la tăcere.

– Vorbeşti serios? o întrebă Nicolae uluit. Mai că nu abandonase ideea şi se resemnase să ţină magazinul, fie şi numai pentru mama lui.

– Da, Nicky, vorbesc serios.

O spusese calmă şi nu-l mai numise astfel de ani de zile.

– Cred că e timpul.

– Eşti sigură?

Deodată, devenea nervos la gîndul că era dispusă să cedeze atît de umilă. Poate nu se simţea bine, sau era abătută. Dar, privindu-i ochii verzi, pătrunzători, văzu că nu părea.

– Sînt sigură, dacă asta vreţi amîndoi. Voi găsi altceva de făcut. Vreau să călătoresc puţin.

Îi promisese lui Zoe cu doar cîteva săptămîni în urmă că o va duce la Paris în vară.

Apoi se ridică încet, privind în jur la întregul consiliu.

– Vă mulţumesc, domnilor. Pentru înţelepciunea şi răbdarea dumneavoastră, şi bucuria pe care mi-aţi dăruit-o.

Pusese bazele magazinului cu aproape patruzeci de ani în urmă, înainte ca unii dintre ei să se fi născut măcar, şi dădu înconjur mesei strîngîndu-le tuturor mîinile, după care ieşi, iar Matthew se şterse la ochi. Fusese un moment extraordinar.

– Cred că asta a fost, îl privi Nicolae trist un moment, cînd rămaseră din nou singuri. Cît crezi că va dura perfectarea tranzacţiei?

Conveniseră deja pe care s-o aleagă.

– Cîteva luni. Ar trebui să terminăm pînă-n vară.

Matthew părea emoţionat şi surescitat.

Nicolae dădu din cap, cu o expresie întunecată.

– Vrea s-o ducă pe Zoe în Europa. Aveam de gînd s-o descurajez, dar acum nu cred c-am s-o mai fac.

– Nici nu e cazul. Le va prinde bine la amîndouă.

Nicolas încuviinţă şi se întoarse în biroul lui.

Capitolul 52

Zorii zilei s-au ivit însoriţi şi luminoşi, cînd Zoya se aşează la biroul ei pentru ultima oară. Îşi împachetase lucrurile în ajun, iar Matthew îi organizase o petrecere incredibilă. Magazinul fusese plin cu toate numele de care auzise vreodată cineva, crema societăţii şi două personalităţi de neam regal aflate în trecere prin oraş. Cu toţii o sărutaseră şi o îmbrăţişaseră, şi-şi aminteau. Iar acum, stătea şi-şi amintea ea de ei, treizeci şi opt de ani cu ei, în timp ce se pregătea să se despartă de biroul său. Probabil că şoferul o aştepta afară, dar nu se grăbea să plece, stînd la fereastră şi privind peste Fifth Avenue, la traficul de jos. Atît de multe se schimbaseră în patruzeci de ani, atîtea visuri împlinite şi altele sfărîmate. Îşi amintea cum o ajutase Simon să deschidă magazinul, cît de emoţionat fusese, ce fericiţi erau cînd au plecat împreună în Europa, în prima lor călătorie de achiziţii. Părea o viaţă de om, acum risipită într-o singură clipă.

– Contesă?... rosti o voce blîndă din uşă şi se întoarse pentru a o vedea pe cea mai proaspătă asistentă

a ei, o fată mai tînără decît cea mai mare dintre nepoate.

– Da?

– Vă aşteaptă maşina jos. Şoferul dorea să ştiţi, în caz că-l aşteptaţi.

– Mulţumesc, zîmbi ea cu graţie, ţinîndu-şi spatele drept, cu ochii mîndri, te rog spune-i că vin într-un moment.

Cuvintele şi manierele ei încă mai exprimau noblețe, mai mult decît titlul. Nimeni dintre cei care lucraseră pentru ea n-avea s-o uite vreodată.

Uşa se închise fără zgomot, în timp ce Zoya privea prin încăpere pentru ultima oară. Ştia că avea să revină, spre a-l vizita pe Matthew, dar niciodată n-avea să mai fie întocmai acelaşi lucru. Acum era a lor. Le-o dăruise, iar ei aleseseră s-o vîndă. Bănuia însă că Simon nu s-ar fi împotrivit. Era un om de afaceri abil, iar Matthew îl moştenise.

Aruncă o ultimă privire peste umăr şi închise uşa, cu trupul drept în costumul *Chanel* bleumarin, cu părul ridicat şi prins cu grijă. Ieşind din birou, aproape că se ciocni de Zoe.

– Bunico! Mi-era teamă c-ai plecat. Uite! Uite ce am!

Nicolae aprobase de mult călătoria la Paris şi aveau să plece în două săptămîni, dar de astă dată nu pe mare. Luau avionul. Nu mai rămăsese nici un vapor cu care ar fi vrut să călătorească, iar pe Zoe n-o deranja. Sărea în sus şi-n jos, plină de exuberanţa celor doisprezece ani ai ei, cu mîinile pline de broşuri, iar Zoya rîse.

– Ce ai primit?

Fata privi peste umăr, ca şi cum ar fi fost urmărită, apoi şopti conspirativ:

– Numai să nu-i spui lui tata. Cînd ajungem acolo, nici n-o să se prindă de deosebire.

Broşurile pe care i le adusese bunicii ei nu erau de la Paris, ci din Rusia. Turlele Palatului de Iarnă o priveau

cu îndrăzneală din fotografii. Palatul Ecaterina... Alexandr... Anitcikov... iar ochii Zoyei îi întîlniră pe ai Zoei, cu mirare mută.

– Bunico, hai să mergem în Rusia!

Zoya şi-o făgăduia de ani de zile şi poate că acum, cu mica Zoe, era gata.

– Nu ştiu. Tatăl tău s-ar putea să nu vrea ca tu...

Şi atunci, gîndindu-se, zîmbi. Plecase împreună cu bunica ei în urmă cu mai mult de-o jumătate de secol, iar acum se putea întoarce cu propria ei nepoată.

– Ştii, spuse ea radioasă, petrecîndu-şi un braţ pe după umerii copilei, chiar îmi place.

Păşi cu ea pe scara rulantă, privind broşurile, gîndindu-se la planurile lor, cu mintea pornind la galop.

Au ajuns la parter, iar Zoya îşi ridică privirea, surprinsă să vadă toată mulţimea salariaţilor adunaţi acolo, mulţi dintre ei plîngînd fără ascunzişuri. Le strînse mîinile, îi sărută pe unul sau pe doi şi deodată totul se sfîrşi, ea şi fetiţa erau pe Fifth Avenue, făcîndu-i cu mîna şoferului să plece. Nu voia să meargă nicăieri cu maşina. Le aştepta o plimbare lungă, în timp ce Zoe turuia emoţionată despre călătorie.

– Şi pe urmă... am putea merge la Moscova!...

Ochii-i aruncau luminiţe, întocmai ca ai Zoyei, ascultînd.

– Nu. Moscova a fost întotdeauna foarte plictisitoare. St. Petersburg... şi poate... ştii... cînd eram mică, mergeam vara la palatul din Livadia... în Crimeea...

Mergeau pe stradă ţinîndu-se de mînă, iar limuzina lui Nicolae se apropie încet. Nu putuse suporta gîndul că pleacă de la magazin singură şi venise s-o ia acasă, apoi deodată le văzuse... spatele drept în costum *Chanel,* şi propria lui fiică, cu părul fluturîndu-i, în timp ce vorbea agitată despre ceva. Vechiul şi noul. Trecutul şi viitorul, mergînd acasă de mînă. Se hotărî să le lase în pace şi intră încet în magazin să-l întîlnească pe Mat-

thew.

– Crezi că am putea merge acolo, bunico?... La Livadia, vreau să zic...

Avea ochii plini de iubire, privind în sus spre ea, iar Zoya surîse.

– Putem cu siguranţă să încercăm, iubito, nu-i aşa?

SFÎRŞIT